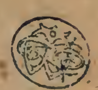
CONTEXTVS VNIVERSÆ GRAMMATICES DESPAVTERIANÆ,

Primæ partis, Syntaxeos, Artis versificatoriæ, & Figurarum: cum suorum commentariorum epitome, quàm fieri potuit breuissimè concinnata, per

IOANNEM PELLISSONEM CONDRIENSEM.

LVGDVNI, APVD HAERED. SEB. GRYPHII.
1560.

IOANNES PELLISSO CONDRIENSIS RVDOLPHO Dorleno apud Rhomonum Gymnasiarchæ lectißimo,

S. P. D.

NEMO non in ea est sententia, Rudolphe disertißime, conuenire, ut præceptor bonus sese accommodet discētium captui, nam ut uascula angusti oris superfusam liquoris copiam, sic animi puerorū, quæ nimia sunt, respuunt. Nec puto Ioannē Despauteriū alio cōsilio glossemata in artē suā aceruatim cōgeßisse, quàm ut consuleret docentium labori. Quis enim sibi persuadeat, id in hoc ab eo factum, ut pueros sic oneraret? Imò, non poßū quin putē eū tandē, si diu uixisset, prolixi operis breuiariū quoddam fuisse peracturū. Quod quando illi per mortem non licuit, & nemo (ut apparet) id uoluit dare operam: potius habui famæ periculū adire, quàm non scholas meas hac parte iuuare, si non admodū multū, certè quantū mihi liceret. Despauterium enim cæteris omnibus recētioribus Grāmaticis, uel me nō suasore, prætulerant: non quòd non optimos illos censerent: sed quòd nullus uideretur, qui tam propè accederet ad Alexandrū Theopagiten. Id scilicet non parū illexerat, quòd eos aliā uiā ingredi ferè nō oporteret. Collegi ergo omnia, atq; uelut in arctum coēgi, uniuerso opere epitome quadam circunscripto. Neq; id malè omnino proceßit. Laus & gratia CHRISTO. Quippe cū inde factū uideam, ut saltē apud nostrates, Alexandri ineptū illud & mendosum Doctrinale iam prorsus neglectū sit & abiectū. Cui lucro in hoc quidem negotio, non aliud prætulerim. Hoc autē quicquid est, quod elaboraui, amicorū suauißime, tibi nominatim dedico, quē multis officijs tibi iandiu obstrinxisti. Vale. Parisijs, è Coqueretio, Pridie Cal. Feb. M. D. XXIX.

ARTIS GRAMMATICAE IOANNIS DESPAVTERII

liber primus de generibus nominum: ad quæ hæc est Ioannis *Pellisso=nis parasceue.*

*

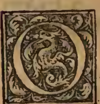
Nequid in hoc habeat lector te carmine falsum,
  Nominis & posiis noscere quodq; genus,
Vocibus inspicito; quæ significatio primùm
  Sit: generalis ea regula multa patet.
Deinde vide, finis qui sit, qui terminet illas:
  E vario ostendunt nomina fine genus.
Vnde ferè innumeri canones : sed eo-ordine scripti,
  Vt qui vocales nouerit, hos teneat.
Excipienda tibi fuerint non pauca : tamen quæ
  Tu facilè in memori condere mente queas:
Dum prius in prõptu tibi sint generalia cuncta:
  Nam compreheſa sub his, non repetita leges.
Ambiguum fuerit quicquam : certissima lex est,
  Et scop', omne frequẽs qđ' veterũ vsus habet.

Genera tribus modis noscuntur: Significatione*, ut* Ioannes *est masculini generis, quia uirũ significat.* Terminatione*, ut uulpes est fœminini generis, quia terminatur in es.* Autoritate*, ut talpa aliquando est masculini generis, quia* Vergilius *dixit,* Talpæ *ocu=lis capti.* De *significatione habentur regulæ generales à regula,* Omne *uiro soli, &c. usq; ad regulam,* Hæc *dat a, &c.* A *qua speciales terminationum regulæ ad huius primi libri finẽ usq; patẽt.*

Quar

Quærenti igitur ibi alicuius nominis genus, non segniter uidendum est, an eius significantia ad aliquam generalium regularum spectet: per regulas enim generales bona pars generum patet. Sunt autē hæ memoriæ mandandæ. Nā pleraq; apud alios otiose, & nulla necessitate ex specialibus exempta, generalibus, si rem & significatū introspexeris, abundè continentur: quare hîc breuitatis gratia nusquā repetentur. Si uerò significatio non seruierit, confugiendum ad terminationem, & ad regulas speciales de a, e, i, &c. al, el, &c. Cæteris, quorum genus omnino est anceps & incertum, ut probati autores usi sunt, ita utendum est.

REGVLAE GENERALES DE SIGNIFICATIONE.

Mne viro soli quod cónuenit, esto virîle.
Omne viri spécie pictum, vír dícitur esse.

Omne nomen soli uiro datum, est masculini generis: ut, Seneca, Hercules, Hector, &c. propria uirorum. Gabriel, Raphaël, &c. propria angelorū bonorū Lucifer, Beelzebub, &c. propria angelorum malorum. Iupiter, Mars, &c. propria Deorum. Boreas, Aquilo, &c. propria uentorum. Papa, scriba, &c. appellatiua solis uiris data sub terminatione quam habent. VIR hic dicitur esse, quicquid ut uir pingitur, ueluti Adam, Deus, Angelus, &c.

Esto fœmineum, récipit quod fœmina tantùm.
Fœmina dicâtur fácie pictum muliébri.

Omne nomen solis fœminis datum, est fœminini generis: ut, Paula, Glycerium, &c. mulierū propria. Iuno, Pallas, &c. propria Dearum. Oreas, Naias, &c. propria Nympharū. Alecto, Megæra, &c. propria Furiarum. Soror, uxor, obstetrix, &c.

appellatiua solis fœminis data. Obstetrix est quæ præest parientibus, la sage femme. Fœmina hic dicitur quicquid specie muliebri pingitur: ut, Dea: Nympha, &c.

Quícquid vtrîq; datur, cōmûne locâtur, vt exul.

Omne nomen sub una terminatione mari & fœminæ conueniens, est communis generis: ut exul, qui uel quæ exulat, banni. Auriga, qui uel quæ currum agit, charretier, &c. Dixi sub una terminatione: quia ubi sunt diuersæ terminationes, diuersa sunt genera: ut hic Gallus, hæc Galla, hic poëta, hæc poëtis, hæc poëtria.

Vm neutrū pones, hóminum si própria tolles.

Omne nomen in um, est neutri generis: nisi fuerit uiri, aut fœminæ proprium: ut hoc mancipium, seruus uel serua: hoc scortum, meretrix, &c. Dixi nisi fuerit uiri aut fœminæ proprium: quia proprium uiri in um, est masculini generis, ut Dinacium: proprium fœminæ, est fœminini, ut Glycerium.

Adiectîua tríum génerum commúnia sunto.

Omne nomen adiectiuum est omnis gen. si unica sit terminatio: ut felix, audax, discors, quatuor, quinq;, centum, &c. Dixi si unica sit terminatio. Nā si declinetur per duas terminationes, prior est cōmunis gen. ut omnis: posterior neutri, ut omne. Si uerò per tres, prima masculina est, ut bonus: secunda fœminina, ut bona: tertia neutra, ut bonum. Hanc ob rem datur regula generalis.

Esto genus várium, fúerit nisi términus idem.

In substantiuis uirum & fœminam significantibus, & in adiectiuis, si terminationes sint diuersæ, distincta dantur genera: ut hic caupo, uini & epularum uenditor, tauernier: hæc caupona, quæ id facit mulier: & ipsa taberna. tauerniere & tauerne. Hic cithariștes, uel citharista, id est, citharœdus: hæc citharistria pro fœmina, &c. Hic Lacon, uir Laconiæ: hæc Lacæna, fœmina. Hic acer, hæc acris, hoc acre, id est, fortis & uehemens

mens. Hic celeber, haec celebris, hoc celebre, id est, nobilis, late famatus & frequens. Hic & haec melior, & hoc melius: hic & haec fortis, & hoc forte.

Móbile pro fixo (tácitum si subsit) habêtur.
Quod si non tácitum subsit, neutrí géneris sit.

Adiectiuum per se positum, propter aliquid perpetuò subauditum, putatur esse substantiuum, eius generis, cuius est subauditum: ut molaris, substantiuum est masculini generis, quia intelligitur dens uel lapis. Si nihil subauditur, erit neutri generis, ut antecedens, id est, oratio alteram inferens: consequens, id est, oratio ex altera illata.

Mascúleum flúuij nomen decet vsque repôni.

Nomen fluuij, est masculini generis: ut Tyberis, Sequana, Isara, Rhodanus, &c.

Cômûnis próprio quandoq; genus lego iunctû.

Nomen minus commune quandoq; genus respicit superioris, uel communioris: ut, Bubo est masculini gen. ut sermo: magis commune uel superius. Auis est fœminini gen. sic dicimus magna bubo: quia intelligitur auis. Ossa est fœmini gen. ut penna, musa: interdum masculini reperitur: quia intelligitur mons. Per hanc regulam fluuiorum nomina fœminina inueniuntur: quia intelligitur aqua, ut, Albula, Allia. nonnunquam neutra: quia intelligitur flumen, ut Iader. Per hanc etiam regulam fabularum nomina sunt fœminini gen. quia intelligitur nomen superius fabula, uel comœdia, uel tragœdia: ut, Eunuchus, Orestes, Aiax. Et nomina nauium: quia illius generis est superius Nauis: ut, centaurus.

Insula, & vrbs, régio capit hæc. Neutrum genus optant
Zeuma,, Réate, Argos, Prænéste, & Tybur, & Ispal,
Cære, Nepet. Neutrum vel mascúleum dabit Anxur.
Hoc Cim vult. Hic aut, hæc donat Lesbos, Abydos.
Hic Sulmo, hic Acragas. Plurália in i, máribus do.

A plurâle, genus neutrum sibi poscit vbiq;.

Insularum: ut, Samos, Britannia. Vrbium: ut. Corinthus, Tarraco. Regionum: ut, Aegyptus, Aphrica, nomina fœminina sunt. Neutrum genus, &c. *A regula, Insula & urbs, &c. demuntur nomina quæ hic explicantur. Nam Zeugma, Reate, Argos, Præneste, Tybur, Ispal, Cære, Nepet, generis sunt neutri. Anxur, dubij: quia masculini uel neutri. Cim, tantùm neutri. Lesbos, Abydos, etiam dubij: quia masculini uel fœminini. Sulmo; & Acragas, masculini generis tantùm. Zeuma, atis, oppidum ab Alexandro conditum. Reate, ciuitas in Vmbria. Argos, oppidum Græciæ. Præneste, oppidum Italiæ. Tybur, oppidum Italiæ. Ispal, ciuitas Hispaniæ. Cære, indeclinabile, uel Cære, itis, aut Cerete, Ceretis, oppidum Vmbriæ. Nepet, oppidi nom̄. Anxur, urbs Italiæ. Cim, uici Italici nomen. Lesbos, Insulæ nomen. Abydos, urbs Asiæ. Sulmo, Ouidij patria. Acragas, antis, mons, & oppidum.* Pluralia in i, &c. *Nomina in i, quæ tantùm pluraliter declinantur, quicquid significent, sunt masculini generis. Itaque regula generalis est; non solùm exceptio à dicta regula: ut Parrhisij, Parrhisiorum: Gabij, Gabiorum, &c.* A plurale, &c. *Cuncta pluralia in a, neutra sunt: ut, Ilia, Exta, Cythera, Susa, Hierosolyma, Hierosolymorum, &c.*

Regula generalis.

Arboris est nomen muliêbre. Dat hic oleâster,
Vt spin⁹, plátanō; acer, & thus, robur, habēt hoc,
Arbor vixq; siler. Dabit hic aut hoc tibi suber.
Hic aut hęc libanus, pinus, rubus, atq; cupréssus.

Nomen arboris est fœminini generis: ut pomus, pyrus, &c. In um desinentia, fructum & aliquando arbores significantia, neutra sunt, per regulam prius positam, Vm neutrum, &c. ut pyrum, pomum, prunum, &c. Sed nux, ficus, glans, auellana, & quędam alia, eodē seruato fœminino genere, fructum, arboremq; significant. Dat hic oleáster, &c. *A regula excipiuntur*

Oleaster

Oleaster, id est, syluestris olea. Spinus, pruni species. Platanon, arbor, aut potius locus platanis consitus, masculini generis. Acer, arbor, Gallicè, erable. Thus, arbor ferens incensum, libamen quo Deum ueneramur, encens. Robur, aut robor, species durissimæ quercus. Siler, arbuscula, uel potius frutex, neutri generis. Suber, arbor glandifera, masculini uel neutri. Libanus, arbor quæ thus producit. Pinus, pin Gallicè. Rubus, sentis genus, frutex potius quàm arbor. Cupressus, cypres, dubij generis.

Ex se nullius géneris, pro nómine sumptum,
Est neutrum: ceu litera: vox quoq; materiális.

Dictio ex sua significatione non recipiens genus (ut de eo in nomine loquimur) si pro nomine sumatur, erit generis neutri: ut omnis litera, & uox materialiter posita: ueluti pulchrum scire, clarum mane, aliud cras, longum a, magnum b, dissyllabum homo, iucundum benedicamus, paschale kyrie eleeson.

EPICOENVM GENVS.

Nómina quæ vólucres signant, piscésq;, ferásq;,
Si non discérnant sexum, dicas epicœna.

Propria nomina auium, ut Anser, Aquila, Passer: piscium, ut Balæna, Muræna, Lucius: ferarum, Vt Vulpes, Mustela, Lepus, Cuniculus: in quibus difficulter dignoscitur sexus, epicœni, seu promiscui generis sunt. Quòd si abest sexus, non dicentur epicœna: uti nec Pulex, Apes, Musca, Anguilla. Est autem epicœni generis dictio, quæ sub uno articulo, & una uoce significat utrunque sexum. Muræna, lamproye. Lucius, brochet.

Græca suo géneri seruári & bárbara possunt.

Græca, & alia quæ non sunt Latina, sæpe retinent genus suum: ut Lampas, Adamas: etiam terminatione mutata: ut hæc Diphthongus, hic Propheta, hic Organista, hic Sarmata. Aliquãdo apud nos genus mutatur: quia fœminina sunt charta, cera, amphora, catapulta: quæ Græcè sub eo masculina sunt: sic puls

fœmininum est, pultos masculinum. Organista, ludens organo. Sarmata, uir Sarmatiæ, regionis Scythiæ. Amphora, genus uasis uinarij: comme symaise. Catapulta, iaculũ celere, uel sagitta, &c.

REGVLAE SPECIALES DE TERMINATIONE.

Hæc dat a. do neutris cũ pascha, mãmona, mãna.

Nomina in a, sunt fœminini generis: ut situla, uas quo hauritur aqua, un seau. Musa, carmen, uel carminis Dea, &c. Do neutris, &c. *Excipiuntur tria, neutri generis: Pascha, æ, id est, transitus: hoc enim die Hebræi mare rubrum transierunt: CHRISTVS ad immortalitatem transijt. Mammona, pecunia uel diuitiæ. Manna, cœlestis cibus.*

Hádria mascúleum datur, atq; comêta, planêta.

Tria sunt masculina: Hadria, id est, sinus maris, uel ipsum mare Hadriaticum, la mer de Venise. Cometa, stella crinita. Planeta, stella erratica, ut Sol, Venus, &c.

Hic aut hæc talpa, cum panthéra, dato damæ.

Tria in a, sunt dubij generis: hic uel hæc talpa animal captum oculis, muri simile. Panthera, animal prorsus ferum, maculosum. Dama, capra syluestris.

Sit neutri géneris per a, quicquid tértia flectit.

Nomen tertiæ declinationis in a desinens, est neutri generis: ut scomma, atis, iocosa irrisio, brocard. Problema, propositio, aut quæstio, &c.

Hoc dat e. Fœmíneo génerí do Græcula primę.

Nomen in e, est neutri generis: ut Cubile, lectus. Sedile, sedes, &c. Fœmíneo, &c. *Tolluntur à regula nomina in e, Græca primæ declinationis, quæ sunt fœminini generis: ut hæc Epitome, es: id est, abbreuiatio. Campe, id est, eruca, chenille. Ethice, moralis scientia.*

I,neutrum pono. Finíta per o, máribus do.

Omne nomen in i, singulare, est neutri generis indeclinabile: ut gummi, uiscus ex arboribus fluens. Sinapi, notæ significationis, moustarde, &c. Finita per, &c. *Nomen in o desinens: est masculinum: ut, Cento, stragulum lecti uillosum, & crassum: est etiam cento, carmen ex diuersis locis alicuius poëtæ collectum: quale scripsit Proba ex Vergilio. Tyro, onis, nouus & rudis miles, &c.*

Pōdo loca neutrū. verbale io, cū caro, vult hæc.
Talio iungâtur, pósuit quod Valla virîle.

Excipiuntur à regula, Finita per, &c. *Pondo neutri generis: id est, libra. Secundò excipiuntur nomina uerbalia in io, quæ sunt fœminini generis: & caro, & talio: ueluti religio, à relinquendo, uel religando: id est, Dei cultus, Portio, quasi partio, id est, pars. Cœnatio, locus ubi cœnatur. Caro, notum. Talio, æqualis redditio.*

Iúngito fœmíneis do,go. Sed máscula sunto
Ordo,vdo,harpâgo,cudo,ligo. Sed dubitâbis
Margo, Cupído, quibus iungunt cum cárdine
bubo.

Nomina in do, & in go, terminata, sunt fœminini generis: ut Formido, timor. Sartago, frixoriū, paelle à frire, &c. Sed mascula, &c. *Ex hac exceptione quinq; masculini generis rursus excipiuntur: hæc sunt, Ordo, in suo cuiusq; loco collocatio. Vdo, onis, calceamenti genus. Harpago, onis, telum in summitate aduncum, quo nauigia capiuntur: uel instrumentum, quo capiuntur, quæ in puteum, uel in flumen deciderunt: & dicitur harpax. Est & harpago ferramenti genus, quod nonnulli uocant canem: quo ferramento circi uasis uinarijs aptantur. Cudo, onis, capitis ornamentum ex corio. Ligo, onis, ferramentum quo purgantur fossæ.* Sed dubitabis, &c. *Dubij generis sunt*

sunt: ut hic uel hæc margo, ginis, id est, cuiusq; rei extremitas. Cupido, *pro cupiditate: pro amoris* Deo, *solum est masculini.* Cardo, *inis, quo ianua mouetur: & capitur pro polo.* Bubo, *bubonis, auis feralis, debilis ad uolandum, cauernis commorans.*

V, C, D, L, T. V, c, neutra loco, d, vel l, t. Sed hæc dabit halec,
Aut hoc. sol, mugil, dăt hic vt sal, qđ et hoc vult.

Nomina desinentia in u, c, d, l, t, sunt neutri generis: ut cornu, gelu, lac, quid. Tribunal, *sedes iudicis.* Toral, *uestis qua torus ornatur, &c.* Syncipu*t anterior pars capitis: occiput uerò posterior, &c.* Sed hæc, &c. *Excipiuntur à regula pauca. Nam halec tam fœminini generis, quàm neutri est, pro pisce, qui sola aqua nutritur, & pro quodam liquamine ex intestinis piscium.* Hic sol, *mundi oculus, Soleil.* Hic mugil, *piscis capitosus, qui in metu abscondito capite, totum se occultari putat, generis sunt masculini.* Sal, *nunc est masculinum: olim etiam neutrum: du sel.*

An, in, on, máribus dantur. Sint neutra secundæ.
Híc aut hæc python. Sindon muliêbris, & ícon.

Nomina exeuntia in an, in, on, sunt masculini generis: ut, Titan, *id est, Sol.* Azan, *mons Arabiæ.* Delphin, *piscis quidam & astrum.* Agon, *id est, certamen.* Dæmon, *id est,* Diabolus. Sint neutra, &c. *Excipiuntur à regula nomina in on, secundæ declinationis, quæ Latini plerunque uertunt in um: & sunt neutri generis: ut,* Colon, *id est,* Membrum. Pelion, *nomen montis.* Ilion, *arx Troiæ, &c.* Hic aut hæc, &c. Python, *pythonis: uel* Phyton; *phytonis, serpens quidam, dubij generis est.* Sindon, &c. Sindon, *sindonis, uelum subtilissimum: &* Icon, *imago, fœminini generis sunt.*

ὁ κῶλον, ου.

En neutrum pono. Mas est cum péctine lichen,
Et ren, siue rien, átagen, splen, iunge liênem.

Nomen in en, est neutrum: ut flumen, id est, fluuius. Fulmen, *foudre.*

fouldre. Mas eſt.&c. *Excipiuntur à regula pauca huic literæ inſerta: quia ſunt maſculini generis: ut hic pecten, pectinis, quo pectitur capillus, peigne: & cratis dentata, ad colendam terram: & pubes inferior uiri & mulieris: item inſtrumentum quo pulſatur cithara: & piſcis, qui etiam pectunculus dicitur: & eſt inſtrumentum textorum, dictum quòd fila in telis figat. Hic lichen, lichenis, mentagra, talis morbus.* Ren, *ſiue rien, uiſcus quoddam, roignon. Hic atagen, atagenis, maſculini uel potius epicœni generis, auis eſt quædam delicati ſaporis, ualde uocalis: ſed capta mox obmuteſcens. Hic ſplen, lien, lienis, idem, uiſcus, la rate.*

Ar petit hoc. ſed lucar auis cū baccare vult hæc.
Nūc iubar hoc tantū poſcit: iubar hic dedit olim.

Nomina in ar ſunt neutra: ut lupanar, domus luparum, id eſt, meretricum, bourdeau. Coclear, quo ſorbemus, &c. Sed lucar, &c. *Duo fœminina excipiuntur: lucar, auis quædam ſuauiter canens: baccar, baccaris, herba quædam, ſine aſpiratione.* Nunc iubar, &c. *Iubar nunc tantùm neutrum eſt, olim etiā maſculinum, id eſt, Sol, uel illius ſplendor, à iubis, id eſt, radijs.*

Er petit hic. Terræ hoc fœtus (cucumer niſi) poſcit,
Vber, iter, verber, cancer ternæ, atq; cadâuer,
Ver, ſpinter, tuber. Dabit hic aut hæc tibi lynter.

Nomina in er, ſiue declinationis ſecundæ, ſiue tertiæ, ſunt maſculini generis: ut anſer, une oye. Agger, *eris, alta terra oppoſita aquis, &c.* Terræ hoc, &c. *Demuntur à regula quædam nomina tertiæ declinationis neutri generis, ut fructus terræ ſignificantia, uelut papauer, herba ſemen ſoporiferum habens. Lauer, eris, alia herba. Cicer, quoddam legumen ſuperius acutum. Siſer herba quædam: ſic Piper, Zingiber, &c. Cucumer tamen maſculinum eſt. Verùm ſæpius in nominatiuo*

cucumis legitur, cocombre. Vber,iter, &c. *Neutra etiam sunt quæ sequuntur: Vber, mamma pecoris: aliquando etiam hominis, tetine: est etiam ubertas, magna agri fertilitas. Iter & itiner eius synonymum, itio uel actus eundi, & aliquando uia. Verber, uerberandi instrumentum: nominatiuus singularis u[illegible] inuenitur. Cancer, pro morbo quodam, tertiæ declinationis, neutri generis est apud ueteres, at nunc secundum Priscianum tantum est masculinum, & tenet regulam.* Er petit hic,&c. *Cadauer, à cadendo, est corpus mortuum, charoigne. Ver, ueris, anni pars temperatior. Spinter, fibula mulieris, id est, uncus quo uestes nectuntur, crochet, ou aggraphe. Est & armilla qua nostrates caduceatores hodiè utuntur: Gallice, blason. Tuber, priore longa, terræ callus, uulgò tartufus dicitur in Italia. & nomen habet à tumore.* Dat hic, &c. *Linter, dubij generis est: rectius tamen fœmininum est: & significat nauiculam, & lignum cauatum, quæ nauia dicitur, qua in uindemijs rustici uti solent.*

Ir iunges maribus: neutri generis tamen est hir.

Nomen in ir, masculinum est: ut, abbadir, lapis quem Saturnus dicitur deuorasse: Sic uir, & gentile Treuir, &c. Neutri,&c. *Hir,eximitur, quia neutrum est,id est,uola manus.*

Hic dat or. Hæc arbor. Cor, adórque hoc, marmor & æquor.

Nomen in or,masc.est:ut,mœror,uehemens dolor:rumor,populi sermo,bruit de uille. Hæc arbor,&c. *Vnicum fœmin. excipitur à regula, arbor, satis notum.* Cor, adorque,&c. *Quatuor sunt in or neutra: Cor, fons & radix uitæ. Ador,frumentum quoddam. Marmor,genus lapidis. Aequor, id est, mare: aliquando eiam campus, aut aër. Nam propriè dicitur superficies rei, ab aqua cui æqua superficies est,cum non fluctuat.*

Hoc datur. Hic furfur cápiet cum vúlture turtur.

Nomen

Nomen in ur, est neutri generis: ut murmur, leuis aquæ strepitus: licet metaphoricè pro quouis strepitu capiatur. Guttur, fistula colli, &c. Hic furfur, &c. *Tria hic excipiuntur masculini generis. Furfur, purgamentum farinæ, du son. Vultur, auis uorax & carniuora: quæ etiam uulturis & uulturius dicitur. Turtur, auis, uel piscis.*

As petit hæc. Neutrũ est vas vasis, fásque, nefásque,
Atque Ceras. Vult as hic aßsis, vt ómnia primæ
Nómĩa: queis addes adamas, élephas, acragásque.

Nomen in as, est fœminini generis: ut, charitas, cum h, id est dilectio. Caritas sine h, id est, pretiositas, cherté. Facultas, id est, poßibilitas, ars, poßeßio, &c. Neutrum est, &c. *Excipiuntur à regula, quatuor neutra. Vas, quando genitiuus est uasis: quod continet aliquid, uaisseau. Fas, licitum, chose de faire & qui est loisible. Nefas, illicitum, le contraire: aptota sunt. Ceras, adis, teste Prisciano, cuiusdam loci nomen.* Vult as, &c. *Masculina uerò sunt, as, aßis, pondus duodecim unciarum, Græcè mna dicitur, accipitur pro tota poßeßione: ut hæres ex aße, id est, ex tota poßeßione. Masculina sunt etiam omnia primæ declinationis nomina in as, ut Boreas, uentus. Satanas, dæmon. Tyaras, capitis ornamentum, quo reges, sacerdotesque utebantur, &c. Et his iungentur adamas, id est, lapillus pretiosus. Elephas, un elephant. Acragas, oppidi & montis nomen.*

Es sit fœmineũ. Tudes hic vult, poples & ames,
Pes, aries, páries, palmes, cum límite stipes,
Et fomes, trames, termes, cum gúrgite cespes,
Et verres, merges: quibus áddito Græca, diésque
Témpore pro certo, cum prole: dat hæc ita raró.

Nomen in es, est fœminini generis: ut, apes, mouche à miel. Moles, magnitudo. Cædes, id est, interfectio, meurtre, &c. Tudes hic, &c. *Excipiuntur à regula quædam in es, nomina masc.*

masc. gen. ut Tudes, id est, malleus, à tundendo dictus, marteau. Poples, curuatura sub genu. Ames, sine h, baculus, quo sustentatur rete aucuparium. Pes, pars corporis. Aries, masculus ouiū, & quoddam instrumentum bellicum. Pariés, murus domus ex quacunque materia. Palmes, ramus uitis. Limes, id est, lignum, aut lapis agros distinguens, & quicunque terminus. Stipes, fustis terræ defixus, & quicunq; baculus. Fomes, id est, nutrimentum. Trames, uia uel transitus. Termes, surculus arboris. Gurges, profundus in flumine locus. Cespes, frustum terræ gramínosæ. Verres, porcus non castratus. Merges, manipulus spicarum.

Quibus addito, &c. *Masculina quoq; sunt nomina Græca primæ declinationis: ut, planetes, prophetes, cometes, &c. Et tertiæ: ut magnes, nomen lapilli ad se ferrum trahentis. Lebes, uas æneum in quo res bulliunt, chauderon, &c. Et dies pro tempore certo, ut uigintiquatuor horarum, est propriè masculini generis, licet etiam reperiatur fœmininum. Ab eo compositum meridies, id est, diei medium, solum est masc. Dies pro tempore simpliciter, hoc est, incerto, fœmin. est: unde diecula pro tempusculo: ut, Venit post multas una sera dies.*

Hippómanes neutrum dábimus, velut æs, cacoëthes.

Neutri generis sunt hippomanes, id est, uirus ab equa collectum, uel caruncula in fronte pulli equini, hominem ad insaniam redigens. Hippos, id est, equus. Mania, id est, insania. Aes, æris, quod per æ diphthongum scribitur, quoddam metallum, capitur pro pecunia: unde alienum æs, est debita pecunia. Cacoëthes, malus mos.

ἵππος, ου. μανία, ας.

Miles, eques, còcles, generis cōmunis, & hospes
Indiges, antistes, vates, intérpres, & hæres,
Et pedes. Ast hic aut hæc fixum suscipit ales.

Nomina quæ hic inseruntur, communis generis sunt, quia uiro

uiro & fœminæ conueniunt per regulam, Quicquid utrique datur, &c. *ut miles, qui uel quæ militat.* Eques, *equo insidens.* Cocles. *luscus, uel lusca, id est, alterutro oculo captus.* Hospes, *qui quæ'ue ad hospitium recipit, aut recipitur: & capitur pro peregrino.* Indiges, *homo post mortem inter diuos relatus, relata'ue: ut cum uulgo loquar, canonizatus, canonizata'ue.* Antistes, *in aliqua re summus: ut, antistes sacerdotum.* Fœmina *sæpius dicitur* Antistita, *æ, aliquando etiam antistes.* Vates, *poëta aut poëtria, & quicunque futura prædicit.* Interpres, *qui autores explicat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert.* Hæres, *ad quem defuncti bona iure perueniunt, heritier.* Pedes, *pedibus iter faciens, pieton.* Ast hic, &c. Ales, *substantiuum, id est, uolucris, epicœnum est sub hic aut hæc.* Diues, *locuples, comes, superstes, hebes, teres, præpes, inquies, deses, & multa alia in es, in singulari numero omnis generis sunt per regulam,* Adiectiua trium, &c. *Sed in plurali neutro carent, saltem in nominatiuo, accusatiuo, & uocatiuo.*

Is dabo fœmíneis. Sunt máſcula píſcis, & axis, 15
Glís, callis, vermis, ſotulâris, acínacis, orbis,
Et cenchris, vectis, poſtis, cum ſánguine faſcis,
Et fuſtis, menſis, collis, caulís quoque, follis,
Et caſsis, torris, quibus addes pollis, & enſis:
Sic delphis, cúcumis, vomis, compoſtáq; ab aſſe,
In nís finîtum, lapis, vnguís, aquâlis, Aprîlis.

Nomen in is *est fœmininum: ut,* bilis, *id est, cholera, & ira.* Cratis, *rara connexio ferramentorum aut lignorum, gril.* Phrasis, *locutio, &c.* Sunt mascula, &c. *Tolluntur à regula multa mascul. gen.* Piscis, *noti significatus.* Axis, *stipes uel lignum teres, circa quod rota uertitur: & capitur pro toto curru, & pro parte cœli, quē polū uocant.* Glis, *animal somniculosum non absimile muri, liron. Vnde prouerbium: Il dort cōme un liron.* Callis,

quia trita. Vermis, à uertendo: quia sese torquendo repit, uers. Sotularis, calceus. Acinacis, id est, gladius: & propriè Medus uel Persicus. Orbis, res rotunda, circulus. Cenchris, quidam serpens: est etiam auis ex accipitrum genere: latinè dicitur tinniculus: & portus Corinthi. Vectis, instrumentum quo clauditur ostium: est quoq; lignum teres, quo aliquid uehitur uel portatur. Postis, latus ianuæ aut portæ. Sanguis, est cruor: propriè tamen qui est intra uenas. Cruor fusus, siue sanies, ponitur pro genere, pro uita, & peccato. Fascis, pondus, aut res ligatæ ad portandum: & pro onere ponitur: faix, ou fardeau. Fustis, baculus. Mensis, notum est. Collis, monticulus. Caulis, stipes herbæ, tronc d'herbe. Follis, instrumentum quo attrahitur & emittitur uentus, soufflet. Caßis, dum rete significat, masculinum est: dum galeam, fœmininum. Torris, lignum ardens uel adustum, tison. Pollis, flos tritici. Ensis, gladius. Delphis, id est, delphin, maris belua: & signum cœleste. Cucumis, dictum est. Vomis, ferramentum aratri, le soc. Masculina sunt etiam composita ab as, aßis: ut Semis, dimidium aßis. Treßis, tres asses, &c. Masculina item sunt in nis finita: ut panis. Penis, id est, cauda, & mentula. Funis, id est, restis. Crinis, capillus, &c. Et lapis. Vnguis, durities digitorum tam in auibus cæterisq; bestijs, quàm in homine. Aqualis, uas in quo affertur aqua, esguiere. Aprilis, nomen mensis.

Hic aut hæc finis: clunis, cum corbe canâlis,
Anguis, & Alcyonis, torqs, puluis, cinis, amnis.

Nomina hîc posita sunt dubij generis. Finis, extremitas in unaquaque re. Clunis, nates, siue natis tumor, fesse. Corbis, uas uimineum. Canalis, lignum cauatum, aut quiduis aliud, per quod aqua fluit in uijs: dicitur & hoc canale, canalis, gouttiere, ou conduit. Anguis, serpens, melius est masculinum. Alcyonis, auis est maritima, in arenis medio ferè hyemis oua ponens: dicitur & hæc alcyo alcyonis, & hæc alcione alcyones: Latinè

tinè autem alcedo alcedinis. Torquis, colli ornamentum, & summi pectoris, ut circulus aureus flexilis, obtortus: dicimus pro eodem, hæc torques torquis, carquant. Puluis & cinis sæpe masculina: quid significent, apertum est. Amnis, tibi sit masculinum solùm, id est, fluuius.

Os, máribus detur: Sint neutra chaos, melos, os, os,
Atq; epos. Hæc arbos dices: cui iúngito cos, dos
Cum multis Græcis: per vs, hæc vertêre Latini.

Nomen in os, est masculinum: ut Ros, humor qui sereno tempore fluit supernè, rousee. Logos, sermo. Flos, &c. Sint neutra, &c. *Excipiuntur à regula pauca neutri generis. Chaos, confusa rerum congeries, ex qua multi Philosophi crediderunt mundum à Deo factum: capitur pro nocte, & inferno. Melos, id est, dulcis modulatio. Os, oris, & Os, ossis, nota sunt. Epos, carmen Heroicum.* Hæc arbos. &c. *Fœminina sunt arbos, id est, arbor. Cos, lapis quo ferrum acuitur: & quo probatur aurum, une queu. Dos, id est, quod sponso cum uxore datur: capitur pro quouis dono uel gratia, douaire. Fœminina sunt etiam multa Græca in os, quæ in us, uertunt Latini: ut Papyros, aut papyrus: frutex, uel arbuscula Aegypti, ex qua fiebant chartæ, in quibus scribebant: nunc ex linteolis contritis, priore retento nomine. Arctos, uel arctus, id est, Vrsa, signum cœleste. Balanos, uel balanus, id est, nux, & glans. Eremos, uel eremus, locus desertus, hermitage. Synodos, uel synodus, conuentus, senne, &c. Dictum est, cum multis Græcis: quia non omnia Græca in os, quæ Latini uertunt in us, sunt generis fœminini: nam multa etiam sunt masculina: ut hic zelos, uel zelus, id est, æmulatio: & amor: hic Gyros, uel Gyrus, id est, circulus, uel ambitus. Gomphos, uel Gomphus, id est, clauus. Cyclos, uel cyclus, id est, circulus, &c.*

VS Vs mas nō ternæ; quod ternæ est, dicito neutrū.

Nomen in us, secundæ aut quartæ declinationis, est masculini generis. Secundæ: ut aceruus, cumulus, monceau. Næuus, macula in corpore. Limbus, fascia ambiens extremam partem uestis, bord. capitur pro quauis extremitate: ut, limbus inferni, &c. Quartæ: ut. Casus, ruina, uel euentus, fortune. Census, pecunia, & substantia, reuenu. Sensus, quo sentimus. Luctus, dolor, &c. Quod ternæ, &c. *Nomina uerò in us, tertiæ declinationis, sunt neutri generis: ut corpus, quicquid sentitur. Vlcus, collectio corrupti sanguinis in corpore, apostume. Olus, omnis herba satiua, quæ in usu cibario est.*

Fœmíneum domus est, & vannus, humus, colus, aluus,
Et tribus, atq; manus, seu pórticus, ac acus, Idus.

A regula, Vs mas non ternæ, &c. *Excipiuntur pauca fœminini generis. Domus partim secundæ, partim quartæ, ut colus: & quæ tantùm sunt secundæ, uannus, humus, aluus. Reliqua sunt quartæ declinationis: & Idus tantùm est pluralis numeri. Domus, est ædificium ad habitandum factū ex tecto & parietibus: impropriè pro quocunque habitaculo sumitur: ut pro templis, & nidis, ferarumq; latibulis: sumitur & pro familia, pro gente, pro patria. Vannus, uas uimineum latum, aptū purgādo frumento. Humus, terra humefacta. Colus, Gallicè quenoille: instrumentum quod pensa continet, à quo fila fuso ducuntur: at Colus, tormenti genus, solùm est masculini generis. Aluus, uenter: sed propriè ea pars qua sordes effluunt. nonnunquam pro alueo sumitur. Tribus, progenies. Manus, membrum notum: à cuius similitudine, manus instrumentum nauticum dicitur, quo naues harpagonibus raptæ tenentur: manus quoque est multitudo, & potestas, & elephanti proboscis, & scriptura manuum. Porticus, ampla domus, propter repentinos imbres, & umbrarum, ac deamb*

deambulationis gratia ædificata, hale. Acus, *instrumentum sartoris, esguille.* Idus, *dies sunt quidam mensis.*

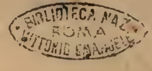
Dat pecus hęc pecudis, subscúsq́, palúsq́ salúsq́:
Quæq́ senex, iúuenis, cũ séruio nómina donant:
Et virtus, incus. At máscula sunt lepus, & mus:
Et quæ pus donat, veluti chytrápus, volo iungi.

A *nominibus tertiæ declinationis excipiuntur pauca fœminini generis, quæ sunt hæc:* Pecus, *quando genitiuus est pecudis: nam si pecoris facit, neutrũ est: & utrunq; significat omne animal, quod sub hominis imperio, pabulo terræ pascitur, ut sunt boues, asini, equi, capræ, oues, &c.* Pecus pecoris, *etiam totũ gregẽ significat.* Subscus, *tabella qua tabulæ inter se cõfiguntur: quia quà immittitur, succiditur, cheuille.* Palus paludis, *terra aquosa, uel aqua nigra non fluens,* Salus, *incolumitas: aliquando etiam remediũ.* Senectus, *senum ætas.* Iuuentus, *ætas iuuenum.* Seruitus, *quæ cõtraria est libertati.* Virtus, *habitus benè rectéq; uiuendi.* Incus *ferramentum magnum, super quod fabri cudunt, enclume.* At mascula, &c. *At masc. gen. sunt,* Lepus, *animal notum: et* mus. *Masculina sunt, etiã Græca à* pus podis, *id est, pes: ut,* Tripus, *id est, mẽsa tripes.* Chytrapus, *ferramentũ cui superponitur cacabus: uel olla super ignem, uel olla habẽs pedes, tripier.* Sciopus, *pede umbrã faciens.* Antipus *antipodis, homo cõtra pedes nostros ambulãs, etc.*

Cárbasus hic aut hæc, grossus, dãt grᵘˢ, atomúsq́,
Lécythᵘˢ, atq́ pharᵘˢ, penᵘˢ, & specus, & paradîsus,
Sic aluus quondã, iunge intybus, atq́ phasêlus,
Pámpinus, atq́ arquus, ꝓ fructu ficus: at hic vult
Pro morbo: nunquam declînat quarta virîle.
Hoc specus, atq́ penus dices, dum tértia flectit.
Hic aut hoc vulgus. Solum hoc virus, pelagúsq́.

Q*uædam in* us, *sunt dubij gen. ut hic uel hæc carbasus: sæpius*

 tamen

tamen est fœminini gen. genus lini miræ tenuitatis, inde fiebant uela, quæ ob id, undecunq; fiant, nunc carbasa dicuntur. Grossus, *ficus abortiua, quæ nunquam maturescit.* Grus, *est epicœni gen. sub hic, uel hæc: auis est nota.* Atomus, *corpus insecabile: ab a, id est, sine, & tomos, incisio.* Lecythus, *ampulla olearia.* Pharus, *turris altißima in aliquo portu propter nauigantium salutem ad prælucendi ministeriũ fabricata.* Penus, *est omne esculẽtũ & poculentum, quo homines uescuntur, toute prouision de uiures.* Specus, *id est, spelunca, unde spectare licet.* Paradisus, *pomarium, & locus amœnißimus, in quo constitutus fuerat à Deo homo.* Aluus, *nunc solùm fœminini generis est, olim etiam masculini.* Intybus, *herbæ nomen.* Phaselus, *nauicula uelox, & oblonga.* Pampinus, *uitis ramus.* Arcus, *uel arquus, pro iride, tam secundæ, quàm quartæ declinationis: melius est masculini generis.* Ficus, *arbor nota, solùm est fœminini generis per regulã generalem,* Arboris est nomen, &c. *Et est sic secundæ uel quartæ declinationis. Pro fructu est masculini uel fœminini generis. Pro masculino quidem solùm secundæ declinationis, etiam morbum quendam à similitudine fici significans. Pro fœminino genere tam secundam quàm quartã declinationẽ recipit.* Penus, *&* specus, *tertiæ declinationis solùm, sunt neutri generis.* Vulgus, *multitudo ignobilis, tam masculini quàm neutri generis.* Virus, *uenenum, & grauis odor.* Pelagus, *mare. Tantùm duo hæc neutri generis sunt.*

Fœmíneum est laus, fraus, uelut s, cui cónsona iuncta est.

Laus, & fraus, & omnia nomina desinentia in s, præcedente consonante, sunt fœminini generis: ut trabs, crassum lignum in ædificio. Plebs, uulgus. Vrbs, oppidum. Laus, proprie uirtus, & laudatio. Fraus, deceptio, & periculum.

Máscula sunt pons, mons, fons, seps dum dénotat anguem:

Et

Et cum dente chalybs, aſsis cui iúngito partes:
Et polyſyllaba in s, dum p, præpónitur illís.

Excipiuntur à regula Velut s, cuí, &c. *quædam maſculini generis, & ſunt hæc: Fons, à fundendo, quia fundit aquam. Pons, id eſt, per quod ſupra aquam tranſimus. Mons terræ tumor altiſsimus. Seps, ſerpens quidam. Dens, notum eſt. Chalybs, populus quidam: & ferrum optimum, acier. Item maſculina ſunt nomina ſignificantia partes aßis: ut Sextans, ſexta pars aßis. Quadrans, quarta pars aßis, id eſt, unciæ tres. Triens, tertia pars, id eſt, unciæ quatuor. Item maſc. ſunt polyſyllaba in ps: ut Hydrops, aqua intercus. Aethiops, notum.*

Hic aut hæc forceps, & adeps, frons, cum ſcrobe ſerpens.
Atq; rudẽs, & ſtirps, dum truncum ſignificâbit.

Pauca in s, deſinentia præcedente conſonánte ſunt dubij gen. ut Forceps, inſtrumentum quo tenetur aliquid, uulgò tenella uocatur. Adeps, pinguitudo cuiuslibet rei. Frons frontis, anterior capitis pars: frons frondis, arboris folium. Scrobs, foſſa aut puteus. Serpens, id eſt, anguis. Rudens, funis nauticus. Stirps, pro origine uel progenie, ſolùm eſt fœmin. At pro trunco uel radice, tam maſculini, quàm fœminini generis eſt.

Hæc petit x. Polyſyllaba in ax, & in ex, máribus do.
Dic tamen hęc fornax, ſmílax, carex, velut halex.
Addátur vibex, cum forfex, atque ſupéllex.

Nomina in x, ſunt fœminini generis: ut celox, id eſt, ſcapha: pax, nox, &c. Polyſyllaba in ax, &c. *Excipiuntur tam in ax, quàm in ex, nomina polyſyllaba: quia ſunt maſculini generis, ut Thorax, pectus, & pectoris munimentum. Nycticorax, id eſt, coruus nocturnus. Anthrax, bulcus quoddam, charbon. Harpax, uncus quo aliquid trahitur ex puteo. Frutex, medium*

quiddam inter arborem & herbam. Latex, id est, aqua. Vertex, id est, summitas. Pollex, primus digitus: quia præ cæteris pollet. Dic tamen, &c. *Inter polyssyllaba, id est, habentia plures syllabas quàm unam, fœminini generis sunt, Fornax, caminus ubi coquuntur lapides. Smilax, genus hederæ, flore candido olente lilium. Carex, herba acuta & durißima, similis asparago. Halex, piscis. Vibex, signum flagelli in corpore. Forfex, instrumentum sartorũ, quo aliquid scindunt, ciseaux. Supellex, res domestica.*

Máscula sunt fornix, phœnix, cũ máſtige varix,
Et bõbyx, ſpadix, & oryx, quódq; úncia præbet,
Grex, & Eryx, ſandyx, voluox, calyxq;, calíxq;.

A regula, Hæc petit x, *tolluntur plura masculini gen. ut, Fornix, arcus in ædificijs, & quodcunque opus concameratum. Phœnix, auis unica. Mastix, flagellum. Varix, uena tumida in corpore humano. Bombyx, uermis, ex cuius textura bombycinium conficitur. Spadix, quidam color. Oryx, animal in Getulia, ex caprarum genere. Et composita ab uncia, etiam masculina sunt: ut quincunx, sexcunx, deunx, &c. Grex, pecudum multitudo. Eryx, montis Siciliæ nomen. Sandyx, herba quædam, & coloris genus. Voluox, quidam uermis. Calyx, cum y Græco, priore producta, folliculus, quo fructus arboris cooperitur. Calix, cum i, nostro, priore correpta, est uas potorium.*

Hic aut hæc cortex, & onyx cum ꝓle, ſilex, lynx,
Imbrex, calx, ramex, pumex, óbicem volo iungi,
Atq; culex, natrix. Sunt qui limax quoq; iungãt.

Quædam nomina in x, sunt dubij generis: ut hic uel hæc cortex, est ueluti coriũ cuiuscunq; rei, ut arboris: melius tamen masculini est, escorce. Onyx, id est, unguis, & gemma candorem habens unguis humani. Cum prole; *quæ est Sardonyx, gemma, sardi onyciśq; colorem repræsentans. Silex, lapis durißimus, unde excutitur ignis. Lynx, animal maculosum, ex luporum.*

porum genere, acutißimè uidens. Imbrex, est canalis in tecto, per quem defluit imber. Calx, pes imus, masculinum est: sed quando significat materiam, qua lapides in muro conglutinantur, solum est fœminini generis, chaulx. Ramex, id est, hernia, hoc est, ruptura, & descensio intestini in scorteum, id est, saccum testiculorum. Pumex, lapis cauernosus, ad corpora læuiganda laudatißimus. Obex, rarißimè singulariter repertus nominatiuus, significat obiectum uel obstaculum, ut pessulum, seram, &c. Culex, uermiculus alatus. Natrix, serpens aquaticus. Limax, est testudo, & cochlea terrestris.

DE REGVLARI NOMINVM DECLINATIONE, LIB. II.

REGVLÆ GENERALES.

Compositum, simplexq́ue modo simili gradiúntur.
Démitur exánguis. sine cârmine plura reclûdam.

Simplex & compositum plerunq; simili modo declinantur: ut pes pedis, bipes bipedis. Nam apes, & uulpes, non propriè dicuntur compositæ figuræ, licet per etymologiã apes, putetur dici ab a, priuatiua particula, & pes, uulpes, quasi uolipes: atq; ideo faciunt genitiuos apis, uulpis: non apedis, uulpedis: sicuti nec lepus, facit lepedis, licet putetur dici quasi leuipes. Requies, non demitur à regula, quia ut requies quintæ declinationis est, ita etiã quies apud ueteres. Afranius, Solicito corde, corpus non potitur quie, &c. Næuius dixit, Suaui quie. Impubis, facit genitiuum simile nominatiuo, ut pubes. Impuber uerò, impuberis, ut puber:

ideo perperam excipiuntur. Démitur exánguis, &c. *Demitur autem à regula exanguis, quod genitiuum facit similem nominatiuo, cùm simplex sanguis, faciat sanguinis: & est carens sanguine, id est, admodum pallidus, uel mortuus.* Tolluntur *alia: nam à substantiuis facta adiectiua, in ablatiuis & quibusdam alijs casibus, aliter erunt, quàm simplicia: ut caulis, ablatiuum facit caule: unicaulis uerò, unicauli, &c.*

Rectum in cõpósitis tantũmodo fléctere fas est.
Altêruter rectum nescit variâre priôrem.

Dictio composita ex pluribus casibus non declinatur, nisi ex parte recti: unde si ex duobus nominatiuis conficiatur, declinatur uterq; nominatiuus, si declinationem recipiat: ut, Respublica, *reipublicæ, ciuitas libera, quæ iure regitur. Si ex recto & obliquo fiat, aut contrà, solus nominatiuus declinabitur: ut tribunusplebis, tribuniplebis, &c. id est, princeps & defensor plebis: urbis præfectus, iurisperitus, &c. Si uerò nomen ex duobus obliquis cõstet, nullo modo flectitur: ut huiusmodi, eiusmodi, quæ possunt esse orationes.* Altéruter, &c. *A parte prima excipitur* Alteruter, *quod licet ex duobus rectis constet, tamen posterior solùm declinatur sic:* Nominatiuo *alteruter alterutra alterutrum, genitiuo alterutrius, &c. id est, qnius è duobus, aut unus ex duobus.* Aduerte *regulam solùm intelligi de compositis ex duobus integris: ideo agricola, & duodecim, huc nõ pertinent, nec puerpera, nec leopardus: quia potius à nomine leo, fit.* Item *quotiescunq; alter nominatiuorum aliquo carebit, tota dictio eodem carebit, ut iusiurandum caret genitiuo, datiuo, ablatiuoq; pluralibus: quia illis ius caret.* Item *suijpsius, caret nominatiuo, ut sui.*

In neutris primus, quartus, quintus, símiles sunt:
Queis in a, plurâlis, semper cùm fléctimus exit.

Nomina neutri generis in quacunq; declinatione, habent tres casus similes: nominatiuum, accusatiuum, uocatiuum, in utroque

num

numero. Et hi casus si declinantur in plurali, terminantur in a: ut nominatiuo, accusatiuo, uocatiuo, scamnum, & pluraliter scamna: sic corpus corpora, cornu cornua, &c.

Est primo quintus similis. Sed Græcus s, aufert
Sæpe, velut Thoma, Theseu, Pātheu, Pari, Palla.

Vocatiuus est similis nominatiuo: ut nominatiuo musa, puer, panis: uocatiuo ô musa, puer, panis, &c. tam in singulari quàm in plurali. Sed Græcus, &c. *Ab hac regula excipiuntur primò nomina Græca in s, quæ literam s, in uocatiuo sæpe abijciunt: ut hic Aeneas, Thomas, ô Aenea, Thoma: sic omnia primæ in as, terminata. hic Anchises, ô Anchise: sic omnia in es primæ. hic Theseus, ô Theseu: sic omnia in eus, per eu diphthongum desinentia, hic Pantheus, ô Pantheu: hæc Pallas, Palladis, ô Palla. Talia sunt in tertia uirorum propria in as, quorum genitiuus fit in antis, Aeneas, Thomas, & reliqua omnia, propria sunt uirorum. Sunt adhuc duæ à regula exceptiones: Prior est de nominibus in us, secundæ declinationis, ut hic dominus, ô domine. Posterior est in eadem declinatione de proprijs in ius: ut Laurentius, ô Laurenti, habebuntur suis locis.*

Syncopa plurâli nonnúnquam fit genítiuo.

Syncopa aliquando fit in genitiuo plurali: in prima quidem, ut cœlicolûm, pro cœlicolarum: in secunda Deûm, pro Deorum: in tertia, cœlestûm, pro cœlestiũ: in quarta, currûm. pro curruũ: in quinta, ut specieûm sine r, pro specierum: sed id exoleuit. Syncopa est ablatio literæ, uel syllabæ è medio dictionis: huic est figura contraria Epenthesis, quæ est adiectio literæ, uel syllabæ in medio dictionis: ut alituum, pro alitum.

Plurâlis símilis sexto vult tértius esse.

Datiuus & ablatiuus plurales cuiuscunq; declinationis, sunt similes, ut datiuo & ablatiuo magistris, manibus, &c. ponetur ergo solius datiui regula, quia per hanc ablatiuus notus est.

Prima

Prima dat as,es,e,rectis,& a.Pátrius æ vult,
Cum terno:sed ab e recto, genitîuus in es fit.
Cásibus his Adam tātùm flectunt & Abrâham.

Prima declinatio habet quinque terminationes nominatiui singularis : as, *ut* Aeneas,Damœtas, *propria uirorum :* es, *ut* Alcides, Anchises, *propria etiam uirorum :* e, *ut* Pentecoste, *festum spiritus sancti :* a, *ut* Poëta, *qui facit carmina :* am, *ut* Adam, Abraham, *notæ significationis.* Patrius, &c. *Genitiuus, & datiuus, primæ declinationis, singularis numeri, desinunt in æ, diphthongum, ut patria, huius patriæ, huic patriæ, id est, natale solum : musa, musæ, musæ, &c.* Sed ab e, &c. *Excipiuntur à regula quantum ad genitiuum, nomina Græca in e : quia genitiuum in es, datiuum uerò in æ, diphthongum faciunt : ut,* Magdalene, *huius* Magdalenes, *huic* Magdalenæ, *proprium mulieris, &c.* Casibus his, &c. *Adam, &* Abraham *indeclinabilia sunt, ut* Balaam. Ecclesiastici *tamen in genitiuo datiuo'ue nonnunquam* Adæ, Abrahæ *dicunt, uirorum nomina.*

Am fiet quartus. Finîta per as,vel a,Græca
An quoque dant. en fiet ab es, & ab e, nec habent em.

Accusatiuus singularis primæ declinationis terminatur in am: ut hæc sella, hanc sellam, id est sedes, &c. Finita per, &c. *Græca nomina in as, & in a,mittunt etiam accusatiuum in an,ut* Satanas,*hunc* Satanam, *uel* Satanan, *id est,* Diabolus : & Aetna, *hanc* Aetnam, *uel* Aetnan, *montis nomen, &c.* En fiet, &c. *Nomina in es, & in e, desinentia, faciunt accusatiuum in en, & nunquam in em,per m, ut* Anchises,Anchisen,& *non* Anchisem, *uiri* Troiani *proprium, patris* Aeneæ. Niniue,Niniuen, & *non* Niniuem,*maxima olim urbs Syriæ.*

A, sextus donat. Tamen es,ac e, rêtinent e.

Ablat

Ablatiuus in a desinit, ut lagœna, ab hac lagœna, uas in quo uiatores potum ferunt. Sagena, ab hac sagena, id est, rete piscatorium, &c. Tamen es, &c. *Nomina in es, & in e, desinētia, faciunt ablatiuum in e: ut Cometes, ab hoc Comete, stella crinita: Strophe, strophes, ab hac strophe, id est, uersutia uel deceptio.*

Prímus plurâlís fit in æ: Genitîuus ín arum.

Nominatiuus pluralis in æ diphthongum desinit, cui similis est uocatiuus. Genitiuus fit in arum, ut cataractæ, ô cataractæ, harum cataractarum. Cataracta dicitur à quibusdam fenestra cœli.

Tértius is poscit. tamen abus páucula donant:
Fília, mula, duæ, lìbérta, equa, nata, dea, ambæ.

Datiuus pluralis in is desinit, ut datiuo his musis. Datiuo ablatiuus similis per regulam, Plurali símilís, &c. *Octo indubiè habent abus: ut filia filiabus: nata natabus, notæ significationis: mula mulabus animal notum: duæ duabus, & ambæ ambabus per se patent: liberta libertabus, mulier libera quæ fuit serua: equa equabus, notum animal: Dea deabus, satis clarum est.*

Accusâtîuus semper plurâlís ín as fit.

Accusatiuus pluralis in as finitur: ut, has animas, has crumenas. Anima, est spiritus corpus uiuificans. Crumena, quod barbarè dicitur bursa.

SECVNDA DECLINATIO.

Altera sex rectis er, ir, eus, vr, dat, vel vs, aut vm.
Addímus è Græcís os, & on, per vs, vm variāda.

Nominatiuus secundæ declinationis habet sex terminationes, er, ir, eus, ur, us, um. Eus, est terminatio Græca. his iungimus Græcam terminationem os, quam Latini sæpissimè uertunt in us: & on, quam uertunt in um. Exempla sunt: Faber, quicunque artifex qui malleo utitur: ut faber lignarius, faber ferrarius, faber murarius &c. Vir, id est, mas: unde uirtus tum animi, tum

corporis. Orpheus proprium poëtæ. Satur, cibo plenus, saoul, adiectiuum. Circus, locus rotundus. Sŏlum, animalis sustentaculum: ut terra est hominis sŏlum, mare piscium, aër auium. Samos, insula. Pelion, mons.

I, pátrius seruat. Genitîuus non superâbit.

Genitiuus secundæ declinationis in i, desinit: ut huius magistri, domini, scamni. Genitîuus non, &c. *Genitiuus secundæ declinationis non habet plures syllabas quàm nominatiuus: & hoc dicunt, non crescit genitiuus: ut sequester, huius sequestri, id est, mediator inter litigantes, &c. Onager, onagri, id est, syluester asinus.*

Crescit ír, ur, gener, & ꝓsper, puer, asper, adúlter,
Présbyter, atq; tener, miser, exter, gibber, íbérq;,
Et lacer, atq; socer, líger, orta gero, fero, liber.
Addimus hís dexter, cui syncopa fiet, vt asper.

Crescunt tamen pauca: ut quæcunque in ir, desinunt, ueluti leuir, leuiri, frater mariti, uel uxoris. Et in ur, ut satur, saturi, cum sequentibus. In er, ut gener, generi, maritus filiæ, gendre. Prosper, prosperi fortunatus, aut fœlix. Puer, pueri, filius, aut famulus. Asper, asperi, durus, acutus, auarus, non planus. Adulter, qui matrimonium uiolat. Presbyter, senior, non, ut barbari somniant, præbens alijs iter. Tener, ra, rum, mollis. Miser, infœlix. Exter, extera, um, id est, externus. Gibber, eri, gibbosus, uel gibberosus, bossu: qui tumorem in dorso habet, qui gibbus dicitur. Iber eri, Hispanus. Lacer, ra, rum laceratus, uel laniatus, deschiré. Socer eri, pater mariti uel uxoris. Liger, ri, uiri proprium. Crescunt etiam composita à gero, & fero: ut clauiger, ra, rum, qui clauam gerit, ut Hercules: uel clauem, ut D. Petrus. Lucifer, ra, rum, ferens lucem, &c. Liber, ra, rum, id est, non seruus: cui licet quod libet, nisi ui, aut iure prohibeatur. Liber, liberi, id est, Bacchus, Deus uini: & priorem producit. Pro cortice, aut co-

dice

c facit libri, priorem corripiens: nec crescit. Dexter, dexte- *,dexterum, eri, notum est: aliquando idem est, quod prosper: recipit Syncopen, dextri: sicut asper, quod interdum decli- tur asper, aspra, asprum, aspri, &c.*

Conseruant normam pronóminis ista secúndã,
Vnus, vter, neuter, solus, quis, & vllus, & alter,
Atq; álius, totus. Fuit olim pátrius vni.

Hæc nomina, unus, uter, cum suis compositis, uterque, uteruis, uterlibet, neuter, solus, quis, ullus, alter, alius, & totus, habent in genitiuo ius, & datiuo i, quia declinantur ut pronomina secun- dæ declinationis: ueluti nominatiuo unus una unum, genitiuo unius, datiuo uni, &c. Sub ullus, comprehenditur nullus. Vter, quiuis è duobus. reliqua patent. Veteres hæc omnia, præter quis, declinabant ut bonus, bona, bonum.

ei, vel ëi, vel eos, dabit eus: volet Andrógeos o.

Nomen in eus, desinens, facit genitiuum in ei syllabam, uel per duas syllabas in ëi, uel in eos: ut Tydeus, Tydei, per duas sylla- bas: uel Tydëi, per tres syllabas, uel Tydeos: uiri nomen. Andrögeos uerò facit in genitiuo Androgeo: & est etiam uiri pro- prium. Sub hac comprehendi uolo Apollos, Apollo, id est, Deus autor carminis, & præses uaticinij, & proprium uiri. Athos, Atho, mons quidam, &c.

I, vates quandoque iacit: ceu cura pecúli.

Quando genitiuus terminatur in duo ij, solet alterum causa metri quandoque abijci, ut peculi, pro peculij: & tuguri, pro tugurij, apud Verg. Peculium, est proprium bonum. Peculiaris, id est, proprius. Tugurium, domuncula rustica.

Tértius & sextus formántur in o, tíbi casus.

Datiuus & ablatiuus in o, desinunt: ut huic magistro: ab hoc magistro.

Vm,

Vm poſcit quartus. Quandoq; p on loco Grȩca.
Eus, ea, vult etiam. Per e, quintus vertit vs: abſq;
O fili, Deus, & flúuius, pópulus, chorus, agnus:
Quátuor hȩc e, volunt etiã, vt pro rege Latînus.

Accuſatiuus in um deſinit, ut Mæander Mæandrum, fluuius quidam nimis curuus & flexuoſus. Idem pro flexura & fraude capitur. Quandoque per, &c. *Nomina Græca faciunt ſæpe accuſatiuũ in on, ut diphthongus, diphthongon: Pergamus, urbis nomen, Pergamon, &c.* Eus, ea, &c. *Quæ tamen deſinunt in eus, ſæpius accuſatiuum in ea mittunt, plerunque penultima breui, ut Anteus, Antea, uiri Troiani nomen. Nonnunquam penultima longa, ut Ilioneus, Ilionea, uiri Troiani etiam nomen.* Per e quintus, &c. *Nomina ſecundæ declinationis terminata in us, mutant in uocatiuo us, in e, ut lanius, ô lanie, boucbier, quem indocti carnificem uocant: & eſt exceptio à regula,* Eſt primo quintus ſimilis. Abſque ô fili, &c. *Excipiuntur à prædicta regula exceptoria paucula: filius, ô fili: Deus, ô Deus: fluuius, ô fluuius, uel ô fluuie: populus, pro hominibus. ô populus, uel ô popule: Latinus, ô Latinus, uel ô Latine, rex Latij, Chorus. canentium cœtus, &c.*

Quum próprium dat ius, dempta vs, fit in i, tibi quintus.

Propria in us, dempta us, faciunt uocatiuum in i: ut Laurentius, ô Laurenti: Terentius, ô Terenti, & eſt exceptio à regula, Eſt primo quintus ſimilis.

Primus pluralis fit in i. Vult patrius orum.
Græcus in on, fiet. is, tertius. os, dato quartus.

Nominatiuus pluralis cui uocatiuus eſt ſimilis, fit in i, ut hi Dei, à Deus, uel Dij, à dius, quod ueteres dixerunt pro Deus. Vult patrius, &c. *Genitiuus pluralis deſinit in orum, ut*

horum

horum dominorum, &c. Græcus in on, &c. *Græcus genitiuus in on desinit, & ita utuntur sæpe Latini: ut, & pluraliter hi logi horum logôn. Logus, aut Græcè logos, sermo.* Is tértius, &c. *Datiuus & consequenter ablatiuus plurales in is desinunt: ueluti datiuo his palis, ablatiuo ab his palis. Palus, est crassus stipes, un pal.* Os dato &c. *Accusatiuus in os, finitur, ut hos talos, hos pullos. Talus, os quadratum, un dez. Pullus fœtus auium, & omnium mansuetorum animalium, ut pullus asini, pullus equi, & cæterorum, præterquam boum & ouium.*

Festa lego per ibus: licet orum, dent genitiuis.

Nomina festorum, faciunt genitiuum plerunque in orum, per hanc declinationem: datiuum & ablatiuum sæpius in ibus: ut, Saturnalia, festa Saturni: genitiuo Saturnaliorum, aliquando etiam Saturnalium: datiuo & ablatiuo Saturnalibus. sic Bacchanalia, festa Bacchi, &c.

Ambo, duo, neutri géneris sunt, masculeique.
Mas o, vel os, quartus donat. vult tértius obus.

Singulari numero carent. Et pluraliter nominatiuo ambo, duo: ambæ, duæ: ambo, duo. genitiuo amborum, duorum uel duûm: ambarum, duarum: amborum, duorum uel duûm. datiuo ambobus, duobus: ambabus, duabus: ambobus, duobus. accusatiuo ambos, duos, uel ambo, duo: ambas, duas: ambo, duo. uocatiuo ô ambo, duo: ambæ, duæ: ambo, duo. ablatiuo ab ambobus, duobus, &c. Ambo collectiuum est, non distributiuum.

TERTIA DECLINATIO.

Tértia dat vários fines: dans is, genitíuo.
Græcôrum pátrius vel in os, vel in i, vel in vs, fit.

Tertia declinatio multas, easdemque diuersas in nominatiuo singulari terminationes habet. Sunt enim circiter LXXI. *quæ, cùm de genitiuo disputabitur, ex ordine ponentur, Literæ terminales undecim sunt in hac declinatione: a, e, o, c, d, l, n, r, s, t, x.*

Litera terminalis, est ultima dictionis litera. Terminatio est ultima litera, aut syllaba, aut in fine consonans: aut consonantes, cum uocali adnexæ. Dans is, &c. *Genitiuus singularis tertiæ fit semper in is: ut conclaue: id est, triclinium, & locus secretior in domo: genitiuo huius conclauis. Pater, huius patris, &c.* Græcôrum pátrius, &c. *Græca, si Græco more declinantur, sæpius habent os: ut hic Pan, id est, Deus pastorum, huius Panos. Quandoq; habent i, ut Achilles, id est, proprium fortißimi Græcorum, huius Achillis, uel Achilli. Et quandoque us: ut Echo, nomen deæ, soni uel uocis relatiuæ, genitiuo huius Echus, &c.*

Genitîuus.

Semper a, mittit atis. Vertes, e, per is, genitíuo.

Nomen in a, tertiæ, facit genitiuum addita tis: ut scomma, id est, cauillum, & urbana irrisio, huius scommatis. Vertes, &c. *Nomen in e, uertit e, in is, in genitiuo: ut mantile, id est, linteum quo manus terguntur, huius mantilis, seruiete, &c.*

Addito nis, post o. Dat inis, mulíebre do, góq;,
Virgo, ordo, margo, cum cárdine, Apóllo, Cupîdo,
Turbo, homo, ceu nemo. Tamen vnêdo, póstulat onis.

Nomen in o, facit onis: ut Aquilo, Aquilonis, uentus Septentrionalis. Dat inis, &c. *Excipiuntur à regula, fœminina in do, & in go, quæ faciũt inis: ut capedo, capedinis. i. uasculũ fictile. Intercapedo, intercapedinis, id est, distantia, differentia. Salsilago, salsilaginis, salsus humor, Gallicè, saulmure. Caligo, caliginis, obscuritas, & ignorãtia, &c. cũ paucis alijs, quæ sunt, Virgo, uirginis, puella intacta, aut aliquando corrupta, à uiridiori ætate appellata. Ordo, ordinis, in suo quoq; loco collocatio. Margo, marginis, cuiusq; rei extremitas, marge. Cardo, cardinis, quo ianua mouetur: & capitur pro polo. Apollo, Apollinis, sol. Cupido, Cupidinis,*

nis, Deus amoris, uel cupiditas. Turbo, turbinis, uertigo uentorum. Homo, Nemo: nomina sunt nota. Tamen, etc. *A fœmininis in do, unicum excipitur, quod est, unedo, unedonis, arbor, & ipse fructus: alio nomine arbutus & arbutum.*

Enis, habent Anio, Nério. Caro, dat tibi carnis.

Anio facit Anienis: & Nerio, Nerienis: ideo tolluntur à regula, Addito nis post, etc. *Anio fluuius in agro Tyburtino, Nerio, uxor seu fortitudo & maiestas Martis.* Caro, etc. *Caro uerò facit carnis: & excipitur: notæ significationis est.*

Græca (velut Dido) muliêbria sic modò flectes:
Vs, cápiat pátrius, réliqui dant o, bene casus.

Nomina Græca fœminini generis mittunt genitiuum in us, reliquos obliquos in o: ut singulari nominatiuo hæc Dido, genitiuo Didus, datiuo Dido, accusatiuo Dido, uocatiuo ô Dido, ablatiuo à Dido, nomen reginæ Carthaginis. Sic Sappho, Sapphus, nomen puellæ. Clotho, Clothus, una Parcarum.

Halécis, lactis, Dauîdis, Bógudis effer.

Halec, facit penultima longa halecis, piscis marinus. Lac lactis, succus maternus, quo animalia nutriuntur. Dauid, Dauidis, penultima longa, nomen regij prophetæ psalmographi. Bogud, Bogudis, penultima breui, rex Mauritaniæ.

Additur is, post l. Sed lis, iungunt sibi mel, fel.

Nomina in l, literam desinentia, assumunt in genitiuo is: ut sal, salis: animal, animalis, corpus sentiens. Sed lis. etc. *Mel, & fel, addunt genitiuo lis: ut mel, mellis: fel, fellis: cum duplici ll, clara sunt.*

Additur is, post n. Tamē on, quādoq; dat ontis.
Donat inis, neutrum: pecten, flamē, cano natum.

Nomen in n, desinens, facit genitiuum adiecta is, syllaba: ut Titan, Titanis, frater Saturni, & Sol. Tamen on, etc. *Quædam nomina faciunt genitiuum in ontis: ut Phaëthon, Phaëthontis,*

thontis, filius Phœbi, &c. Donat inis, &c. *Neutra in n, mittunt genitiuum in inis: ut, numen numinis, id est, Deus, uel diuina potestas, &c. Cum flamen, flaminis: pecten, pectinis: tubicen, tubicinis, & reliquis compositis à cano, in cen, exeuntibus. patuerunt in generibus.*

R, capit is. Far, ris: Lar, tis próprium maris. Hepar,
Hépatos efficiet. Cris móbile cer, dat, vt acer,
Ac álacer. Bris, dant imber cum prole, salûber,
Et célcber. Per tris, ter, formes omne Latînum,
Et pater, & mater, linter. Dat eris, later. Et cor,
Cordis. Iter, tíneris. Iouis, optat Iúppiter vsque.
Robur, oris, iecur, atque femur, tibi prębet, eburque.

Nomina tertiæ inflexionis in r, finita, adiiciunt genitiuo is: ut, lupanar, lupanaris: id est, prostibulum, &c. Far, ris, &c. *Excipiuntur à regula multa: nam far, geminat rr, & facit farris: id est, quoduis frumentum, ut triticum, siligo, hordeum, &c. Lar, nomen Imperatoris, facit Lartis: & pro Deo, & domo, laris. Hepar, id est, iecur, facit in genitiuo hepatos: quia Græcum est.* Cris móbile, &c. *Tria adiectiua alacer, uolucer, acer, mittunt cris, quibus addes mediocer si inueniatur. Alacer, uernaculè, allegre. Volucer, leuis. Acer, acetosus, fortis, acutus, uehemens.* Bris dant, &c. *Imber cum suis compositis, September, October, Nouember, December; quæ sunt mensium nomina: item, Saluber & Celeber, dant bris, in genitiuo: ut, Imber, imbris, pluuia. Saluber, salubris, & salubre, quod dat sanitatem, & saluti confert: ut, aër saluber. Celeber, frequens, dignus, honestus, festiuus, qui colitur, & celebratur.* Per tris, &c. *Omnia Latina in ter, faciunt tris: ut, uter, utris, uas uel saccus ex corio uel pelle, &c. Pater etiam facit patris: mater, matris: & linter, lintris: quæ tria è Græcis habemus. Linter,*

est

est fluuialis nauicula: & capitur, ut quidam uolunt, pro ligno cauato, quo porcis datur pastus. Dat eris, &c. *Later, quamuis Latinum sit in ter exiens, non facit tris, sed eris: ut later, lateris, lapis coctilis.* Et cor cordis, &c. *Cor, mittit cordis. Iter, itineris, à nominatiuo olim usitato itiner: nam quondã iter, iteris fecit, & itiner, itineris. Iupiter summus deorum apud gentiles, & unus planetarum, facit Iouis, ab antiquo nominatiuo Iouis, qui in usu fuit: & Iupiter, faciebat Iupitris, uel Iupiteris.* Robur roboris, &c. *Quatuor in ur, faciunt oris: ut Robur, roboris, fortitudo, & quercus durissimæ species. Iecur, Iecoris, hepar. Femur, femoris, superior pars cruris, à coxa usque ad genu. Ebur, eboris, os, uel dens elephantis.*

As, interpônit ti. Mas maris. As dabit aſsis.
Hoc vas, vaſis habet: vas hic, vadis: antis, habénto
Máſcula Græca: volunt per adís, non máſcula poní.

Nomen in as desinens, facit genitiuum interponendo syllabam ti, inter a, & s: ut, simultas, simultatis, id est, odium. Mas maris, &c. *Demuntur à regula mas, maris: as, assis: hoc uas, uasis: hic uas, uadis, fideiussor.* Antis habénto, &c. *Græca in as, masculini generis, faciunt antis: ideo excipiuntur: ut Gigas, gigantis, uir altissimæ staturæ, geant, &c.* Volunt per adís, &c. *Reliqua Græca, quæ scilicet non tantùm sunt masculini generis, faciunt adis, uel Græcanicè ados, ut hebdomas, hebdomadis, uel hebdomados, Latinè septimana, spatium septẽ dierum.*

Es mutâbis in ís. Græcus dat multa per etis.
Adde quíes, lócuples, mánſues. Per etis, teges exit,
Et ſeges, intérpres, præpes, páries, abiéſq;.
Indíges, atq; áries, perpes, teres, ac hebes addo.

Nomen in es, finitum, mutat es, in is: ut labes: labis, id est, macula. Græcus dat, &c. *Excipiuntur à regula multa Græca, quæ habent etis, penultima longa: ut lebes, lebetis, uas æneum in quo res bulliunt: & plurima uirorũ propria: ut Chremes, Chremetis. Hermes, Hermetis. Thales, Thaletis, &c. His adduntur Latina, Quies, somnus, & tranquillitas: sub quo comprehenditur inquies, & aliquando requies, requietis. Locuples, locupletis, diues, quasi locorum plenus. Mansues, mansuetis.* Per etis, &c. *Quædam faciunt penultima breui: ut Teges, tegetis, uile stragulum, quo tegitur lectus. Seges, segetis, frumentum in spicis. Interpres, interpretis, qui autores declarat, aut aliquid ex lingua in linguam transfert. Præpes, præpetis, altè & sublimè uolans: capitur etiam pro idoneo, & fœlice, siue prospero. Paries, parietis, murus domus ex quacunque materia. Abies, abietis, arbor, sappin. Indiges, indigetis, homo post mortem inter Deos relatus, relatáue: & (ut cùm uulgo loquar) canonizatus, canonizatáue. Aries, arietis, masculus ouium, & quoddam bellicum instrumentum. Perpes, perpetis, perpetuus. Teres, teretis, rotundus cum longitudine. Hebes, hebetis, obtusus, & minimè acutus.*

Dic verres, verris; vates, vâtis. Per itis, fit
Commûnis géneris non dictum, siue marini.
Pes, dat edis. Natum sédeo dat idis. Volet edis
Hæres, vt merces. Cererísque Ceres retinêbit.
Aes, æris, præs, prædis habet; diphthóngus
 vtrîque est.

Verres, facit uerris, & est porcus non castratus. Vates, uatis, poëta, aut poëtria, & quicunque futura prædicit. Per ítis, &c. *Reliqua in es, masculini generis aut cõmunis, de quibus nihil dictum est, utpote appellatiua, mutant es, in itis, penultima breui: ut poples, poplitis, miles militis, &c.* Pes, dat edis, &c. *At pes, facit pedis: composita compes, compedis,*

bipes

bipes,bipedis,&c. Natum sédeo,&c. *Composita à sedeo, faciunt idis penultima breui: obses,obsidis,id est,qui uel quæ pignori datur. Reses, residis,id est,residens & quietus, & otiosus ab opere quod exercere solebat, &c.* Volet edis,&c. *Hæres,facit hærêdis, penultima longa. Merces,mercêdis, penultima etiam longa,id est,præmium,salaire.* Cererisq; Ceres,&c. *Ceres,mittit Cereris, id est,Dea frugum. Aes,æris,Præs,prædis, diphthongum æ, habent.*

Is, non mutábo. Dant dís, cuſpís,lapís,atq;
Plúrima græca.Facis per eos,vel ios,vel yos, vel
Entís, Græcôrũ quædã. Charis at Cháritis vult.

Is habet genitiuum similem nominatiuo: ut hæc uis,huius uis, uirtus, poßibilitas, fortitudo, & uiolentia. Dant dís,&c. *Excipiuntur lapis,& cuspis:quia abiecta s,litera capiunt dis: ut lapis, lapidis. Cuspis,cuspidis: & est acies hastæ,uel alterius rei acutæ,poincte. In idis, genitiuum etiam faciunt plurima Græca: ut, caßis,caßidis,galea,salade,ou heaulme. Pyxis, pyxidis uasculũ unguentariũ,uel cui quicquid aliud imponitur, boëte.* Facis per, &c. *Quædam Græca faciunt genitiuum in eos,uel ir ios: quædam etiam in yos,per y,Græcum:paucißima in entis.De eos: ut Physis,Physeos,natura. De ios:ut basis,basios,gradus, fundamentum,sustentaculum.De yos:ut chelys,chelyos,instrumentum musicum. De entis: ut Pyroîs, Pyroëntis, unius equorum Solis.* Charis at,&c. *Charis,id est,gratia,uult charitis,in genit.*

Quod dedit er, dat eris. Quod in n. fuit,vt prius
effer.

Pauca nomina in is,faciunt genitiuum in eris:quia olim terminabantur in er: ut,puluis,pulueris:cinis,cineris·olim hic puluer, ciner. patuêre suprà. Quod in n,&c. *Nomina in is, desinentia,quæ etiam in n, literam desinere reperta sunt, obseruant regulam de n, litera: ut sanguis, facit sanguinis, penultima*

correpta: quia olim dicebant hoc sanguen, atque huius sanguinis. Multa etiam Græca faciunt genitiuum in inis, penultima longa: quia nominatiuus per in, efferri potest, ut delphis, delphinis, sicut dicimus, delphin, delphinis, &c.

Dís lis, dant ítis, cum Samni: iunge Quirîtem.
Glis, solùm glirís. Semis, semísis habêbit.

Quatuor in is, habent itis, penultima longa. Dis, ditis, diuitiarum & inferorum Deus. Lis, litis, discordia. Samnis, Samnitis, populus quidam Italiæ. Quiris, Quiritis, Romanus. Glis sólùm, &c. *Glis, pro animali, gliris facit. Glis glitis, pro terra teriace, & glißis, pro lappa, barbara sunt. Semis, à semi, & as, (est enim dimidium aßis) semißis facit.*

Os tí, interpônit. Glos, mos, flos, ros, facit oris.
Quod dedit or, fáciet veluti pri'. Ofsis, os optat,
Os, orís, custos, custodis, bos, bouis. Ois
Thos, Minos, & Tros, cúpiunt: quibus áddi-
tur heros.

Nomen in os, facit genitiuum interponendo ti, inter o, & s, & ita facit otis: ut monoceros, monocerotis, id est, unicornis, bestia in fronte cornu habens. Glos, mos, &c. *Excipiuntur à regula glos, mos, flos, ros, quæ faciunt oris: ut glos, gloris, mariti soror, uel fratris uxor. Mos, moris, consuetudo. Ros, roris, humor qui sereno tempore superne fluit.* Quod dedit, &c. *Habent etiam oris, quæ in os, quoq; desinunt: ut lepos lepôris, uel lepor, id est, uenustas & iucunditas in factis aut uerbis. Honos uel honor, honoris, &c.* Ofsis os, &c. *Os oßis, Os oris, satis patent. Custos, custodis, qui uel quæ custodit. Bos, bouis.* Ois thos, &c. *Quædam Græca faciunt genitiuum in ois: ut, Thos, thois, animal ex luporum genere. Minos, Minois, Cretensium rex iustißimus. Tros, Trois, rex Troiæ. Heros, herois, homo nobilißimus, quales dicuntur fuisse Hercules, Hector, Perseus, &c.*

Vs tibi mittet oris: Peius, ceu peior habêbit.

Vs facit oris, penultima breui: ut, corpus, corporis, omne sensibile. Peius ceu, &c. *Comparatiua faciunt oris, penultima longa: ut ea quæ in or, desinunt, ueluti peius peioris, melius melioris, &c.*

Dāt eris, vlcus, olus, vellus, Venus, et genus, atq;
Viscus, acus, fœdus, scelus, & cū pōdere vulnus,
Mun⁹, onus, sydus, latus, ac opus, & vet⁹ addo,
Et funus, rudus. Sed oris, vel eris, dare pignus,
Vt fœnus dicunt: mélius per oris, fit vtrúnq;,

Quædam nomina in us, mutant us, in eris, penultima breui: ut ulcus, ulceris, collectio corrupti sanguinis in corpore. Olus, oleris, omnis herba satiua, quæ in usu cibario est. Vellus, uelleris, pellis cum lana, & ipsa lana. Venus, dea amoris. Genus, progenies, & rei modus, uel qualitas. Viscus, intestinum. Acus, aceris, frumenti purgamentum. Fœdus, pactum, & pax, quæ fit inter dimicantes. Scelus, graue peccatum. Pondus, quod graue est. Vulnus, læsura, & hians apertura corporis ictu facta. Munus, donum & officium. Onus, pondus alicui iniunctum. Sydus, signum cœleste è stellis formatum. Latus, Lateris, quod infra alam est. Opus, res facta. Vetus, antiquus, a, um. Funus, cadauer, & exequiæ, & mors. Rudus, lapidum frusta & ruinarum materies. Sed oris. &c. *Pignus & fœdus habent oris, uel eris: sed melius oris, sicut corpus. Pignus, quod creditori datur, ut sit securus, & quod deponitur apud sequestrum. Fœnus, pecuniæ lucrū.*

Vris, habet tellus, véluti monosyllaba. Grus, sus
Dāt vis. Intércus, dat vtis. Liguris, Ligus optat.
Dat pecus hæc pécudis. Loca Græca ferúntur
in vntis.
Pus ortum, dat odis. Incus, subscus, palus, vdis.
Vtis, fœminèū reliquū. Laus, frausq; dat audis,

Tellus & monosyllaba habent uris, penultima longa: ut Telluris, & est dea terræ, & ipsa terra. Ius, iuris, quod natura aut ciuitas, aut gens iubet: aut liquor rerum quæ coquuntur. Rus, ruris. Crus, cruris, &c. Grus & sus, &c. *Contra monosyllaborum regulam grus, gruis facit, & sus, suis, nota.* Intercûs dat, &c. *Intercus, intercutis facit. Ligus, Liguris. Hæc pecus, pecudis. Intercus, omnis generis, id est, intestinus intestina intestinum. Ligus, id est, Ligur, nomen gentile, qui uel quæ ab Liguria regione Italiæ est.* Loca Græca. &c. *Quædam Græca nomina locorum mittunt genitiuum in untis. Opus, Opuntis, Achaiæ oppidum. Hydrus, Hydruntis, alterius oppidi nomen.* Pus ortum, &c. *Composita à pus, id est, pes Græca sunt, & faciunt in genitiuo podis, penultima breui: ut tripus, tripodis. Oedipus, Oedipodis.* Incus, subscus, &c. *Tria faciunt udis penultima longa. Incus, incûdis. Subscus, subscûdis. Palus palûdis.* Vtis fœmineum, &c. *Reliqua in us, generis fœminini, faciunt ûtis penultima longa: ut, Virtus, uirtûtis. Salus, salutis. Laus, facit laudis, & fraus, fraudis.*

Vult i, seri médio (b, p, si præit s) genitiui.

Nomen in bs, aut ps, facit genitiuum interponēdo inter bs, aut ps, uocalem i: ut, Trabs, trabis. Lelaps, Lelapis, canis nomen. Stips, stipis, id est, nummulus.

E, p í, mutábunt polysyllaba. Dat cupis, auceps.

Polysyllaba habentia e, ante bs, aut ps, mutant e, in i, breuem in genitiuo: ut Cælebs, cælibis. Princeps, principis. Secus est de monosyllabis: ut seps, sepis. Dat cupis, &c. *Auceps, habet aucupis: & est qui aues capit.*

Dic hyemis, pultis, cápitis: Cípitis, dabo proli.

Hyemis, pultis, capitis, genitiui sunt ab hyems, puls, caput. Cipitis, &c. *Composita à caput, faciunt cipitis: siue in t, desinant:*

ſinant, ut ſynciput ſyncipitis: ſiue in ps, ut anceps, ancipitis, id eſt, dubius, uel incertus.

Ns, aut rs, s, demens, tis. dabit aptè.

Nomina in ns, aut rs, mittunt genitiuum dempta s, & addita tis: ut amans amantis, demens dementis, ars artis, pars partis.

Dis, vult glans, nefrens, cápitis lens, & fólium frons,
Libráq; cũ pẽdo: & quod cor fáciet tibi nomen.
Vntis habéntoquiens, & iens: legẽ ámbio ſpnit.

Pauca habent dis: ut glans, glandis. Nefrens, dis, porculus per ætatẽ fabam frendere, id eſt, frangere nondum potens. Lens, lendis, pro pediculi pullo: at pro legumine quodam, lens, lentis dicimus. Frons, frondis, folium eſt. Frons frontis, capitis pars anterior. Libripens, libripendis, à libra & pendo, pro pondero, id eſt, ſtipis ponderandæ penſator. Compoſita à cor: ut miſericors, miſericordis. Concors, concordis. Vntis habéntô, &c. *Iens, cum compoſitis habet untis, iens, euntis: quiens, queuntis: rediens, redeuntis, &c.* Legem, &c. *Ambiens, ambientis facit contra legem compoſitorum: & ſuperbiens, ſuperbientis.*

X, in cis, muto. Per gis, lex, frux, áquilex, rex,
Grex, remex, flecto: cum Græcis ádditomultis
Impétigem. Coniunx, n, tollens, cóniugis edet.

Nomen terminatum in x, mutat x, in cis, in genitiuo: ut Arx, arcis, id eſt, ut ſic dicam, caſtrum, ab arceo, arces: quia arcet, id eſt, prohibet hoſtes accedere, &c. Per gis, &c. *Excipiuntur à regula quæ gis, pro cis faciunt, ut lex, legis, ius ſcriptum. Frux, frugis, quicquid ex fructu terræ in alimoniam uertimus. Aquilex, aquilegis, putearius. Rex, regis. Grex, gregis. Remex, remigis, qui remigat id eſt, remos agit. Impetix, impetigis, id eſt, mentagra morbus. Coniunx, coniugis, n, ablata. Sumunt etiam gis plurima Græca, quæ gos,*

etiam

etiam habere possunt, si Græcè uelimus declinare: ut sphinx, sphingis, uel sphingos, monstrum quoddam Thebis transeuntibus difficile ænigma proponens: quod tandem dissoluit Oedipus. Phalanx, phalangis, id est, exercitus, &c.

E, per i, mutábunt polysyllaba, quam retinébunt
Myrmex, & ueruex, áquilex, haléxq́;, reséxq́;,
Atq́; lelex, Celex. Tilis optat habêre supéllex.
Dic senis, et noctis, niuis. Actis, páucula seruant,
Testis hylax. Solúmq́; Bríax, formâtur in axis.

Polysyllaba in ex, mutant e, in i, in genitiuo: ut remex, remigis: apex, apicis, rei summitas. Monosyllaba uerò retinent e: ut lex, legis: nex, necis. Quam retinébunt, &c. *Pauca etiam polysyllaba retinent e, ut, Myrmex, Myrmecis, serui nomen. Veruex, uéruecis, castratus aries. Aquilex, aquilegis. Halex, halecis, Resex, resecis, subsidiarius palmes. Lelex, lelegis. Celex, Celecis, fluuij nomen.* Tilis optat, &c. *Supellex, duplex crementum habet, facitq́; supellectilis.* Dic senis, &c. *Senex, senis: nox, noctis: & nix, niuis habent.* Actis, &c. *Pauca Græca faciunt actis: ut Hylax, hylactis, canis nomen. Astyanax, Astyánactis, Hectoris filius, &c. Vnum tantùm inuenitur habere axis: Briax, Briaxis, uiri proprium.*

Datíuus. Accusatíuus.
Tértius i, præbet. Quartus fit in em, tíbi casus.

Datiuus fit in i: ut, huic pani, patri. Accusatiuus in em: ut, leonem, matrem, &c.

Crescéntem Græci per a, quartum sæpe dedêre.

Nomina Græca crescentia, accusatiuum similiter crescentem sæpe in a, faciunt: ut Pan, panos, accusatiuo Pana. Pæan, Pæana, id est, hymnus, & Apollo. Delphin, Delphina.

Im, dat vis, cúcumis, rauis, tussis, sitis, atque

Plúr

Plúrima Græca, quíbus rectus fit in is, ſed &c in dant.

Pauca nomina habent ſolũ im:ut uim, cucumim. Rauis, rauim, id eſt, raucitas. Tuſsis, tuſsim, Sitis, ſitim. Atq; plúrima, &c. *In quoq; habent plurima Græca, quæ etiã per im, faciunt:ut Alexis, Alexim, uel Alexin. Diœceſis, diœceſim, uel diœceſin, id eſt, gubernatio, uel regimẽ. Solum autẽ nomen in is, deſinens, poteſt facere per im, uel per in, accuſatiuum. Hoc adde, accuſatiuum per im, uel in, nunquam creſcere, licet genitiuus aliquando creſcat.*

Em dat &c im, buris, peluis, cum claue, ſecûris,
Et puppis, turris, reſtis: ſic febris, aquâlis:
Sic peſtis, nauis, torquis, coniúnge bipénnim.

Quædam habent em, uel im: ut buris, burem, uel burim, aratri cauda. Peluis, peluem uel peluim, uas in quo perluimus, id eſt, lauamus. Clauis, clauem, uel clauim. Securis, ſecurem, uel ſecurim, ferramentum, quo ſecamus. Puppis, ultima pars nauis. Turris, Reſtis, Bipennis, bipennẽ, uel bipennim, ſecuris utrinq; ſcindens.

Ablatîuus.

Sextus e, donâbit, ceu pauper, ſoſpes, &c hoſpes.
Mobílibus réliquis e, vel i, dabo. Plus cape pluri.
Quod ſi ſit neutrum per e, tantùm ſextus in i, fit.
Vt dulcis, dulci: per e, dat quándoq; poëta.

Ablatiuus in e, deſinit: ut Veſper, ueſpere. Lux, luce. Sacerdos, ſacerdote, & non ſacerdoti. Pauper, paupere. Soſpes, ſoſpite. Hoſpes, hoſpite. Pauper, & Soſpes, adiectiua ſunt: propter quæ ponitur regula. Mobílibus, &c. *quæ eſt exceptio prima à præmiſſa regula. Omnia adiectiua, præter pauper, & ſoſpes, faciunt ablatiuũ in e, uel in i: ut, degenere, uel degeneri: iubere, uel iuberi. Plus tamen, tantùm pluri facit.* Quòd ſi ſit, &c. *Si neutrum habuerint per e, ablatiuum ſolùm in i, mittunt: ut, hic & hæc*

hæc dulcis, fortis, & hoc dulce, forte: ablatiuo à dulci, forti.

Per e, &c. *Poëtæ tamen, metri causa, quandoque e, pro i, ponunt: ut cœleste sagitta, pro cœlesti, apud* Ouid. *Substantiua adiectiuis penitus similia, seruant e, tantùm: ut* Felix, *proprium uiri: ablatiuo à* Felice, *tantùm. Et composita in ablatiuis non sequuntur simplicium regulam: quia misericors, tricuspis, inops, & similia adiectiua, i, uel e, seruant: quum simplicia solùm faciant e.*

Al, uel ar, i, neutris tantùm dat, sicut e. Præter
Sal, iubar, & nectar, far, hepar. Ait mare vates.

Nomina neutri generis in al, uel in ar, uel in e, desinentia, faciunt ablatiuum in i: ut animal, animali: torcular, torculari: cubile, cubili. Præter, &c. *Tolluntur sal, sale: iubar, iubare: nectar, nectare: far, farre: hepar, hepate.* Ait mare, etc. *Poëtæ quandoque e, pro i, ponunt: ut ab hoc mare, pro mari: & id notandum magis quàm imitandum est.*

Ménsibus i, tantùm est, vt queis dat quartus in, imúe.
Sextus e, donat & i, quum quartus in em, vel in im, fit.

Nomina mensium fiunt in i: ut Aprili, Quintili, Sextili, Septēbri, Octobri: *& nomina in is, quorum accusatiuus mutatur solùm in im, uel in, faciunt etiam ablatiuum in i, solùm: ut* Memphiti, *hæresi, &c.* Sextus e, &c. *Quæ uerò habent em, uel a, & im, uel in, habent i, uel e: ut* Febri, *uel* Febre. Turri, *uel* turre.

I, vel e, dant finis, fustís, pugil, & vigil, imber,
Vnguís, auis, postis, vectis, cum nepte, supéllex,
Atq; tridens, classis, cū ciuis, & amnis, & ignis:
Sic anguis: strígilis, strígili: vix strígíle, dicam.

Nomina hîc posita habent e, uel i, sed sæpius e. Strigilis, *uix habet e: & est instrumentum, quo abraduntur sudores, siue hominum in balneis, siue iumentorum in stabulis.* Tridens, *sceptrum*

Nept

Neptuni trisulcum. Claßis, est nauium multitudo.

NVMERVS PLVRALIS.

Rectus in es, fiet plurâlis: iúngito quartum.

Nominatiuus pluralis, cui uocatiuus similis est, cum accusatiuo, in es, desinit: ut homines, hos homines, ô homines, &c.

Quum genitîuus ium, dat, quartus in eis, quoq; fiet.

Trallis, & Sardis, es, spernunt. Quartus in as, fit,

Dum per a, quartus erat: ceu dæmonas, atque gigántas.

Nomina quorum genitiuus pluralis in ium, desinit, faciunt plerunq; accusatiuum per eis: ut partes, partium, has partes, uel parteis: sic treis, omneis, &c. Trallis, &c. *Trallis, & Sardis, in es non possunt desinere, sed solùm in is, nominatiuum & accusatiuum mittunt. Vrbes sunt Lydiæ.* Quartus, &c. *Quando accusatiuus singularis in a, desinit, accusatiuus pluralis etiam in as, potest terminari: ut hanc lampada, has lampades, uel lampadas: sic dæmones, uel dæmonas: gigantes, uel gigantas.*

Quod dedit i, sexto (nisi cómparat) hoc ia, ponit

Vult ia, plus raro: nunquam vetus. Effer aplústra,

Vel stria. Si solùm dat sextus e, non ia, pones.

In nominibus neutri generis, si ablatiuus desinebat in i, siue habuerat i, solum, siue i, & e, simul, tunc nominatiuus, accusatiuus, & uocatiuus habent ia: ut maria, felicia. Nisi, &c. *Comparatiua tamen per a, tantùm mittere debes: ut meliora, dulciora.* Vult ia, &c. *Plus, plura, & aliquando pluria, & compluria.* Nunquam uetus, &c. *Vetus, uetera, & nunquam ueteria.* Effer aplústra, &c. *Aplustre, aplustra, uel aplustria: & est ornamentum nauis super malum: meliúsque sine n, scrib*

m, scribitur. Si solùm, &c. *Quæ ablatiuum singularem in e, tantùm terminant, solùm a, faciunt, ut dogmata, corpora, &c.*

Vm, vel ium, patrio Latium dat. Gręcia vult on.

Genitiuus pluralis tertiæ declinationis, habet Latinę *um: ut patrum: uel ium: ut omnium, artium.* Græcę *etiam on: ut, epigrammatôn, geneseôn, &c.*

Præbet ium pátrius, si sextus in i, fuit antè.

Genitiuus pluralis in ium, desinit, si ablatiuus singularis habuerit i, siue i, solùm, siue i, & e, simul: ut, hoc ancile, ab hoc ancili, horum ancilium, scutum breue & rotundum: animal, animali, animalium: à felice, uel felici, felicium: prudente, uel prudenti, prudentium.

Tolle vigil, supplex, ópifex, vetus, & pugil, & qđ'
Cómparat (excépto plus.) artíficem strigilémq;,
Atq; ínopē. mémorē, consórtē: iúngito & ortum
A cápio: diues quibus ádditur. Vm dat e, tãtum.

Excipiuntur à dicta regula quædam solùm um, habentia, licet in ablatiuo habuerint i: ut, Vigil, *uigilum.* Supplex, *supplicum, supplicans, & humiliter rogans.* Opifex, *opificum, &c. operis effector.* Comparatiua, *ut melior, meliorum.* Fortior, *fortiorum.* Plus *tamen solum plurium facit.* Artifex, *artificum, artificiosus.* Inops, *inopum, uehementer egens.* Consors, *consortum, particeps.* Composita *à capio, faciunt um, tantùm: ut, particeps, participum: sic municeps, municipum, &c. sic diues, diuitum.* Vm dat, &c. *Nomina habentia e, tantùm in ablatiuo singulari, habebunt um, solùm in genitiuo plurali: ut, paupere, pauperum: dogma, dogmate, dogmatum.*

As, dat ium, Latiâle, magis polysyllaba dant vm.

Nomen Latinum in as, desinens, facit genitiuum pluralem in ium: ut mas, marium: uas, uadium. Polysyllaba *melius per syncopē*

efferun

efferuntur, tam in prosa, quam in carmine, ut bonitatum.

Donat ium, samnis, linter, caro, dos, vter, os, os,
Glis, faux, nix, nox, cor, lis, cos, quodque vncia donat.
S, quoque non crescēs, velut ns, iunge Quirîtem.
Excipis inde canis, iúuenis, panis, volucrísque,
Et vates, proles, sóboles, fortè índole iuncto.
Donat ium, cū mure cohors: monosyllaba iūge
Cónsona bina tenet si finis: finge priôrem
Tantùm plurâli númerum. Signâto figúras.

Ium habent nomina, quæ hic explicantur: ut Samnis, Samnitium: linter, lintrium: caro, carnium: dos, dotium: uter, utrium: os, oßium: & os, orium: glis, glirium: faux, faucium: nix, niuium: nox, noctium: cor, cordium: lis, litium: cos, cotium. Sic composita ab uncia: ut sextunx, sextuncium. Et nomina in e uel in is, non crescentia in genitiuo singulari ut sedes, sedium: menses, mensium. Excipis inde, &c. *Præter canis, panis, iuuenis, uolucris, substantiuè captum: ut uates, uatum: proles, prolum: soboles, sobolum: indoles, indolum: si pluraliter legantur.* Velut ns, &c. *Habent quoque ium, nomina in ns, desinentia: ut dens, dentium: mens, mentium: amans, amantium. His additur Quiris, Quiritis: quia facit Quiritum.* Donat ium, &c. *Mus, facit murium: cohors, cohortium, multitudo militum.* Monosyllaba, &c. *Nomina monosyllaba in duas consonantes desinētia, faciunt ium, in genitiuo plurali: ut trabs, trabium: plebs, plebium.* Finge priôrem, &c. *Nomina tantùm pluralis numeri, genitiuum faciunt ex analogia, uel proportione numeri singularis, qui uerisimiliter esset, si singulari non carerent: ut penates, penatium: quia singulariter foret penas, ut optimas.* Signâto, &c. *Nota bene figuras, quæ circa genitiuum contingunt, Syncopen & Epenthesin. Syncope iam satis declarata est: ut mensum, pro*

mensium: & boûm, à bos, pro bouum: & cœlestûm, pro cœlestium: agrestûm pro agrestium. Epenthesis, *est additio literæ uel syllabæ in medio dictionis, gratia metri: ut ales, alitum: uel per epenthesin, alituum.*

Tértius est in ibus: bos bobus flecto, boúmque.

Datiuus, cui ablatiuus semper est similis, desinit in ibus: ut hominibus, patribus. Bos, &c. *Bos bobus, pro bouibus: & boum pro bouum, per Syncopen facit.*

QVARTA DECLINATIO.

Quarta dat us, recto: dat & u, prius inuariâtum.

Quarta declinatio nominis duas habet terminationes in nominatiuo singulari, us, & u, prius inuariatum, id est, in numero singulari non declinatum: ut Victus, *quo uiuimus, scilicet, cibus, & potus.* Cornu, gelu. *Inter hæc quædam plurali carent: ut gelu, astu.*

Vs, genitîuus habet: per uîs, flexêre vetústi.

Genitiuus in us, desinit: ut hic senatus, huius senatus: quod uulgò parlamentum uocant. Per uîs, &c. *Apud ueteres nomina quartæ faciebant uîs, in genitiuo: ut huius manuîs.*

Tértius optat uï: quandoque per u, quoque lectus.

Datiuus fit in uï: ut hic commeatus, huius commeatus, huic commeatui, id est, facultas aliquò proficiscendi, concessa à superiore. uï fit ab antiquo genitiuo uîs: & à genitiuo in us, regulariter fit datiuus in u, qui iam in rariore usu est: ut metu, pro metui.

Vm, rétinet quartus. Fit sextus in u, tibi casus.

Vm, quarto: réliquis u, cásibus optat IESVS.

Accusatiuus fit in um, ablatiuus in u, uocatiuus similis est nominatiuo: ut fructus, huius fructus, huic fructui, hunc fructum, ô fructus, à fructu, id est, utilitas: & quod ex arboribus ad usum nostrum nascitur. Vm quarto, &c. IESVS, *accusatiuum*

facit

facit IESVM: *cæteri casus in u, desinunt: ut hic* IESVS, *huius* IESV, *huic* IESV, *hunc* IESVM, *ô* IESV: *interpretatur Saluator: & est dictio trisyllaba.*

Prímus plurâlís, cum quarto semper ín us, fit.
Dat genitîuus uum. Per íbus, tibí tértíus exit.
Dant ubus, artus, acus, ficus; trib' & lacus, arcus,
Et specus, atque veru, partus, quercus quoque portus,
Fórsitan & questus, à deponénte creâtum.

Nominatiuus pluralis, cui uocatiuus similis est cum accusatiuo, desinit in us: ut hæ manus, has manus, ô manus, &c. Dat genitîuus, &c. *Genitiuus desinit in uum: ut hi ritus, horum rituum, id est, mos uel consuetudo.* Per íbus, &c. *Datiuus cum ablatiuo desinit in ibus: ut his saltibus, ab his saltibus: saltus, est actio saltandi, uel sylua.* Dant ubus, &c. *Pauca faciunt datiuum & ablatiuum in ubus: ut artus, artubus, id est, membrum: acus, acubus: ficus, ficubus: lacus, lacubus, locus cum aquis perpetuis ibi natis profundus. Acus, instrumentum quo utuntur sartores. Veru, est instrumentum quo assamus aliquid. Partus, actus pariendi. Valla iungit questus, pro querimonia, à queror deponente: sed ueteres differentiam Vallæ non obseruant.*

QVINTA DECLINATIO.

Rectus vtriúsuís númeri, quartúsq; per es, fit
Plurâlís quintæ. Dempta s, capit í, genítîuus,
Cum dandí casu. Quartus volet em. Dabo sexto
E, bene. Vult erum, pátrius. Vult tértíus ebus.

Nominatiuus & uocatiuus utriusque numeri, quintæ declinationis, cum accusatiuo plurali, desinit in es, longum. Genitiuus & datiuus singularis in ei. Accusatiuus singularis in em.

Ablatiuus in e. Genitiuus pluralis in erum. Datiuus: & ablatiuus in ebus: ut hæc res, huius rei, huic rei, hanc rem, ô res, ab hac re: hæ res, harum rerum, his rebus, has res, ô res, ab his rebus: quicquid est, capitur pro negotio, & pro diuitijs: ut Ouid. Re sine nullus eris.

DE PATRONYMICIS.

PAtronymicum *est, quod à nomine patris, &, abusiuè alterius, deriuatur secundum Græcam formam: ut Aeacides, id est, Peleus, à nomine patris sui Aeacus, sic Appellatus: & eodem modo Achilles à nomine aui: Pyrrhus, à nomine proaui, &c. Patronymicum significat filium aut filiam, nepotem aut neptem: aliquando etiam qui post longa tempora per rectam lineam consanguinitatis natus est: ut Pyrrhus, Epirotarum rex, dictus est Aeacides: quia dicebatur ab Aeaco descendisse. Patronymica formantur abusiuè à nominibus matrum: ut Iliades, id est, Romulus, uel Remus, Iliæ filius. Maiades, Mercurius, Maiæ filius. Phylirides, id est, Chiron Centaurus, Phyliræ filius. A nominibus fratrum: ut Phaëthontias, id est, Lampetie, soror Phaëthontis. Phoronis, Phoronidis, id est, Io, soror Phoronei. A nominibus regum: ut Romulidæ, id est, Romani, à rege Romulo, Cecropidæ, Athenienses, à Cecrope rege. Thesidæ, Athenienses, à rege Theseo. A nominibus filiorum: ut Meleagris, Althæa, Meleagri mater. A nominibus maritorum: ut Menelais, Helena, uxor Menelai. A nominibus deorum: ut Phœbas, dis, uel dos, Phœbi sacerdos. A nominibus urbium, gentium, regionum: ut Colchis, Medea, à Colcho. Thessalis, quæ ex Thessalia est. Troas, è Troia. Sicelis, è Sicilia. Thebais, è Thebis: sic alia multa, quæ pro possessiuis sumuntur. A nominibus auorum, abauorum, &c. ut Atlantiades, Mercurius, Atlantis nepos.*

nepos. Formantur etiam ab alijs, si quis diligenter penitissimos poëtarum locos rimetur. Patronymicorum terminationes, quibus Latini *utuntur, sunt quatuor. Vna masculini generis,* ES: *ut* Priamides. *Reliquæ fœminini generis,* AS, IS, NE: *ut* Thaumantias, Priamis, Nerine. *Patronymica in es, solùm uiros significant, & sunt omnia primæ declinationis: & declinantur ut* Anchises, *in singulari: in plurali uero ut poetæ: sed in genitiuo patiuntur etiam syncopen, ut cælicolûm. Patronymica in as, declinantur per omnia, ut lampas: ueluti* Acetias, Acetiadis, *uel dos, id est,* Medea, Aeetæ *filia. Patronymica in is, declinantur per omnia, ut pyxis: ut* Aeneis, Aeneidis, *uel dos, id est, filia, uel neptis* Aeneæ, *aut* Vergilij *de gestis* Aeneæ *carmen. Patronymica in* e, *declinantur eodem modo quo* Pentecoste: *ut* Nerine, Nerines, *id est, filia, aut neptis* Nerei, *ut* Galatea. *Patronymica propter carmina solùm sunt inuenta, ideo ipsis in prosa non utimur, nisi iam à doctissimis fuerint recepta. Patronymica, à* Latinis *non formabis, nisi parcissimè in magno opere: ut* Paulides, Scipiades, Memmiades. *Et patronymica non habent formationum certas regulas: quia pro metri ratione formantur.*

PRONOMINVM
DECLINATIO.

PRonominum *declinatio ex* Rudimentis *satis noscitur.* Addam *paucula in* Rudimentis *non declarata. Prima declinatio pronominum mittit genitiuum in i, ut ego, mei: tu, tui: sui, sine nominatiuo: & apud uetustissimos in is, ut mis, tis, & sis: quæ inter se differunt: quia mis, tis, sis, actiuè significant, id est, oratio in qua ponuntur, declaratur per uerbum actiuum: ut amor mis, quo aliquem amo: sed mei, tui, sui, significant passiuè, id est, oratio in qua ponuntur, declaratur*

per uerbum paßiuum : ut amor mei, quo amor ab aliquo. Pro mis, tis, sis, nunc dicimus meus, tuus, suus. Pro *nostrum, uestrum: noster, uester.* Tamen *nostrum, uestrum, genitiuis adhuc utimur, partitiuè : ut nemo nostrum, aliquis uestrum.* Ego *etiam*

Secunda. *habet mi, in datiuo :* Non *mi aurum posco.* Secunda *declinatio mittit genitiuum singularem in ius, per duas syllabas, ut illius: uel per unam, ut huius. Ab is in nominatiuo plurali dicimus ei, uel ij : in datiuo & ablatiuo, eis, uel ijs : sic dices de composito* Idem. Olim *pro ipse, ipsus dicebant, ob hanc causam ipsum, non ipsud, in neutro genere flectimus.* Ipse *est omnis personæ, uel, teste* Prisciano, *tantùm tertiæ : quia licet dicamus,* Ipse *feci, subauditur ego.* Hic, *ille, iste, sic differunt.* Hic, *significat me, aut meum : aut quod est ubi ego sum.* Iste, *significat te, aut tuum: aut*

Tertia. *quod est ubi tu es :* Ille *quiduis tertium.* Tertia *declinatio mittit genitiuum singularem in i, æ, i : ut meus, mea, meum : mei, meæ, mei.* Meus, *facit uocatiuum mi : ueteres tamen ô meus, dicebant: unde est, ô popule meus.* Quum *dicitur in sacris,* Heu *me filia mi decepisti me, interiectio potius blandientis est quàm pronomen.*

Quarta. Quarta *declinatio mittit genitiuum in atis : ut nostras, nostratis, uestras, uestratis : quæ declinantur per tria genera: ut* Arpinas *: unde est, nostratia uerba.* Causa *cur non dicamus meas, meatis : tuas, tuatis: secundum* Priscianum *est, quia gens, uel patria, non unius est, sed multorum possesio.*

PRONOMINVM COMPOSITIO.

Pronomina *componuntur inter se, ut egoipse, tuipse,*

Isthic. *suiipsius.* Iste *componitur cum hic, seruata aspiratione : ut isthic, isthæc, isthoc : uel comicè isthuc. genitiuo & datiuo caret, accusatiuo isthunc, isthanc, isthoc, ablatiuo isthoc, isthac isthoc.* Pluraliter, *generis neutri, nominatiuo, & accusatiuo isthæc. cæteris*

ris caret. Sic inuenitur ille, cum hic, illhic, illhæc, illhoc. Secundò pronomen componitur, cum nomine: ut huiusmodi: intercedente syllabica adiectione ce, ut huiuscemodi: sic cuiusmodi, cuiuscemodi, &c. quæ nomina esse dicit Priscianus. Tertiò, cum præpositionibus: ut mecum, tecum, secum, nobiscum, uobiscum, quicum, quibuscum. Quartò, cum aduerbijs: ut idem, ab his, & demum. quasi is demum, id est, præcipuè, uel iterum. & declinatur sic: Idem, eadem, idem: eiusdem: eidem: eundem, eandem, idem: ab eodem, eadem, eodem. Et pluraliter, eidem, uel ijdem, eædem, eadem: eorundem, earundem, eorundem: eisdem, uel ijsdem: eosdem, easdem, eadem: ab eisdem, uel ijsdem. Ab idem, fit aduerbium identidem, id est, sæpe: & itidem, id est, similiter. Item is, componitur cum ecce, uel en: ut eccum, eccam, eccum: eccos, eccas, ecca: sic cum ille, ellum, ellam: ellos, ellas. Eccum, id est, en eum: ellum, id est, en illum, &c. Quintò, hic componitur cum coniunctione interrogatiua ne: ut hiccine, hæccine, hoccine. genitiuo & datiuo caret. hunccine, hanccine, hoccine: ab hoccine; haccine, hoccine. Et pluraliter, generis neutri, nominatiuo, & accusatiuo, hæccine. cæteris caret. Sic aduerbia huccine, haccine. Item siccine, pro sic ne. Sextò, pronomina componuntur cum syllabicis adiectionibus, quæ sunt quinq;, met, tim, te, ce, pte: ut egomet, meatim, tute, huiusce, suapte. Syllabica adiectio est, syllaba extra compositionem nihil significans, sed in compositione aliquid significationi adijciens. Aliter enim significat egomet, quàm ego: & suapte, quàm sua. Met, additur pronomini primæ personæ per omnes casus absq; genitiuo plurali: ut egomet, memet, &c. Item pronomini secundæ personæ in obliquis singularibus, ut tuimet: & plurali toti. Tumet non dicitur: quia in usu non est, aut ne uerbum esse uideatur: sed pro illo, tute dicimus: unde rursum fit tutemet. Te soli nominatiuo singulari tu, iungitur: quia tute non dicitur, &c. Item dicimus suimet, sibimet. Item hæc cum met, composita, rursum componun-

Illhic. Huiusmodi. Cuiusmodi. Idem. Hiccine. Syllabica adiectione. Met.

tur cum ipse : ut nobismetipsis, suismetipsis, memetipso, à semet ipso, &c. Tim *iungitur ablatiuis fœmininis: mea, tua, sua: ut meatim, id est, more meo.* Pte, *additur ablatiuis mea, tua, sua, nostra, uestra : aliquando etiam meo, tuo, suo, nostro, uestro : ut meapte, id est, mea propria. suopte nutu, & suopte pondere, &c.* Ce, *iungitur obliquis pronominum hic & ille, ubi finis est s, litera: ut huiusce, hasce, illosce, &c.* Quoniam Donatus inter pronomina *posuit quis & qui, ideo hic de compositione horum pauca afferam.*

QVIS ET QVI, IN COMPOSITIS.

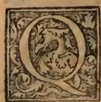
Quis & qui differunt dupliciter, scilicet significatione, & compositione. Nam quis, nominatiuus, est nomen interrogatiuum : ut Quis *est iste rex gloriæ?* Nunquam *uerò refert, nisi queis, pro quibus, datiui & ablatiui casus : ut,* En *queis consequimus agros.* Qui, *in singulari semper refert, nisi euphoniæ causa & comicè dicas.* Qui *uocare? pro quis : ut* Sat *diues, qui sanus, & suis contentus est.* In *plurali* Qui, *interrogat : ut* Qui *sunt hi.* Et *refert, ueluti :* Beati *qui nunc lugent.* Quis *infinitè capitur : ut* Venit *cum illo nescio quis nebulo.* Quis *olim erat communis generis : ut* Plaut. Quis *ea est? non optima est* Idem : Dic *mihi, quæso, quis est quam uis ducere uxorem?* Ablatiuus *qui, apud* Plautum *in frequenti usu est : reliqui uix usurpant, nisi dicas quicum, pro cum quo.* Quì *aduerbium, pro quomodo, ualde elegans est: ut* Quì *scis?* Horat. Quì *fit* Mœcenas? Teren. Quî *scis eos discordare?* Indocti, *quid scis, pro quî scis, dicunt.* Hinc atqui, *id est, certè, uel sed quomodo.* Quis, *id est, qualis : ut* Vergilius, Quis *nouus hic nostris successit sedibus hospes?* Quem *sese ore ferens?* Ita Hic, *pro talis accipitur.* Vergilius, Hunc *ego te* Euryale *aspicio.* Quid *& quod differunt.* Quid *cum suis compositis, substantiuum est, & interrogat, aut infinitè capitur: nunquam refert: ut quid causæ? quid damni? non quid damnum.* Quod *cum*

suis adiectiuum est, ut quod pomum: & frequenter refert. In fœminino genere Donatus dicit quæ uel qua in singulari, & similiter in nominatiuo & accusatiuo plurali neutri generis: id solùm feci propter composita à quis, uel qui. Nam qua, nominatiui casus, extra compositionem, nihil significat. Vt ergo cognoscas composita à quis & qui, notabis uersus Badianos.

En, ne, alius, num, si, depóscunt quis sibi subdi:
Et qua volũt, nõ quæ, quóties reperîtur vtrúnqȝ.
Post quis, nam, que, piam, non post qui, pone putas, quam.
Dã, uis, cunqȝ, libet, non quis, sed qui sibi subdet.
Nec qua volunt, sed quæ, quóties reperîtur vtrúnque.

Quis, in compositione, postponitur dictionibus en, ne, alius, num, si: & dicimus ecquis, ecqua, ecquod & ecquid: nequis, aliquis, nunquis, siquis. Et ubicunque Donatus dicit, quæ uel qua, hæc in qua desinunt, non in quæ: ut nequa, aliqua, nunqua, siqua, &c. Quis, præponitur in compositione, quis, nam, que, piam, putas, quam: ut quisquis, quisnam, quisque, quispiam, quisputas, quisquam. His articulis non præponitur qui: sed quatuor alijs, dam, uis, cunque, libet, quibus non iungitur quis: ut quidam, quiuis, quicunque, quilibet: & hæc posteriora, tam à quis, quàm à qui, solùm quæ habent, ubicunque Donatus dicit quæ uel qua: ut quænam, quædam, &c. Quæquam, quidquam, aut quodquam, rarissimè legitur: quidcunque nunquam, sed bene quodcunque. Ablatiui qui & queis, in compositis nunc non leguntur. Quisquis in usu uix habet alios casus, quàm quisquis, quicquid, à quoquo & quaqua. Quisque caret genitiuo plurali Vnusquisque, caret toto plurali.

DE HETEROCLITIS LIBER TERTIVS.

QVANQVAM *Hetroclita propriè loquendo ea demum dicuntur, quæ contra aliorum regulam declinantur: ut cœlum, et uas, uasis, &c. tamen, tritiorem uiam secutus, unicum in librum congeßi anomala, defectiua, & abundantia: tanquam generali nomine hæc omnia heteroclita dicantur.* Diuisi *autem librum in tres partes:* In *anomala, quæ propriè* Heteroclita *dicuntur:* In *ecliptica, uel defectiua:* Et *in abundantia.* Heteroclitum, *interpretamur aliter declinatum: ab heteros, id est, aliter, & clitum, declinatum.* Heteroclisis, *est alia declinatio.* Anomalia, *id est, irregularitas, ab a, id est, sine, & nomos, id est, lex, quasi extra regulam.* Anomalum, *irregulare.* Heteroclitum *igitur, cum uulgo loquendo, tripliciter fit: quia aut uariat, id est, contra aliorum normam declinatur: ut hoc cœlum, hi cœli, aut deficit: ut aurum sine plurali. aut abundat, id est, uario genere, aut uaria terminatione, aut uaria declinatione idem notat: ut hic aut hoc uulgus: tignus, uel tignum: ficus, huius ficus, uel fici.* Item *una uoce uaria notat: ut literæ, aura: unde est uersus,* Deficit, *aut uaria est hetroclita uox, uel abundat.* Irregulariter *declinatur nomen, siue uariat quinque modis:* Primò *uariat genus: ut hoc cœlum, hi cœli.* Secundò *uariat declinationem tantùm: ut hoc uas, uasis, hæc uasa, uasorum.* Tertiò *uariat genus & declinationem: ut hoc epulum, hæ epulæ.* Quartò *uariat, seu irregulariter format obliquos: ut* Iupiter, Iouis. Quintò *contra aliorum modum aliquos casus finit: ut ambo.* De *his primò dicam: inde cum defectiuis abundantia enucleabo.* Aspiret *cœptis* IESVS.

Anóm

Anómala, siue heteróclita, & primùm in singulári masculîna, in plurálí neutra.

Máscula sunt prîo número, sed neutra secúndo,
Díndymus, inférn⁹, locus, ísmarus, & ioca, cetus,
Mænala, taygétus, ceu tártara, mássica, auérnus,
Síbila, pangæus, ceu tænara, cárbasa. Dant hi
Quædam plurálí, verùm loca non damus artí.

Nomina hic posita, in singulari masculina, in plurali neutra sunt: ut hic Dindymus, *hæc* Dindyma, *mons Phrygiæ. Infernus, hæc inferna, infernorum, inferorum loca.* Hic locus, *hæc loca, uel etiam hi loci, quicquid aliud continet: & quando significat argumenti sedem, id est, orationem notißimam, per quam probamus argumentationem, in plurali solùm est masculini generis, hi loci: & hoc est quur dixit, Verùm loca non damus arti, scilicet rhetoricæ aut logicæ. Ismarus, hæc Ismara, mons Thraciæ.* Iocus, *hi ioci, & hæc ioca, ludus in uerbis. Cetus, hi ceti, & hæc cete, piscis marinus. Mænalus, hæc Mænala, mons Arcadiæ. Taygetus, hæc Taygeta, mons Laconiæ. Tartarus, hæc tartara, infernus. Maßicus, Maßica, Maßicorum, mons Campaniæ. Auernus, Auerna, lacus Campaniæ. Sibilus, hi sibili, & hæc sibila, id est, flatus, aut sibilatio. Pangæus, hæc Pangæa, promontorium Thraciæ. Tænarus, hæc Tænara, promontorium Laconiæ. Carbasus, tam fœminini, quàm masculini generis, patet in generibus. Inter hæc nonnulla sunt etiam masculini generis in plurali, ut uidere est.*

In singulári fœmínîna, in plurálí neutra.

Hæc prius, hæc pòst dant tibi Pérgamus atque supéllex.

Hæc

Hæc duo nomina, Pergamus, & Supellex, dant prius, & pòst hæc, id est, singulari sunt generis fœminini, & in plurali generis neutri: ut hæc Pergamus, hæc Pergama, Pergamorum, urbs phrygiæ, Priami regia. Supellex, hæc supellectilia.

In singulári neutra, & in plurâli mascúlîna.

Máscula plurálí número sunt neutra prióre,
Elysium, cœlum, quibus aptè iúngitur Argos.
Plurâli número sunt máscula, neutráue, frænum,
Et filum, claustrũ, rastrum: coniúnge capístrum.
Est primo número neutrũ plus, omne secúndo.

In singulari neutri generis, in plurali masculini sunt: hoc Elysium, hi Elysij, locus bonarúm animarum apud inferos, secundum poëtas. Hoc cœlum, hi cœli, beatorum habitaculum: & capitur aliquando pro toto mundo, & pro aëre. Argos, hi Argi, Argorum, urbs Græciæ. Plurálí &c. *Masculina uel neutra sunt in plurali. Hoc frænum, hi fræni, uel hæc fræna, quo equus regitur. Hoc filum, hi fili, uel hæc fila, quod ex lino lanáue trahitur nendo. Claustrum potius hæc claustra, quo aliquid clauditur, Rastrum, hi rastri, uel hæc rastra, instrumentum quo terra raditur. Capistrum, hi capistri, uel hæc capistra, capitis uinculum, quod iumentis adhibetur ne fugiant.* Est primo, &c. *Plus in singulari solum est neutri generis, at in plurali est omnis: ut hoc plus, pluris, hi & hæ plures, & hæc plura, uel pluria: sed rarò pluria.*

In singulári neutra, & in plurâli fœminîna.

Dic épulas, & delícias: númerus prior vm dat.
Bálnea, dic vel eas: tantũ prior vm, númerus dat.
Nũdînũ apud véteres, nũc vsus nũdinæ habêbit.

Pauca in singulari sunt neutri generis, & in plurali numero fœminini: ut hoc Epulum, *hæ epulæ, epularum.* Epulum *in singulari, est conuiuium pomposum, & numerosis cibis paratum: & in plurali* Epulæ, *sunt cibi quotidiani: quamuis non semper differentia seruetur.* Delicium, *hæ deliciæ, deliciarum, id est, uoluptas & oblectamentum.* Bálnea, &c. *Balneum singulariter neutrum est: pluraliter uerò hæc balnea, uel hæ balneæ, neutrum uel fœmininum, locus in quo lauamus.* Nundînum, &c. *Nundinum neutri generis, apud ueteres solùm, exoleuit: nunc autem nundinæ, nundinarum in usu est, pro diebus ad emendum, uendendumq́; publicè constitutis.*

Oblíqui heteróclíti.

Anórmes seruant oblíquos nómina quædam.
Iúppiter est testis, cum multis antè reiéctis.

Multa nomina anormiter faciunt suos obliquos: caro, carnis. Lac, lactis. Iupiter, Iouis. Iter, itineris. Hepar, Hepatos: & plura antè declarata.

Vas, Iúgerum, Domus.

Vas, vasis ternæ, plúraliter esto secúndæ.
Plurâli tantùm número sit iúgera, ternæ;
Attamen effértur cum iúgere, iúgeris aptè.
Partim sit quartæ, partim domus, esto secúndæ.

Vas, uasis, neutri generis, in singulari est tertiæ declinationis, in plurali secundæ, hæc uasa uasorum, Gallicè uaisselle. Plurâli tantùm, &c. *Iugerum, iugeri, iugero, iugerum, ô iugerum, à iugero, in singulari secundæ est. Inuenimus tamen genitiuum iugeris, & ablatiuum iugere, ab antiquo nominatiuo iuger: unde mansit totum plurale iugera, iugerum, iugeribus, per tertiam: & est spatium terræ uno die aratæ ab uno pari boum, aut equorum.* Partim, &c. *Domus, partim est secundæ*

declin

declinationis, & partim quartæ, & sic flectitur: singulariter nominatiuo hæc domus, genitiuo huius domi, & domus, datiuo huic domui, accusatiuo hanc domum, uocatiuo ô domus, ablatiuo ab hac domo. Et pluraliter nominatiuo hæ domus, genitiuo harum domorum, & domuum, datiuo his domibus, accusatiuo has domos, uocatiuo ô domus, ablatiuo ab his domibus.

DEFECTIVA.

Defectiua nomina sunt, quibus aliquid in plena declinatione repertum deest, uel casus uariatio, ut centum: uel casus aliquis, ut sponte: uel alter numerorum, ut arma.

Aptôta, íd eſt, índeclinabília.
Nomen ín u, nullum número varíâbo, príôre.
Nuſquã nomẽ ín í, numeróſcꝫ, notáſcꝫ reflécto.
Hínc duo, tres, vnus, vólumus cum mílía, demí,
Et quæ dat centum. teſtem tíbí pono ducéntí.

Nullum nomen in u, uariatur in numero singulari: ueluti cornu, ueru. Nullum nomen in i, declinatur: ut gummi, sinapi. Numerorum cardinalium, id est, principalium, & primorum, unde alij declinantur numeri, nomina non declinantur: ut quatuor, quinque, &c. centum, biscentum, tercentum, &c. mille, bismille adiectiuum. Hinc duo, &c. *Hinc excipimus duo, duæ, duo: tres, & tria: & principium numeri, unus, una, unum. Hoc mile, unico l, substantiuum est, cuius ablatiuus est mili. Plurale, milia, milium, milibus. Et composita à centum, tantùm pluralia, quæ flectuntur, ut ducenti, ducentæ, ducenta, &c.* Notáſcꝫ &c. *Nomina literarum, cum dictionibus materialiter (ut loquuntur) positis, aptôta sunt: ut a, alpha, g, gamma: magistri, si dicas, magistri est genitiui casus: nonnunquam flectuntur: ut ab homine deriuatur nemo.*

Bárb

Bárbara multa, id eſt, nec Græca, nec Latîna.

Bárbara multa manent non flexa: quibus dato cæpe,
Pondo, pedum, nequam, nugas, hir, fáſq; nefáſq;,
Nil, nihil, inſtar, ador, tot, quot, cũ prole vtriuſq;
Adde necéſſe datis, frit, præſtóq;: plúrima iũgũt
Indócti; vt Rhemus. tu Rhemi fléctere debes.

Multa barbara, id eſt, nec Latina nec Græca, ſunt indeclinabilia: ut Balaam, *Eſther*, Noë, *Eleazar.* Indeclinabilia *ſunt etiam Cæpe, uernaculè oignon.* Pondo, *libra.* Pedum, *baculus paſtoralis.* Nequam, Nugas, Hir, Fas Nefas, Nil, Nihil, Inſtar, *id eſt, magnitudo, uel imago, aut æquiparatio, & ſignificat etiam ad æquiparationem.* Tot, Quot, *cum prole totidem, quotquot, aliquot.* neceſſe, *quod ui aliqua cogente fieri opus eſt.* Frit, *quod eſt in ſumma ſpica iam matura, minus eſt quàm granum.* Adde git, *quoddam ſemen odoriferum.* Cete, tempe, nepet: cim. Præſtoq; *id eſt, paratus, præſens, fauens: & conſtruitur cum ſubſtantiuo uerbo.* Indocti *grammatiſtæ multa accumulant, quæ bene declinantur: ut pluraliter, hi* Rhemi Rhemorum: Parrhiſij, Parrhiſiorum: *ciuitates* Galliæ: *ſic* Brugæ, Brugarum: Bergæ, Bergarũ: *ſic* Romoni, Romonorum: *urbs* Allobrogum, Romans, *&c. multi etiam indeclinabilia dicunt* pus, uirus, pyr, Præneſte, gauſape, præſepe, *quæ tamen à doctioribus flectuntur, &c.*

Nominatíuo ſingulári caréntia, cum paucis áliis.

Vix rétinet rectum frondis, cum fémine, frugis,
Cum ditiône, dapis, precis, & necis, & vicis, atq;
Rémigis: addis opem, niſi diuam ſignificáris:
Vérberis adiícito, primóris Séruius addit.

Alco

Aleo,dat rectos,vt gáneo.iúngitur expes.
Gáneo,vult étiam quártum. Sátias,dabit ate.
Non later, aut víscus, cum doctis ferre verêbor.
Nex,remex,& daps,parce vtẽs pulchra putâbo.

Frondis, &c. *Quæ hic explicantur, carent nominatiuo singulari. Frons enim, pro folio arboris,iam exoleuit.*Feminis, *femini, à femine. Et pluraliter femina, integrum est. Femina sunt interiora, femora exteriora: differentia tamen sæpe confunditur.*Frugis, *frugi, frugem. Ditionis, ditioni,ditionem,à ditione.* Ditionis, *id est, potestatis,aut imperij.* Dapis, *dapi, dapem, à dape: plurale dapes, dapium, integrum est.* Dapes, *sunt magnifici & opipari apparatus ciborum.* Precis, *preci, precem, à prece: plurale preces, integrum est, id est, rogationes,* Necis,*neci, necem, à nece,id est,mors uel cædes.*Vicis, *uici, uicem, uice: plurale uices, uicibus: aliquando pro loco capimus: ut, faciam uice tua,id est, pro te: item pro fortuna uel incommodo: ut,uicem tuam doleo.* Remigis,*remigi remigem,&c.*Opis, *opem,ab ope,id est,potestatis & auxilij: plurale opes,integrum est, diuitiæ.* Ops, *opis, quando integrum est, significat* Deam, *scilicet uxorem Saturni,& est* Dea *terræ.* Verberis, *uerberi, à uerbere: plurale uerbera, integrum est, & significat uerberandi instrumentum.* Primoris, *teste Seruio, id est, primi & principalis, plurale primore, integrum est.* Aleo dat,&c. *Aleo, id est, aleator, nominatiuum & uocatiuum solùm habere dicitur.* Ganeo *id est,helluo & scortator, nominatiuum, uocatiuum, accusatiuumq; apud* Ciceronem *habet: raro alios casus.* Expes, *sine spe, nominatiuus & uocatiuus solus est.*Satias, *id est, satietas, nominatiuus & uocatiuus, habens solùm ablatiuum à satiate: pro eodem dicitur saties in nominatiuo & uocatiuo sine obliquis.* Non later, &c. *Lateris & uisceris à quibusdam adijciuntur frustra: nam nominatiui in usu sunt la-*

ter,

ter, & uiscus. Later, est lapis coctus. Viscus, Seruius ait esse quicquid sub corio est, id est, omnem carnem inter ossa & cutem.
Nex, remex, &c. *Nex, remex, daps, nominatiui, non omnino sunt reijciendi: quia apud doctißimos reperiuntur: poßumusq; post tot, ac tantos uiros, dum parcißime id fiat, & impetrata uenia, huiusmodi uti.*

Vocatiuo caréntia.

Quærens, distríbuens, infinitúmq;, negánsq;
Et réferẽs, vocitánte carent; pronómẽ et omne,
Quátuor excéptis, noster, nostras, meus, & tu.

Vocatiuo carent interrogatiua: ut quis, qualis. Distributiua: *ut quisq;, omnis: cuius plurale omnes, collectiue capitur aliquando, & sic uocatiuum habet.* Infinita: *ut aliquis, siquis.* Negatiua: *ut nullus: nemo, neuter.* Relatiua: *ut qui, talis.* Omne pronomen *præter tu, meus, noster, & nostras.*

Soli ablatiui.

Est ablatíuus nonnúllis solus in vsu,
Obice, sponte, díu, noctu, natu, ímpete, iussu,
Astu, cum promptu, permíssu, flámine, iunge.
Impetis, & spontis, flaménq; leges aliquándo.

Quædam in singulari numero solùm ablatiuum in usu habent: ut obice, in plurali, obices, obicibus, bene in usu est, id est, obstacula. Sponte, *id est, uoluntate propria, & suapte natura, sine hominis labore: genitiuus est in rariore usu spontis. quo tamen interim licet uti ornatè.* Diu, *id est, die.* Noctu, *id est, nocte, pleruncque aduerbia sunt: nonnunquam etiam nomina: ut hac noctu, pro hac nocte, apud Gellium.* Natu, *id est, natiuitate, & ætate: ut maior natu.* Impete, *id est, impetu, ab antiquo nominatiuo* Impes, *unde reperitur genitiuus singularis impetis.* Iussu, *id est, imperio & iußione: contrarium est iniussu.* Astu, *id est, astu-*

tia, & calliditate: in plurali hi aſtus, hos aſtus, ô aſtus, ſine genitiuo, datiuo, ablatiuoq;. Promptu, id eſt, manifeſtò. Permiſſu, id eſt, permiſsione. Flamine, id eſt, flatu: in plurali flamina, flaminum, integrum eſt. Cicero uſus eſt nominatiuo flamen.

Flamen, quando eſt maſculini generis, ſacerdotem ſignificat: diciturq; quaſi filamen, à filo quo cinctum caput habet: hinc Flamen Dialis, id eſt, ſacerdos Iouis, à Dio, id eſt, Ioue. Flamen Martialis, id eſt, ſacerdos Martis. Flamen Quirinalis, id eſt, Quirini. Fœmina dicitur flaminica.

Quíbus deſunt genitîuus, datîuus,
& ablatîuus plurâles.

Plurâli número, cum ſexto, tértius abſit,
Et pátrius quintæ. Res, atque dies, capis inde.
Tália ſunt ius, thus, æs, os, far, défruta, morum,
Hórdea, mulſa, forũ, vinũ, mare; iũgito rus, mel,
Oribus, & vinis: & plura legéndo notâbis.

Nomina quintæ declinationis in plurali carent genitiuo, datiuo & ablatiuo. hinc excipiuntur tantum duo. Res, rerum. Dies, dierum. Tália, &c. *Carent ſecundum Grammaticos eiſdem caſibus, Ius, Thus, Aes, æris. Os, oris. Far, farris. Defrutum, id eſt, uinum coctum ad mediam uſque partem, à defruendo dictum. Morum, id eſt fructus arboris mori, & ruborum. Hordeum, ſatis notum. Mulſum, potio dulcis ex uino & melle. Forum, fori. Vinum, uini. Mare, maris. Rus, ruris: & Mel mellis: quibus aliqui plura iungunt ueluti Nex; & quantum ad genitiuum crux, lux, labes, &c.* Oribus, &c. *Grammatici loquuntur de frequenti uſu autorum: quia oribus, uinis, ruribus, iuribus, & plura reperiuntur: ſed rarenter, ſaltem apud uere Latinos.*

Réliqua certis cáſibus caréntia.
Cætera maſcúlei rectum remouénto priôrem.

Dic

Dic fors, forte, luésq; luem: macti, dato macte:
Tantúndem, solùm tantîdem debet habêre.
Cũ prio quartũ, quintúmq; specus petit: & plus
Pluris, & à pluri: neutrum plurâle sit omne.
Suppetiæ, inficiæ, dant quartum: dica, dat as, am.
Déq; verũ, veruum tollunt, grates, dato fratres:
Gratis, grate leges: repetundârum, repetúndis.
Vis, vis, vim, vi dat: quondam has vis, nunc fero vires.
Ausim cum magno Fábio bene dicere tabum.

Cætera, cæterum, nominatiuum singularem masculinum in usu non habet, qui esset ceter. Hæc fors, *ô fors, à forte, id est, fortuna, uel euentus.* Lues, luem, *aliquando etiam ab hac lue, id est, contagio aut pestis.* Macte, *& pluraliter ô macti, dictiones quibus aliquem laudamus, quasi magis aucte, magis aucti, cum exhortatione ad uirtutem & gloriam.* Tantundem, tantidem, tantundem, *cæteris caret. Specus, in nominatiuo, accusatiuo, uocatiuoq;, dum est neutri generis, dicitur: specoris, specori, specore, in usu non sunt.* Hoc plus, *huius pluris, hoc plus, ab hoc pluri. Plurale hi & hæ plures, & hæc plura, integrum est. Suppetiæ, has suppetias, id est, auxilia.* Hæ *inficiæ, has inficias, id est, negationes: eo inficias, id est, nego.* Hæc *dica, hanc dicam, has dicas, id est, accusatio, uel causa. Verùm genitiuus in usu non est. Grates, sine genitiuo datiuoq; & ablatiuo plurali, in singulari solùm habet genitiuum gratis, & ablatiuum grate: & significat gratias. Harũ repetundarum, ab his repetundis tantùm, id est, pecuniarũ aut rerũ principi, aut populo surreptarum. Vis, huius uis, hanc uim, ô uis, à ui. Et pluraliter has uis, apud ueteres: nunc uires, uiriũ, uiribus, id est, robur & uiolentia.* Huius *tabi, ab hoc tabo tantùm, ut Grammatici uolunt. Quintilianus tamen tabum dixit, quem non*

formidabo imitari. caret tamen plurali, ut tabes, quod idem significat, scilicet consumptionem, & corruptionem, morbumq; & saniem, sanguinemq; corruptum.

Plurâli número caréntia.

Própria plurâli (nisi sint plurália tantùm)
Cuncta carent, cum mensurâtis, herba, frutéxq;:
De spécie lóquimur; tamen hæc quandóq; legúntur
Plurâli número, partes vbi significâmus:
Sicut vina, fabæ. Plurâle tenent quoq; raró
Abstráctum, & nomen quintæ, noménq; eleménti.

Plurali numero carent propria nomina quarumcunq; rerum, nisi sint tantùm pluralis numeri. Exempla sunt, propria uirorum: ut Ioannes, Iacobus: & mulierum, ut Anna, Phyllis: montium, ut Ossa, Olympus. Sic oppidorum, planetarum, &c. Dixi nisi sint pluralia tantùm, propter Athenæ, Gabij, Artaxata, &c. Cum mensurâtis, &c. *Carent etiam plurali numero nomina rerum quæcunq; referuntur in pondus, uel in mensuram: ut nomina metallorum: aurum, plumbum, argentum, ferrum, stannum, &c. Nomina frumentorum: ut triticum, siligo, &c. Leguminum: eruum, cannabis. Et multa alia: ut lac, butyrum, lardum, seuum. Loquimur autem de specialibus: nam generalia pluraliter declinari nihil impedit: ut metalla, aquæ, liquores, frumenta, legumina &c. Quinetiam specialia in plurali numero quandoq; leguntur, ubi partem significare uolumus: ut uina, ordea, pisæ, uel pisa, fabæ, &c. quibus uix sunt in plurali genitiuus, datiuus, uel ablatiuus. Item herbarum, fruticumq; nomina raró pluralem habent: ut apium, siler: nonnulla aliquando habent: ut lolia, croci, rutæ, cæpæ, porri, myricæ, uiburna, cum multis alijs.* Plurâle tenent, &c. *Nomina abstracta, id est, substantiua ab*

adiectiuis deducta, cum nominibus quintæ declinationis, & nominibus elementorum, rarò tenent pluralem numerum. Exempla *de abstractis: hæc eloquentia sapientia, auaritia, &c.* De *nominibus quintæ: ut fides, rabies, pernicies, &c.* De *nominibus elementorum: ut terra, aqua, aër, ignis: quæ pluralem admittunt omnia: præter aër, ubi non totum elementum, sed aliquas partes significamus.* Habent *quoque pluralem numerum ex alijs complura: ut sine dubio dies, res, cum pluribus quintæ declinationis nominibus, & multa abstracta.* Ideo *dixit rarò, non semper.* Eruum, *genus pabuli, uel leguminis.* Cannabis, *herba, ex qua fiunt chordæ.* Lardum, *uel laridum, caro porcina.* Seuum, *est pingue durum in bobus, unde fiunt candelæ, quibus quotidie utimur.* Apium, *herba, folia habens petroselino similia, sed maiora.* Ruta, *herba, à ruendo dicta.* Myrica, *genus humilis uirgulti.* Pernicies, *mors, à pernecando. Cætera sunt per se nota.*

Rarò plurália.

Víx plurâle tenent límus, cum sánguine, fumus,
Et fimus, & mundus, muscus, cum némine, Pontus,
Captôrum carcer, sopor, & puluis, penus, uncus,
Cestus, seu cultus pro auro, ros, & genuînus,
Glória, fama, lues, pix, galla, fames, fuga, vita,
Culpa, strues, pax, gaza, salus, cũq; índole, arêna,
Mors, tussis, proles, tabes, labes, sobolésq;,
Tálio, cum chólera, sitis, atq; humus, & pituîta,
Lux, plebs, iungántur pubes, contágio, bilis,
Hir, cœnũ, fel, pus, ver, nectar, ador, nihil, hepar,
Nil, iubar, & nihilum, glutẽ, vulgus, pelagúsq;,
Aeuum, sal, bárathrum, cum manna, mámmona, pascha,

Iuſtitium, fœnum, virus, cum mane, necéſſum,
Atq; necéſſe, ſalum, ſólium, fas, inſtar, & halec,
Adde nefas, lethũ, vitrũ, víſcum, atq; macéllum,
Et nitrum, ſpícum, ſinúmq;, gelúq;, sólumq;,
Atq; lutum. Sunt his qui longè plura notárunt.
Si bene diſcútias doctôrum ſcrípta virôrum,
Multa ſecus cernes, quàm lex vult grãmaticôrũ.

Rarò habent pluralem numerum hæc nomina: Limus, id eſt, cœnum ex terra madida. Sanguis, quod tamen in ſacris pluraliter legitur. Funus, notum. Fimus, ſtercus animalium, id eſt, letamen. Mundus. Muſcus, lanugo, uel herbula uiridis in muris, ripis, arboribusq;. Nemo. Pontus, id eſt, mare, & regio quædam Aſiæ. Carcer, captorum locus. Sopor, ſopnus. Puluis. Penus, uel penum, uel penu, omne ferculentum poculentumq; quo ueſcuntur homines, id eſt, quicquid eſt neceſſe ad uictum quotidianum. Vncus, pro ferro quo corpora noxiorum, mortuorum'ue trahebantur. Ceſtus, ſine diphthongo, cingulum Veneris, & zona ſponſæ nubentis legitimo matrimonio: unde inceſtum dicimus, non legitimo matrimonio, ſed ſacrilego. Cultus, pro eo quod uulgò folium auri dicitur. Ros. Vergilius tamen Rores, dixit. Genuinus, dens in extrema gingiua occultus: is nouiſſimus naſcitur. Dente genuino rodere, eſt occultè reprehendere. Sequentia fœminina ſunt: Gloria, frequens de aliquo fama cum laude. Fama. Lues. Pix. Galla, ſutorum inſtrumentum: eſt etiam fructus quercuum. Fames. Fuga. Vita. Culpa. Strues, lignorum congeries. Pax. Gaza, quicquid poſſidemus. Salus. Indoles, eſt in pueris ſignificatio quædam futuræ probitatis, & in uiris ſignum præſentis uirtutis. Arena, cuius plurali liberè utitor. Mors. Tuſſis. Proles. Tabes. Labes, ruina uel dedecus, uel macula. Soboles. Talio. Cholera, morbi genus, & unus quatuor humorum. Sitis. Humus. Pituita,

morbus

Morbus quidam, Græcè phlegma dicitur. Lux. Plebs. Pubes. Contagio, *morbus contactu nocens.* Bilis, *id est, cholera: capitur interdum pro ira. Sequentia sunt neutra:* Hoc cœnum, *terra humore resoluta.* Fel Pus, *puris, sanies, & quicunq; humor in putredinem uersus.* Ver. Nectar. Ador. Nihil. Hepar. Nil. Iubar. Gluten. Nihilum. Vulgus. Pelagus. Aeuum, *ætas longa.* Sal. Barathrum, *locus erat Athenis, unde damnati præcipitabantur: & capitur pro immensa profunditate, & pro inferno.* Manna. Mammona. Pascha. Iustitium, *quasi iuris statio, dicitur iuris dicendi intermissio: ut tempore messis quoddam fit iustitium, ne agricolæ impediantur.* Fœnum. Virus. Mane. Necessum, *necesse.* Salum, *id est, mare, à Græco salo.* Solium, *sella regia.* Fas: Instar. Halec. Nefas. Lethum, *id est, mors.* Vitrum. Viscum, *uel masculinè uiscus, est glutinum quo aues capiuntur.* Macellum, *locus ubi obsonia uenduntur, non solùm carnes, sed quæcunque.* Nitrum, *salis species, quo sordes corporum uestiumq; purgantur.* Spicum, *acumen ad spicæ similitudinem: pro eodem dicitur spicus: & hoc plurale habet.* Sinum, *pro uase.* Sōlum, *terra.* Gelu. Lutum, *cœnum.* Sunt his, &c. *Quidam Grammatici præter hæc uulgata, alia adiecerunt complusculα: ut* Orcus, *pro inferno.* Erebus, *profundior inferni pars.* Halo, *circulus circa Lunam.* Arrhabo, *id est, arrha.* Luna. Vehes, *quædam mensura est, & plaustrū.* Adorea, *id est, gloria.* Altum, *pro mari.* Meditullium, *id est, medium loci spatium.* Album, *pro tabula.* Zaccharum, *est mel collectum in arundinibus, candidum ac fragile:* Sucre. Gummium, *oleum ex gummi factum.* Stratum, *equi sella.* Abdomen. Papyrum. Chaos. Sinapi. Temetum. Callum, *& multa alia* Si bene, &c. *Ex prædictis multa contra Grammaticorum regulas numerum pluralem habere inueniet, quisquis doctißimorum monumenta diligenter euoluerit: sed parce inuentis parce utamur, neque uti formidemus nimium.*

Singulári número caréntia.

Distríbuens númerus, cum cárdine, festa, libríque,
Cũ ludis, vrbs: multa carent número ista prióre.
Dant quidam libri númerum tantúmmodo prímum.

Numeri distributiui: ut bini, terni, &c. Cardinales: ut duo, tres quatuor, &c. Tot, quot, totidem, aliquot, carent numero singulari, nisi rarißimè: ut Septeno gurgite. Item nomina festorum aut ludorum singulari numero carent: ut Apollinares, Megalenses, Circenses. Festorum nomina: ut Bacchanalia, Saturnalia, &c. Carent præterea singulari numero multa librorum nomina: ut Georgica, Bucolica, Rhetorica, rhetoricorum: Chronica, Biblia, bibliorum. Postremò multa oppidorum nomina singulari deficiunt numero: Masculina quidem: ut Parrhisij, Gabij, Locri, orum, &c. Fœminina: ut Thebæ, Athenæ, Brugæ, &c. Neutra: ut Artaxata, Hierosolyma, &c. Dant, &c. *Quædam librorum nomina sunt singularia, fœminini generis: ut Thebais, Aeneis, &c.*

Masculîna tantùm plurália.

Mascúlei géneris sunt hæc plurália tantùm:
Annâles, sentes, cancélli, líberi, amóres.
Vepres, carcéribus, Lúceres, cani, lémures do
Furfúribus, géminis, natáles. cœlítibus, ceu
Manes, & casses, súperi, lóculi, atque penátes,
Cuíque prius foret as, maióres, atque minóres,
Primóres, fasti, vel fastus, adde Quirítes,
Et pugilláres, Seres, Caréśque, saléśque,
Atque lares, písces, signum, ceu ménstrua menses,
Atque fori, fasces, próceres, sic pósteri, & antes,
Mores,

Mores, inferi, & ambo, dabis, sic codic cilli.
Intérdum número potiéntur pauca priôre.

Masculina tantùm pluralia sunt, Annales, libri continentes quid quoque anno gestum sit. Sentes, id est, spinæ. Cancelli, ligna uel ferramenta inter se modicis interuallis posita, ut in fenestris. Liberi, id est, filij, & filiæ, & aliquando unicus filius, uel filia. Amores, pro turpibus, & venereis, nisi adiectiuo distinguamus: ut honesti amores. Vepres, rubus, aut spina. Carceres, sunt unde equi incipiunt cursum. Luceres, nobiles quidam Romani. Cani, albi capilli in senectute. Lemures, laruæ, terrificationes nocturnæ. Furfures, pustulæ, quæ ex capite resoluuntur. Gemini, & gemelli, fratres uno tempore nati. Natales, generis nobilitas, aut nascendi conditio. Cœlites, id est, cœlicolæ, & ex hominibus dij. Manes, animæ defunctorum, & dij inferi. Casses, id est, retia. Superi, cœlites, uel nos respectu antipodum. Inferi, qui Tartara incolunt, uel antipodes. Posteri, post nos uenturi. Loculi, sacculi pecuniarij, uel receptacula seminis. Penates, dij penetrales, quos suæ quisque domi colit: & pro domo capitur. Quæ in as, desinerent, si singularem numerum haberent: ut primates, summates, id est, ciuium optimi, probißimi, primi, & summi. Maiores, antiqui, qui ante nos fuerunt. Minores, id est, posteri. Primores, id est, primi. Fasti, fastorum, uel fastus, liber in quo totius anni res populi Romani scriptæ continebantur, & causæ festorum explicabantur. Quirites, id est, Romani. Pugillares, tabellæ, in quibus scribimus. Seres, & Cares, populorum nomina. Sales, dicta mordacia, dicteria, urbani ioci. Lares, dij domestici. Pisces, signum cœleste. Menses, pro menstruis. Fori pars illa nauis, qua à prora in puppim discurritur. Fasces, id est, consulatus, aut prætura. Proceres, capita trabium, id est, mutuli quidam extantes: accipitur pro eis, qui in ciuitate eminent. Antes, ab ante, dicuntur eminentes lapides in ædificio, siue ultimæ columnæ

quadratæ, quibus sustinetur fabrica: aut fulci, aut uitium ordines extremi, qui ante stant. Mores, pro uitæ modo: nam mos singulare, est consuetudo. Codicę cilli, &c. *id est, codicilli, epistolæ. Horum nonnulla aliquando reperiuntur in numero singulari, quæ nec penitus effugiemus, nec affectabimus.*

Fœmínîna tantùm plurália.

Hæc muliébria sunt tantùm plurália, grates,
Suppétiæ, cunæ, Chárites, látebræ, phaleræq;,
Antiæ, & ambáges, Alpes, argútiæ, & ædes,
Præstígiæ, Exquíliæ, bigæ, cum frátribus, Idus,
Et décimæ, inficiæ, nugæ, scalæq;, foresq;,
Cópiæ, & anténnæ, Gades, diræ, atq; Caléndæ,
Fériæ, & exéquiæ, gingíuæ, literæ: & antæ,
Et decretáles, inimicítiæ quoq;, & aræ,
Næniæ, & illécebræ, genæ, opes, Nonæ, atque tenébræ,
Exúuiæ, indúuiæ, páleæ, sálebræ, scatebræq;,
Cum valuis, tricæ, thermæ, cum náribus, atque
Blandítiis, & compédibus, cum sórdibus: adde
Clitéllæ, sordes, fortúnæ, diuitiæq;,
Grátiæ, & insídiæ, sic cantes, relliquiæq;,
Quisquíliæ, lactes, mappæq;, minæq;, plagæq;,
Núptiæ, & excúbiæ, cum primis, primitiisque,
Inériæ, & scopæ: partes, si fáctio fiat.
Cætera vix versu contingit dicere: verùm
Intérdum número potiéntur pauca priôre.

Hæc fœminina carent singulari: Grates. Suppetiæ. *Cunæ, infantium lectuli.* Charites, *id est,* Gratiæ. Latebræ, *loca ubi* bomi

homines se occultant. Phaleræ,equorum ornamenta. Antiæ, capilli demißi in frontem. Ambages, uerborum circuitiones. Alpes,montes. Argutiæ, *subtilitates.* Aedes, *pro palatio, & domo priuata.* Præstigiæ, *oculorum illusio per incantationem.* Exquiliæ, *mons* Romanus. Bigæ, *cum fratribus,trigæ, quadrigæ,&c.* Bigæ, *currus à duobus equis tractus.* Trigæ, *à tribus.* Quadrigæ, *à quatuor.* Monigæ, *ab uno.* Idus, *quidam dies mensis.* Decimæ, *pars decima.* Nugæ, *mendacia, & res friuolæ.* Scalæ,*notæ significationis.* Fores,*id est, ianuæ.* Copiæ, *pro exercitu.* Antennæ, *lignum ex transuerso arboris nauis positum, unde pendent uela.* Gades, *duæ insulæ sunt.* Diræ, *furiæ infernales.* Calendæ, *primus quisque dies cuiuslibet mensis.* Feriæ, *dies festi.* Exequiæ, *funebre officium.* Gingiuæ,*caro in qua dentes gignuntur.* Literæ, *id est,* Grammatica *& epistola.* Antæ, *lapides, qui utrunque latus ostij muniunt.* Decretales, *pontificum constitutiones.* Inimicitiæ, *ira ulciscendi tempus obseruans.* Aræ, *pro penatibus, & pro loci proprio.* Næniæ, *carmen funebre: quod etiam epicedion, & monodia dicitur: & capitur pro cuiuslibet cantus, uel sermonis inepia.* Illecebræ, *id est, blanditiæ, illectio, diuitiæ, & uoluptates.* Genæ, *partes uultus inter malas & auriculas,* Opes, *pro diuitijs.* Nonæ, *dies quidam in mense.* Tenebræ, *obscuritas, caligo.* Exuuiæ, *spolia ab hostibus detracta.* Induuiæ, *indumenta.* Paleæ, *follicula ipsa granorum propriè.* Salebræ, *loca aspera, uel aquosa, per quæ salire oportet.* Scatebræ, *ebullitiones surgentis aquæ.* Valuæ, *ianuæ, siue portæ, siue ostia,quæ, in se replicantur.* Tricæ, *capilli pedibus pullorum gallinaceorum inuoluti, qui gressum impediunt: ideo tricæ, dicuntur impedimenta, & res friuolæ, ut apinæ.* Thermæ, *balnea calefactoria: imperiti dicunt stufas.* Nares, *nasi spiramina.* Blanditiæ, *blandimenta.* Compedes, *pedum uincula.* Sordes, *immunditia & auaritia.* Clitellæ, *instrumenta quibus sarcinæ in equis aut mulis portantur:*

uulgò

uulgò bastæ uocantur. Sortes, oracula, & Deorum responsa. Fortunæ, id est, diuitiæ, & bona fortunæ. Gratiæ, deæ quædam. Insidiæ, laquei, & occulti doli, dolosáq; expectatio ad aggrediendum aliquem. Cantes, organorum fistulæ. Reliquiæ, quicquid ex aliqua re superest. Fauces, pro ingressu, & parte corporis. Quisquiliæ, quicquid ex arboribus minutim surculorum, foliorumq; cadit: & purgamenta terrarum: & pro quacunque re parui pretij sumitur. Lactes, intestina per quæ cibus labitur: propriè in homine & oue. Mappæ, quæ sternuntur super mensam. Minæ, minationes, & murorum eminentiæ, quas pinnas uocant. Plagæ, pro reti tantùm. Nuptiæ, legitima maris, & fœminæ coniugatio. Excubiæ, uigiliæ militum. Primæ, id est, primæ partes. Primitiæ, quæ in aliqua re sunt prima & principalia. Inferiæ, sacra defunctorum, & exequiæ. Scopæ, uerriculum, quo mundatur domus. Partes, pro factione. Iunguntur his alia. Ceremoniæ, omne genus sacrificiorum. Minutiæ, partes partium. Offuciæ, uerba detrahentia, & fallaciæ. Manubiæ, pecunia ex uendita præda. Facetiæ, uerborum rerumq; urbanitas. Fidiculæ, funes quibus torquentur sontes. Vigiliæ nocturnæ: rarum est singulare. Crates. Induciæ, cessationes ad tempus ab armis. Barbari treugas uocant. Fallæ, turres ligneæ: & multa alia, quæ carmen strictiori syllabarum lege coërcitum omnia complecti nequit. Reperiuntur autem hæc sæpe singulariter, contra Grammaticorum artem.

Neutra tantùm plurália.

Tantùm plurâlis númerí sunt neutra, iuga, arma,
Séria, cum rostris, effâta, crepúndia, bactra,
Exta, cibária, tesqua, ceráunia, clássica, lustra,
Cum castris, flabris, cunábula, iusta, pudénda,
Transtra, verénda bonis: & múnia do paraphérnis,

Aulæ

Aulæis,láchanis,libis,comítia; lector,
Addes cum spóliis,præcórdia; sunto secúndæ
Hæc carchésia,vti vinácea,& óstia,serta,
Ostrea; Grammátici,bellária,pluráq; iungunt.
Ilia,sit ternæ,ceu lúmina,mœnia,sicut
Pugillária,vti sponsália,mília iunge,
Et vétera,atque mapália,sic magália flecto.
Pluráque,perfácilis mélius quæ prosa reclûdet,
Intérdum número potiéntur pauca priôre.

Neutra tantùm pluralia sunt: Iuga, monitum cacumina: singulare inuenitur iugum. Arma, cuiusque artificis instrumenta. Seria, res graues, non iocosæ. Rostra, locus Romæ, ubi concionabantur. Effata, ultimæ augurum precationes. Crepundia, reculæ pueris ludendi gratia datæ. Bactra, populus in Scythia, & ipsa regio, & in ea urbs: ut Cythera, in Cypro. Exta, intestina, quæ maximè extant, eminéntque: ut cor, hepar. Cibaria, esculenta lautiora. Tesqua, loca aspera, difficilia, deserta, & inculta. Ceraunia, montes Epiri. Classica, concentus tubarum, & ipsæ tubæ. Lustra, ferarum cubilia. Castra, loca sunt in quibus milites tentoria figunt. Flabra, uentorum flatus. Cunabula, & incunabula, id est, cunæ, & rerum primordia. Iusta, id est, exequiæ. Pudenda, & uerenda, sunt uirilia. Transtra, sedilia in nauibus. Bona, pro diuitijs. Munia, grauamina popularia, & officia. Parapherna, præter dotem data fœminis: dicuntur etiam paraphernalia. Aulæa, panni depicti, qui in domibus ditiorum, & nobilium pendent ad parietes, & similiter in scenis & spectaculis. Lachana, omne oleris genus. Liba, panis genus. Comitia, conuentus populi ad magistratus creandos. Spolia, exuuiæ. Præcordia, cartilago circa cor. Carchesia, foramina sunt in malo accipientia funes: sunt etiam pocula quædam. Vinacea, folliculi uuæ iam pressæ.

Ostia,

Ostia, patentes fluuiorum aditus. Serta, coronæ ex floribus. Ostrea, conchæ species. Bellaria, secunda mensa: ut poma, placentæ, & id genus, ad irritandum gulam. Addunt quidam plura: ut Vinaria, septa in quibus feræ uiuæ pascuntur: quæ etiam roboraria dicuntur: sic apiaria, mellaria, &c. Tripudia, saltationes. Multitia, uestimenta mollia, & muliebria. Item menstrua, compita, triuia, rarò singulariter lecta sunt. Omnia iam dicta, secundæ declinationis sunt: sequentia uerò tertiæ. Ilia, intestina. Lumina, pro oculis. Mœnia, quæ urbem cingunt. Pugillaria, uide pugillares. Sponsalia, sunt futurarum nuptiarum promißio. Milia, id est, miliaria. Vetera, pro loco quodam. Mapalia, tuguria rusticorum aut pastorum. Magalia, idem. Adde his Magnalia, id est, res magnificæ & stupendæ. Palearia, pelles pendentes sub collo bouis, uel ubi reponuntur paleæ: sicut fœnilia, ubi conditur fœnum. Virilia, genitalia. Ocularia, sunt oculi uitrei, quibus utuntur senes. Naualia, in quibus stant, aut fieri, aut refici solent naues. Penetralia, secretiora loca: legitur aliquando singulariter. Paucaq; ex præmißis singularem numerum quandoque habebunt: ut facile est uidere.

Abundántia.

Múltiplex vno sensu dicâtur abúndans:
Tígnus, vel tignum sit testis, písáq;, písum,
Cum penè innúmeris: quæ léctio multa docêbit.

Nomen abundans, est quod in eadem significatione multifariam effertur: ut, Tignus, uel tignum, &c. Talia sunt multiplicia, ut per modos aliquos declarabo, sed non omnia numerabo, quia propè sunt innumera. Primò, quædam sub a, sunt primæ, uel sub es, quintæ: ut materia, uel materies: maceria, uel maceries, &c. Secundò, quædam in us, uel in um, desinunt:

ut

ut tignus, uel tignum : & in er, uel in um : ut oleaster, uel oleastrum. Tertiò, *quædam in um, per secundam desinebant : & aliquando in a, per primam : quæ nunc in a, per tertiam desinunt : ut poëmatum : uel poëma, poëmæ : uel poëma, poëmatis.* Quartò, *in er, uel in us : ut* Euander, Euandrus*:* conger, *uel congrus : Siler, uel Silerus, nomen fluuij, &c.* Quintò, *in a, uel in as : ut* Byria, Byrias*:* Damœta, *uel* Damœtas*: Sosia, uel Sosias : Sylla, uel Syllas.* Et *in a, uel in es : ut cometa, uel cometes.* Sextò, *in a, uel in e : ut* Libya, *æ, uel* Libye, *es, &c.* Septimò, *in eus, uel in es : ut* Achilleus, *uel* Achilles, *&c.* Octauò, *ab accusatiuo Græco fit aliquando fœmininum in a, primæ : ut æthera, cratera, lampada, &c.* Nonò, *quædam in eodem sensu proferuntur in singulari & in plurali : ut hæc* Fidena, *hæ* Fidenæ *: hoc* Argos, *hi* Argi *: hæc* Pergamus, *hæc* Pergama. Decimò, *quædam Græca tertiæ faciunt à genitiuo in os, nomina secundæ in us : ut* Titan, Titanos, Titanus*: sic* Delphin, *uel* Delphinus *: elephas, uel elephantus, &c.* Vndecimò, *quædam desinunt in is, uel in er : ut cucumis, uel cucumer : impubis, uel impuber, &c.* Duodecimò, *in o, uel in en : ut* Anio, *uel* Anien *:* Nerio, *uel* Nerien. Tertiodecimò, *in is, uel in en : ut sanguis, uel sanguen : aut is, uel in : ut delphis, uel delphin.* Decimoquartò, *in or, uel in os : ut arbor, uel arbos : honor, uel honos.* Decimoquintò, *in e, uel in is : ut* Præneste, *uel* Prænestis *: rete, uel retis.* Decimosextò, *in i, uel in is : ut sinapi, uel sinapis, &c.* Decimoseptimò, *in u, uel in us : ut artus, uel artu : tonitrus, uel tonitru : cornus, uel cornu, &c.* Decimooctauò, *in os, uel in us : ut* Delos, *uel* Delus *: uel on, aut um : ut* Ilion, *uel* Ilium, *aut hæc* Ilios. Decimononò, *in on, uel in os : ut* Minos, Athos, *uel aliquando* Minon. Vigesimò, *in o, uel in on : ut* Agamemno, *uel* Agamemnon *:* Pluto, *uel* Pluton. Vigesimoprimò, *in al, uel in ale : & in ar, uel are : ut penetral, uel penetrale : altar, uel altare : cochlear, uel cochleare, &c.* Vigesimosecundò, *in as, uel in atis : ut cuias, uel*

cuiatis

cuiatis, &c. Vigesimotertio, *in as, uel in do, uel in or, &c. ut amaritas, amaritudo, amaror, & amaritia, uel amarities : beatitas, uel beatitudo : albor, & albitudo : dulcor, & dulcedo, &c.* Vigesimoquarto, *alia penè innumera, de quibus non est certa regula : ut mugil, uel mugilis:* Arar, *uel araris:* Baccar, *uel baccaris:* Tybris, *uel* Tyberis : Oedipus, & Oedipodis : Adam, Adamus: *Satan, Satanas: iter, uel itiner:* Ligur, *uel* Ligus *: ambages, uel ambago : contages, uel contagio, uel contagium: compages, uel compago : tapes, tapete uel tapetum : cantus, uel cantio.* Hæc & *alia propè innumera declarantur à* Marcello, Festo, Prisciano, Tortellio, Iuniano, Perotto, Nestore, Calepino, *pluribusq́; in quibus obseruato, ne omnino desita usurpes.*

Quæ compósita diuersârum declinatiônum effíciunt.

Is, vel us, orta volunt límus, cera, arma, bacíllus,
Norma, iugum, cliuus, neruus, sopnúsq́; animúsq́;
Pluráq́; cum fræno, quę glossa reclûdet abúnde.

Quædam nomina faciunt adiectiua compositæ figuræ secundæ uel tertiæ declinationis : ut à limus, fit illimis, uel illimus: à cera, synceris, uel syncerus : sed alia alijs sunt usitatiora. Iam declaremus singula. *Limus, molle lutum : limosus, plenus luto: illimus, illima, illimum : uel melius, hic & hæc illimis, & hoc illime, id est, purus, & sine limo : Sublimus, ma, mum : uel sublimis, id est, eleuatus in altum.* Cera, *notum est: hinc cereus, ex cera, uel mollis.* Cereus, *substantiuè, id est, candela de cera.* Syncerus, *syncera, syncerum : uel synceris, syncere, id est, purus.* Arma, *munimenta corporis : ut, gladius, thorax, lorica : & instrumenta : ut libri, sunt arma scholastici.* Inermus, *uel inermis, id est, sine armis.* Bacillus, *id est, paruus baculus.* Imbecillus, *uel imbecillis, id est, debilis.* Norma, *est regula fabrorum, id*

est,

est, linea artificum, ad quam diriguntur opera. Anormis, irregularis, & non ad normam factus. Enormis, & Denormis, idem. Iugum, summitas montis: & instrumentum quo boues iunguntur, quando arant. Bijugi, uel bijuges, sunt duo animalia coniugata: trijugi, tria: quadrijugi, quatuor: multijugus, a, um, & omnijugus, ga, gum, pro omnigeno & multiplici capitur: ut homo multijuga doctrina. Cliuus, id est, collis, uel monticulus. Accliuus, uel accliuis, id est, eleuatus, altus, quasi ad cliuum. Decliuus, uel decliuis, id est, depressus, & inclinatus, quasi de cliuo. Procliuus, id est, inclinatus, aut facilis: ut procliuus in risum. Dicemus per n, liquidam, inclinis, acclinis, reclinis, pro inclinatus, acclinatus, reclinatus. Neruus, naturale uinculum corporis, quo colligata sunt membra: capitur pro uinculo carcerali. Est etiam funis arcualis. Neruosus, id est, fortis. Eneruus, uel eneruis, id est, debilis aut mollis. Sopnus, Græcè hypnos dicitur, unde mutata h, in s, & y, in o, & o, in u, sopnus hinc declinatum est: unde rectè per p, sine m, sopnus, scribitur: hinc insopnus, a, um, uel melius insopnis, & insopne. Semisopnus, uel semisopnis. Insopnus, id est, peruigil. Animus, est mens, uel anima, uel uoluntas, uel audacia. Exanimus, uel exanimis, id est mortuus. Inanimus, uel inanimis, sine anima. Magnanimus, habens magnum animum. Pusillanimus, habens pusillum animum. Semianimus, uel semianimis, id est, semiuiuus. A frænum, dictus est infrænus, uel infrænis, id est, indomitus: quasi sine fræno. Effrænus, idem significat. Iunguntur plura: ut imberbis, uel imberbus, id est, nondum barbatus: magis in usu est imberbis, à barba. Necessus, uel necessis, id est, necessarius. Perennus, & melius perennis, id est perpetuus: à per, & annus: ideo aspiratione caret. Ex dictis clarè patet ex multis substantiuis componi adiectiua: ut damnum, indemnis: sine damno. Dyscolus, in usu est. Tiberga dicit etiam dyscolis, id est, difficilis, malus, uel perniciosus. Elumbus, uel elumbis, qui præ debilitate sese erigere non potest. &c.

f Nomina

NOMINA SVB EADEM NOMI-
natiui terminatione, & eodem genere, eademq́; significatione, diuersarum declinationum.

Multa tibi flexum dant quartũ, siue secúndum:
Vt domus, & laurus, ficus, colus, & penus adde,
Et lacus, & quercus, pinus, cornus, monitúsq;.
Vt quondã lectus, véteres ita plúrima flectunt.
Est áliis várius flexus, pro teste sequéster.
Cætera, ne longum fáciam, tibi glossa reclûdet.

Abundant quædam nomina declinatione: ut quæ sunt secundæ, aut quartæ declinationis: saltem in aliquibus casibus: ut domus, ante declinatum: laurus, ficus, &c. Hæc laurus, huius lauri, datiuo lauro, hanc laurum, ô laure, à lauro, & aliquando lauru: hæ lauri, harum laurorum, his lauris, has lauros, & laurus, ô lauri, à lauris, arbor quæ Græcè dicitur daphne. Ficus in generibus declaratum est. Colus, secundæ est, præter ablatiuum singularem qui per utranq; profertur, hac colo, uel colu, hæ colus: uide genera, ubi penus quoq; declaratum est. Lacus, huius laci, uel lacus: reliquos per quartam effert. Quercus, genitiuo plurali quercorum. Pinus, has pinos. Cornus, arbor, ab hac corno, uel cornu. Quartæ sunt multa, quæ olim per secundam etiam flectebantur: ut monitus, ornatus, quæstus, cestus, artus, æstus, aditus, lectus, & plura alia. Plaut. in Amphit. Lectus locus, pro lecti locus dixit: quod exoleuit, quia solùm secundæ est nunc.

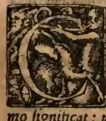
Est áliis, &c. *Sunt quædam diuersarum declinationum, mutata significatione, aut etiam scriptura aliquantulum: ut acus, anus, arcus, uel arquus, cestus, uel cæstus. Cantus: id est, cantio; Canthus id est, ferrum quo circundantur rotæ. Hortus, ortus. Sunt & aliarum diuersarum declinationum, eadem sub significatione: ut cancer, pro morbo. Iber. Mulciber. Acer, a, um, olim,*

nunc

nunc acer, acris, & hoc acre. Acer, arbor, est tertiæ. Sequester, sequestris, sequestre: & hic & hæc sequestris, & hoc sequestre: & sequester, sequestra, sequestrum: is est apud quem plures eandem rem, de qua controuersia est, deposuerunt. Sunt quæ in obliquis confunduntur: ut res, rei: reus, rei: pyrus, & pyrum, pyri, &c. Postremò abundant æquiuoca, id est diuersa ratione multa significantia: ut discrimen, differentia & periculum. Aura, lenis uentus, & fauor. Ludus, res quæ luditur, & schola: unde ludimagister. Ara, deorum. Hara, stabulum porcorum: & alia innumera, pro quibus omnibus datur regula generalis:

Múltiplex vno sensu dicâtur abúndans.

DE COMPARATIONE LIB. IIII.

OMPARATIO, *est rei ad rem collatio. Gradus cõparationis sunt tres: Positiuus, Comparatiuus, & Superlatiuus. Positiuus est, qui rem suam sine excessu significat: ut doctus. Comparatiuus, qui rem suam cum excessu non summo significat: ut doctior. Superlatiuus, qui rem suam cum excessu summo significat: ut doctissimus: hunc excedet comparatiuus, si dixeris: Hector fuit fortissimus, sed Achilles fortior: hic enim significat solum ualde fortem.* Nomina sola comparatiua *& superlatiua nomina ex se faciunt: nam participia per comparationem nomina efficiuntur: ut amans, amantior.* Deterior, & potior, *fiunt à* Deter, *antiquo nomine, &* Potis, *non à uerbis detero, & potior. Prior, primus, positiuo carent.* Exterior, interior, *superior, inferior, &c. sunt à nominibus exter, inter, super, uel superus, inferus; quorum quædam reperiuntur: quædam penitus exoleuerunt: & nõ ab extra, intra, supra, & cæteris*

præpositionibus. horum superlatiua sunt extremus, intimus, supremus, infimus. Citer, *citerior, citimus.* Propior, *proximus, positiuo carent: nec ideò ostenditur à prope esse, quia accusatiuum aliquando habet: nam hoc abusiuè fit, & multò sæpius datiuum habet.* Ab *aduerbijs fiunt comparatiua & superlatiua aduerbia, non nomina: quia à sæpe, abusiuè fit sæpißimus: sæpior nunquam legitur, sed bene aduerbia sæpius, sæpißimè: ut à pene, penißimè.* Penitior, *& penitißimus, non sunt ab aduerbio penitus, sed à nomine penitus, penita, penitum, id est, quod intra est: penitior, interior: penitißimus, id est, intimus.* Nuper, *facit superlatiuum: nuperrimè: ab antiquo nomine nuperus, nupera, nuperum, fit nuperrimus, nuperrima, nuperrimum, sine comparatiuo.* Vlterior, *ultimus, positiuo carent: aut forsan sunt à uetustißimo nomine ulter, uel ulterus. Sola adiectiua comparantur.* Propria, *propter aliquod accidens, licenter pro adiectiuis sumpta, comparari leges: ut* Nero, Neronior, *id est, crudelior.* Non *omnia adiectiua comparantur, sed ea duntaxat, quorum significatio potest augeri uel minui.* Ideò *non comparantur unicus, summus, omnipotens, imus, ingens, rudis, mediocris: nec uerbalia in dus, qualia sunt reuerendus, colendus.* Comparatio *est triplex:* Voce *tantùm, significatione tantùm, & utroque modo.* Comparatio *uoce tantùm fit, ubi uox conuenit, significatio discordat: ut à nouus, nouißimus, id est, ultimus: sunt enim maximè noua, ferè ultima.* Nouior *Latinè non dicitur: dic recentior.* Comparatio *significatione tantùm, est ubi significatio conuenit, uox discordat: ut bonus, melior, optimus.* Comparatio *uoce & significatione est, ubi cum uoce significatio conuenit: ut doctus, doctior, doctißimus.*

Comparatíui formátio.

Dóctior, à docti est: ita formes cuncta secúndæ,
Tollo siniftérior, mélior, peior, minor, & plus,
Cum maior. Donant ficus, & dicus, éntior aptè.

Comparatiuus à nomine secundæ declinationis, fit à genitiuo singulari, addita or, syllaba, pro communi genere, & us, pro neutro: ut amicus, amici, amicior: spurcus, spurci, spurcior. Spurcus, id est, immundus. Pudicus, id est, castus, pudicior. Augustus, id est, sanctus & uenerabilis: augusta, augustum, augusti, augustior, &c. Tollo, &c. *Excipiuntur à regula, sinister, sinisterior: bonus, melior: malus, peior: paruus, minor: multus, plus, solùm in neutro genere, & hoc in singulari numero: ut in plurali, hi & hæ plures, & hæc plura, uel pluria. Magnus, maior donat, &c. A facio, sunt quædam adiectiua in ficus, & à dico, uel dicax, in dicus, penultima correpta, quæ comparatiua in entior, efficiunt: ut magnificus, magnificentior, qui magna facit. Mirificus, mirificentior, qui mira facit. sic Munificus, id est, liberalis: Honorificus, qui honore digna facit, &c. Maledicus, id est, mordax, & obtrectans, maledicentior: benedicus, benedicentior, qui benedicit, & laudat: sic falsidicus, &c.*

Fórtior, à forti est: fácias ita cætera ternæ.
Iúnior, excípiunt. à nequam néquior, exit.

Comparatiuus, si positiuus fuerit tertiæ, fit à datiuo singulari, addita or: ut forti, fortior: pauperi, pauperior, &c. Iúnior, &c. *Excipitur à regula unicum nomen, iuuenis; iunior, pro iuuenior. Georgius Valla tamen dicit iunior, esse à iunis. Nequam, nequior facit: & non excipitur, quia non flectitur nequam.*

Superlatiuôrum formátio.

Er rimus, adíciet superánti. Dant timus, exter,
Et citer, & dexter: quibus addes ritè sinister:
Dic étiam extrêmus. Matûrus, dat rimus, aptè,
Vel simus: huic iūgūt satur, à vetus, est rim' usq;.

Positiuus in er, addit superlatiuo rimus, a, um: ut niger, nigerrimus: pauper, pauperrimus, &c. Dant timus, &c. *Excipiuntur à regula, exter, exterior, extimus, uel extremus: citer, ci-*

terior, citimus: dexter, dexterior, dextimus: sinister, sinisterior, sinistimus. Matûrus, &c. *Maturus, matura, maturum, facit superlatiuum maturrimus, ab antiquo nomine matur, uel maturißimus. Iungitur satur: quod similiter facit saturrimus, & saturißimus. Vetus, facit ueterior, & ueterrimus, à uetusto nomine ueter, ueteris.*

In réliquis simus, accípiet pátrius positíui,
Atq; datíuus in i, tamen s, simus, vsq; præibit.
Excipe postrêmus, suprêmus, & óptimus, atque
Péssimus, & mínim', cũ máximus, íntimus addes.
Plúrimus, ínfimus, adiúnges, entíssimus autem
A ficus, atq; dicus, fácito, limus, is, dato dempta,
Cum fácilis, grácilis, ágilis, símilísq;, humílísq;.

Si positiuus non desinit in er, tunc superlatiuus fit à genitiuo positiui in secunda declinatione, uel à datiuo in tertia, addendo s, & simus: ut celsus, celsi, celsißimus, & non summus: fortis, forti, fortißimus. Excipe, &c. *Tolluntur hinc posterus, postremus: superus, supremus: bonus, optimus: malus, peßimus: paruus, minimus: magnus, maximus: interus, intimus: multus, plurimus: multa, plurima: multum, plus, plurimũ: inferus, infimus.* Entíssimus autem, &c. *Nomina à facio, in ficus: à dicax, in dicus, habent entißimus: ut maleficus, maleficentißimus: maledicus, maledicentißimus, &c.* Limus, &c. *Hæc quinque, facilis, agilis, gracilis, humilis, similis, faciunt superlatiuos abijciendo is, addita limus, & ita sunt duo ll: ut facillimus, agillimus, humillimus, &c. Addit Valla docillimus. Facilis, non grauis. Gracilis, tenuis, non craßus. Agilis, leuis & mollis. Humilis, non altus: ut humilis arbor, humilis homo: id est, uilis, & ignobilis: in sacris significat nõ superbum. Docilis, qui facile discit: contrarium est indocilis, &c.*

Comparátio imperfécta.

Antérior superánte caret: iuueníśq;, senéxq;,

Sicut

Sicut adoléſcens, cui díues, pluráq́ꝫ iungunt.
Tempérior, ſolum eſt, ignórant hæc poſitíuum,
Vltimus, vltérior: prior, & primus, propiórq́ꝫ,
Próximus; ócyor, atque ocyſsimus, adiiciántur.

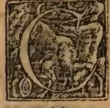
Anter, uel anterus, ueteres dixêre: hinc anterior, ſine ſuperlatiuo: ut iuuenis, uel iunis, iunior: ſenex, ſenior: adoleſcens, adoleſcentior: diues, diuitior, & quædam alia. Tempérior, &c. *Temperior, poſitiuo, & ſuperlatiuo caret: ulterior, ultimus: prior, primus: propior, proximus: ocyor, ocyſsimus: poſitiuum non habent, quo utantur Latini. Temperior, uel rectiùs temporior: id eſt, tempeſtiuior, à tempus deductum, caret poſitiuo, & ſuperlatiuo: hinc aduerbium tempori, id eſt, opportune & tempeſtiuè. Ocyor, ocyſsimus, id eſt, uelocior, uelociſsimus. hæc præter plurima carent comparatiuo, ſuperlatiuoq́ꝫ: uti gnauus, id eſt, diligens: magnanimus, uulgaris, nemo fugitiuus, ſylueſter, uagabundus, tremebundus, degener, &c.*

Vs, ſi vocâlis præcat, raró gradus exit,
More prius dicto. Ténuis non âdditur aptè.

Quando uocalis præcedit ſyllabam us, in poſitiuo, aut nunquàm, aut raro comparantur more dicto, id eſt, in or, & ſimus: ut idoneus, rubeus, cæruleus, arduus, pius, &c. Sed ubi comparatione opus eſt, capiunt magis & maximè: ut magis dubius, & maxime dubius. Ratio regulæ eſt: quia comparatiuus regulariter formatus, debet ſuperare poſitiuum una ſyllaba: ut docti, doctior. Regulariter dixi, propter peior, maior, minor, &c. Et quia i, litera inter duas uocales efficitur conſonans, ut maior, comparatiuus non ſuperaret poſitiuum: ut peior, & ſi i, non fieret conſonans, ut ſuperaret, eſſet mala ſonantia. Ténuis non, &c. *Tenuis, Alexander negauit inſcitè comparari poſſe: habet enim tenuior, & tenuiſsimus, apud probatos autores.*

DE PRAETERITIS ET SVPINIS VERBORVM,

LIBER V.

Ompósitum, simpléxque, modo flectúntur eôdem.
Excípies quædam pòst clarè notíficánda.

Verbum compositæ figuræ coniugatur ut simplicis, & contrà: ut sedeo, sedes, sedi: poßideo, poßides, poßedi. Excípies, &c. *Excipiuntur quædam: quia do, est primæ coniugationis: reddo, addo, tertiæ: maneo, mansi immineo, imminui. hæc & alia satis declarabuntur: ideo hîc nolui ponere.*

A, quóties mutâtur in i, per e, pono supîna.
Démitur hinc do, go, sálio, statuôque.

Si uerbum compositum mutet a, simplicis in i, supinum retinebit e: ut facio, feci, factum: reficio, refeci, refectum, &c. Démitur, &c. *Tolluntur uerba in do: ut cado, cecidi, casum: recido, recidi, recasum. Et in go: ut ago, egi, actum: adigo, adegi, adactum. Et composita à sapio: quia retinenti, in supino: ut desipio, desipui, desipitum, &c. A salio, & statuo, quæ pro a, in supino retinent u: ut insilio, insilui, insultum, &c. Hoc etiam notatu dignũ, uerba mutantia e, in i, non perdunt e, simplicis in præteritis & supinis: ut emo, emi, emptũ: redimo, redemi, redemptum: sic sedeo, insideo.*

Quum géminat simplex, cōpósto tolle priórem:
Quam rétinet do, sto, natum, ceu díscere, posco.
Plúrima sic olim, ceu nunc præcúrro, repúngo,

Quum simplex geminat principium præteriti, compositum non

non geminat:ut mordeo, momordi: remordeo, remordi: pello, pepuli: compello, compuli, &c. Quam rétinet, &c. *Excipe composita à do, sto, disco, posco: quia semper geminant: ut credo, credidi: resto, restiti: edisco, edidici: reposco, repoposci. Sed olim plura, ut omnia composita à curro: ut decucurri, &c. nunc solùm præcurro, geminat principium: ut præcucurri. A pungo, pupugi, fit repungo, repupugi, &c. Supinum nunquam principium geminat.*

Si sit a, præsénti, non désinet esse supino.

Quoties præsenti fuerit a, non aberit supino, licet in præterito mutetur: ut facio, feci, factum: fallo, fefelli, falsum.

Prætéritis quæcúnque carent, spoliâbo supínis.

Quæcunque carent præteritis, carent etiam supinis: ut polleo, glisco, ferueſco, &c. Licet præteritorum & supinorum carentia pertineat ad sequentem librum, tamen in hoc libro totam hanc rem absoluam, quia breuius & commodius fiet: nam cæteri carentia præteritis aut supinis, fermè suis locis explicauêre, & in defectiuis omnia repetiuerunt: id ego non faciã, quia breuitati, & puerorum utilitati studeo.

PRIMA CONIVGATIO.

PRætéritis auí, facit as, atúmque supínis.

Verbum primæ coniugationis, facit præteritum perfectum indicatiui modi à secunda persona singularis numeri indicatiui modi, præsentis temporis, ablata s, litera, & addita sylla-ba ui: & in supino mutat ui, in tum, uel tu: ut amo, amas, amaui, amatum, amatu, &c.

Excípe do, dedít, atq; datum: stetít, atq; statũ, sto:
Cuius compósitum stitit, atq; stitum, capit aptè.

Do, dedi, datum: circundo, circundedi, circundatum: sic pessundo, uenundo, satisdo: sto, steti, statum: huius composita stiti,

& stitum faciunt: ut præstiti, præstitum: insto, institi, institum: asto, astiti, astitum, &c. Do, *id est, dono, mitto, dico.* Circundo, *id est, circumpono.* Venundo, *id est, uendo.* Pessundo, *id est, calco, uel opprimo: pessum, id est, sub pedibus.* Satisdo, *id est, satisfacio, aut soluo.* Sto, *erectus sum.* Insto, *propè sum: ut pascha instat: uel operando pro re acquirenda.* Asto, *id est, iuxta sto, &c.*

Dono, lauo, laui, lotum, lautum, atque lauâtum:
Poto, magis potum: iuui, iutúmque iuuâre.

Lauo, laui, lotum, uel lautum, uel lauatum: ab eo quod olim dicebatur lauaui, & significat rigo, uel aqua purgo, aut quouis humore purgo. Poto, *potaui, potatum, & sæpius potum, id est, bibo.* Iuuo, *iuui, iutum, quod supinum non est in usu: sed pro eo capimus adiutum, quod est ab adiuuo. lectum est, iuuaui.* Iuuo, *id est, auxilium do.*

Præbet uí, per itum, cubo, cũ sono, siue crepâre,
Et domo, siue tono, ueto, cum plico. Nexo, xui, xum.
Præbet uí, per ctum, frico, cũ seco, iunge necâre.
Nulla supîna creat míco, dans mícui. Datur aui,
Nonnúllis: aui, tantùm dat súpplico, sicut
Omne plico, verbũ, quod dat cũ nómine iũctũ.

Hæc septem uerba, cubo, sono, crepo, domo, tono, ueto, plico faciunt per duas syllabas ui, in præterito, & itum, in supino: ut cubo, cubui, cubitum, id est, iaceo. Sono, *sonui, sonitum, id est, sonum facio.* Crepo, *crepui, crepitum, id est, uiolentum sonum facio, & frangor.* Domo, *domui, domitum, mansuetum facio, & uinco.* Tono, *tonui, tonitum, ualde sono, uel facio tonitum.* Veto, *uetui uetitum, prohibeo.* Plico, *plicui, plicitum, & aliquando plicaui, plicatum, id est, contraho, & rugas facio.*

Nexo, &c. *Nexo facit nexui, nexum, id est, ligo, uel necto.*

Præb

Præbet,&c. *Hec tria uerba, frico, seco, neco, faciunt ui, per duas syllabas in preterito, & ctum, præcedente litera c, ante t, in supino: ut frico, fricui, frictum: est sicut sonat. Seco, secui, sectum: scindo, findo, diuido.* Neco, *necui, nectum: uel necaui, necatum: quacunq; re occido.* Nulla supîna,&c. *Mico, micui, facit absq; supino, id est, fulgeo propriè cum motu, uel tremore: ut ensis micat, fulgur micat.* Datur,&c. *Quædam ex dictis etiam dant aui, in præterito, & similiter quod facilè conijcitur, atum, in supino: ut increpo, increpui, uel increpaui, increpatum: implico, implicui, uel implicaui, implicitũ, uel implicatum: sic dimico, dimicui, sine supino: ut mico, micui, uel dimicaui, dimicatum. Increpo, id est, cum clamore arguo. Implico, id est, inuoluo, innecto. Dimico, id est, pugno, quod re fit.* Aui, tantùm,&c. *Supplico, solùm facit supplicaui, supplicatum: ut omne cõpositum à plico, cum nomine: ut duplico, duplicaui, duplicatum: replico, replicaui, replicatũ: multiplico, multiplicaui, multiplicatum, &c. Supplico, id est, rogo, humiliter manus scilicet plicans.*

SECVNDA CONIVGATIO.

Prætéritum per uĩ, facit es; per itúmque supînum.

Verbum secundæ coniugationis facit præteritum à secunda persona singulari, præsentis temporis, indicatiui modi, mutando es, in ui, per diuisas syllabas: & in supino facit itum: ut habeo, habes, habui, habitum, id est, possideo & teneo: terreo, terres, terrui, territum, timere facio, &c. Omnia uerba secundæ coniugationis desinunt in eo: & nulla alia, præter hæc primæ, beo, beas, creo, screo, meo, calceo, laqueo, nauseo, enucleo, & duo quartæ, eo, queo, cum compositis.

Dat doceo, doctum: téneo, tentum: pateóq;,
Passum, sic mistum, dat místceo: tórreo, tostum.
Cénseo,

Cénſeo, dat cenſum, cáreo, caſſum, carítúmq;,

Verba hic poſita, præterita ſecundum regulam formant: ſupina contra regulam: ut doceo, docui, doctum, id eſt, doctrina imbuo: Teneo, tenui, tentum, id eſt, apprehendo, detineo. Pateo, patui, paſſum, apertus ſum. Miſceo, miſcui, miſtum, confundo, & perturbo. Torreo, torrui, toſtum, [illegible] uro, cremo, aſſo. Cenſeo, cenſui, cenſum, iudico, uel exiſtimo. Careo, carui, caritum, ſecundum regulam: ſed contra regulam caſſum: non habeo, aut priuor.

Pólleo prætérito caret: & víx nídeo, donat.

Polleo caret præterito: quod nideo uix habet. Calepinus dicit eſſe nidui: ſed non eſt in uſu. Quia carent hæc præteritis, etiam ſupinis carebunt, ut dictum eſt. Polleo, id eſt, poſſum, ualeo. Nideo, & renideo, id eſt, ſplendeo.

Quod dat uï, neutrum, timeóq;, carénto ſupínis:
Tolle valet, nóceo, pláceo, dóleo, taceóq;,
Paret, olet, cáreo, páteo, láteo, calet, & li.

Verbum neutri generis, ſecundæ coniugationis, faciens præteritum per uï, diuiſas ſyllabas, cum unico actiuo timeo, caret ſupino: ut madeo, madui, humidus, & madidus ſum. Studeo, ſtudes, ſtudui, ſtudioſus ſum & operam impendo. Surdeo, ſurdui, ſurdus ſum. Sordeo, ſordui, ſordidus, immundus, & uilis ſum. Candeo, candui, ſplendidus, & candidus ſum: & alia penè innumera, quæ nimis longum eſſet ſubijcere. Timeo actiuum, caret etiam ſupino, id eſt, metuo. Tolle ualet, &c. *Pauca neutra, quorum præterita per uï diuiſas ſyllabas fiunt, ſupina retinent: ut ualeo, ualui, ualitum, id eſt, poſſum, ualidus & ſanus ſum: ut* Non *ualeo dicere: Valeo rectè. Noceo, nocui, nocitum, id eſt, malum infero. Placeo, placui, placitum, id eſt, gratus ſum. leges placitus ſum, pro placui. Doleo, dolui, dolitum, triſtis ſum. Taceo, tacui, tacitum, non loquor: & ponitur aliquando*

actiuè: ut Taceo hanc rem. Pareo, parui, paritum, obedio. Oleo, olui, olitum, odorem emitto, siue bonum, siue malum: ut, Hoc benè olet, Istud malè olet. Careo. Pateo. Lateo, latui, latitum, abscondor, non compareo: latet me, id est, nescio. Caleo, calui, calitum, calidus sum. Et li. *Id est, liceo, licui, licitum: passiuè significat id quod liceor actiuè. Liceo, hoc est, appretior in auctione.*

Dant di, sum, prandet, videt, & sedet. At geminabit

S, sessum. stridet, stridi, facit absque supino.

Prandeo, dat prandi, pransum, prandium sumo: & ponitur simpliciter pro comedo. Video, uidi, uisum, notum est. Sedeo, sedi, sessum, gemino ss, notum est: sedet animo, id est, placet. Strideo, stridi, absque supino, stridorem facio, id est, sonum uiolentum: dicitur etiam per tertiam strido. Prandeo etiam facit pransus sum: quia est neutropassiuum: ut gaudeo, gauisus sum, &c.

Di, sum, prætérito gemináto mórdeo donat:

Vt pendet, spondet, tondet. Donat ueo, ui, tum.

Dic fautũ, cautum. Veo, neutra carénto supínis.

Quatuor uerba dant di, & sum, geminato principio præteriti: ut Mordeo, momordi, morsum, dentibus lædo, detraho, pungo, carpo. Pendeo, pependi, pensum, suspensus sum: capitur pro solicitus sum: ut pendet animus. Spondeo, spopondi, sponsum, promitto. Tondeo, totondi, tonsum, crines, aut lanam seco forcipe. Horum composita non geminant principium præteriti per regulam generalem prius dictam: remordeo, remordi: respondeo, respondi, &c. Donat ueo, &c. *Verbum desinens in ueo facit præteritum in ui, syllabam, quam supinum in tum, mutat: moueo, moui, motum, de loco in locum muto: capitur pro induco. Foueo, foui, fotum, calefacio, lenio, nutrio. Voueo, uoui, uotũ, religiosè promitto.* Dic fautum, &c. *Duo irregulariter*

gulariter supina faciunt: Faueo *faui,fautum. bene alicui opto.* Caueo,*caui,cautum, id est, prouideo, fugio,ac uito.* Veo, neutra,&c. *Reliqua neutri generis sunt, & carent supinis omnia: ut liueo,liui,id est, liuidus sum, hoc est, sordidus, niger, ac inuidus.* Ferueo, *ferui, uel ferbeo, ferbui, id est, ualde caleo, & fluctuo, uel æstuo, bullio.* Conniueo, *conniui, uel connixi, claudo oculos, & consentio.* Paueo, *paui,id est, timeo.* Aueo, *aui, cupio.* Flaueo, *flaui, id est, flauus sum, &c.*

Dant quoq; ui,tum,flet,plet,delet,net,ciet:adde
Cum viet,ortũ óleo. Sed vult adolêuit,adúltum;
Do simplex óleo, per uï, magc: nata per euí.

Sunt adhuc pauca secundæ coniugationis uerba facientia præterita per ui,syllabam, supina uero per tum, mutata ui in tum: ut Fleo, *fleui, fletum, id est, lacrymor.* Pleo,*non est in usu, sed bene composita: ut compleo,repleo,eui,etum: idem quod impleo, scilicet plenum facio : depleo,depleui, depletum euacuo: deleo,deleui, deletum, destruo,proprie lineas,aut regulas.* Neo,*neui, netum: unde netrix:proprium mulierum est fila facientium.* Cieo, *cies,ciui,citum: pro eodem dicitur per quartam, cio,ciui, citum, id est,uoco,prouoco: composita utriusq; semper sunt quartæ: ut accio, concio, excio,&c.* Vieo, *uieui, uietum, uerbum est antiquum,significans ligare, & inflectere.* Oleo,*olui, facit etiã oleui, oletum: hinc oletum, id est, stercus humanum, quod ualde male olet: & composita, aboleo, id est, deleo, extra consuetudinem duco : aboleui, aboletum.* Exoleo,*extra consuetudinem uenio: exoleui, exoletum.* Inoleo, *inualeo, in usum uenio : inoleui inoletum.* Obsoleo,*sordeo,uel exoleo: obsoleui,obsoletum,&c.* Adoleo, *adoleui,adultum,adultu,id est,cresco & cremo.* Do simplex,&c. *Oleo simplex, facit libentius ui, per duas syllabas, & itum in supino.* Et *ab eo composita sæpius habent eui,etum; ut patuit.*

Dant

Dant, ſi, ſum, ſuâdet, rídet, manet, hæret, & ardet,
Et terget, mulcet, mulget: iúbeo, géminans ſſ.
Indúlget, ſi, tum, cum torquet, ſæpius optat.
Sórbeo, pſi, ptum, dat: vel normam ritè reſéruat.
Dans a, per i, máneo, mínui, facit abſq; ſupíno.
Sic vrget, ſi, vult, cum fulget, turget, & alget.

Quædam habent ſi, ſum: ut ſuadeo, ſuaſi, ſuaſum, id eſt, conſulo. Rideo, *riſi, riſum.* Maneo *manſi, manſum, capitur pro expecto.* Hæreo, *hæſi, hæſum, arctè rei inſideo, figor, imprimor, & dubito.* Ardeo, *arſi, arſum, uror, inflammor: & capitur pro uehementer amare.* Tergeo, *terſi, terſum: uel per tertiam tergo, terſi, id eſt, mundo, & nitidum facio.* Mulceo, *mulſi, mulſum, uel etiam mulxi, mulctum: lenio, mollio, blandior, mitigo, dulcem facio, ungo, delecto, polio.* Mulgeo, *mulſi, mulſum, uel mulxi, mulctum, lac è mammis exprimo.* Iubeo, *iuſſi, iuſſum, gemino ſſ, utrobique, id eſt, impero.* Indulgeo, *indulſi, indulſum, ſed frequentius indultum, obſequor, & facilè concedo.* Torqueo, *torſi, torſum, & ſæpius tortum, inflecto, iacto, gyro celeri roto, & guberno.* Sorbeo, *ſorpſi, ſorptum, uel ſecundum regulam,* Prætéritum per uī, &c. *facit ſorbui, ſorbitum, quicquam molle deglutio.* Dans, a, per i, &c. *Compoſita à maneo, quæ mutant a, in i, breuem habent ui, ſine ſupino: ut* Emineo, *eminui, uideor, & præ alijs pateo, uel excello.* Immineo, *imminui, inſto.* Præmineo, *præminui, præcello, &c.* Sic urget, &c. *Id eſt, ſine ſupino urgeo, ſi, facit: ut urgeo, urſi, premo, cogo, compello, feſtino. Cui iunguntur fulgeo, fulſi, id eſt, ſplendeo.* Turgeo, *turſi, id eſt, inflor, & tumeo.* Algeo, *alſi, id eſt, frigeo: abſque ſupino.*

Xi, ctū, dant mulcet, mulget, luget, velut auget.
Xi, friget, lucet, conníuet, abſque ſupíno.

Hæc

Hæc quatuor, mulceo, mulgeo, lugeo, augeo, habent xi, in præterito, & ctum, præcedente c, in supino: ut mulceo, & mulgeo, mulxi, mulctum, patuerunt: quia etiam faciũt mulsi, mulsum; & ita eadẽ preterita & supina. Lugeo, luxi, luctum, *id est, doleo, & tristor, & ualde fleo, & in lugubri ueste sum.* Augeo, auxi, auctum, *id est, maius facio.* Xi, friget, &c. *Tria faciunt xi, absq; supino.* Frigeo, frixi, *sum frigidus, ac etiam segnis.* Luceo, luxi, *id est, lucem emitto.* Conniueo, connixi: *habet etiam conniui, ut dictum est suprà in regula,* Donat ueo, ui, &c.

TERTIA CONIVGATIO.

Vult, xi, ctúmq; cio. Facit, & iacit, ecit, & actum.
Elicio, per ui, dat itum: fratres mage xi, ctum.

Verbum tertiæ coniugationis desinens in cio, dat xi, in præterito, & ctum per c, in supino: ut aspicio, aspexi, aspectum: inspicio, inspexi, inspectum: despicio, despexi, despectum: & reliqua composita à specio, spexi, spectum, id est, uideo: quod iam exoleuit. Pellicio, pellexi, pellectum: *compositum à lacio, lacis, lacit, id est, in fraudem duco, quod in usu non est, sed bene frequentatiuum lacto, & sua composita:* Allicio, allexi, allectum, *blandè attraho:* Illicio, illexi, illectum, *induco:* Pellicio, *id est, pertraho, &c.* Facit, &c. *Excipiuntur facio, feci, factum: iacio, ieci, iactum: quorum composita faciunt supina in ectum, per regulam,* A quóties mutatur, &c. *ut inficio, infeci, infectum: inijcio, inieci, iniectum, &c.* Elicio *magis habet elicui, elicitum, quàm elexi, electum, id est, blandè educo, & attraho. Reliqua eiusdem compositionis, magis xi, ctum faciunt: ut pellicio, pellexi, pellectum, &c.*

Dic fodi, fossum, gémino ss. fugi, fugitúmque.

Fodio, facit fodi, fossum, gemino ss. fugio autem fugi, fugitum. Fodio, terram eruo. Fugio, id est, uito, & currendo relinquo.

lui.

Iui,itúmq; cupit. Sapít,ui,vel uĩ,dat,itûmq;.
Dic cápio,cepi,captum. Rápio,rápui,ptum.

Cupio, facit cupiui,cupitum: ut sapio, sapiui, sapitum: quod uerbum etiam & sæpiùs quidem facit sapui,sapitum. Capio, cepi,captum. Rapio, rapui,raptum: nec sunt plura his desinentia in pio. Cupio,id est,desidero. Sapio,id est,saporem habeo,aut per saporem iudico: ut hæc caro sapit adustionem: & ad alia transfertur. Capio,apprehendo,accipio. Rapio,uiolenter aufero.

Dat pário,péperi,partum,aut páritum. Quatióq;
Dat quasi, quassum. Cussi, cussum, dabo proli.

In rio unicum uerbum pario, dat peperi, partum, uel paritum,id est, prolem produco: & propriè fœminarum est: etiam significat efficio, uel acquiro. In tio simplex unicum est, quatio, quasi, quassum: unde est quasso, quassas, uerbum, commoueo. Eius composita mittunt cussi, & cussum: ut Concutio, concussi, concussum, genino ss in præteritis & supinis, id est, percutio, motito. Excutio,excussi, excussum, expello: Incutio,incussi,incussum,infero: Decutio,decussi,decussum, Gallicè, abbatre: Succutio, secourre, & esbranler: Discutio, examino, &c.

Vult uô, semper uĩ, dans utum. Vult struo, xi, ctum.

Datq; fluo,xi,xum. Pluo,ui, vel uĩ, dat & utum.
Vultq; ruo,rui,tum: dat utum,proles tibi solùm:
Nulla supîna dabunt métuo,luo, cóngruo, sicut
Annuo,cũ sóciis,cluo,réspuo,& íngruo,iunctis.

Verba in uô, per diuisas syllabas desinentia, faciunt in præteritis uï, per diuisas syllabas, & in supino utum: ut arguo, argui, argutum, id est, accuso, & reprehendo: item ostendo, uel indico. Statuo, statui, statutum, id est, pono, uel ordino. Vult struo,xi,&c. *Excipiuntur aliqua à regula: nam Struo, facit*

struxi, structum, id est, paro, aut facio ædificium, aut quidpiam aliud. Etiam Fluo, *fluxi, fluxum, proprium est liquorum fluentium: ut aqua fluit, &c.* Pluo, *pluui, uel plui, plutum: rarò legitur nisi in tertia persona singulari.* Ruo, *rui, rutum, id est, cado. Composita huius solum rutum faciunt: ut diruo, dirui, dirutum, id est, destruo.* Eruo, *erui, erutum, extraho & libero.* Irruo, *irrui, irritum, impetum facio.* Obruo, *obrui, obrutum id est, opprimo, &c.* Nulla supîna, &c. *Quædam carent supinis: ut* Metuo, *metui, id est, timeo.* Luo, *lui, soluo, sustineo, & patior.* Congruo, *congrui, concordo uel conuenio.* Item ingruo, *ingrui, inuado, imminco, impetum facio.* Nuo, *id est, caput moueo, uel capite significo, facit nui, nutum: sed composita supino carent: ut* Abnuo, *abnui, id est, nego.* Annuo, *id est, assentior.* Innuo, *innui, ostendo quid uelim, siue affirmem, siue negem.* Renuo, *renui, recuso, &c.* Cluo, *cluis, clui, id est, pugno & splendeo.* Respuo, *respui, repudio, & sperno.*

Bí, bo, bitúmque facit. Scabo, lambo, carénto supínis.
Vt cubo, sic proles. Dãt scríbo, nubóq; psi, ptũ.

Verbum desinens in bo, facit bi in præterito, & bitum, in supino: ut Bibo, *bibi, bibitum, cum compositis.* Adbibo, Ebibo, Imbibo, *&c.* Deglubo, *deglubi, deglubitum, id est, excorio.* Scabo, *scabi, id est, frico: supinum scabitum, non est in usu.* Lambo, *lambi, id est, lingo: supinum lambitum, non est in usu.* Vt cubo, &c. *Composita à cubo, incumbo, per tertiam desinunt: & abiecto in præteritis, & supinis m, faciunt cubui, cubitum, sicut cubo: ueluti,* Procumbo, *procubui, procubitum, id est, cado.* Accumbo, *accubui, accubitum, id est, assideo, uel adiaceo mensæ.* Incumbo, *incubui, incubitum, in aliquo uel super aliquid iaceo.* Incumbo, *etiam significat, operam do, ut incumbo uirtuti.* Dant scribo, &c. *Scribo, scripsi, scriptum, id est, literas formo, uel librum*

librum compono. Nubo, nupsi nuptum, uiro trador.

In ui,tum,mutat sco. Pasco,dat tibi pastum.
Agnósco, cognósco, dabis per itum. Nihil autem
Glisco,dabit,velut incœptîua. Popóscit habêto
Póscere. Vult disco, didici. Compéscit uï, dis.
Hæc per itum,flectā. Conquéxi tolle supînum.

Verbum desinens in sco, mutat sco, in ui, syllabam, & in tum: ut nosco, noui, notum, id est, non ignoro. Quiesco, quieui, quietum, id est, non moueor, dormio, & quiescere facio: ut quiesce tumultum hunc: tunc est uerbum actiuum. Suesco, sueui, suetum, id est, soleo. Assuesco, assueui, assuetum, id est, consuetudinem habeo. Ascisco, asciui, ascitum, adiungo, assumo, arrogo, attribuo, admitto, aggrego. Pasco,&c. *Excipiuntur à regula pasco, cognosco, agnosco, quæ præterita regulariter formant, paui, cognoui, agnoui: supina uerò contra regulam, pastum, cognitum, agnitum. Pasco, id est, nutrio. Agnosco uetera, & cognosco noua, propè idem sunt.* Nihil, &c. *Glisco, caret præterito, & supino, id est, cresco: & accipitur pro cupio. Item præteritis & supinis carent uerba incœptiua, id est, inchoatiuæ formæ, saltem propriis. Capiunt autem præterita à primitiuis: ut calesco, calui. Tepesco, tepui.* Popóscit,&c. *Posco, poposci. Disco, didici. Compesco, compescui. Dispesco, dispescui: quæ quatuor faciunt supina in itum, ut poscitum, discitum, dispescitum, compescitum, licet sint in raro usu. Disco, doctrinam capio. Posco, id est, peto. Compesco, id est, coërceo, cohibeo, damno. Dispesco, separo, dirimo, quasi diuerso pascuo diduco.* Conquéxi, &c. *Conquinisco, conquexi, sine supino, id est, caput inclino, uel conniueo: capitur etiam pro indignor.*

N,mota,ci,ctum,vinco dat, Dicóq; xi, ctum,

Vt duco. Parco, si, súmq; pepércit, itúmq;.
Icere, ci, ctum, vult. In di, sum, do, bene vertes.

Vinco, facit uici, uictum, ablata n, litera, id est, supero. Dico, *dixi, dictum, loquor & nomino.* Duco, *duxi, ductum, notæ significationis est.* Parco, *parsi, parsum, uel peperci, parcitum, abstineo, quasi parum tango, ut aiunt: ut parco nummis.* Ico, *ici, ictum, id est, percutio.* In di, &c. Do *mutatur in di, & sum: ut mando, mandi, mansum, id est, comedo, uel dentibus conficio.* Scando, *scandi, scansum.* Ascendo, *ascendi, ascensum.* Descendo: *uerba satis nota.* Defendo, *defendi, defensum, id est, protego.* Incendo, *incendi, incensum, est accendo, id est, ardere facio.*

Tolle cado, cécidi, casum, Pandi, cape passum.
Edi, sum, vel stum. Dat pedo, pepêdit, itúmq;.
Cædo, cecîdit, habet: sic pendo, pepéndit, & in sum.
Fiet vtrúnq;. quibus par tendo est, dans quoq; tentum.

Cado, cecidi, casum, id est, ruo. Pando, *pandi, passum, aperio, & patefacio.* Edo, *pro comedo, edi, esum, uel estum.* Pedo, *pepedi, peditum, uentris crepitum facio.* Cædo, *cum æ diphthongo, cecidi, secunda longa, cæsum, id est, percútio, & amputo, & interficio.* Pendo, *pependi, pensum, id est, suspendo: ut pendo furem, uel togam: & significat etiam pondero, æstimo, sustineo.* Tendo, *tetendi, tensum, uel tentum, id est, expando, excepta sunt à regula,* In di, sum, do, bene uertes, &c. *Et horum quinque geminant principium præteriti, cado, pedo, cædo, pendo, tendo, quorum composita non geminant: ut* Incido, *incidi, à cado.* Oppedo, *oppedi, id est, contrà pedo.* Occido, *occidi, à cædo.* Appendo, *appendi, id est, ad aliquid pendo.* Attendo, *attendi, id est, considero.*

Quod do, compônit, didít, atq; ditum, dabít vsq;.

Dic

Dic tamen abſcóndit, quod itum, poſcit magè quàm ſum.

Sído, prætéritum neſcit, rudo, ſtrído, ſupînum.

Compoſita tertiæ coniugationis à do, faciunt didi in præterito, & ditum, in ſupino: ut addo, addidi, additum, id eſt, iungo. Abdo, abdidi, abditum, auferο, uel abſcondo. Condo, condidi, conditum, facio & congrego, uel tego: ſepelio etiam. Credo, credidi, creditum, quaſi cretum do, id eſt, decretum & firmum do: quod etiam ſignificat committo. Prodo, prodidi, proditum, manifeſto, & dolo trado, uel rē alterius aperio, &c. Dic tamen, &c. *Abſcondo, ſine geminatione abſcondi, facit, & abſconditum melius quàm abſconſum. Sido, caret præterito proprio, ergo etiam ſupino: & dicitur præteritū à ſedeo, capere ſedi, propter ſignificationis cognationem: & ſignificat deſcendere, ſiue ad ſedendum, firmandum, manendum'ue ponere: propriè eſt auium. Rudo, rudi. Strido, ſtridi, neſciunt ſupinum. Strido, id eſt, ſtrideo. Rudo, grauiter ſono: propriè eſt aſinorum.*

Tundo, facit tútudi, tunſum: compóſtaq; tuſum.
Scindo, ſcidi, ſciſſum, dat: findo, fidi, quoque fiſſum.
Et fundo, fudi, fuſum. Si, ſum, dato ludo,
Diuido, cum vado, rado, ceu lædere, trudo,
Et rodo, plaudo, claudo: & cedo, géminans ſſ.

Tundo facit tutudi, geminans principium præteriti: in ſupino autem tunſum, id eſt, percutio, pulſo, & in uaſe quippiam comminuo. In compoſitis ablata n, litera, tuſum facit: ut contundo, contudi, contuſum, ſimul tundo. Extundo, extudi, extuſum, excutio. Obtundo, obtudi, obtuſum, hebeto, uel nimiis uerbis moleſto. Retundo, retudi, retuſum, id eſt, reprimo, &c. Scindo, &c. *Scindo, ſcidi, ſciſſum, & findo, fidi, fiſſum, perdunt n, tam in præterito quàm in ſupino, ubi geminant ſſ. Scindo, &*

 findo

& stitum faciunt: ut præstiti, præstitum: insto, institi, institum: asto, astiti, astitum, &c. Do, *id est, dono, mitto, dico.* Circundo, *id est, circumpono.* Venundo, *id est, uendo.* Pessundo, *id est, calco, uel opprimo: pessum, id est, sub pedibus.* Satisdo, *id est, satisfacio, aut soluo.* Sto, *erectus sum.* Insto, *propè sum: ut pascha instat: uel operando pro re acquirenda.* Asto, *id est, iuxta sto, &c.*

Dono, lauo, laui, lotum, lautum, atq; lauâtum:
Poto, magis potum: iuui, iutúmq; iuuâre.

Lauo, laui, lotum, uel lautum, uel lauatum: ab eo quod olim dicebatur lauaui, & significat rigo, uel aqua purgo, aut quouis humore purgo. Poto, *potaui, potatum, & sæpius potum, id est, bibo.* Iuuo, *iuui, iutum, quod supinum non est in usu: sed pro eo capimus adiutum, quod est ab adiuuo. lectum est, iuuaui.* Iuuo, *id est, auxilium do.*

Præbet uí, per itum, cubo, cũ sono, siue crepâre,
Et domo, siue tono, veto, cum plico. Nexo, xui, xum.
Præbet uí, per ctum, frico, cũ seco, iunge necâre.
Nulla supîna creat mico, dans micui. Datur aui,
Nonnúllis: aui, tantùm dat súpplico, sicut
Omne plico, verbũ, quod dat cũ nómine iũctũ.

Hæc septem uerba, cubo, sono, crepo, domo, tono, ueto, plico, faciunt per duas syllabas uí, in præterito, & itum, in supino: ut cubo, cubui, cubitum, id est, iaceo. Sono, *sonui, sonitum, id est, sonum facio.* Crepo, *crepui, crepitum, id est, uiolentum sonum facio, & frangor.* Domo, *domui, domitum, mansuetum facio, & uinco.* Tono, *tonui, tonitum, ualde sono, uel facio tonitum.* Veto, *uetui uetitum, prohibeo.* Plico, *plicui, plicitum, & aliquando plicaui, plicatum, id est, contraho, & rugas facio.* Nexo, &c. Nexo *facit nexui, nexum, id est, ligo, uel necto.*

Præb

Præbet, &c. *Hæc tria uerba, frico, seco, neco, faciunt ui, per duas syllabas in præterito, & ctum, præcedente litera c, ante t, in supino: ut frico, fricui, frictum: est sicut sonat. Seco, secui, sectum: scindo, findo, diuido. Neco, necui, nectum: uel necaui, necatum: quacunque re occido.* Nulla supîna, &c. *Mico, micui, facit absque sup[illegible], id est, fulgeo propriè cum motu, uel tremore: ut ensis micat, fulgur micat.* Datur, &c. *Quædam ex dictis etiam dant aui, in præterito, & similiter quod facilè conijcitur, atum, in supino: ut increpo, increpui, uel increpaui, increpatum: implico, implicui, uel implicaui, implicitũ, uel implicatum: sic dimico, dimicui, sine supino: ut mico, micui, uel dimicaui, dimicatum. Increpo, id est, cum clamore arguo. Implico, id est, inuoluo, innecto. Dimico, id est, pugno, quod re fit.* Aui, tantùm, &c. *Supplico, solùm facit supplicaui, supplicatum: ut omne cõpositum à plico, cum nomine: ut duplico, duplicaui, duplicatum: replico, replicaui, replicatũ: multiplico, multiplicaui, multiplicatum, &c. Supplico, id est, rogo, humiliter manus scilicet plicans.*

SECVNDA CONIVGATIO.

PRæteritum per uî, facit es; per itúmque supînum.

Verbum secundæ coniugationis facit præteritum à secunda persona singulari, præsentis temporis, indicatiui modi, mutando es, in ui, per diuisas syllabas: & in supino facit itum: ut habeo, habes, habui, habitum, id est, possideo & teneo: terreo, terres, terrui, territum, timere facio, &c. Omnia uerba secundæ coniugationis desinunt in eo: & nulla alia, præter hæc primæ, beo, beas, creo, screo, meo, calceo, laqueo, nauseo, enucleo, & duo quartæ, eo, queo, cum compositis.

Dat doceo, doctum; téneo, tentum; pateóque,
Passum, sic mistum, dat misceo; tórreo, tostum.
Cénseo,

Cénſeo, dat cenſum, cáreo, caſſum, caritúmq;,

Verba hic poſita, præterita ſecundùm regulam formant: ſupina contra regulam: ut doceo, docui, doctum, id eſt, doctrina imbuo: Teneo, tenui, tentum, id eſt, apprehendo, detineo. Pateo, patui, paſſum, apertus ſum. Miſceo, miſcui, miſtum, confundo, & perturbo. Torreo, torrui, toſtum, [illegible] uro, tremo, aſſo. Cenſeo, cenſui, cenſum, iudico, uel exiſtimo. Careo, carui, caritum, ſecundum regulam: ſed contra regulam caſſum: non habeo, aut priuor.

Pólleo prætérito caret: & víx nídeo, donat.

Polleo caret præterito: quod nideo uix habet. Calepinus dicit eſſe nidui: ſed non eſt in uſu. Quia carent hæc præteritis, etiam ſupinis carebunt, ut dictum eſt. Polleo, id eſt, poſſum, ualeo. Nideo, & renideo, id eſt, ſplendeo.

Quod dat uĭ, neutrum, timeóq;, carénto ſupinis:
Tolle valet, nóceo, pláceo, dóleo, taceóq;,
Paret, olet, cáreo, páteo, láteo, calet, & li.

Verbum neutri generis, ſecundæ coniugationis, faciens præteritum per uĭ, diuiſas ſyllabas, cum unico actiuo timeo, caret ſupino: ut madeo, madui, humidus, & madidus ſum. Studeo, ſtudes, ſtudui, ſtudioſus ſum & operam impendo. Surdeo, ſurdui, ſurdus ſum. Sordeo, ſordui, ſordidus, immundus, & uilis ſum. Candeo, candui, ſplendidus, & candidus ſum: & alia penè innumera, quæ nimis longum eſſet ſubijcere. Timeo actiuum, caret etiam ſupino, id eſt, metuo. Tolle ualet, &c. *Pauca neutra, quorum præterita per uĭ diuiſas ſyllabas fiunt, ſupina retinent: ut ualeo, ualui, ualitum, id eſt, poſſum, ualidus & ſanus ſum: ut* Non *ualeo dicere: Valeo rectè. Noceo, nocui, nocitum, id eſt, malum infero. Placeo, placui, placitum, id eſt, gratus ſum. leges placitus ſum, pro placui. Doleo, dolui, dolitum, triſtis ſum. Taceo, tacui, tacitum, non loquor: & ponitur aliquando*

actiuè:

actiuè: ut Taceo hanc rem. Pareo, parui, paritum, obedio. Oleo, olui, olitum, odorem emitto, siue bonum, siue malum: ut, Hoc benè olet, Istud malè olet. Careo. Pateo. Lateo, latui, latitum, abscondor, non compareo: latet me, id est, nescio. Caleo, calui, calitum, calidus sum. Et li. Id est, liceo, licui, licitum; passiuè significat id quod liceor actiuè. Liceo, hoc est, appretior in auctione.

Dant di, sum, prandet, uidet, & sedet. At geminâbit
S, sessum. strîdet, strîdi, facit absque supîno.

Prandeo, dat prandi, pransum, prandium sumo: & ponitur simpliciter pro comedo. Video, uidi, uisum, notum est. Sedeo, sedi, sessum, gemino ss, notum est: sedet animo, id est, placet. Strideo, stridi, absque supino, stridorem facio, id est, sonum uiolentum: dicitur etiam per tertiam strido. Prandeo etiam facit pransus sum: quia est neutropassiuum: ut gaudeo, gauisus sum, &c.

Di, sum, prætérito gemináto mórdeo donat:
Vt pendet, spondet, tondet. Donat ueo, ui, tum.
Dic fautũ, cautum. Veo, neutra carénto supínis.

Quatuor uerba dant di, & sum, geminato principio præteriti: ut Mordeo, momordi, morsum, dentibus lædo, detraho, pungo, carpo. Pendeo, pependi, pensum, suspensus sum: capitur pro solicitus sum: ut pendet animus. Spondeo, spopondi, sponsum, promitto. Tondeo, totondi, tonsum, crines, aut lanam seco forcipe. Horum composita non geminant principium præteriti per regulam generalem prius dictam: remordeo, remordi: respondeo, respondi, &c. Donat ueo, &c. Verbum desinens in ueo facit præteritum in ui, syllabam, quam supinum in tum, mutat: moueo, moui, motum, de loco in locum muto: capitur pro induco. Foueo, foui, fotum, calefacio, lenio, nutrio. Voueo, uoui, uotũ, religiosè promitto. Dic fautum, &c. Duo irregulariter

gulariter supina faciunt: Faueo *faui, fautum. bene alicui opto.* Caueo, *caui, cautum, id est, prouideo, fugio, ac uito.* Veo, neutra, &c. *Reliqua neutri generis sunt, & carent supinis omnia: ut liueo, liui, id est, liuidus sum, hoc est, sordidus, niger, ac iniuidus.* Ferueo, *fervi, uel ferbeo. ferbui, id est, ualde caleo, & fluctuo, uel æstuo, bullio.* Conniueo, *conniui, uel connixi, claudo oculos, & consentio.* Paueo, *paui, id est, timeo.* Aueo, *aui, cupio.* Flaueo, *flaui, id est, flauus sum, &c.*

Dant quoq; ui, tum, flet, plet, delet, net, ciet: adde
Cum viet, ortũ óleo. Sed vult adolêuit, adúltum;
Do simplex óleo, per ui, mage; naṭa per euí.

Sunt adhuc pauca secundæ coniugationis uerba facientia præterita per ui, syllabam, supina uerò per tum, mutata ui in tum: ut Fleo, *fleui, fletum, id est, lacrymor.* Pleo, *non est in usu, sed bene composita: ut compleo, repleo, eui, etum: idem quod impleo, scilicet plenum facio: depleo, depleui, depletum. euacuo: deleo, deleui, deletum, destruo, proprie lineas, aut regulas.* Neo, *neui, netum: unde netrix: proprium mulierum est fila facientium.* Cieo, *cies, ciui, citum: pro eodem dicitur per quartam, cio, ciui, citum, id est, uoco, prouoco: composita utriusq; semper sunt quartæ: ut accio, concio, excio, &c.* Vieo, *uieui, uietum, uerbum est antiquum, significans ligare, & inflectere.* Oleo, *olui, facit etiã oleui, oletum: hinc oletum, id est, stercus humanum, quod ualde male olet: & composita, aboleo, id est, deleo, extra consuetudinem duco: aboleui, aboletum.* Exoleo, *extra consuetudinem uenio; exoleui, exoletum.* Inoleo, *inualeo, in usum uenio: inoleui inoletum.* Obsoleo, *sordeo, uel exoleo: obsoleui, obsoletum, &c.* Adoleo, *adoleui, adultum, adultu, id est, cresco & cremo.* Do simplex, &c. *Oleo simplex, facit libentius ui, per duas syllabas, & itum in supino.* Et *ab eo composita sæpius habent eui, etum; ut patuit.*

Dant

Dant,ſi,ſum,ſuâdet,ridet,manet,hæret,& ardet,
Et terget, mulcet, mulget: iúbeo, géminans ſſ.
Indúlget, ſi, tum, cum torquet, ſæpius optat.
Sórbeo,pſi,ptum, dat:vel normam ritè reſéruat.
Dans a, per i, máneo, mínui, facit abſq; ſupíno.
Sic vrget, ſi, vult, cum fulget, turget, & alget.

Quædam habent ſi, ſum: ut ſuadeo, ſuaſi, ſuaſum, id eſt, conſulo. Rideo, riſi, riſum. Maneo manſi, manſum, capitur pro expecto. Hæreo, hæſi, hæſum, arctè rei inſideo, figor, imprimor, & dubito. Ardeo, arſi, arſum, uror, inflammor: & capitur pro uehementer amare. Tergeo, terſi, terſum: uel per tertiam tergo, terſi, id eſt, mundo, & nitidum facio. Mulceo, mulſi, mulſum, uel etiam mulxi, mulctum: lenio, mollio, blandior, mitigo, dulcem facio, ungo, delecto, polio. Mulgeo, mulſi, mulſum, uel mulxi, mulctum, lac è mammis exprimo. Iubeo, iuſſi, iuſſum, gemino ſſ, utrobique, id eſt, impero. Indulgeo, indulſi, indulſum, ſed frequentius indultum, obſequor, & facilè concedo. Torqueo, torſi, torſum, & ſæpius tortum, inflecto, iacto, gyro celeri roto, & guberno. Sorbeo, ſorpſi, ſorptum, uel ſecundum regulam, Prætéritum per uí, &c. *facit ſorbui, ſorbitum, quicquam molle deglutio.* Dans, a, per i, &c. *Compoſita à maneo, quæ mutant a, in i, breuem habent ui, ſine ſupino: ut Emineo, eminui, uideor, & præ alijs pateo, uel excello. Immineo, imminui, inſto. Præmineo, præminui, præcello, &c.* Sic urget, &c. *Id eſt, ſine ſupino urgeo, ſi, facit: ut urgeo, urſi, premo, cogo, compello, feſtino. Cui iunguntur fulgeo, fulſi, id eſt, ſplendeo. Turgeo, turſi, id eſt, inflor, & tumeo. Algeo, alſi, id eſt, frigeo: abſque ſupino.*

Xi, ctū, dant mulcet, mulget, luget, velut auget.
Xi, friget, lucet, conníuet, abſque ſupíno.

Hæc

Hæc quatuor, mulceo, mulgeo, lugeo, augeo, habent xi, in præterito, & ctum, præcedente c, in supino: ut mulceo, & mulgeo, mulxi, mulctum, patuerunt: quia etiam faciũt mulsi, mulsum; & ita eadẽ præterita & supina. Lugeo, luxi, luctum, id est, doleo, & tristor, & ualde fleo, & in lugubri ueste sum. Augeo, auxi, auctum, id est, maius facio. Xi, friget, &c. *Tria faciunt xi, absq; supino.* Frigeo, frixi, sum frigidus, ac etiam segnis. Luceo, luxi, id est, lucem emitto. Conniueo, connixi: *habet etiam conniui, ut dictum est suprà in regula,* Donat ueo, ui, &c.

TERTIA CONIVGATIO.

Vult, xi, ctúmq; cio. Facit, & iacit, ecit, & actum.
Elicio, per ui, dat itum: fratres mage xi, ctum.

Verbum tertiæ coniugationis desinens in cio, dat xi, in præterito, & ctum per c, in supino: ut aspicio, aspexi, aspectum: inspicio, inspexi, inspectum; despicio, despexi, despectum: & reliqua composita à specio, spexi, spectum; id est, uideo: quod iam exoleuit. Pellicio, pellexi, pellectum: *compositum à lacio, lacis, lacit, id est, in fraudem duco, quod in usu non est, sed bene frequentatiuum lacto, & sua composita:* Allicio, allexi, allectum, *blande attraho:* Illicio, illexi, illectum, *induco:* Pellicio, *id est, pertraho, &c.* Facit, &c. *Excipiuntur facio, feci, factum; iacio, ieci, iactum: quorum composita faciunt supina in ectum, per regulam,* A quóties mutatur, &c. *ut inficio, infeci, infectum: inijcio, inieci, iniectum, &c.* Elicio *magis habet elicui, elicitum, quàm elexi, electum, id est, blandè educo, & attraho. Reliqua eiusdem compositionis, magis xi, ctum faciunt: ut pellicio, pellexi, pellectum, &c.*

Dic fodi, fossum, gémino ss. fugi, fugitúmque.

Fodio, *facit fodi, fossum, gemino ss. fugio autem fugi, fugitum.* Fodio, *terram eruo.* Fugio, *id est, uito, & currendo relinquo.*

lui.

Iui,itúmq; cupit. Sapit,ui,vel uï,dat,itûmq;.
Dic cápio,cepi,captum. Rápio,rápui,ptum.

Cupio, facit cupiui,cupitum : ut sapio, sapiui, sapitum : quod uerbum etiam & sæpiùs quidem facit sapui,sapitum. Capio, cepi,captum. Rapio, rapui,raptum : nec sunt plura his desinentia in pio. Cupio,id est,desidero. Sapio,id est,saporem habeo,aut per saporem iudico : ut hæc caro sapit adustionem : & ad alia transfertur. Capio,apprehendo,accipio. Rapio,uiolenter aufero.

Dat pário,péperi,partum,aut páritum. Quatióq;
Dat quassi, quassum. Cussi, cussum, dabo proli.

In rio unicum uerbum pario, dat peperi, partum, uel paritum,id est, prolem produco : & propriè fœminarum est : etiam significat efficio, uel acquiro. In tio simplex unicum est, quatio, quassi, quassum : unde est quasso, quassas, uerbum, commoueo. Eius composita mittunt cussi, & cussum : ut Concutio, concussi, concussum, gemino ss in præteritis & supinis, id est, percutio, motito. Excutio,excussi, excussum, expello : Incutio,incussi,incussum,infero : Decutio,decussi,decussum, Gallicè, abbatre : Succutio, secourre, & esbranler : Discutio, examino,&c.

Vult uô, semper uï, dans utum. Vult struo, xí, ctum.
Datq; fluo,xi,xum. Pluo,ui, vel uï, dat & utum.
Vultq; ruo,rui,tum : dat utum,proles tibi solùm:
Nulla supîna dabunt métuo,luo, cóngruo, sicut
Annuo,cũ sóciis,cluo,réspuo,& íngruo,iunctis.

Verba in uô, per diuisas syllabas desinentia, faciunt in præteritis uï, per diuisas syllabas, & in supino utum : ut arguo, argui, argutum, id est, accuso, & reprehendo : item ostendo, uel indico. Statuo, statui, statutum, id est, pono, uel ordino. Vult struo,xí,&c. *Excipiuntur aliqua à regula:nam Struo, facit*

g struxi

struxi, structum, id est, paro, aut facio ædificium, aut quidpiam aliud. Etiam Fluo, *fluxi, fluxum, proprium est liquorum fluentium: ut aqua fluit, &c.* Pluo, *pluui, uel plui, plutum: rarò legitur nisi in tertia persona singulari.* Ruo, *rui, rutum, id est, cado. Composita huius solum rutum faciunt: ut diruo, dirui, dirutum, id est, destruo.* Eruo, *erui, erutum, extraho & libero.* Irruo, *irrui, irritum, impetum facio.* Obruo, *obrui, obrutum id est, opprimo, &c.* Nulla supîna, &c. *Quædam carent supinis: ut* Metuo, *metui, id est, timeo.* Luo, *lui, soluo, sustineo, & patior.* Congruo, *congrui, concordo uel conuenio.* Item ingruo, *ingrui, inuado, immineo, impetum facio.* Nuo, *id est, caput moueo, uel capite significo, facit nui, nutum: sed composita supino carent: ut* Abnuo, *abnui, id est, nego.* Annuo, *id est, assentior.* Innuo, *innui, ostendo quid uelim, siue affirmem, siue negem.* Renuo, *renui, recuso, &c.* Cluo, *cluis, clui, id est, pugno & splendeo.* Respuo, *respui, repudio, & sperno.*

Bi, bo, bitúmque facit. Scabo, lambo, carénto supínis.
Vt cubo, sic proles. Dāt scribo, nubóq; psi, ptū.

Verbum desinens in bo, facit bi in præterito, & bitum, in supino: ut Bibo, *bibi, bibitum, cum compositis.* Adbibo, Ebibo, Imbibo, *&c.* Deglubo, *deglubi, deglubitum, id est, excorio.* Scabo, *scabi, id est, frico: supinum scabitum, non est in usu.* Lambo, *lambi, id est, lingo: supinum lambitum, non est in usu.* Vt cubo, &c. *Composita à cubo, incumbo, per tertiam desinunt: & abiecto in præteritis, & supinis m, faciunt cubui, cubitum, sicut cubo: uelut,* Procumbo, *procubui, procubitum, id est, cado.* Accumbo, *accubui, accubitum, id est, assideo, uel adiaceo mensæ.* Incumbo, *incubui, incubitum, in aliquo uel super aliquid iaceo.* Incumbo, *etiam significat, operam do, ut incumbo uirtuti.* Dant scribo, &c. *Scribo, scripsi, scriptum, id est, literas formo, uel librum*

librum compono. Nubo, nupsi nuptum, uiro trador.

In ui,tum,mutat sco. Pasco,dat tibi pastum.
Agnósco, cognósco, dabis per itum. Nihil autem
Glísco,dabit,velut incœptîua. Popóscit habêto
Póscere. Vult dísco, didici. Compéscit uï, dis.
Hæc per itum,flectã. Conquéxi tolle supînum.

Verbum desinens in sco, mutat sco, in ui, syllabam, & in tum: ut nosco,noui,notum,id est, non ignoro. Quiesco,quieui, quietum, id est, non moueor, dormio, & quiescere facio: ut quiesce tumultum hunc: tunc est uerbum actiuum. Suesco, sueui, suetum, id est, soleo. Assuesco, assueui, assuetum, id est, consuetudinem habeo. Ascisco, asciui, ascitum, adiungo, assumo, arrogo, attribuo, admitto, aggrego. Pasco,&c. *Excipiuntur à regula pasco, cognosco, agnosco, quæ præterita regulariter formant, paui, cognoui, agnoui: supina uerò contra regulam, pastum, cognitum, agnitum. Pasco, id est, nutrio. Agnosco uetera, & cognosco noua, propè idem sunt.* Nihil, &c. *Glisco, caret præterito, & supino, id est, cresco: & accipitur pro cupio. Item præteritis & supinis carent uerba incœptiua,id est, inchoatiuæ formæ, saltem propriis. Capiunt autem præterita à primitiuis: ut calesco, calui. Tepesco, tepui.* Popóscit,&c. *Posco, poposci. Disco, didici. Compesco, compescui. Dispesco, dispescui: quæ quatuor faciunt supina in itum, ut poscitum, discitum, dispescitum, compescitum, licet sint in raro usu. Disco, doctrinam capio. Posco, id est, peto. Compesco, id est, coërceo, cohibeo, damno. Dispesco, separo, dirimo, quasi diuerso pascuo diduco.* Conquéxi, &c. *Conquinisco, conquexi, sine supino, id est, caput inclino, uel conniueo: capitur etiam pro indignor.*

N,mota,ci,ctum,vinco dat, Dicóq; xi, ctum,

Vt duco. Parco, si, súmq́ꝫ, pepércit, itúmq́ꝫ.
Icere, ci, ctum, vult. In di, sum, do, bene vertes.

Vinco, facit uici, uictum, ablata n, litera, id est, supero. Dico, dixi, dictum, loquor & nomino. Duco, duxi, ductum, notæ significationis est. Parco, parsi, parsum, uel peperci, parcitum, abstineo, quasi parum tango, ut aiunt: ut parco nummis. Ico, ici, ictum, id est, percutio. In di, &c. *Do mutatur in di, & sum: ut mando, mandi, mansum, id est, comedo, uel dentibus conficio. Scando, scandi, scansum. Ascendo, ascendi, ascensum. Descendo: uerba satis nota. Defendo, defendi, defensum, id est, protego. Incendo, incendi, incensum, est accendo, id est, ardere facio.*

Tolle cado, cécidi, casum, Pandi, cape passum.
Edi, sum, vel stum. Dat pedo, pepêdit, itúmq́ꝫ.
Cædo, cecîdit, habet: sic pendo, pepéndit, & in sum.
Fiet vtrúnq́ꝫ. quibus par tendo est, dans quoq́ꝫ tentum.

Cado, cecidi, casum, id est, ruo. Pando, pandi, passum, aperio, & patefacio. Edo, pro comedo, edi, esum, uel estum. Pedo, pepedi, peditum, uentris crepitum facio. Cædo, cum æ diphthongo, cecidi, secunda longa, cæsum, id est, percutio, & amputo, & interficio. Pendo, pependi, pensum, id est, suspendo: ut pendo furem, uel togam: & significat etiam pondero, æstimo, sustineo. Tendo, tetendi, tensum, uel tentum, id est, expando, excepta sunt à regula, In di, sum, do, bene uertes, &c. *Et horum quinque geminant principium præteriti, cado, pedo, cædo, pendo, tendo, quorum composita non geminant: ut Incido, incidi, à cado. Oppedo, oppedi, id est, contrà pedo. Occido, occidi, à cædo. Appendo, appendi, id est, ad aliquid pendo. Attendo, attendi, id est, considero.*

Quod do, compônit, didit, atq́ꝫ ditum, dabit vsq́ꝫ.

Dic

Dic tamen abſcóndit, quod itum, poſcit magè quàm ſum.

Sido, præteritum neſcit, rudo, ſtrido, ſupînum.

Compoſita tertiæ coniugationis à do, faciunt didi in præterito, & ditum, in ſupino: ut addo, addidi, additum, id eſt, iungo. Abdo, abdidi, abditum, aufero, uel abſcondo. Condo, condidi, conditum, facio & congrego, uel tego: ſepelio etiam. Credo, credidi, creditum, quaſi cretum do, id eſt, decretum & firmum do: quod etiam ſignificat committo. Prodo, prodidi, proditum, manifeſto, & dolo trado, uel rē alterius aperio, &c. Dic tamen, &c. *Abſcondo, ſine geminatione abſcondi, facit, & abſconditum melius quàm abſconſum. Sido, caret præterito proprio, ergo etiam ſupino: & dicitur præteritū à ſedeo, capere ſedi, propter ſignificationis cognationem: & ſignificat deſcendere, ſiue ad ſedendum, firmandum, manendum'ue ponere: propriè eſt auium. Rudo, rudi. Strido, ſtridi, neſciunt ſupinum. Strido, id eſt, ſtrideo. Rudo, grauiter ſono: propriè eſt aſinorum.*

Tundo, facit tútudi, tunſum: compóſtaq; tuſum.

Scindo, ſcidi, ſciſſum, dat: findo, fidi, quoque fiſſum.

Et fundo, fudi, fuſum. Si, ſum, dato ludo,

Diuido, cum vado, rado, ceu lædere, trudo,

Et rodo, plaudo, claudo: & cedo, géminans ſſ.

Tundo facit tutudi, geminans principium præteriti: in ſupino autem tunſum, id eſt, percutio, pulſo, & in uaſe quippiam comminuo. In compoſitis ablata n, litera, tuſum facit: ut contundo, contudi, contuſum, ſimul tundo. Extundo, extudi, extuſum, excutio. Obtundo, obtudi, obtuſum, hebeto, uel nimiis uerbis moleſto. Retundo, retudi, retuſum, id eſt, reprimo, &c. Scindo, &c. *Scindo. ſcidi, ſciſſum, & findo, fidi, fiſſum, perdunt n, tam in præterito quàm in ſupino, ubi geminant ſſ. Scindo, &*

 findo

findo, notæ significationis. Et fundo, &c. *Fundo, fudi, fusum, non geminat s, sed perdit n, tum in præterito quàm in supino: ut fundo, fudi, fusum, liquefacio, uel liquidum spargo.* Si, sum, dato, &c. *Pauca uerba mutant do, in si, & sum: ut ludo, lusi, lusum, ludum exerceo, & iocor: & derideo, uel decipio cum accusatiuo. Diuido, diuisi, diuisum, partior. Vado, uasi, uasum, eo. Rado, rasi, rasum, id est, cultro uel quauis alia re acuta decerpo: ut rado barbam. Lædo, læsi, læsum, dolore afficio, aut malum infero. Trudo, trusi, trusum, manibus pedibus'ue impello. Rodo, mordendo comedo, ie ronge: capitur pro detraho. Plaudo, manibus percutio, & gestu lætitiam indico. Claudo, clausi, clausum, uel mutata au, in u, longum, cludo, clusi, clusum, id est, operio. Composita semper au, in u, longum uertunt: ut includo, excludo, &c. Cedo, cessi, cessum, sine diphthongo, id est, abeo, & locum do.*

Go, vel guo, xi, ctúmq; facit. Tamen ista supinis
N, tollunt, pingo, stringo, cum fingere, ringo.
Tango, facit tétigi, tactum. Dat ago, egit, & actum.
Vult frango, fregi, fractum: pegi, pepigíq;,
Et panxi, pactum, pango. Cápiet lego, gi, ctum.
At xi, ctúmq; dabunt intélligo, négligo, dili.
Dat pungo, púpugi, punxi: punctum, venit inde.

Verbum in go, uel guo, desinens, facit xi, in præterito, & ctum, in supino, præcedente c: ut pergo, perrexi, perrectum, id est, in re procedo. Affligo, afflixi, afflictum, crucio, uel molesto. Rego, rexi, rectum, guberno. Tamen ista, &c. *Excipiuntur à regula quædam: & primò quæ rectè præteritum formantia in supinis n. perdunt: ut pingo, pinxi, pictum, id est, formam alicuius rei ductis lineis repræsento. Stringo, strinxi, strictum, id est, premo, & arcto: significat etiam ensem nudo. Fingo, finxi, fictum,*

fictum, id est, formo, & simulo. Ringo, rinxi, rictum: *uel deponentaliter ringor, rictus sum uel fui, id est, os torqueo, ut canes faciunt latraturi: & ex ira in rugas os diduco: unde ringi, pro irasci, indignari, allatrare, repulsare, conuitiari, & murmurare ponitur. Secundò, tango, tetigi, tactum, geminat principium praeteriti, & utrobiq; perdit n: capitur pro ferio, & percutio, item intelligo.* Ago, egi, actum, *id est, facio, dico: ut ago causam. & duco: ut ago uaccas in prata, &c. Omnia ferè composita ab ago, mutant a, in i, breue: ut abigo, abegi, abactum, id est, depello: adigo, adegi, adactum, id est, ui adduco, uel impello, &c.* Item cogo, *pro coago, ab ago, facit coëgi, coactum, id est, compello, & in unum ago.* Frango, fregi, fractum, *id est, rumpo, uel destruo, utrobique perdit n. Composita mutant a, in i: ut confringo, confregi, confractum, simul frango.* Effringo, effregi, effractum, *id est, extra frango, &c.* Pango, pepigi, *geminato principio praeteriti, id est: paciscor, figo, planto, iungo: habet etiam pegi, & panxi, pactum. Ab eo composita plura mutant a, in i: ut compingo, compegi, compactum, compono, & coniungo.* Impingo, *impello, &c.* Lego, legi, lectum, *uulgatum est. Quaedam composita retinent e: ut perlego, totum lego: relego, &c.* Pleraque *mutant e, in i, breuem: ut colligo, collegi, collectum.* Deligo, *delegi, delectum.* Eligo, *&c. At ista tria habent xi, & ctum: intelligo, intellexi, intellectum, scio, & cognosco: negligo, neglexi, neglectum, obliuiscor, & non curo: diligo, dilexi, dilectum.* Dat pungo, &c. *Pungo, facit pupugi, uel punxi, punctum, id est, stimulo, & morsum uel aculeum infigo, &c. Composita omnia habent punxi, praeter repungo, quod significat retaliare.*

Dant si, sum, spargo, mergo, tergoq;. Locâbis
Per xi, xum, figo, frigoq;: carénto supinis
Cum dego, sátagò, fugo, ceu lingit, & angit.

Vergo tenet neutrum, velut ámbigit. Ho, dato xi, ctum.

Meio, facit minxi, mictum: ne dícito mingo.

Hæc tria uerba ſpargo, mergo, tergo, faciunt ſi, ſum: ut ſparſi, ſparſum: merſi, merſum: terſi, terſum. Spargo, id eſt, late projicio. Compoſita mutant a, in e: ut aſpergo, aſperſi, aſperſum, id eſt, ad aliquem ſpargo: ſacerdos aſperſit me aqua luſtrali, id eſt, ut uulgus dicit, benedicta. Mergo, Græcè dicitur baptizo, id eſt, humori immitto. Tergo, tergeo, idem. Locâbis, &c. *Duo habent xi, xum: figo, fixi, fixum acuta re perforo, & firmum facio. Frigo, frixi, frixum, torrere propriè in ſartagine; Gallicè, frire.* Carénto, &c. *Quædam carent, aut ſaltem rarò habent ſupina: dego, degi, ſine ſupino, à de, & ago: ut dego uitam. Satago, ſategi, id eſt, ſatis ago, laboro, & ſolicitus ſum. Sugo, ſuxi, ſuctum, humorem ore extraho. Lingo linxi, id eſt, lambo, & aliquid lingua molliter tango. Ango, anxi, crucio, ſuffoco, premo, uexo.* Vergo, tenet neutrum, uelut, &c. *Vergo, uerſi, uerſum, debuit facere, ſed neutrum eſt in uſu, id eſt, declino. Ambigo, ex am, & ago, propriè ſignificat circumago, circundo, dubito, caret etiam præterito & ſupino.* Ho, dato, &c. *Duo ſunt uerba in ho, & faciunt xi, in præterito, & ctum, præcedente c, in ſupino. Traho, traxi, tractum, id eſt, ui ad me rapio. Veho, uexi, uectum, id eſt, plauſtro, uel quadrupede duco.* Meio, facit, &c. *In io per i, conſonantem unicum eſt uerbum, Meio, faciens minxi, mictũ id eſt, urinam facio. ne utaris mingo, quamuis olim in uſu fuerit: tamen multò elegantius eſt meio, quod ſæpiſsimè inuenies: mingo, uix unquam.*

Lo, dat uĭ, colo, cónſulo, & ócculo, datur in vltũ.

Altum, alo, ſiue álitum; mólitum, molo; cellóq; celſum.

Cællo facít céculi, culſum: pépuli, dato pulſum.

Velli,

Velli, vel vulsi, dat vulsum, fallo, fefélli,
Falsum, sublâtum, dat tollo, sustulit: atque
Sallo, facit salli, salsum: psallo, dato psalli.
Nulla supîna dabũt psallo, volo, iúngito prolem.

Verbum definens in lo, facit præteritum in ui, per diuisas syllabas: ut colo, colui: uolo, uolui: alo, alui: consulo, consului: occulo occului: cello, cellui, cuius composita in usu sunt, antecello, antecellui: excello, excellui, &c. molo, molui. Inter hæc colo, consulo, & occulo, faciunt supinum in ultum, cultum, consultum, occultum. Alo, dat alitum, uel altum. Molo, solùm molitum. Cello, sine diphthongo, celsum facit, & significat id quod cedo, cessi, cessum. Cælo, cum æ diphthongo, ceculi, culsum facit, & significat cædo, cecidi, cæsum: hinc in usu est percello. Pello, pepuli facit, & pulsum. Vello, uelli, uel uulsi, uulsum. Fallo, facit fefelli, falsum. Tollo, sustuli, sublatum. Sallo, salli, salsum. Psallo, psalli, sine supino. Caret etiam supino uolo, cum suis: ut malo, nolo, &c. Colo, adoro, ueneror, exerceo, habito, & diligo. Consulo, cum datiuo, id est, consilium do, & prouideo. Consulo, cum accusatiuo, id est, peto consilium. Occulo, id est, abscondo. Alo, id est, nutrio & augeo, ubi de incorporeis loquimur: ut Honos alit artes. Molo, id est, mola tero, uel comminuo. Cello, sine diphthõgo, id est cedo, iam obsoleuit. Composita in usu sunt, excello, præcello, &c. id est, excedo, præcedo, supero. Cælo, cũ æ diphthongo, id est, cædo, uel frango: extra compositionem iam non utimur. Percello, id est, percutio. Procello, id est, euerto: hinc procella, procellæ, uis uenti cum pluuia, propriè in mari. Pello, eijcio, remoueo, & percutio: unde pulso, pulsas. Vello, extirpo. Fallo, decipio: fallit me, id est, nescio. Tollo, id est, eleuo, & sublimo, & capio, & aufero: item nutrio. Sallo, id est, sale condio, uel conspergo. Psallo, præcedente p, id est, cano, & propriè instrumento musico: hinc psalmus, psaltes, psalterium.

Mo,per uĩ,dat itũ. Tremo pónitur absq; supino.
Dant psi,ptũ,demo, promo,cum súmere,como.
Vult emit,emi, emptum, géminans ss, dant premo,ssi,ssum.

Verbum desinens in mo, facit uĩ, per diuisas syllabas, & itum: ut uomo, uomui, uomitum, id est, per os eijcio. Fremo, fremui, fremitum, grauiter & confusè sono. Gemo, gemui, gemitum; præ angustia in sonum prorumpo. Tremo pónitur, &c. *Tremo, tremui, caret supino: commoueor, & agitor, ie tremble, Gallicè.* Dant psi, &c. *Demo, id est, aufero, dempsi, demptum. Promo, prompsi, promptum, profero, eloquor, expono. Sumo, sumpsi, sumptum, multum, & penè nimium mihi tribuo, & accipio. Como, compsi, comptum, orno, & maximè capillos.* Vult emit, &c. *Emo, emi, emptum, comparo, mercor: ut emo librum. Composita mutant, a, in i, breuem: ut redimo, redemi, redemptum, id est, rursum emo, uel libero. Adimo, aufero, &c.* Géminans ss, &c. *Premo, pressi, pressum, utrobique gemino ss, calco, uel innitor alicui rei cum pondere, & stringo: item uexo, &c. Composita mutant e, in i, breuem: ut supprimo, suppressi, suppressum, occulto: reprimo, &c.*

Pónere, cum gigno, per uĩ, per itúmq; locâbo.
Dico cano, cécini, cantum: per uĩ, fit & entum
Proles. Dat temno, psi, ptũ. Vi vértimus in tum,
Prætéritis, siui, spreui, straui, quoque creui.
Lini, vel liui, leuiue, litúmq; supinum est.

Verba in no, pauca sunt, nec datur hic regula: sed ponuntur singula: ideo pono, & gigno, habent uĩ, per diuisas syllabas, & itum: ut pono, posui, positum. Gigno, genui, genitum. Cano, cecini, cantum. Composita faciunt uĩ, per duas syllabas, & entum: ut præcino, præcinui, præcentum. Concino, concinui, concentum,

centum, &c. Temno, *tempsi, temptum. Sino, siui, situm. Sperno, spreui, spretum. Sterno, straui, stratum. Cerno, creui, cretum.* Lino, *lini, liui, uel leui, litum, &c.* Pono, *colloco, constituo, & depono: ut* Pone metum. *Gigno, genero: de uiro, & fœmina dicitur. Cano, canto, carmine describo, & laudo.* Præcino, *antè cano,* Entouner, *Gallicè.* Concino, *simul cano, & consentio.* Occino, *contrà cano, &c.* Temno, *& contemno, id est, sperno. Sino, id est, permitto, &c. Desino, cesso, termino. Sperno, despicio. Sterno, proijcio in terram, operio. Cerno, uideo.* Lino, *aliquid superinduco.*

Po,psi,ptúmq; facit.Rupi,ruptum,dabo rumpo.
Donat uï, per itum, strepo, cum crepo, dat co-
quo,xi,ctum.
Vult,linquo,liqui: lictum,natis dabis aptè.

Verbum desinens in po, facit psi, & ptum, præcedente p: ut repo, repsi, reptum: animalium est uentre gradientium, ut sunt lumbrici, serpentes, &c. Carpo, carpsi, carptum, id est, tollo, & reprehendo, & capio, &c. Composita mutant a, in e: ut decerpo, decerpsi, decerptum, id est, carpo. Excerpo, *eligo, uel ex aliquo carpo, exscribo.* Rupi, ruptum, &c. *At rumpo, dempta m, facit rupi, ruptũ, id est, frango.* Donat uï, &c. *Strepo, strepui, strepitum, sonum facio. Crepo, crepui, crepitum, superius primæ est coniugationis.* Dat coquo, &c. *Duo sunt in quo,* Coquo, *coxi, coctum, id est, esui apto. Linquo, liqui, lictum: quo supino uix utemur in simplici: quia nusquam legi, sed bene in natis, id est, compositis: ut relinquo, reliqui, relictum:* Linquo, *relinquo, idem sunt quod dimitto.*

Ro,uí,túmq; dabit:gesi,gero,vult,quoq; gestum.
Vro, vsi, ac vstum, verro, ri, si, dato versum.
Curro,cucúrrithabet,cursum:dat uï,sero,natum,
Atq; ertum: dat & euit, itum, sub dúplice sensu.

Verbum

Verbum desinens in ro, facit in præterito ui, syllabam: in supino, tum: ut tero, triui, tritum, comminuo, frico, tundo, & consumo. Quæro, quæsiui, quæsitum, inuestigo & interrogo. Sero, seui, satum, per primam uocalem, semino, planto, & genero. Gessi, gero. &c. *Gero, gessi, gestum, porto, ago, & rego: ut Petrus se bene gerit. Vro, ussi, ustum, id est, ardore, aut frigore, nonnunquam etiam alia ui lædo, & ardere facio. Verro, uerri, uel uersi, uersum, id est, traho, remigo, mundo. Curro, cucurri, cursum, satis patet.* Dat ui, sero, &c. *Composita non recedentia à significatione uerbi sero, faciunt eui, penultima longa. Quando uerò non significant seminare uel plantare, habent rui, & ertum: ut dissero, disserui, dissertum, id est, enarro uel declaro: sic sero, olim habuit serui, sertum.*

So, ui, túmq; facit. Si, súmq; facésso, capésso.
Cum viso. Pínso, dat pínsuit, indéq; pistum.

Verbum finitum in so, facit siui, & situm: ut lacesso, lacessiui, lacessitum, id est, uexo, & incito, aut prouoco. Arcesso, arcessiui, arcessitum, id est, accuso. Accerso, accersiui, accersitum, id est, eo ad uocandum uel uoco, &c. Si, súmq;, &c. *Tria uerba in so, faciunt si, sum. Facesso, facessi, facessum, id est, facio, uel eo ad faciendum, & discedo. Capesso, capessi, capessum, id est, capio, uel ad capiendum eo. Viso, uisi, uisum, id est, eo ad uidendum.* Pinso, &c. *Pinso, facit pinsui, pistum, id est, tundo, & panem facio: pro eodem est pinso, pinsas, per primam.*

Xi, xum, dant plecto, cum flecto, néctere, pecto,
Hæcq; xui, duo dant. Iui, peto, donat & itum.

Verba in to, pauca sunt: ideo non datur regula generalis. Singula enumerantur. Et primo, Plecto, plexi, plexum, id est, percutio, uel punio. Flecto, flexi, flexum, id est, inclino, uoluo, duco, curuo, moueo. Necto, nexi, uel nexui, nexum, id est, ligo. Pecto, pexi, uel pexui, pexum, capillos orno. Iui, peto, &c. *Peto,*

petiui,

petiui, petitum, id est, cupio, oro, quæro, adeo, &c.

Mitto, facit misi, missum, ss, geminándo supíno.
Sέ meto, géminans fuit, & sum: vertócꝫ verti,
Et versum: Sterto, dat stértuit absque supíno.

Mitto, dat misi, missum, gemino ss, in supino, id est, ad aliquem do. Meto, messui, messum, gemino utrobiq; ss, id est, segetem uel herbam seco, uel amputo. Verto, facit uerti, uersum, mitto & uoluo. Sterto, stertui, sine supino, dormio, & somnum altum dormiendo emitto.

Neutrum sisto, nihil dabit: actíuum stitit, edet:
Deinde statum, format: nobis est Géllius autor.

Sisto, neutri generis, id est, sto, caret proprio præterito atq; supino: potest tamen utrunque sumere à sto: ut sisto, steti, statum. Et composita à sisto, capient utrunque, de compositis à sto: ut consisto, constiti, constitum. Sic resisto, obsisto, absisto, desisto, &c. quæ eandem significationem habent cum à sto, compositis. Sisto, actiuum, habet steti, in præterito, & statum in supino, ex sententia Gellij: & significat stare facio: ut siste lacrymas, id est, noli flere. Et præsento in Euangelio, Vt sisterent eum domino, id est, præsentarent.

Dat viuo, xi, ctum. Soluo, ui format, & utum,
Vt voluo. Calui, caluo, facit absque supíno.

Quatuor sunt uerba in uo, syllabam desinentia, quorum uiuo, facit uixi, uictum, id est, uitam ago. Soluo, solui, solutum: quod ligatum erat, non ligatum facio, & enodo, & debitum reddo: capitur etiam pro abnauigo. Voluo, uolui, uolutum, id est, uerto. Caluo, calui, absque supino, id est, decipio.

Nexo, xui, xum, vult. Texo, xuit, indécꝫ textum.

In xo, tertiæ uerba duo sunt: Nexo, nexui, nexum, id est, necto. Texo, texui, textum, id est, telam struo: ponitur pro componere, facere, scribere, & huiusmodi.

IVi, quarta facit: ui, semper vértitur in tum.

Verbum quartæ coniugationis facit in præterito iui, & in supino itum: ut eo, iui, itum: queo, quiui, quitum: audio, audiui, auditum, &c. Eo, id est, uado. Queo, id est, possum. Audio, auribus percipio.

Singúltit, vult singúltum, Sepelîre, sepúltum.
Væneo, dat vænum. Veni, ventum, vénio vult.

Excipiuntur à regula quædam: Primò tria secundum regulam facientia præteritum, & contra regulam supinum: ut singultio, singultiui, singultum, grauiter tußio, & singultum emitto, ut faciunt feßi, & infrigidati. Sepelio, sepeliui, sepultum, id est, defunctum cõdo humi. Væneo, uænui, uænum, id est, uendor: quasi uænum eo. At uenio, ueni, facit & uentum, notæ significantiæ.

Pone amîcit, per uî, p ctum. Dat víncio, xi, ctum.
Sáncio, iungâtur, quod & iui, format, & itum.

Amicio, facit amicui, & amictum, uestio. Vincio, uinxi, uinctum, ligo. Sancio, sanxi, sanctum, uel sanciui, sancitum, id est, firmo: & propriè per hostiæ immolationem.

Haurit, si, stum, dat: psi, ptum, dat sépio: saltum,
Et salui, sálio: proles formâtur in vltum,
Dat psi, psum, cambit: legi hęc quandóque per iui.

Haurio, hausi, haustum, id est, humorem excipio, extraho. Sepio, sepsi, septum, id est, obstruo, & circundo. Salio, salui, saltum: habet etiam saliui, ut audiui, non tamen salitum, Saulter, Gallicè. Composita mutant a, in i, breuem: ut insilio, insilui, insultum, in aliquid salio: prosilio, exilio, &c. Faciunt semper supinum in ultum. Cambio, campsi, campsum, uel cambiui, cambitum, id est, muto pecuniam.

Séntio, si, sum, vult vt ráucio. Fúlcio, si, tum,
Et

Et farfit, farfit. Per uĩ, mutâtur & ertum,
A pário, natum: ri cómperit, & réperit, vult.

Senſio, ſenſi, ſenſum, aliquo ſenſu percipio: ponitur pro intelligo. Raucio, rauſi, rauſum, id eſt, raucus ſum. Fulcio, fulſi, fultum, ſuſtineo, munio, fortifico. Sarſio, ſarſi, ſartũ, id eſt, integrum facio, inſtauro. Facio, ferſi, fartum, ſaturo, impleo, ſagino, pinguefacio. Compoſita mutant a, in e: ut confercio, refercio, &c.

Per uĩ, &c. *Compoſita à pario, quæ mutauerunt a in e, breuem, faciunt in præterito uĩ, per duas ſyllabas, & in ſupino ertum: ut aperio, aperui, apertum, reſero: operio, operui, opertum, tego. At duo habent ri, & ertum. Comperio, comperi, compertum, inuenio. Reperio, reperi, repertum, caſu inuenio.*

Aio, prætérito caret, & meditántia verba.
Partúrio, eſúrio, cum nuptúrio, volo tollí.

Aio, præterito caret: & eſt quartæ, quia imperatiuus eſt ai, id eſt, dico. Verba meditatiuæ formæ carent præterito, & proinde ſupino: ut Dicturio, id eſt, cupio dicere. Parturio tamen, parturiui facit: eſurio, eſuriui: nupturioq́; nupturiui.

DEPONENTIVM
PRAETERITA ET SVPINA.

EX or, finítis, actíuam fingito vocem,
Vt pótior, pótio: formábitur inde ſupînum.

Verbum deponens, ac etiam commune, facit ſupinum ex ficto uerbo actiuo in o, per remotionem literæ r: ut potior, deme r, fit potio, potis, potire: hoc haberet potiui, potitum: ergo potior, in ſupino habet potitum: deinde ex participio præteriti temporis, cum uerbis ſum, es, fui, facimus præteritum potitus ſum uel fui: ſignificat, obtineo. Sic conſiderabis in lætor, uereor, iraſcor,

cype

opperior, quæ regulariter faciunt lætatum, ueritum, iratum, opertum: quia actiua forent læto, lætas: uereo, ueres: irasco, irascis, opperio, opperis. Sic in pene innumeris aliis, &c. Lætor, gaudeo. Vereor, timeo. Irascor, habeo iram. Opperior, expecto, &c.

Nil formant vescor, liquor, médeor, reminíscor.

Supinis, & proinde præteritis carent, Vescor, id est, cibo utor, & pascor. Liquor id est, liqueo. Medeor, id est do medelam. Reminiscor, recordor. Id autem semper notandum est diligenter, quoties dictio caret præterito aut supino, caret etiam omnibus quæ inde fierent, ut participiis præteriti & futuri in rus, uerbalibus in io, &c. Ideo timeor, & metuor, præteritis carent, quia timeo, metuo carent supinis. Nam præteritum uerbi in or, fit ex participio præteriti temporis & uerbo sum. Participium autem ex supino. Ergo si desit supinum, desunt reliqua: ubi uerò quid deest, solet per synonyma suppleri: ut medeor, medicatus sum. Vescor, pastus sum uel fui.

Non seruant normam tutus, túitus, ratus, aptus.
Et fassus, fructus, fruitúsque, proféctus, & vltus,
Atque sequûtus, & experréctus: iunge loquûtus,
Nísus, vel nixus, gressus: velut orsus, & vsus,
Oblîtus, questus, comméntus: iunge misertus,
Et fessus, mensus, lapsus, nactus, quoque pactus,
Mórtuus, ac ortus: sed donat itûrus, vtrúnque.

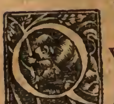
Formant supina, proinde præterita, contra regulam, uerba quorum participia præteriti temporis in litera posuimus. Tueor secundæ, tutum, id est, defendo, uideo. Supinum est etiam tuitum. Tuor, tueris, infinitiuo tui: sed non est in usu, nisi in compositis contui, intui: & supinum est etiam tutum, uel tuitum, id est, aspicio. Reor, ratus sum, secundæ est, id est, arbitror, uel puto. Apiscor, aptus sum, uetus uerbum, & pene obsoletum, id est, acquiro, & assequor. Composita indipiscor, in-

deptus

deptus sum, & adipiscor adeptus sum, in usu habentur & significant acquirere & assequi. Fateor, secundæ est, fassus sum uel fui, concedo me dixisse, uel fecisse. Composita mutant a, in i: ut confiteor, diffiteor, id est, profiteor, nego, &c. Fruor, frueris, tertiæ, fructum uel fruitum: hinc fructus est, illinc fruiturus, id est, delector. Proficiscor, proficisceris, profectus sum, id est, eo. Vlciscor, ultus sum, id est, uindico. Sequor, sequutus sum, notum est. Expergiscor, experrectus sum, id est, euigilo. Loquor, loqueris, loquutus sum, id est, dico. Nitor, nisus sum, uel nixus sum, id est, conor, & agere laboro. Gradior, gressus sum, id est, eo. Composita mutant a, in e: ut Aggredior, id est, adeo. Egredior, id est, exeo, &c. Ordior, orsus sum, id est, incipio. Ordior telam, pro telam texo, facit orditus sum. Vtor, usus sum uel fui, id est, usum rei habeo. Obliuiscor, oblitus sum, id est, è memoria aliquid euolare sino. Queror, questus sum, id est, lamentor. Comminiscor, commentus sum, id est, excogito. Misereor, misertus sum, misericordiam habeo. Fatiscor, fessus sum, uix est in usu: hinc defetiscor, defessus sum, pro eodem, a in e, uerso. Metior quartæ, mensus sum, mensuro, pondero, considero, æstimo. Labor, lapsus sum, cado. Nanciscor, nactus sum, id est, acquiro. Paciscor, pactus sum, facio pactum, & promitto. Morior, participium facit mortuus præteriti, & moriturus futuri: tanquam supinum fuerit moritum: est autem mori, è uita decedere, & tertiæ coniugationis est. Orior, infinitiuum oriri per quartam habet: reliqua per tertiam sæpius, licet oriris, non malè dixeris: & significat nascor, surgo, incipio. Participium præteriti temporis, ortus, orta, ortum: Futuri uerò oriturus, oritura, oriturum, tanquam à supino oritum sit.

DE VERBIS DEFECTIVIS ET ANOMALIS,

LIB. VI.

Væ contra normam flectes, anóramia sunto;
Vt fero, sum, fio, volo, eo, que o Istis, edo, sis,
Ausim, quæso, forem, faxo, cedo, pluráque multo
Defectíua étiam: sic ambest, ínquio, & inquam,
Infit, aue, salue, capsis, ápage, quibus euge
Des, & ait, sodes, ouat: ómnia prosa reclûdet.

Verbum anomalum, uel anorme, est quod contra aliorum regulam coniugatur: ut sum, es, est. Anomalum, dicitur ab a, id est, sine, & nomos, lex. Ideo sine r, anomala scribes. Anorme, dicitur ab a, id est, sine, & norma, id est, regula. Eclipticum uel defectiuum est, quod aliquo ad perfectam coniugationem necessario caret: ut polleo, caret præterito, & timeo, supino. Verùm de carentibus præterito & supino satis dictum. Anomala ergo sunt Fero, tuli, latum, ex Rudimentis notum, id est, porto, cupio, dico, pátior, seu tolero. Composita, affero, attuli, allatum, id est, apporto. Aufero, abstuli, ablatum, id est, tollo. Confero, contuli, collatum, comporto, dono, comparo. Differo, distuli, dilatum, protraho, perendino. Profero, protuli, prolatum, produco, pronuntio. Sum omnium maxime irregulare est: patet in exercitamentis puerorum, præteritum fui, habet ab antiquissimo uerbo fuo, fuis, id est, sum. Secunda persona præsentis singularis imperatiui est sis, uel es: & in plurali sitis, uel este, aliquando site.

Caret gerundijs, & supinis, licet in Donato mendosè ponantur essendi, essendo, essendum. Ens, in usu doctorum non est, quamuis à philosophis receptū sit. Potens, nomen est: participia uerò præsens, absens. Nihil tale à reliquis compositis est: quia non dicimus prodens, obens, &c. Adsum, ades, adest: adsumus, adestis, adsunt: aderam, affui, affueram, adero. Imperatiuo, adsis, uel ades, &c. Sic prosum, prodes, &c. Possum, potes, potest: possumus, potestis, possunt. Comicum est, Siem, sies, siet, sient, pro sim, sis, sit, sint. Præsum, praees, id est, præfectus sum: ueluti præsum urbi. Supersum, id est, resto. Intersum, interes, interfui, id est, inter aliquos sum, uel præsens sum. Obsum, obes, id est, noceo. Prosum, utilitatem affero. Desum, deficio. Absum, & adsum sunt contraria. Adsum, etiam aduenio: ut, huc ades ô Meliboee. Fio, id est, afficio, irregulariter fierem, pro firem, facit: & fieri, pro firi. Præteritum est factus sum uel fui. Præsens imperatiui capit à futuro optatiui fias, fiat, fiamus, fiatis, fiant: quia fi, non dicitur, nec fite, nec fitote. Fiens, & fiendus, barbara sunt. in reliquis per quartam coniugationem coniugatur. Volo, ex exercitamentis notum est. Imperatiuo caret, quia uoluntas libera est. Supino gerundijsq; caret etiam. Composita similiter eunt: ut Peruolo, peruis, peruult, &c. id est, ualde uolo. Malo, mauis, mauult: malumus, mauultis, malunt: malebam, malui, malueram, malam, males, &c. Imperatiuo caret. Optatiuo, mallem, maluissem, malim. Coniunctiuo, malim, mallem, maluerim, maluissem, maluero. Infinitiuo, malle, maluisse. cæteris caret. Et significat magis uolo. Nolo similiter coniugatur, excepto imperatiuo Nolo, nonuis, nonuult: nolumus, nonuultis, nolunt: nolui, nolueram, nolam, noles. Imperatiuo tempore præsenti, ad secundā personam tantum noli: & pluraliter nolite. Futuro ad secundam personam, nolito, & pluraliter nolitote. Optatiuo, nollem, noluissem, nolim. Subiunctiuo, cùm nolim, nollem, noluerim, noluissem, noluero. Infinitiuo, nolle, noluisse: & significat non uolo. Eo, & Queo, per quartam coniugant

Volo. Malo. Nolo. Eo. Queo.

iugantur: & nihil irregulariter habent, nisi ibam, & quibam, ibo, quibo: & in quibusdam temporibus aut personis secundam uocalem pro tertia: ut eo, is, it: & pluraliter imus, itis, eunt. Ibam, iui, iueram, eam, ies, &c. sed melius ibo. Imperatiuo, eat, eamus, cunto, euntote. cætera recte. Optatiuo futuro, eam, eas, &c. Subiunctiuo, tempore præsenti, cùm eam, &c. cætera recte. Gerundia, eundi, eundo, eundum. Sic queo, coniugabitur omnino. Cuius gerundia non inueni: nec à uæneo participia.

Sultis. *Sultis, comicum est, pro si uultis: & sis, pro si uis: sodes, pro si*

Sis. *audes, quibus comici & alij interdum utuntur ad uitandam ar-*

Sodes. *rogantiam: quia superbum foret maioribus imperare: ideo addunt, Sis, sultis, sodes, pro si uis, si audes, si uultis, si placet: ut uidesis, cauesis, apagesis, capesis. Dic sodes, &c. Sic coniugatur: Indicatiuo modo tempore præsenti ad secundam personam singularem sodes, cæteris caret. sic secunda persona præsentis*

Edo. *indicatiui, sis, & pluraliter sultis, cæteris caret. Edo, es, est: & pluraliter edimus, editis, edunt. Edebam, edi, ederam, edam. Imperatiuo, es, uel ede, edat: pluraliter, edamus, edite, uel este, edant. Futuro, esto, uel edito: pluraliter edamus, estote, uel editote, edunto, uel eduntote. Optatiuo, essem, edissem, edam. Subiunctiuo, cùm edam, essem, ederim, edissem, edero. Infinitiuo, esse, edisse, esurum esse. Gerundia edendi, edendo, edendum. Supina esum, esu, uel estum, estu. Paßiuum regulare est, nisi, quòd*

Estur. *estur, pro editur etiam dicitur. Composita eunt similiter: ut Comedo, comes, comest, comedi. Exedo, exes, exest, &c. Veteres, hoc est, qui longo tempore ante Ciceronem fuerunt edo, edis, edit, &c. omnino regulariter coniugabant. At melius dicemus, edo, es, est, &c. & comes, comest, quàm comedis, come-*

Ausim. *dit, &c. Ausim. Indicatiuo uel optatiuo futuri temporis, ausim, ausis, ausit: & pluraliter ausint. cæteris caret: id est, audebo, uel utinam audeam.*

Quæso. *Quæso. Indicatiuo tempore præsenti ad primam personam, quæso, & pluraliter quæsumus: irregulariter*

lariter u, pro i, per eandem personã, id est, rogo, rogamus. cætera exoleuerunt. Forem. Optatiuo modo tempore præsenti, Forem. & præterito imperfecto: & subiunctiuo modo, tempore præterito imperfecto, utinam, uel cùm forem, fores, foret, & pluraliter forent, id est, essem, esses, esset, & essent. Infinitiuo modo tempore præsenti, fore, id est, futurum esse: & ita differt ab esse, contra indoctos. cæteris caret. Composita eunt eodem modo: ut Afforem, id est, adessem. Proforem, prodessem. sic reliqua per composita à sum declarantur. Confore, simul fore. Defore, defuturum esse. Profore, prodesse, &c. Faxo, Indicatiui modi Faxo. est, futuri temporis, pro faciam coniugatur autem sic: Faxo, faxis, faxit, & pluraliter faxint. Dicimus etiam, Faxim, faxis, faxit, & pluraliter, faximus, faxitis, faxint: pro faciam, facias, &c. uel fecerim, feceris, &c. & est faxim, optatiui modi, futuri temporis, & præsentis subiunctiui. Lubens faxim, id est, faciam. Cedò. Imperatiuo modo tempore præsenti ad secundam Cedò. personam, cedò, id est, dic, uel da, & pluraliter ad eandem personam, cedite, id est, dicite, uel date: cæteris caret. Ambest, Ambest. tertia persona præsentis indicatiui, pro circum est, sola est. Inquio, uel inquam, id est, dico. Indicatiuo modo tempore præsenti, Inquio, inquis, inquit, & pluraliter inquiunt. Præterito Inquio. perfecto, inquisti, inquit. Futuro, inquies, inquiet. Imperatiuo modo, tempore præsenti ad secundam & tertiam personam, inque, inquiat. Futuro optatiui, inquiat. Hæc in usu sunt: reliqua olim lecta, inquimus, inquitis, inquam, inquite, inquirem, &c. inquiens, &c. iam penè omninò exoleuerunt. Infit, tertia persona præsentis, & præteriti perfecti indicatiui, tantùm est in usu, Infit. id est, dicere incipit. Aue. Imperatiuo modo ad secundam undiq; Aue. personam, aue, & pluraliter auete. Futuro, aueto, & pluraliter auetote. Infinitiuo modo tempore præsenti, auere. Sic coniugatur Salue: utrunq; est salutantis uerbum: ut Aue Maria. Salue Salue. regina. Vale, id est, sanus sis, integrum est: quia ualeo, nihil Vale.

 aliud

Apage. *aliud est quàm sanus sum.* Apage. *Imperatiuo modo, tempore præsenti ad secundam personam singulariter apage: & pluraliter apagete, id est, abhinc remoue: ab apo, id est, ab: & Græco uerbo ago, id est, duco.* Apagesis. *Apagesis, id est, apage si uis. Apage te à me, id est, recede, abduc te à me.* Euge. *Euge. Imperatiuo modo, tempore præsenti ad secundam personam singulariter, euge, cæteris caret, id est, bene age, & confortare.* Aio. *Aio, id est, dico. Indicatiuo modo, tempore præsenti, aio, ais, ait: & pluraliter aiunt. Præterito aiebam, &c. integrum est. Præterito perfecto aisti: & pluraliter aistis. Imperatiuo modo, tempore præsenti ad secundam personam, Futuro optatiui, & Præsenti subiunctiui, aias, aiat: & pluraliter aiamus, aiant. Participium est aiens: cætera non sunt in usu.* Ouat. *Ouat, id est, lætatur, & gaudium uociferando, aut canendo demonstrat. Phocas solùm ponit hanc tertiam personam. Participium est ouans: reliqua parum sunt in usu.* Amabo. *Amabo, integrum est: quia coniugatùr amo, amas: nec est propriè interiectio, licet interiectionis, uel aduerbij officio fungatur blandiendi: regit enim accusatiuum post se: ut amabo te, cura rem meam.* Explicit. *Explicit, & expliciunt, censentur à doctis barbara. Latini dicunt, liber est explicitus, aut finitur. Addunt eclipticis lucescit, diescit, ningit, pluit: quia solas tertias personas in usu habent: & impersonalia: quia carent futuro imperatiui, gerundijs & participiis.*

Dor, furo, for, der, fer, vix vnquam súscipit vsus.

Primæ personæ dor, furo, for, der, fer, à feri, non sunt in usu: id de simplicibus intellige: quia pessundor, affor, bene dicimus.

Dic, duc, fac, fer, ais: sice non sic dícitur aptè.

Per apocopen dicimus dic, duc, fac, fer: pro dice, duce, face, &c. Sic prædic, adduc, benefac, perfer, &c. Composita autem à facio, ubi a, in i, uertitur, non patiuntur apocopen, quia

perfic

perfice, infice dicimus, & non perfic, infic, &c. Quid sit apocope, patet per hunc uersiculum:

Aufert Apocope finem, quem dat Paragoge.

Syncopa diminuit de ui, formâta frequénter,
Ni dísyllaba sint. Tamen inuénies bene nosti;
Et scisti, flasti, flesti: sic plura notâbis.

Syncopa præteritis in ui, syllabam desinentibus, & inde formatis sæpe contingit: ut petij, pro petiui: formasti, pro formauisti, &c. Ni disyllaba, &c. *Disyllaba rarius syncopantur: quia mosti, pro mouisti: isti, pro iuisti: tristi, pro triuisti: uix usquam inuenies, præsertim extra compositionem: quia commosti, redisti, uel redijsti, intristi, & plura aliquando leges: ut frequenter nosti, scisti, flasti, flesti, &c.*

Præteritum signant & præsens præteritiua
Sub voce, hæc, odi, cœpi, noui, meminíq;,
Et pépigi: mémini, tote, atq; meménto repônit.

Hæc uerba odi, cœpi, noui, memini, pepigi, sub uoce præteritiua significant præsens, & præteritum, tam imperfectum quàm perfectum. Odi, *id est, odio habeo, habebam, aut habui.* Cœpi, *incipio, incipiebam, uel incœpi.* Noui, *nosco, noscebam, aut noui: sic dices de reliquis. Hæc uerba solùm habent tempora à præterito perfecto indicatiui formata: ut odi, oderam, odissem, oderim, odissem, odero, odisse: sic reliqua. Memini, id est, recordor, uel recordatus sum, facit participium meminens, rarò lectum. Et ultra alia habet in futuro imperatiui, memento tu, mementote uos. Pegigi, id est, paciscor, uel pactus sum.*

Sunt neutropassîua solet, fit, fidit, & audet.
Mœreo, cum gaudet, passîuum prætéritũ dant:
Ast vtrúnq; volunt títubo, pláceo, pateóq;,

Suéſco, caret, iuro, prandet, nubit, miſerétq;,
Cœno, piget, tædet, pudet, & licet: áddito poto,
Et libet, & méreor, pro quo méreo quoq; legi.

Verbum neutropaſsiuum eſt, quod deſinens in o, facit præteritum ac ſi deſineret in or: ut Soleo, ſolitus ſum Fio: factus ſum. Fido, fiſus ſum. Audeo, auſus ſum. Mœreo, mœſtus ſum. Gaudeo, gauiſus ſum. Soleo, id eſt, de conſuetudine habeo. Fio quartæ, paſsiuum eſt actiui facio. Fido, id eſt, fiduciam, & ſpem habeo. Audeo, id eſt, ſum audax. Mœreo, mœſtus ſum, per œ, diphthongum, aut per æ, id eſt, lugeo, & triſtor. Gaudeo, lætor.

Eſt utrúnq;, &c. *Quædam retinent utrunq; præteritum actiuæ uocis, & paſsiuæ uocis: ut Titubo, titubaui, uel titubatus ſum. Placeo, placui, & placitus ſum. Pateo, patui, & paſſus ſum. Sueſco, ſueui, & ſuetus ſum. Careo, carui, & caſſus ſum. Iuro, iuraui, & iuratus ſum. Prandeo, prandi, & pranſus ſum. Nubo, nupſi, & nupta ſum. Miſeret, miſeruit, & miſertum eſt. Cœno, cœnaui, & cœnatus ſum. Piget, piguit, & pigitum eſt. Tædet, tæduit, & pertæſum eſt: quia tæſum, non eſt in uſu. Pudet, puduit, & puditum eſt. Licet licuit, & licitum eſt. Poto, potaui, & potus ſum. Libet, libuit, & libitum eſt. Mereor, merui, & meritus ſum: dicitur pro eodem aliquando mereo. Titubo, id eſt, lingua uel pedibus uacillo, nec inſiſtere queo. Iuro, iuramentum facio, aut præſto. Miſeret, imperſonale, & ſignificat ex alicuius miſeria corde anxium eſſe. Piget, dolere & mœſtum eſſe: & propriè pœnitentiæ eſt. Tædet, tædio eſſe. Pudet, dedecori. Licet uerò, fas eſſe. Libet, placet. Mereor, aliquid facio, quamobrem dignus ſum accipere bonum aut malum.*

Paſsiuè ſignant ſub o, vápulo, væneo, fio,
Exulo, cum nubo, líceo quibus áddimus aptè.

Verbum neutrumpaſsiuum eſt, quod in o, deſinens paſsiuè ſignific

significat, ut sex hic posita. Vapulo, id est, percutior. Væneo, id est, uendor. Fio, id est, efficior. Defio, id est, deficio. Exulo, exul fio, & à patria expellor. Nubo, id est, uiro trador: de mulieribus tantùm dicitur. Liceo, æstimor.

ABVNDANTIA.

ET PRIMO VERBA COMMVNIA.

Hæc & plura leges commúnia, lárgior, hortor,
Osculor, expérior, stípulor, moror, hóspitor, atque
Críminor, ampléctor, véneror, cum dignor, adûlor,
Obliuíscor: eis intérpretor áddito, solor.

Verbum abundans est quod sub una uoce actiuè, & paßiuè significat, ut uerbum commune: ueluti largior, hortor, &c. Aut quum idem est diuersarum coniugationum: ut lauo, lauas, uel lauo, lauis. Aut cùm reliqua in præteritis supinis'ue coincidunt: ut mulceo, & mulgeo, mulsi, mulsum. Aut quum idem multiplex præteritum aut supinum habet: ut sapio, sapui, uel sapiui. Horum multa ex dictis patent satis: ut arcto, arctas: arctio, arctis. albo, albas: albeo, albes. dico, dicas, consecro: dico, dicis, loquor, &c. Verbum commune est, quod in or, desinens actiuè significat: ut Largior, largiris, id est, tribuo, attribuo. Hortor, hortaris, id est, admoneo, incito. Osculor, oscularis, id est, osculum do, uel accipio. Experior, experiris, id est, tento, uel tentor. Stipulor, stipularis, rogo, uel rogor, in obligatione contrahenda. Moror, moraris, in mora teneo, uel teneor, expecto, uel expector. Hospitor, hospitaris, suscipio, uel suscipior hospitio. Criminor, criminaris, accuso, uel accusor. Amplector, amplecteris, circundo, aut circundor: & accipio, uel accipior. Veneror, honoro, uel honoror. Dignor, dignum iudico, uel iudicor.

Adulor, commune est: est autem adulari, inseruire, & captare, ut fauorem emereamur, uel uoce uel gestu: dicimus ergo, ego adulor tibi: & tu adularis à me. Obliuiscor, *rarò paßiuè capitur.* Interpretor, *declaro, aut declaror. Solor & consolor, id est, consolationem do, & accipio, &c.*

DE VERBORVM FORMIS,

LIB. VII.

PRæcipuas verbi formas cognósce quatérnas.

Formæ uerborum principales sunt quatuor: Perfecta, ut lego. Meditatiua, ut lecturio. Frequentatiua, ut lectito. Incoatiua, ut feruesco, calesco.

De frequentatíuis seu iteratíuis.

Sic iteratîuum formes, ito, fiat ab atum.
V, per o, mutábunt bene cætera verba supíni.
Si fuit or, manet or. Sunt cuncta frequéntia primæ.
Prætéreunt legem nato, quærito, fúndito, scitor,
Scíscitor, atq; ágito, sector, lóquitor, pauitoq;.
Perscrutándo libros doctôrum, plura notâbis.

Frequentatiuum uel iteratiuum uerbum est, quod aßiduam uel potius frequentem in agendo uim habet, & frequenter agendo iterat affectum: ut salto, saltas: clamito, clamitas. Formatur autem dupliciter. Primò à uerbis primæ coniugationis habentibus in supinis atum, penultima longa, mutando a, longum, in i, breue, & u, uel um, in o: ut imperatum, imperatu, imperito,

perito, imperitas: clamatum, clamatu, clamito, clamitas: uolatum, uolatu, uolito, uolitas, &c. Reliqua frequentatiua formantur à supino mutando um, uel ū, in o: ut cursum uel cursu, curso, cursas: saltum, saltu, salio, saltas: dormitum, dormitu, dormito, dormitas. Tueor, tutum, tutu, tutor, tutaris: quia ex uerbis in or, fiunt frequentatiua in or: ueluti minor, minatum, minatu, minitor, minitaris. Frequentatiua uerba omnia per primam coniugationem inclinantur. Prætéreunt, &c. *Formantur contra regulam quædam: no, nas, natum, natu, nato, natas: quæro, quæris, quæsitum, tu, quærito, tas, id est, instanter quæro: fundo, fusum, fundito, as, id est, sæpe fundo: scio, scitum, scitor, aris, id est, interrogo, uel inuestigo, quæ occulta magis, ac secretiora sunt. Sciscor, facit sciscitor, aris, id est, scitor, & est magis in usu quàm scitor. Ago, actum, agito, as. A sequor, sector, aris, pro secutor, id est, continuè sequor. Loquor, loquitor, aris. Paueo, es, pauito, tas, ualde paueo, &c. Si quis doctißimorum scripta perscrutetur, plura notabit: nam pasco, pascito facit, pro pasto, pastas: nosco, noscito, &c.*

De incœptiuis seu inchoatiuis.

Præséntis prímíque modi, co. iunge secúndæ
Persónæ, si vis verba incœptîua creâre.
Sic ferues, feruésco facit. Sed tóllitur hísco.

Verbum inchoatiuæ uel incœptiuæ formæ est, quod continuum incrementum paßionis innatæ significat. Et propriè tantùm à neutris secundæ coniugationis fit, addendo secundæ personæ præsentis indicatiui, singularis numeri, syllabam co: ut Tepeo, tepes, tepesco, id est, in horas magis tepefio. Calesco, id est, fio calidus: sic ægresco, albesco, feruesco, ardesco, madesco, &c. Quorundam primitiua in usu non sunt: ut ignesco, sanesco, herbesco, liquesco, iuuenesco, senesco. &c. Hæc omnia licet rectè

augment

augmentatiua dicantur, tamen non ineptè appellantur inchoatiua. nam qui calescit, incipit aliquid caloris acquirere, licet non penitus incipiat iam primùm calere. Ita declarato in reliquis.

Quæ similiter in sco desinentia, formantur tam ab aliis uerbis quàm à neutris secundæ, non propriè dicenda sunt inchoatiua, sed inchoatiuis formatione similia: uulgò tamen etiam inchoatiua dicuntur: ut præsentisco, id est, præsentio. Concupisco, *id est, cupio.* Pertimesco, *id est, pertimeo.* Edormisco, *id est, edormio.* Labasco, *cado, & deficio. Hæc in sco, omnia sunt tertiæ coniugationis, nec præterita aut supina habent, nisi à primitiuis.* Sed, &c. *Vnum formatur irregulariter, hisco ab hio, hias: quia regula poscit hiasco.* Et *est hiscere propriè, oscitare: item os ad loquendum aperire.*

De Meditatíuis, quæ & desideratíua dicúntur.

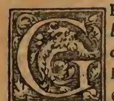
In Meditatíuis quod in u, fit, iunge supíno,
V, semper bréuians, rio: sic dabit ésurit, esu.

Meditatiuum uerbum est, quod cum primitiuo significat cupio: ut esurio, esse cupio: etiam significat famem patior. For*matur meditatiuum à supino postremo, correpta u, & addito rio: ut partu, parturio, id est, cupio, aut conor parere.* Valla *mauult hæc, quæ meditatiua uulgò dicuntur, dici desideratiua: quia desiderium, non meditationem notant: non ineptè tamen meditatiua appellantur, quia maximè solemus meditari, quæ uehementer desideramus.*

FINIS PRIMAE PARTIS GRAMMATICÆ DESPAVTERIANÆ.

SYNTAXIS

GRAMMATICAE DEFINITIO.

RAMMATICA *quid est? Ars recte scribendi, recteq; loquendi, poëtarum enarrationem continens, omnium scientiarum fons uberrimus. Est ne Grammatici etiam exponere historicos & oratores? Quidni? Cur igitur in definitione poëtarum solum meministi? Quia poëta uerus quodammodo omnis scriptor est, uti homo, omnis creatura, & anima, teste Aristotele, omnia, quia omnium imagines in se recipit: ita diuinus poëta omnes scriptores præstat, quod de Vergilio in confesso est.* Itaque per poëtarum enarrationem, *facile intellexeris etiam reliquorum. Grammatica unde dicitur? A* Græco *nomine gramma: genitiuo grammatis uel grammatos, id est, litera: & declinatur hæc grammatica, grammaticæ, uel grammatice, grammatices.* Latine *dicitur literaria, literatura, & multitudinis numero literæ, literarum: quo nomine interim scientiã intelligimus quamlibet. Literæ, etiam epistola est. Quare Grammatica nomen habet à literis? Quia à literis incipit, è quibus docet syllabas efficere, & hinc dictiones, rursumq; orationes, quorum omnium uim, ut recte loquamur & scribamus, pulchre enucleat.* Infantem *Grammaticen, id est, paruam & rudem, literatoriam artem, aut literationem, aut grammatisticen dicimus.* τὸ γράμμα, ατος.

GRAMMATICAE DIVISIO.

GRammatica *quotuplex est?* Duplex. *Methodica, & Historica. Quid est Methodica? Quæ recte loquendi, & scribendi præcepta continet. Vnde dicitur Methodica? A methodus, id est, uia: quia uiã rationis præstat. Quid est Historica? Est poëtas enarrandi scientia.* Vnde *dicitur? Ab historeo, id est, enarro.* ἱςορέω.

METH

METHODICAE DIVISIO.

Quot sunt partes Grammaticæ Methodicæ? Quatuor. *Orthographia, Etymologia, Syntaxis, Prosœdia. Primæ, litera: Secundæ, dictio: Tertiæ, oratio: Quartæ debetur syllaba. Orthographia, quid est? Rectè scribendi peritia: ut Chrysostomus,* χρυσὸς, ὁ. *cum ch, aspirato, & y Græco, à chrysos, id est, aurum. Unde* ὀρθὸς, ὁ. *dicitur orthographia? Ab orthos, id est, rectus: & grapho,* γράφω. *id est, scribo: inde orthographia, id est recta scriptura. Etymologia quid est? Scientia ostendens ueram dictionum originem, cum reliquis accidentibus: ut rex, à rego: etymon est. Unde di-* ἔτυμος, *citur? Ab etymos, id est, uerus: & logos, sermo, uerbum, ra-* ὁ λόγος. *tio, quasi ueriloquium. Syntaxis quid est? Pars grammaticæ, qua congruam orationem ab incongrua discernimus. Unde di-* σύν. *citur? A syn, id est, con: & tatto, id est, ordino: & taxis, id est,* τάττω. *ordinatio: hinc syntaxis, coordinatio, siue constructio. Quid* τάξις. *est constructio? Debita dictionum in oratione ordinatio. Quid est congruitas? Oratio secundum Grammaticæ regulam facta: ut amo Deum. Quotuplex est congruitas? Triplex. Quomodo? Voce tantùm, significatione tantùm, & uoce cum significatione, uel sensu. De prima: ut populus cantat. De secunda: ut populus cantant. De tertia: ut Petrus ambulat. Quomodo differunt Grammaticè loqui, & Latinè loqui? Grammaticè loqui, siue congruè, est artem ita custodire, ut nullum admittatur uitium. Latinè loqui, est ubi elocutione lucescit oratio, & eleganter loqui. Syntaxis diuiditur: nam quædam est finita: ut amo Deum: quædam infinita: ut me amare. Rursus quædam est perfecta: ut amo Deum: quædam imperfecta: ut si amares Deum. Prosœdia quid est? Carminis, & accentus notitia: ut Simon, Simônis, penultima longa. Unde dicitur? A πρὸς, id est, ad: & ᾠδὴ, id est, cantus: hinc est accentus: & scribitur in secunda syllaba cum œ, diphthongo, ut comœdia, tragœdia: quia eiusdem est originis.*

SYNT

SYNTAXEOS DIVISIO.

Syntaxis quotuplex est? Triplex. *Præceptiua, Permißiua, Prohibitiua. Præceptiua quid est? Syntaxis quæ sub arte, & præcepto continetur: ut uir fortis: turba sedet.* Permißiua *quid est? Syntaxis contra artem uitiosa, ratione uel autoritate excusata: ut sola bubo: omnes flere: pars secant.* Prohibitiua *quid est? Syntaxis nobis prohibita, quia uitiosa, nec ratione nec autoritate excusata: ut uos estis doctus. Quotuplex est Syntaxis præceptiua?* Triplex, *Familiaris, Media, &* Elegans. *Familiaris, quæ est circa familiarem loquendi modum perfecta constructio: ut,* Te *laudant omnes. Media, quæ est circa ornatiorem dicendi modum perfecta constructio: ut,* Te *omnes quidem honore afficiunt. Elegans, quæ est circa elegantißimum dicendi modum perfecta constructio: ut, Laus tua non obscuro, nec uario sermone, sed clarißime, & una omnium uoce profertur.*

SYNTAXEOS ACCIDENTIA.

Syntaxi siue constructioni quot accidunt? Duo. *Concordantia, & regimen. Concordantia quid est? Debita partium orationis conuenientia in genere, numero, casu, uel persona. Quotuplex est cōcordantia?* Triplex. *Quomodo? Adiectiui, & substantiui:* Relatiui *& antecedentis:* Verbi *cum nominatiuo à fronte recto. Quot accidentia congruitatem mutant? Quatuor. Quæ? persona, genus, numerus, casus. Persona, inter relatiuum & antecedens, & magis adhuc inter uerbum, & nominatiuum à fronte rectum. Casus, inter adiectiuum, & substantiuum. Genus, inter hæc, & relatiuum & antecedens. Numerus his omnibus communis est. Casus etiam undique inter dictionem rectam, & regentem. Regimen quid est? Certi casus exigentia, de casus natura nihil amittentis: ut exigentia accusatiui in uerbo amo, est regimen: quia dicimus, amo literas. Quare dixisti, de casus natura nihil amittentis?* Propter *casus aduerbialiter sine præpositione positos: ut uado* Romam: *quia ferè totam naturam casus*

sus & nominis amittunt, adeò ut paucissima admittant adiectiua: quia non dicimus, nisi poëticè, uado Romam pulchram: nec, sum domi amplæ: sed solum domi meæ, tuæ, suæ, nostræ, uestræ, alienæ. Iure igitur rectore carere dicuntur ab Alexandro. Regere, est certum casum exigere, nihil de casus natura amittentem. Quomodo differunt regere, exigere, deseruire, & determinare? Boni autores nullam penitus in his differentiam posuêre: potes hanc sumere: Exigere, latius est quàm regere: quia dictio nihil præter casum regit, sed bene exigit: quia uerba prohæretica, post se exigunt infinitiuum, non regunt: & uerbum exigit aduerbium, non regit. Deseruire, nihil differt à regere: ut comparatiuus cui casui seruit, siue deseruit, id est, quem casum regit? Determinare, est confusionem significationis tollere, & hoc quàm latissimè se extendit: nam adiectiuum, determinat substantiuum, non regitur à substantiuo: infinitum determinat finitum: aduerbium uerò uerbum: cognomenq; nomen: & super unum substantiuorum in appositione determinat reliquum. Omnis dictio recta, determinat regentem. Quotuplex est regimen? Duplex, Actiuum, & Passiuum. Quid est regimen actiuum. Dictio regens. Quid est regimen passiuum? Dictio recta. Quid est dictio regens? Quæ confusè significans declaratur per alteram: ut amo: hîc, amo Deum. Quid est dictio recta? Quæ dictionem regentem declarat: ut Deum: hîc etiam, amo Deum. Quot partes orationis regunt? Omnes, præter coniunctionem: ut liber Petri: hæc uolucrum: amo Deum: satis uini: amans Deum: ad patrem: heu me. Ergò, apud Vergilium, Illius ergò, uenimus: non est coniunctio, sed aduerbium fungens officio nominis: ut Abundè hic, Abundè ingenij cui est, facilè docetur: & sic exponitur. Illius ergò uenimus, id est, illius causa: & ita nulla coniunctio regit, nec regitur unquam. Quot partes orationis regunt, & reguntur? Tres: Nomen, Pronomen, Participium: quia solus casus regitur: ut liber Petri: hæc uolucrum: amor

mei

mei: amans amantem. Quot orationis partes regunt tantùm? Quatuor: Verbum, Aduerbium, Præpositio, Interiectio: ut do tibi: parum uini: ad Petrum: ueh peccanti. Quot partes orationis nec regunt, nec reguntur? Vna tantùm. Quæ? Coniunctio. Regit'ne omne nomen? Ita aliquo modo: tamen nomen proprium, & loco illius pronomen, non regunt, nisi per subauditionem: ut Maria Zebedæi, scilicet uxor. Aeneas Anchisæ, scilicet filius. Similiter cùm dixit Ver. Quid meus Aeneas, &c. scilicet filius. Item ego amo, ego, non regitur, nisi quia subauditur proprium, uice cuius ponitur Ioannes, aut simile.

DE CONCORDANTIA ET REGIMINE, LIBER VIII.

Et primùm de Concordantia. Adiectiui & Substantiui concordantia.

Obile cum fixo, génere, & casu, numeróque
Conuéniat: nomen sic vult cognómini adésse.

Adiectiuum, & substantiuum, esse debent eiusdem generis casus, numeri: ut acutus gladius, lasciuus passer, honesta uxor, pulchra facies, forte corpus, ingens æquor, scholare murmur. Quid est adiectiuum? Quod substantiuo adijcitur, sine quo sensum non perficit: & uariatur per tres diuersas uoces, aut per tres articulos: ut bonus, bona, bonum: hic & hæc & hoc felix. Quare dici-

tur mobile? Quia de genere mouetur in genus: ut bonus, bona, bonũ. Quid est substantiuũ? Quod adiectiuo substat, & uariatur per unum articulũ, aut per duos ad summum. Quare dicitur fixũ? Quia firmum est, neque mouetur de genere in genus. Quotuplex est adiectiuum? Triplex. Nomen, ut sanctus: Pronomen, ut meus: Participiũ, ut lectus. Ego pauper, utrum est substantiuum? Ego. Quare? Quia pronomina primitiuæ speciei, per se, pro substantiuis habẽtur. Pauper est adiectiuũ. Quot modis adiectiuum substantiuatur? Tribus. Primò, in masculino genere: ut oriens, occidens, pro cœli partibus. Secundò, in fœminino genere: ut arida, pro terra: continens, pro terra, nõ insula. Tertiò in neutro genere: ut antecedens, id est, oratio alteram inferens. Consequens, oratio illata. Quot modis declaratur substantiuatum in neutro genere? Tribus. Primò, per nomen res: ut triste, id est, tristis res. Secundò, per nomen pars: ut summum domus, id est, summa pars domus. Tertiò, per abstractum: ut æquum, id est, æquitas. Nomen sic uult cognómini adésse. *Nomen, & cognomen, concordant in genere, casu, & numero, sicut adiectiuum & substantiuum: ut* Pontius Pilatus, Simon Petrus. *Idem est de prænomine, & agnomine, dicendum: ut* Marcus Tullius Cicero. *Si quis habet cognomẽ ab oppido, licet ne in ablatiuo sic loqui?* Petrus de Bruxella. Egidius de Roma. Henricus de Gandauo? *Minimè: quia doctissimi ita nũquam loquuti sunt, siue cognomẽ fuerit, siue patriũ nomen: & hæc sufficientissima ratio: ut,* IESVS Nazarenus, *Liuius* Patauinus, Petrus Hispanus, Cicero Arpinas, Thomas Aquinas, *non de* Aquino. *& ita in reliquis.* Licet ne dicere Petrus de ponte, Ioannes de lapide, de palude? *Non: sed* pontarius, lapidanus, paludanus, *&c. Dic etiam* Martinus magister, *non* magistri. Iacobus faber, *non* fabri. *Si durius tamen fuerit nomen, & commodè non possit detorqueri ad hanc formam, licebit ponere in ablatiuo, sed cum præpositione à: ut* Guido à rupe forti, *&c.*

Conc

Concordántia Relatíui & Antecedéntis.

Pone relatîuum, cùm præcedénte in eodem
Et génere, & número, necnon persóna in eâdē.

Relatiuum, & antecedens, concordant in genere, numero & persona: ut ego gaudeo, qui locupletibus genitus sum. non fles tu, qui perdidisti patrem? uideo pauperem, cuius misereor. pater est, quem diligo, &c. De quibus relatiuis intelligitur regula? Solùm *de qui, quæ, quod, ille, ipse, is: & si quando referant, iste, hic.* Relatiuum *quid est?* Antè *latæ rei recordatiuum.* Quotuplex *est relatiuum?* Duplex. *Substantiæ, & accidentis.* Quod *est relatiuum substantiæ?* Quod *refert antecedens substantiuum: ut habeo librum, quem quæris.* Da *relatiua substantiæ.* Qui, *quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem, alius, alter, reliquus, cætera cæterum.* Quotuplex *est relatiuum substantiæ?* Duplex. Quomodo? *Similitudinis, & diuersitatis.* Quod *est relatiuum substantiæ similitudinis?* Quod *idem refert cum suo antecedente: & sunt hæc, qui, quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem.* Quod *est relatiuum diuersitatis?* Quod *refert antecedens diuersum à consequente, cum quo concordat, sed sub eodem genere uel specie: ut amo laurum, & cæteras arbores: ex quo infertur, laurum esse arborem.* Da *relatiua diuersitatis.* Alius, *alter, reliquus, cætera, cæterum: quia cæter, aut cæterus, non dicitur.* Relatiuum *accidentis quod est?* Quod *refert antecedens adiectiuum, ut qualis: ueluti,* Sum *albus, qualis est pater.* Da *relatiua accidentis.* Qualis, *quantus, quot, quotus, quotannis, quotenus, quotuplus, quotuplex, cuius, cuias.* Intelligitur *ne regula nostra etiam de relatiuis antecedentis?* Non. Cur *ita?* Quia *semper cum sequenti concordat: ut* Catharina *est pulchra, qualis est eius filius, uel quale est eius mancipium.* Cur *relatiuum non cogitur cum antecedente concordare in*

casu? Quia à diuersis casibus plerunq; reguntur. Coguntur'ne aliquando in eodem casu poni? Etiam. Quando? Cùm antecedens absolutè, id est, sine uerbo ponitur, ut relatiuum habeat locum: ut Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. An relatiuum aliquando locatur sine antecedente? Etiam. Quando? Quum odij causa aliquem nominare nolumus, aut quia rem notißimam putamus. Prioris exemplum: dicit Iuno de Semele pellice, Ipsa petenda mihi: ipsam (si maxima Iuno Ritè uocor) perdam. Posterioris exemplum in Euangelio Ioannis: Domine si sustulisti illum, dicito mihi, ubi posuisti eum.

De Relatíuo régula oratória,

Quando relatíuo præcédens subdís, eôdem
Ponâtur casu, quia verbo dantur eîdem.
Quem scribo líbrum bonus est, ornátius aío,
Quàm líbrum quem. nam raró reperîmus in vsu.

Quando relatiuum qui, quæ, quod, præponitur antecedenti, sic ut antecedens cum eodem uerbo construatur, Latinè & eleganter in eodem ponuntur casu: ut Quas ad me dedisti literas, iucundæ fuerunt. Si antecedens in eodem casu præcedat, erit'ne oratio congrua? ueluti, Librum quem scribo, bonus est. Erit nimirum congrua, sed inelegans, & uix satis Latina.

Altera de Relatíuo régula oratória.

Si réferens, ponas inter génerum varióꝛum
Casus, haúdque sequens fúerit próprium, dabis vt vis:
Sin próprium fúerit, réferens confórme sit íllí.

Quotiescunq; relatiuum qui, quæ, quod, ponitur inter casus diuersorum generũ, & sequens fuerit nomen appellatiuum, poterit concordare cum utrolibet. Si uerò sequens sit nomen proprium, cum eo concordabit relatiuũ. Da prioris partis exemplum: Vi-

deo animal qui asinus dicitur, uel quod asinus dicitur. Vtri elegantius conformatur? Posteriori parti: ut nauigo aquam, qui Rhodanus dicitur. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.

De coniunctiuis & interrogatiuo.

Consímiles optant casus coniúnctio, quærens:
Consimilésque modos, si non régimen variêtur.

Coniunctio, & quicquid coniungendi uim habet, petit similes casus, & modos similes. Item interrogatiuum, & responsiuum, eiusdem erunt casus, nisi regimen uarietur. Da exempla prioris partis. Vxor & maritus litigant. Deus uel Dæmon malus est. Tu es fortior quàm Petrus. Superbus ambulat quasi rex. Quæ habent uim coniungendi? Quàm, nisi, præterquam, sicut, quasi, uelut, & plura. Da posterioris partis exempla. Cuius est liber? Petri. Cui dabis panem? Inopi. Quis miseretur peccatoris? Mitissimus IESVS. *Quem tremunt barathra?* IESVM, *&c.*

Adde quòd coniunctio ita similes casus coniungit, ut tamen necesse sit eos pertinere ad res diuersas: alioqui enim si ad rem eãdem pertineant, nihilominus essent similes & ijdem, sed sine ulla intermedia coniunctione: idq; per Appositionem, aut Euocationem: de quibus infrà. Item copulatiua coniunctio efficit pluralem numerum, disiunctiua singularem: quia illa simul accipit ea, quæ coniungit, hæc tantum unum eorum. Quare addidisti, Nisi regimen uarietur? Quia ubi dictiones exigunt, uel regunt diuersos casus, si id necessariò fiat, hæc regula non habet locũ: ut dicimus, liber meus, & nullo modo, liber mei: ideo necessariò dicimus, hic liber est meus & Petri. Cuius penna est? Mea. Quanti emisti? Aureo. Cuius interest? Mea. Accusaris furti, an homicidij, an utroq;? Exempla de similibus modis. Terent. Cùm nihil est, nihil desit tamen: à desio. Idem: An quod uiam ignorant, an quod iter perficere nequeunt? Notandum quòd quoscunq; casus dictio regens potest regere, illos etiam coniũctio potest copulare. Si quis

interroget, qualis est? potes'ne respondere, Homo? *Minimè. Cur non? Quia interrogatiuis danda sunt debita responsiua: ut Quis es?* Petrus. *Quis currit?* Homo. *Qualis est?* Albus, *niger, doctus, & cætera qualitatem dicentia. Quantus es?* Bipedalis, *& cætera quantitatem continuam significantia. Quotus es? Primus, secundus, &c. Quot ludunt?* Tres, *quatuor, &c.*

De nominatíui regímine.

Quot modis nominatiuus ponitur in oratione? Duobus. *Priore modo regitur: ut auis canit. Posteriore ponitur absolutè sine regimine: ut* Dominus *noster* IESVS CHRISTVS, *is fecit omnia. Quot modis regitur nominatiuus?* Duobus. *Figuratè, & sine figura. Figuratè: ut* Tu *&* Petrus *luditis. Sine figura,* Tu *ludis. Quot modis regitur sine figura?* Duobus. *A fronte, & à tergo. A fronte, ut* Deus *regnat. A tergo, Sum homo. Quot modis nominatiuus regitur figuratè? Septem. Primò, ubi est appositio: ut* Fluuius Tibris *est turbidus. Secundò, per euocationem: ut* Ego Petrus *scribo. Tertiò, per conceptionem personarum: ut ego & tu legimus. Quartò, per prolepsin: ut Studemus, ego quidem poëticæ, tu uerò medicinæ. Quintò, per zeugma: ut* Hebræi *sunt, & ego. Et eiusmodi orationes non Latinæ modò, uerumetiam perelegantes sunt. Sextò, per antiptosin, in prosa prohibitam: ut si quis dicat: Soni alij uoces, alij non uoces: pro sonorum alij, &c. Septimò per synthesin, rarò utendam: ut* Turba *strauerunt uestimenta sua.*

Régula nomínatíui prima.

Antè capit rectum persóna conueniéntem
Et número, verbum, quod personâle vocâtur,
Necnon finîtum rectum persæpe tacémus,
Sæpe loco illîus quid pono, ne puer vni
Plurâlem dones sermônem: non honor est hic.
At de me solo númerus dicêtur vtéruis.

Omne

Omne uerbũ personale finiti modi regit ante se expreſſè, uel subauditè eiusdem numeri, & personæ nominatiuũ, uel aliquid pro nominatiuo: ut ego scribo, tu legis. Tyrannum regnare, nocet reipublicæ: pluit: ningit. Quare dixiſti in regula personale? Quia impersonale ante se nominatiuum non recipit: ut statur, curritur: pœnitet me peccati. Quare dixiſti finiti modi? Quia infinitiuus antè se non nominatiuum, sed accusatiuum recipit: ut me amare rumor eſt. Quot sunt modi finiti? Quatuor. Indicatiuus, Imperatiuus, Optatiuus, Subiunctiuus. Cur dixiſti antè se, siue à fronte? Quia uerbũ personale poſt se plerunque recipit obliquum: ut misereor tui, amo Deum. Cur dixiſti expreſſè seu explicitè? Propter tales orationes, Deus regnat, ego scribo: ubi expreſſè ponitur nominatiuus. Cur dixiſti subauditè uel implicitè? Quia nominatiuus aliquando in uerbo intelligitur: ut pluit, scilicet Deus, uel natura. Aiunt Cæsarem uenire, scilicet homines. Cur dixiſti eiusdem numeri, & personæ? Quia aliter incongruæ, & ineptæ eſſent orationes: ut ego curris, tu lego, tu dixit. Cur nominatiuum dicis, & non rectum, ut in carmine? Vt uocatiuum excludam, qui rectus eſt, quia nominatiuo similis: sed nunquam à uerbo regitur. Cur dicis, uel aliquid pro nominatiuo? Quia multa per se nullius casus, nominatiui officio funguntur: ut primò infinitiuus solus sine casu: ut furari eſt malum. Secundò, infinitiuus cum accusatiuo antè se: ut Tyrannos uiuere, non expedit reipublicæ: & hoc dialectici uocant dictum. Tertiò, infinitiuus cum aliquo casu poſt se: ut seruire Deo, regnare eſt. Quartò, appellatum: ut quòd ſtudes: eſt tibi conducibile. Eſt autem appellatum, tota oratio nominatiui & uerbi præcedente particula quòd, ne, aut simili. Quintò, quædam aduerbia funguntur nominatiui officio: ut Partim uirorum sunt occisi, id eſt, aliqui uiri. Satis pecuniæ eſt mihi. Dictio technicè, id eſt, materialiter posita, eſt uerum nomen indeclinabile neutri generis: ideò non

debet dici poni in nominatiuo. Cæterùm notandum, quicquid ponitur loco nominatiui, esse neutri generis, & indeclinabile nomen. Persius: *Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter. Cur non dixisti nominatiuum pro supposito, ut grammatistæ? Quia sic nominatiuus non est suppositum: quia* Pro, *loco alicuius significat.* Plinius: *Iunipero spina pro folio est.* Ne puer uni, &c. *Vni, ut uni, non est pluraliter loquendum: sed de seipso potest quis tam pluraliter, quàm singulariter loqui.* Exemplum *prioris partis: ut* Rogo te *amice, uenias ad prandium mecum: non autem rogo uos amice, ut ueniatis, &c.* Hoc *patet tam per sacram scripturam, quàm per ethnicã: ut Aue* Maria. Tu *es filius* Dei. *Si hũc dimittis, non es amicus Cæsaris.* Exemplum *posterioris. Cicero ad* Brutum: *Populo imposuimus, & oratores uisi sumus.* Quintilianus: *Vtinam hoc fata mihi præstarent, ut residuum laborantis animæ in tuo poneremus amplexu.* Ecce *quomodo idem de se nunc pluraliter, nunc singulariter loquitur. Cur dixisti, uni, ut uni? Quia si uni loquentes, ad plures sermonem dirigi uolumus, poterit locutio esse pluralis.* Vergilius *nono Aeneidos: Vos ô Calliope, precor, aspirate canenti. Compellat Calliopen, & ad omnes Musas sermonem dirigit. Quia hodie inuitè audiuntur tu, tibi, tuus, &c ideò blandius poteris sic loqui, per tuam beatitudinem, sanctitatem, maiestatem, dignitatem, paternitatem, nobilitatem, humanitatem, probitatem, &c.* Ne *tamen uester, pro tuus ponas: quia uester, est intrinsecus plurale.*

Régula elegántiæ.

Quòd duo si rectos numerûm verbo variórum
Præpónas, verbum quadrâbit proximióri.
Omnía pontus erat, dic, & domus antra fuérunt.
At vestes sunt lana, feras; est lana, cauêto.

Verbum substantiuum, positum post duos nominatiuos, diuersor

uersorum numerorum, eleganter conformatur secundo nominatiuo: ut bona arma, gladius est: gladius, bona arma sunt. Ouidius: Omnia pontus erat. Item, *Domus antra fuerunt: singularis numeri est domus.* At uestes, &c. *Si uerbum substantiuum ponatur inter duos nominatiuos diuersorum numerorum, concordabit cum praecedenti: ut uestes fuerunt lana, non uestes fuit lana: mandata tua sunt meditatio mea: non est. Sermones summi patris sunt meditatio iusti: & non est.*

Secúnda régula principâlis.

Cum substántevocans, & vim quod seruat eorũ,
Si sit res éadem, post se rectum retinébunt.

Verbum *substantiuum, uerbumq́; uocatiuum, & eorum uim habentia, regunt post se nominatiuum, qui significatur accipi pro eodem cum nominatiuo praecedente explicite uel implicite: ut sum paruus, est homo,* Deus *est omnipotens, uocor* Ioannes, *cognominor* Pellisso, *sedeo laetus. Cur dixisti, qui significatur accipi? Quia nisi acciperentur casus praecedens, & sequens, aut saltem significarentur accipi pro eodem: ueluti tu es asinus: non esset posterior casus nominatiuus: ut, hic gladius est* Petri, *pater est filio. Vtrum dicimus,* Petre *esto bone, an* Petre *esto bonus?* Petre *esto bonus: quia ante intelligitur nominatiuus tu. Verbum substantiuum quid est? Quod alijs uerbis substat in coniugando uel resoluendo: ut Sum, substat uerbo lego, in resoluendo: quia lego, id est, legens sum, legebam, id est, legens eram, &c. Legor, sic non resoluitur, quia caret participio praesentis temporis, ut omnia paßiua, sicut omnia actiua carent participijs praeteriti temporis. Quotuplici uerbo substat Sum in coniugando? Quintuplici.* Primò, *paßiuis: ut amor, amatus sum. Secundò, deponentibus: ut loquor, loquutus sum.* Tertiò, *communibus: ut osculor, osculatus sum. Quartò, neutropaßiuis: ut gaudeo, gauisus sum, uel fui. Quintò, impersonalibus paßiuae uocis: ut sedetur, seßum*

est uel fuit. Quot sunt uerba substantiua? Vnicum, *quod est* Sum. *Quomodo excludis fio, exto, & existo, quae plurimi esse substantiua dixêre? Quia haec alijs uerbis non substant, sed ipsis, ut caeteris, substat sum: ueluti fio, factus sum: existo, sum existens. Quotuplicia uerba habent uim uerbi substantiui?* Triplicia. *Primò, paßiua quorum actiua regunt duos accusatiuos pro eadem re acceptos, uel quasi acceptos: ut crederis diues: quia dicimus, credo te diuitem, ubi subauditur esse: sic habeor doctus, &c.* Secundò, *uerba multa neutra, ueluti eundi manendi, uiuendi, &c.* Veluti, *concedo domum potus, parasitus uenit ad coenam inuocatus, uado cautus, &c.* Tertiò *plurima alia uerba actiua, deponentia, quorum non constat mihi certa regula, ut audiui hoc puer, feci inuitus, &c.* Vocatiuum *uerbum quid est? Quiddam generale, quod per rei nomen praesertim proprium, aliquando etiam commune determinatur: ut uocor* Ioannes. *Quot sunt uerba uocatiua?* Quinque. *Nuncupor, appellor, uocor, dicor, nominor. Cuius generis sunt uerborum personalium?* Paßiui. *Habent enim actiua in o, uoco, nuncupo, &c. quae regunt duos accusatiuos, qui significantur pertinere ad eandem rem: ut uoco te asinum. Cur haec actiua non dicuntur uocatiua? Quia in* proposito *tantùm scire uolumus, quod sunt uocatiua post se nominatiuum regentia. Quae habent uim uocatiuorum?* Cognominor, *agnominor, inscribor, salutor, &c. ut, cognominor* Pellisso, *Despauterius: cognominor* Aphricanus, *salutor* poëta, *scribor haeres, arguor insanus, hic liber inscribitur* Syntaxis *Despauterij, &c.*

Esse infinitum.

Esse pares optat casus. Sed non malè dices,
Huic licet esse probũ. lóquitur sic Quintiliânus.

Esse copulat similes casus, qui pro eadem re significantur accipi, uel explicite, uel implicite. De *nominatiuo:* Petrus *cupit esse doctus.*

doctus. De genitiuo : *Misereor* Ioannis *cupientis esse docti, cui deest ingenium.* De *datiuo : Licet mihi esse sacerdoti;* De *accusatiuo:* Audiui *Ioannem esse doctum.* De *uocatiuo non datur exemplum.* De *ablatiuo : Vtor familiariter* Ioanne *cupiente esse canonico. Quare dixisti implicitè? Quia aliquando alter casus subauditur : ut huic licet esse probum, &c.*

Appositio.

Appónens coniúnge pari casu duo fixa,
Esto res éadem : declaratúmq; præîto.

Si duo nomina substantiua ad eandem rem pertinentia coniungantur sine coniunctione, erunt eiusdem casus, præcedente declarato per appositionem : ut fratres gemini: hic sunt duo substantiua, fratres & gemini, pro eisdem rebus accepta : sine coniunctione ergo ponuntur in eodem casu : & declaratum, scilicet fratres, præcedit. Da plura exempla. Ioannes *homo magni ingenij, fluuius* Rhenus, *urbs* Roma, *arbor morus, mons* Libanus, *mensis* Augustus. *Appositio quid est? Sine coniunctionis medio, substantiuorum ad eandem rem pertinentium in eodem casu positio · ut urbs* Roma. *Cur dicis sine coniunctionis medio? Quia ineptè dicitur fluuius &* Rhenus, *urbs &* Roma, *&c. Cur dicis in eodem casu? Quia hoc in omni appositione est necessarium. Per quot casus fit appositio? Per omnes: ut arbor sycomorus : ris, ri : ri, ro : rem, rum : or, re : &c. Possunt'ne esse diuersorum generum?* Etiam : *ut flumen* Rhodanus, *urbs* Gandauum, *&c. Possunt'ne substantiua esse diuersorum numerorum in appositione?* Vix. *Quia non dicimus urbes* Roma, *sed urbs* Roma, *nisi ubi alterum altero numero careat : ut urbs Athenæ, pisces signum : & ubi alterum est collectiuum.* Ouidius, *Turba ruunt in me luxuriosa proci. sic ordina, proci turba luxuriosa ruunt in me. Quot de causis fit appositio?* Tribus. *Primò, causa restringendæ generalitatis : ut arbor*

laurus

sus & nominis amittunt, adeò ut paucißima admittant adiectiua: quia non dicimus, nisi poëticè, uado Romam pulchram: nec, sum domi amplæ: sed solum domi meæ, tuæ, suæ, nostræ, uestræ, alienæ. Iure igitur *rectore carere dicuntur ab* Alexandro. Regere, *est certum casum exigere, nihil de casus natura amittentem.* Quomodo *differunt regere, exigere, deseruire, & determinare?* Boni *autores nullam penitus in his differentiam posuêre: potes hanc sumere:* Exigere, *latius est quàm regere: quia dictio nihil præter casum regit, sed bene exigit: quia uerba prohæretica, post se exigunt infinitiuum, non regunt: & uerbum exigit aduerbium, non regit.* Deseruire, *nihil differt à regere: ut comparatiuus cui casui seruit, siue deseruit, id est, quem casum regit?* Determinare, *est confusionem significationis tollere, & hoc quàm latißimè se extendit: nam adiectiuum, determinat substantiuum, non regitur à substantiuo: infinitum determinat finitum: aduerbium uerò uerbum: cognomenq; nomen: & super unum substantiuorum in appositione determinat reliquum.* Omnis *dictio recta, determinat regentem.* Quotuplex *est regimen?* Duplex, Actiuum, & Paßiuum. Quid *est regimen actiuum.* Dictio *regens.* Quid *est regimen paßiuum?* Dictio *recta.* Quid *est dictio regens?* Quæ *confusè significans declaratur per alteram: ut amo: hic, amo* Deum. Quid *est dictio recta?* Quæ *dictionem regentem declarat: ut* Deum: *hic etiam, amo* Deum. Quot *partes orationis regunt?* Omnes, *præter coniunctionem: ut liber* Petri: *hæc uolucrum: amo* Deum: *satis uini: amans* Deum: *ad patrem: heu me.* Ergò, *apud* Vergilium, *Illius ergò, uenimus: non est coniunctio, sed aduerbium fungens officio nominis: ut* Abundè *hic,* Abundè *ingenij cui est, facilè docetur: & sic exponitur.* Illius *ergò uenimus, id est, illius causa: & ita nulla coniunctio regit, nec regitur unquam.* Quot *partes orationis regunt, & reguntur?* Tres: Nomen, Pronomen, Participium: *quia solus casus regitur: ut liber* Petri: *hæc uolucrum: amor*

mei

mei: amans amantem. Quot orationis partes regunt tantùm? Quatuor: Verbum, Aduerbium, Præpositio, Interiectio: ut do tibi: parum uini: ad Petrum: ueh peccanti. Quot partes orationis nec regunt, nec reguntur? Vna tantùm. Quæ? Coniunctio. Regit'ne omne nomen? Ita aliquo modo: tamen nomen proprium, & loco illius pronomen, non regunt, nisi per subauditionem: ut Maria Zebedæi, scilicet uxor. Aeneas Anchisæ, scilicet filius. Similiter cùm dixit Ver. Quid meus Aeneas, &c. scilicet filius. Item ego amo, ego, non regitur, nisi quia subauditur proprium, uice cuius ponitur Ioannes, aut simile.

DE CONCORDANTIA ET REGIMINE, LIBER VIII.

Et primùm de Concordantia. Adiectiui & Substantiui concordantia.

MObile cum fixo, génere, & casu, numeróque
Conuéniat: nomen sic vult cognómini adésse.

Adiectiuum, & substantiuum, esse debent eiusdem generis casus, numeri: ut acutus gladius, lasciuus passer, honesta uxor, pulchra facies, forte corpus, ingens æquor, scholare murmur. Quid est adiectiuum? Quod substantiuo adijcitur, sine quo sensum non perficit: & uariatur per tres diuersas uoces, aut per tres articulos: ut bonus, bona, bonum: hic & hæc & hoc felix. Quare dicitur

tur mobile? Quia de genere mouetur in genus: ut bonus, bona, bonū. Quid est substantiuū? Quod adiectiuo substat, & uariatur per unum articulū, aut per duos ad summum. Quare dicitur fixū? Quia firmum est, nec mouetur de genere in genus. Quotuplex est adiectiuum? Triplex. Nomen, ut sanctus: Pronomen, ut meus: Participiū, ut lectus. Ego pauper, utrum est substantiuum? Ego. Quare? Quia pronomina primitiuæ speciei, per se, pro substantiuis habētur. Pauper est adiectiuū, Quot modis adiectiuum substantiuatur? Tribus. Primò, in masculino genere: ut oriens, occidens, pro cœli partibus. Secundò, in fœminino genere: ut arida, pro terra: continens, pro terra, nō insula. Tertiò in neutro genere: ut antecedens, id est, oratio alteram inferens. Consequens, oratio illata. Quot modis declaratur substantiuatum in neutro genere? Tribus. Primò, per nomen res: ut triste, id est, tristis res. Secundò, per nomen pars: ut summum domus, id est, summa pars domus. Tertiò, per abstractum: ut æquum, id est, æquitas. Nomen sic uult cognómini adésse. *Nomen, & cognomen, concordant in genere, casu, & numero, sicut adiectiuum & substantiuum: ut Pontius Pilatus, Simon Petrus. Idem est de prænomine, & agnomine, dicendum: ut Marcus Tullius Cicero. Si quis habet cognomē ab oppido, licet ne in ablatiuo sic loqui? Petrus de Bruxella. Egidius de Roma. Henricus de Gandauo? Minime: quia doctissimi ita nūquam loquuti sunt, siue cognomē fuerit, siue patriū nomen: & hæc sufficientissima ratio: ut,* IESVS *Nazarenus, Liuius Patauinus, Petrus Hispanus, Cicero Arpinas, Thomas Aquinas, non de Aquino. & ita in reliquis. Licet ne dicere Petrus de ponte, Ioannes de lapide, de palude? Nō: sed pontanus, lapidanus, paludanus, &c. Dic etiam Martinus magister, non magistri. Iacobus faber, non fabri. Si durius tamen fuerit nomen, & commodè non possit detorqueri ad hanc formam, licebit ponere in ablatiuo, sed cum præpositione à: ut Guido à rupe forti, &c.*

Conc

Concordántia Relatíui & Antecedéntis.

Pone relatîuum,cùm præcedénte in eodem
Et génere,& número,necnon persóna in eâdē.

Relatiuum, & antecedens, concordant in genere, numero & persona: ut ego gaudeo, qui locupletibus genitus sum. non fles tu,qui perdidisti patrem? uideo pauperem, cuius misereor. pater est, quem diligo,&c. De *quibus relatiuis intelligitur regula? Solùm de qui, quæ, quod, ille, ipse, is: & si quando referant,iste, hic.* Relatiuum *quid est?* Antè *latæ rei recordatiuum.* Quotuplex *est relatiuum?* Duplex. *Substantiæ, & accidentis.* Quod *est relatiuum substantiæ?* Quod *refert antecedens substantiuum: ut habeo librum, quem quæris.* Da *relatiua substantiæ.* Qui, *quæ, quod, is, suus, ipse,sui, ille,idem,alius, alter, reliquus, cætera cæterum.* Quotuplex *est relatiuum substantiæ?* Duplex. Quomodo? *Similitudinis, & diuersitatis.* Quod *est relatiuum substantiæ similitudinis?* Quod *idem refert cum suo antecedente: & sunt hæc, qui,quæ, quod, is, suus, ipse, sui, ille, idem.* Quod *est relatiuum diuersitatis?* Quod *refert antecedens diuersum à consequente, cum quo concordat, sed sub eodem genere uel specie: ut amo laurum, & cæteras arbores: ex quo infertur, laurum esse arborem.* Da *relatiua diuersitatis. Alius, alter, reliquus, cætera, cæterum: quia cæter, aut cæterus,non dicitur.* Relatiuum *accidentis quod est?* Quod *refert antecedens adiectiuum, ut qualis: ueluti,* Sum *albus, qualis est pater.* Da *relatiua accidentis.* Qualis, *quantus, quot, quotus, quotannis, quotenus, quotuplus, quotuplex,cuius, cuias.* Intelligitur *ne regula nostra etiam de relatiuis antecedentis?* Non. Cur *ita?* Quia *semper cum sequenti concordat: ut Catharina est pulchra, qualis est eius filius, uel quale est eius mancipium.* Cur *relatiuum non cogitur cum antecedente concordare in*

deo animal qui asinus dicitur, uel quod asinus dicitur. Vtri elegantius conformatur? Posteriori parti: ut nauigo aquam, qui Rhodanus dicitur. Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur.

De coniunctiuis & interrogatiuo.

Consímiles optant casus coniúnctio, quærens:
Consimilésq; modos, si non régimen variêtur.

Coniunctio, & quicquid coniungendi uim habet, petit similes casus, & modos similes. Item interrogatiuum, & responsiuum, eiusdem erunt casus, nisi regimen uarietur. Da exempla prioris partis. Vxor & maritus litigant. Deus uel Dæmon malus est. Tu es fortior quàm Petrus. Superbus ambulat quasi rex. Quæ habent uim coniungendi? Quàm, nisi, præterquam, sicut, quasi, uelut, & plura. Da posterioris partis exempla. Cuius est liber? Petri. Cui dabis panem? Inopi. Quis miseretur peccatoris? Mitißimus IESVS. Quem tremunt barathra? IESVM, &c.

Adde quòd coniunctio ita similes casus coniungit, ut tamen necesse sit eos pertinere ad res diuersas: alioqui enim si ad rem eandem pertineant, nihilominus essent similes & ijdem, sed sine ulla intermedia coniunctione: idq; per Appositionem, aut Euocationem: de quibus infrà. Item copulatiua coniunctio efficit pluralem numerum, disiunctiua singularem: quia illa simul accipit ea, quæ coniungit, hæc tantùm unum eorum. Quare addidisti, Nisi regimen uarietur? Quia ubi dictiones exigunt, uel regunt diuersos casus, si id necessariò fiat, hæc regula non habet locũ: ut dicimus, liber meus, & nullo modo, liber mei: ideo necessariò dicimus, hic liber est meus & Petri. Cuius penna est? Mea. Quanti emisti? Aureo. Cuius interest? Mea. Accusaris furti, an homicidij, an utroq;? Exempla de similibus modis. Terent. Cùm nihil est, nihil desit tamen: à desio. Idem: An quod uiam ignorant, an quod iter perficere nequeunt? Notandum quòd quoscunq; casus dictio regens potest regere, illos etiam coniũctio potest copulare. Si quis

interroget, qualis est? potes'ne respondere, Homo? Minimè. Cur non? Quia interrogatiuis danda sunt debita responsiua: ut Quis es? Petrus. Quis currit? Homo. Qualis est? Albus, niger, doctus, & cætera qualitatem dicentia. Quantus es? Bipedalis, & cætera quantitatem continuam significantia. Quotus es? Primus, secundus, &c. Quot ludunt? Tres, quatuor, &c.

De nominatiui regimine.

Quot modis nominatiuus ponitur in oratione? Duobus. Priore modo regitur: ut auis canit. Posteriore ponitur absolutè sine regimine: ut Dominus noster IESVS CHRISTVS, *is fecit omnia. Quot modis regitur nominatiuus? Duobus. Figuratè, & sine figura. Figuratè: ut Tu & Petrus luditis. Sine figura, Tu ludis. Quot modis regitur sine figura? Duobus. A fronte, & à tergo. A fronte, ut Deus regnat. A tergo, Sum homo. Quot modis nominatiuus regitur figuratè? Septem. Primò, ubi est appositio: ut Fluuius Tibris est turbidus. Secundò, per euocationem: ut Ego Petrus scribo. Tertiò, per conceptionem personarum: ut ego & tu legimus. Quartò, per prolepsin: ut Studemus, ego quidem poëticæ, tu uerò medicinæ. Quintò, per zeugma: ut Hebræi sunt, & ego. Et eiusmodi orationes non Latinæ modò, uerumetiam perelegantes sunt. Sextò, per antiptosin, in prosa prohibitam: ut si quis dicat: Soni alij uoces, alij non uoces: pro sonorum alij, &c. Septimò per synthesin, rarò utendam: ut Turba strauerunt uestimenta sua.*

Régula nominatíui príma.

Antè capit rectum persóna conueniéntem
Et número, verbum, quod persônâle vocâtur,
Necnon finîtum rectum persæpe tacémus,
Sæpe loco illîus quid pono, ne puer vni
Plurâlem dones sermônem: non honor est hic.
At de me solo númerus dicêtur vtéruis.

Omne

Omne uerbũ personale finiti modi regit ante se expreßè, uel subauditè eiusdem numeri, & personæ nominatiuũ, uel aliquid pro nominatiuo: ut ego scribo, tu legis. Tyrannum regnare, nocet reipublicæ: pluit: ningit. Quare dixisti in regula personale, Quia impersonale ante se nominatiuum non recipit: ut statur, curritur: pœnitet me peccati. Quare dixisti finiti modi? Quia infinitiuus ante se non nominatiuum, sed accusatiuum recipit: ut me amare rumor est. Quot sunt modi finiti? Quatuor. Indicatiuus, Imperatiuus, Optatiuus, Subiunctiuus. Cur dixisti ante se, siue à fronte? Quia uerbũ personale post se plerunque recipit obliquum: ut misereor tui, amo Deum. Cur dixisti expreßè seu explicitè? Propter tales orationes, Deus regnat, ego scribo: ubi expreßè ponitur nominatiuus. Cur dixisti subauditè uel implicitè? Quia nominatiuus aliquando in uerbo intelligitur: ut pluit, scilicet Deus, uel natura. Aiunt Cæsarem uenire, scilicet homines. Cur dixisti eiusdem numeri, & personæ? Quia aliter incongruæ, & ineptæ essent orationes: ut ego curris, tu lego, tu dixit. Cur nominatiuum dicis, & non rectum, ut in carmine? Vt uocatiuum excludam, qui rectus est, quia nominatiuo similis: sed nunquam à uerbo regitur. Cur dicis, uel aliquid pro nominatiuo? Quia multa per se nullius casus, nominatiui officio funguntur: ut primò infinitiuus solus sine casu: ut furari est malum. Secundò, infinitiuus cum accusatiuo ante se: ut Tyrannos uiuere, non expedit reipublicæ: & hoc dialectici uocant dictum. Tertiò, infinitiuus cum aliquo casu post se: ut seruire Deo, regnare est. Quartò, appellatum: ut quòd studes: est tibi conducibile. Est autem appellatum, tota oratio nominatiui & uerbi præcedente particula quòd, ne, aut simili. Quintò, quædam aduerbia funguntur nominatiui officio: ut Partim uirorum sunt occisi, id est, aliqui uiri. Satis pecuniæ est mihi. Dictio technicè, id est, materialiter posita, est uerum nomen indeclinabile neutri generis: ideò non

debet dici poni in nominatiuo. Cæterùm notandum, quicquid ponitur loco nominatiui, esse neutri generis, & indeclinabile nomen. Persius: *Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter. Cur non dixisti, nominatiuum pro supposito, ut grammatistæ? Quia sic nominatiuus non est suppositum: quia Pro, loco alicuius significat.* Plinius: *Iunipero spina pro folio est.* Ne puer uni, &c. *Vni, ut uni, non est pluraliter loquendum: sed de seipso potest quis tam pluraliter, quàm singulariter loqui.* Exemplum *prioris partis: ut Rogo te amice, uenias ad prandium mecum: non autem rogo uos amice, ut ueniatis, &c. Hoc patet tam per sacram scripturam, quàm per ethnicã: ut Aue Maria. Tu es filius Dei. Si hũc dimittis, non es amicus Cæsaris.* Exemplum *posterioris.* Cicero *ad Brutum: Populo imposuimus, & oratores uisi sumus.* Quintilianus: *Vtinam hoc fata mihi præstarent, ut residuum laborantis animæ in tuo poneremus amplexu.* Ecce *quomodo idem de se nunc pluraliter, nunc singulariter loquitur. Cur dixisti, uni, ut uni? Quia si uni loquentes, ad plures sermonem dirigi uolumus, poterit locutio esse pluralis.* Vergilius *nono Aeneidos: Vos ô Calliope, precor, aspirate canenti. Compellat Calliopen, & ad omnes Musas sermonem dirigit. Quia hodie inuitè audiuntur tu, tibi, tuus, &c ideò blandius poteris sic loqui, per tuam beatitudinem, sanctitatem, maiestatem, dignitatem, paternitatem, nobilitatem, humanitatem, probitatem, &c. Ne tamen uester, pro tuus ponas: quia uester, est intrinsecus plurale.*

Régula elegántiæ.

Quòd duo si rectos numerûm verbo variôrum
Præpónas, verbum quadrâbit proximióri.
Omnía pontus erat, dic, & domus antra fuérunt.
At vestes sunt lana, feras; est lana, cauêto.

Verbum substantiuum, positum post duos nominatiuos, diuersor

uersorum numerorum, eleganter conformatur secundo nominatiuo: ut bona arma, gladius est: gladius, bona arma sunt. Ouidius: *Omnia pontus erat. Item, Domus antra fuerunt: singularis numeri est domus.* At uestes, &c. *Si uerbum substantiuum ponatur inter duos nominatiuos diuersorum numerorum, concordabit cum præcedenti: ut uestes fuerunt lana, non uestes fuit lana: mandata tua sunt meditatio mea: non est. Sermones summi patris sunt meditatio iusti: & non est.*

Secúnda régula princípâlis.

Cum substántevocans, & vím quod seruat eôrũ,
Si sit res éadem, post se rectum retinébunt.

Verbum substantiuum, uerbumq; uocatiuum, & eorum uim habentia, regunt post se nominatiuum, qui significatur accipi pro eodem cum nominatiuo præcedente explicitè uel implicitè: ut sum paruus, est homo, Deus est omnipotens, uocor Ioannes, cognominor Pellisso, sedeo lætus. Cur dixisti, qui significatur accipi? Quia nisi acciperentur casus præcedens, & sequens, aut saltem significarentur accipi pro eodem: ueluti tu es asinus: non esset posterior casus nominatiuus: ut, hic gladius est Petri, pater est filio. Vtrum dicimus, Petre esto bone, an Petre esto bonus? Petre esto bonus: quia antè intelligitur nominatiuus tu. Verbum substantiuum quid est? Quod alijs uerbis substat in coniugando uel resoluendo: ut Sum, substat uerbo lego, in resoluendo: quia lego, id est, legens sum, legebam, id est, legens eram, &c. Legor, sic non resoluitur, quia caret participio præsentis temporis, ut omnia paßiua, sicut omnia actiua carent participijs præteriti temporis. Quotuplici uerbo substat Sum in coniugando? Quintuplici. Primò, paßiuis: ut amor, amatus sum. Secundò, deponentibus: ut loquor, loquutus sum. Tertiò, communibus: ut osculor, osculatus sum. Quartò, neutropaßiuis: ut gaudeo, gauisus sum, uel sui. Quintò, impersonalibus paßiuæ uocis: ut sedetur, sessum

est uel fuit. Quot sunt uerba substantiua? Vnicum, *quod est* Sum. *Quomodo excludis fio, exto, & existo, quæ plurimi esse substantiua dixêre? Quia hæc alijs uerbis non substant, sed ipsis, ut cæteris, substat sum: ueluti fio, factus sum: existo, sum existens. Quotuplicia uerba habent uim uerbi substantiui?* Triplicia. *Primò, paßiua quorum actiua regunt duos accusatiuos pro eadem re acceptos, uel quasi acceptos: ut crederis diues: quia dicimus, credo te diuitem, ubi subauditur esse: sic habeor doctus, &c. Secundò, uerba multa neutra, ueluti eundi manendi, uiuendi, &c.* Veluti, *concedo domum potus, parasitus uenit ad cœnam inuocatus, uado cautus, &c.* Tertiò *plurima alia uerba actiua, deponentia, quorum non constat mihi certa regula, ut audiui hoc puer, feci inuitus, &c.* Vocatiuum *uerbum quid est?* Quiddam *generale, quod per rei nomen præsertim proprium, aliquando etiam commune determinatur: ut uocor* Ioannes. *Quot sunt uerba uocatiua?* Quinq;. *Nuncupor, appellor, uocor, dicor, nominor. Cuius generis sunt uerborum personalium?* Paßiui. *Habent enim actiua in o, uoco, nuncupo, &c. quæ regunt duos accusatiuos, qui significantur pertinere ad eandem rem: ut uoco te asinum. Cur hæc actiua non dicuntur uocatiua?* Quia in *proposito tantùm scire uolumus, quod sunt uocatiua post se nominatiuum regentia. Quæ habent uim uocatiuorum?* Cognominor, *agnominor, inscribor, salutor, &c. ut, cognominor* Pellisso, Despauterius: *cognominor* Aphricanus, *salutor poëta, scribor hæres, arguor insanus, hic liber inscribitur Syntaxis* Despauterij, *&c.*

Esse infinitum.

Esse pares optat casus. Sed non malè dices,
Huic licet esse probũ. lóquitur sic Quintiliânus.

Esse copulat similes casus, qui pro eadem re significantur accipi, uel explicite, uel implicite. De *nominatiuo*: *Petrus cupit esse doctus.*

doctus. De genitiuo : Misereor Ioannis *cupientis esse docti, cui deest ingenium.* De *datiuo : Licet mihi esse sacerdoti;*De *accusatiuo:*Audiui Ioannem *esse doctum.*De *uocatiuo non datur exemplum.*De *ablatiuo : Vtor familiariter* Ioanne *cupiente esse canonico. Quare dixisti implicitè? Quia aliquando alter casus subauditur : ut huic licet esse probum, &c.*

Appositio.

Appónens coniúnge pari casu duo fixa,
Esto res éadem : declaratúmq; præîto.

Si duo nomina substantiua ad eandem rem pertinentia coniungantur sine coniunctione, erunt eiusdem casus, præcedente declarato per appositionem : ut fratres gemini:hic sunt duo substantiua, fratres & gemini, pro eisdem rebus accepta : sine coniunctione ergo ponuntur in eodem casu : & declaratum, scilicet fratres, præcedit. Da *plura exempla.*Ioannes *homo magni ingenij, fluuius* Rhenus*, urbs* Roma*, arbor morus, mons* Libanus*, mensis* Augustus. *Appositio quid est?* Sine *coniunctionis medio, substantiuorum ad eandem rem pertinentium in eodem casu positio : ut urbs* Roma. *Cur dicis sine coniunctionis medio? Quia ineptè dicitur fluuius &* Rhenus*, urbs &* Roma*, &c. Cur dicis in eodem casu? Quia hoc in omni appositione est necessarium.* Per *quot casus fit appositio?* Per *omnes: ut arbor sycomorus : ris, ri : ri, ro : rem, rum : or, re : &c. Possunt'ne esse diuersorum generum?* Etiam *: ut flumen* Rhodanus*, urbs* Gandauum*, &c. Possunt'ne substantiua esse diuersorum numerorum in appositione?* Vix. *Quia non dicimus urbes* Roma*, sed urbs* Roma*, nisi ubi alterum altero numero careat : ut urbs* Athenæ*, pisces signum : & ubi alterum est collectiuum.* Ouidius*,* Turba *ruunt in me luxuriosa proci. sic ordina, proci turba luxuriosa ruunt in me. Quot de causis fit appositio?* Tribus. *Primò, causa restringendæ generalitatis : ut arbor*

laurus

laurus. Secundò, causa remouendæ æquiuocationis: ut leo signum ardet. Est autem æquiuocum polysemum, hoc est, dictio diuersa significatione multa significans: ut canis, lupus, &c. Tertiò, causa attribuendæ proprietatis: ut Plato homo doctißimus. An appositio est figura? Etiam. Quare? Quia appositio est arte aliqua nouata dicendi forma. Nouata, id est, à trito uulgi & inueterato loquendi modo remota, & ita elegans: ut Molem magalia quondam. Quid est figura? Arte aliqua nouata dicendi forma. Quotuplex est figura? Triplex. Dictionis, locutionis, constructionis. Quid est figura dictionis? Quæ in dictione fit: ut Syncopa, Apocope, &c. Quid est figura locutionis? Quæ circa aliquem loquendi modum, non circa congruitatis regulam uersatur: ut Sine Cerere & Baccho friget Venus, Metonymia. Quid est figura constructionis? Quæ circa grammaticas constructiones uersatur: ut Appositio, Euocatio, &c. Quot sunt figuræ constructionis? Octo. Quæ? Appositio, euocatio, conceptio, uel syllepsis, prolepsis, zeugma, antiptôsis, synthesis & synecdoche. Quot harum elegantes sine ullo uitio? Quinque. Quæ? Appositio, euocatio, conceptio, prolepsis, zeugma. In quibus nihil est uitij, tantùm abest, ut sint rationis excusantes: sed elegantiæ & ornatus plurimum. Antiptôsis & synthesis plerunque habent uitium ratione excusatum: suntq; sub grammatica permißiua, ut synecdoche.

Euocátio.

Si ternam primæ des, totum fit tibi primæ:
Sicq; secúndæ des ternam, totum esto secúndæ.
Pauper ego canto. Luca vir máximus audi.

Quando immediatè primæ, uel secundæ personæ iungitur tertia, tota oratio est primæ, uel secundæ personæ per euocationem: ideo uerbum erit primæ, uel secundæ personæ: ut Ego pauper canto. Tu diues trepidas. Cur dicis immediatè? Quia

non potest intercedere coniunctio: quia personæ hic ad eandem rem pertinent: posset tamen intercedere coniunctio, si duæ tertiæ personæ connecterentur uni primæ aut secundæ: ut Ego *pauper & indoctus nescio quomodo uictum mihi comparabo. Quid est euocatio? Continua tertiæ personæ ad primam uel secundam reductio elegans: ut* Ego Ioannes *sedeo. Hic tertia persona* Ioannes *reducitur ad primam personam* ego*: quia uerbum est primæ personæ. Continua, id est, sine coniunctione mediante. Quot sunt in euocatione necessaria? Quatuor. Quæ? Persona euocans, persona euocata, absentia coniunctionis, & uerbum personæ euocanti conforme. Persona euocans, est prima uel secunda persona: ut ego, nos, tu, uos. Persona euocata, est tertia persona: ut* Ioannes. *Quotuplex est euocatio?* Duplex. *Quomodo?* Explicita, & Implicita. Explicita. *ubi persona euocans, & euocata, exprimuntur: ut* Ego Apollonius *scribo.* Implicita, *ubi persona euocans subauditur: ut Peccatores te rogamus audi nos.*

Conceptiônum parascéue.

Quæ per &, aut sócias iungo, dant ritè valôrem
Plurâlem: sic cum, pro coniungénte repóstum.

Copulatum per coniunctionem copulatiuam &, atq;, & cæteras: & per præpositionem cum, pro &, ualet dictionem pluralis numeri: ut tu, & iste id est, uos: ego tuq; id est, nos. Petrus & Ioannes ludunt, quos uideo. Vergilius & Ouidius sunt docti. Bertha cum Catharina sunt pulchræ. Ouidius: Ilia cum Lauso de Numitore sati. Conceptionum parasceue, id est, ad conceptiones noscendas præparatio.

Conceptiônis regula.

Persônã, atq; genus, semp dábimus mage digno.
Príma quidẽ réliquis præstat, ternæq; secúnda.
Mascúlcum réliquis præstat; neutro muliébre.

Copul

Copulatum æquipollens uni plurali, est eius personæ, aut generis, cuius est pars dignior per conceptionem. Exemplum de *persona: ut ego & tu: ego & ille, est primæ personæ: quia ego est pars dignior: nam prima persona concipit secundam & tertiam, per regulam,* Prima quidem réliquis præstat. *Ideo dicimus: ego & tu disputamus: uerbum, est pluralis numeri: quia ego, & tu, æquipollent uni plurali.* Item, *Tu & Petrus luditis: quia secunda concipit tertiam, per regulam,* Ternæq; secúnda. *Tertia autē semper ut indignior, concipitur, nunquam concipit. Tu mecum gaudemus: aut sine figura, tu mecum gaudes.* Exemplum de genere: *ut Petrus & Anna est pluralis numeri, per ualorem masculini generis: quia pars dignior Petrus est masculini generis. Nam masculinū, concipit fœmininum & neutrum, & non contrà. Ideo dicimus, Petrus & Anna sunt pij. Dominus & mancipia sunt pugnaces. Da regulā,* Mascúleum réliquis præstat. *Fœmininū concipit neutrum: ut lena & scortum sunt impudicæ. Da regulam.* Neutro muliébre. *Conceptio quid est? Mediata indignioris ad dignus reductio: ut ego tuq; damus, &c. Quare dicis mediata? Quia explicitè uel implicitè, mediat coniunctio, uel præpositio cum. Quotuplex est conceptio? Quadruplex. Personarum, generum, numerorum, casuum. Quid est conceptio personarum? Conceptio in qua persona à persona concipitur: ut ego tuq; damus. Quotuplex est conceptio personarum? duplex. Directa, quæ fit sine cum: ut tu Petrusq; luditis. Indirecta, quæ fit per cū: ut tu mecum gaudeamus. Conceptio generum quid est? Cōceptio in qua unum genus concipit alterum: ut pater materq; sunt boni, bos & iumentum sunt ad præsepe ligati. Dicitur'ne rectè, calamus & papyrus sunt mali? Vix bene dicitur. Quia in conceptione generum coniuncta per &, uel cum, debent significare res animatas: aliter ferè semper adiectiuum deberet esse neutri generis: ut calamus, & papyrus sunt mala, per regulā indifferentiæ, quæ paulò post ponetur.*

ponetur. Quid est conceptio casuum? Conceptio quae fit per cũ: ut ego tecum ludimus. Quid est conceptio numerorum? Vbi plurale concipit singulare: ut Petrus & isti ludunt. Quot in quaq; conceptione sunt necessaria? Quinq;. Quae? Dictio concipiens, dictio concepta, copula, uerbum, uel adiectiuum, concordantia cum dictione concipiente, non concepta.

Régula indifferéntiæ.

Sint res absq; ánima, ponêtur móbile nęutrum.
Demonstratîuum, & réferens, plurália iunge.

Quotiescunque substantiua rerum inanimatarum cuiuscunque generis, coniunguntur ad adiectiuum, uel demonstratiuum, uel relatiuum plurale, ipsum erit neutri generis ferè semper: ut calceus & subucula sunt detrita, penna & atramentum sunt scribenti necessaria, mors & pestilentia sunt fugienda. Quare dicitur regula indifferentiae? Quia substantiua possunt esse sine differentia cuiuslibet generis. Quare dixisti ferè semper? Quia quando res sunt inanimatae, fit adhuc aliquando conceptio generum: sed rarissimè. Cicero in Somnio Scipionis: Concilia coetúsque hominum iure sociati, quae ciuitates appellantur. Lucanus: -Mensuraq; iuris
Vis erat: hinc leges & plebiscita coactae, &c.

Concéptio génerum implícita.

Implícitam vócites génerum syllépsin: vtérq;
Est probus: At debent mas, & fœmélla, notári.

Quando de uiro, & foemina loquimur, non expreßis concipiente, & concepto, per masculinum fieri debet conceptio generum implicita: ut uterque est probus, de Petro, eiusq; uxore: uter horum est foemina? hi sunt homines, &c. Semper oportet loqui de uiro, & de foemina: secus nulla esset figura. Itaque conceptio generum, est duplex: implicita, & explicita.

Expli

Explicita, in qua genus conceptum, & concipiens explicatur: ut Ioannes, eiusq; uxor sunt pij: & fit per omnes casus. implicita, in qua per masculinum loquimur de uiro, & fœmina, non expreßis genere concipiente, & concepto: ut in Genesi: Erat uterq; nudus: de Adam, & Eua.

Prolépsis.

In partes totum, partítur ritè prolépsis
Cum verbo pósitum: tácitam quandôq; vidêbis.

Propter totum, cum uerbo uel adiectiuo congruè constructum in partibus uerbum uel adiectiuum eleganter intelligitur per prolepsin: ut Noluerunt uenire, *sed abierunt unus in uillam suam, alter ad negotiationes suas, hic propter totum* Inuitati, *Latinè subauditum cum uerbo* Abierunt, *in partibus uerbum ornatè intelligitur, sic: unus, supple abijt in uillam suam, & alter abijt, &c.* Item, *Hi metuunt: hic dominum, ille magistrum: uerbum uel adiectiuum in partibus turpiter exprimeretur. Præterea uerbum uel adiectiuum totius, aliquando in fine pulchrè ponitur: ut Salluſtius in Catil. Exercitus hostium duo: unus ab urbe, alter à Gallia obstant. Quid est totum? Dictio pluralis numeri, aut dictio collectiua: ut homines, turba, &c.* Tácitam, &c. *Prolepsis est aliquando implicita. Terent. Curemus æquam uterq; partem: hic totum* Nos, *intelligitur in uerbo* Curemus: *& partes continentur in distributiuo* Vterq;. *Prolepsis quid est? Attributio proprietatis toti diuiso in suas partes, quæ totius proprietatem uario modo continent: ut omnes student: hic scientiæ, ille pecuniæ, alius Veneri, &c. Quot necessaria sunt in omni prolepsi? Quinq;. Totum, partes, determinationes, proprietas, & ordo. Proprietas, uerbum uel adiectiuum.*

Zeugma.

Vnius est verbi ad diuérsa redúctio Zeugma,
Aut

Aut adiectiui: Nihil hîc nisi cârmina desunt.
Irâtus rex est, regináq;, non sine causa.

Propter uerbum, uel adiectiuum, congruè cum aliquo casu aut substantiuo constructum, in altero uerbum uel adiectiuum facilè subauditur per zeugma: ut quis fecit? ego: hic propter uerbum fecit, congruè constructum cum quis, facilè subauditur feci, in ego. Sum ita magnus, ut soror mea: hic propter adiectiuum magnus congruè constructum cum subaudito ego, facilè intelligitur adiectiuum magna, in soror mea. Similiter in his orationibus, Tauri mei, & altilia mea occisa sunt. Carus est panis & uinum. Hebræi sunt & ego. Hic illius arma, hic currus fuit. Zeugma quid est? Vnius proprietatis ad diuersa reductio, ad unum quidem expressè, ad alterum intellectè: ut ego sicut fœnum arui. Quot sunt necessaria in zeugmate? Quinque. Quæ? Proprietas, uerbum uel adiectiuum, duo substantiua coniungens, & concordantia proprietatis cum uno expressè, cum altero intellectè. Cum quo debet concordare proprietas in zeugmate? cum propinquiore, nisi fuerit aduerbium similitudinis, aut comparandi. Vergilius, Nec Deus hunc mensa, dea nec dignata cubili est. Quare dixisti, nisi fuerit aduerbium similitudinis, aut comparandi? Quia sic proprietas concordat cum remotiori aut principaliori: ut Montes sicut cera fluxerunt. Ego rectius quàm tu scribo, &c. Quot sunt species zeugmatis? Tres. Zeugma à superiori, in quo uerbum uel adiectiuum ponitur in principio: ut Vergilius, Silet omnis ager, pecudes, pictæq; uolucres. Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. Zeugma à medio, in quo uerbum uel adiectiuum ponitur in medio: ut Vitia erunt donec homines. Si radix sancta, & rami. Zeugma ab inferiori, in quo uerbum uel adiectiuum ponitur in fine: ut Nihil hic nisi carmina desunt. Vtinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.

Antiptôsis.

Antiptôsis erit, pro casu pónito casum.

Antiptôsis, est casus pro casu positio, sub aliqua proprietate: ut, Quot lætitias insperatas modò mihi irrepsêre in sinum, pro lætitiæ insperatæ: hæret pede pes, pro pedi, &c. Sunt'ne nobis licitæ orationes eiusmodi per antiptôsim? Non: nisi essemus tanti quanti fuerunt hi, apud quos reperiuntur, & æquè parcè uteremur. Est tamen antiptosis quædam adeò ab oratoribus usurpata, ut omnibus liceat, & elegans habetur: ueluti, Id genus, pro eius generis: omne genus, pro omnis generis: ut Aristotelis libri sunt omne genus elegantiæ referti, &c. Est'ne Antiptôsis, Petrū ludit, pro Petrus? Non, sed solœcismus: quia antiptôsis debet habere autoritatem pro ratione excusantem.

Synthesis.

Synthesis, haud vocem, sed cernit significâtum.
Rem magis inspíciunt quàm vocem sæpe poëtę.

Oratio aliquando congrua est sensu, non uoce, per synthesin: ut populus clamant: turba strauerunt, congruè dicimus per sensum: quia populus, & turba, significant simul multos, & ita per significationem sunt pluralis numeri: sed tales orationes sunt incongruæ secundum uocem: quia populus & turba secundum uocem, sunt singularis numeri. An omnes orationes per Synthesin sunt nobis permissæ? Non, nisi in poëmatis, & historijs: & tum quoq; cauendum est, ne quid nimis. Synthesis quid est? Attributio proprietatis uni, uel pluribus copulatis: quod fit non gratia uocis, sed significatus: ut Pars in frusta secant, id est, aliqui.

Aduérbia, & Interiectiónes.

En, ecce, hem, primũ, quartúmq; aliqñ requírunt.
Heu, petit & quintũ, velut ô. Hei, væhq; datîuũ.
Proh, primũ, quartum, quintũq; notâtur habére.

Hæc

Haec aduerbia demonstrandi, en, ecce, hem, petunt post se nominatiuum uel accusatiuum. De nominatiuo: ut ecce homo. En diritas fati. Hem Dauus. De accusatiuo: Ecce magistrum. Hem astutias. En Paridis hostem. Heu, petit, &c. *Istae interiectiones heu, & ô, petunt post se nominatiuum, accusatiuum, aut uocatiuum: ut heu dementia: heu me miserum: heu socij: ô festus dies hominis: ô fortunatos agricolas: ô magna uis ueritatis, &c.* Hei uaeh'que, datiuum, &c. *Duae interiectiones hei, & uaeh, regunt datiuum post se: ut hei mihi: uaeh tibi.* Proh, primum, &c. *Proh, interiectio dolentis, uel indignantis, & aliquando admirantis, construitur cum nominatiuo, accusatiuo, uocatiuo: ut proh dolor: proh Deûm atque hominum fidem: proh sancte Iupiter.*

REGIMEN NOMINATIVI, ET OBITER ALIORVM IMPLICITVM.

Cuiúsuis tácitam do casus saepe regéntem,
Súpprimit orâtor, quae rústicus edit inépte.

Dictio regens tam nominatiui, quam aliorum casuum aliquando etiam dictio recta, eleganter subauditur: ut Laus regi superno. Gloria tibi domine. Dominus uobiscum. Pax tibi, &c. In quibus nominatiuus regitur à uerbo substantiuo, sic implicitè posito. Homilia sancti Gregorij, est supple, uel sequitur. Et, ut uno uerbo dicam, quotiescunque subauditio obscuritatem non parit, ornatè multa subticemus: ut Tum Venus, supple dixit. Quid tibi cum illo? subaudi, rei est. Ridiculum, nugae, apinae, tricae, fabulae: sed quid opus plura? &c. Notandum nominatiuum aliquando penitus absolui à rectore: apud Psalmographum, Disciplina tua ipsa me docebit.

REGIMEN GENITIVI.

Si duo contínue iungántur fixa, nec vna
Sit res, in pátrio rectè casu dabis vnum.

Omne nomen ſubſtantiuum, regit alterum ſubſtantiuum in genitiuo, ſi ipſa pro diuerſis ſignificentur accipi, coniunctione nec explicitè nec implicitè intercedente: ut ager Petri, *criſta galli, facundia* Ciceronis, *patera uini, dies lætitiæ, princeps ſacerdotum, ſcriba regis, uicinus* Ioannis, *oſor uxoris, epiſtola* Pauli, *potio ſopni, lumen ſolis, uirtus* Dei, *quid rei, crater argenti, pater filij, diſcipulus magiſtri, cathedra lætitiæ, flos florum, homo parui pretij, puer unius dici, ager trium iugerum, iris pluuiæ,* Aeneas Anchiſæ, *cuſtos templi, ſcire* Perſij, *eſſe* Dei, *quia infinitiuus fungitur officio nominatiui. Liber illius, quia pronomen primitiuæ ſpeciei fungitur officio nominis ſubſtantiui. Cur dicis, ſi ipſa pro diuerſis ſignificentur accipi? Quia aliter ponerentur in eodem caſu: ut urbs* Roma *per appoſitionem. Cur dicis, coniunctione nec explicitè nec implicitè intercedente? Quia ſic alterum non ſtaret in genitiuo: ut chlamys & aurum.*

Ex qua vi díctio áliqua regâtur.

Quærénti vires, ſit pro ratiône volúntas,
Aſsíduúſq; vſus magnôrum Grammaticôrum.

Si quis, ex qua ui dictio regatur, quærat: de quocunque caſu id quæratur, reſpondebis ex ui uoluntatis, & aſsidui uſus doctiſsimorum uirorum.

Témporis, atq; loci, quantíq; aduérbia quædam
Hunc optant caſum. dic, vénimus íllius ergò.

Quædam aduerbia temporis, loci, & quantitatis regunt genitiuum. Exemplum *de aduerbio temporis, tunc temporis. Loci, ubiuis gentium, eò diſcordiæ. Quantitatis ſatis eloquentiæ, parum uini, &c.* Ergo *etiam aliquando eſt aduerbium, teſte* Seruio, *cum genitiuo: ut illius ergò uenimus, id eſt, cauſa illius.*

De mei, tui, ſui, noſtri, veſtri.

Poſséſſum ſpernit pátrium, quo páſsio fertur.

Fílius

Filius ergo mei, ne dixeris: at meus inque.

Nomen significans rem possessam, uel habitam, non potest pro possidente, uel habente, regere genitiuos passiuè significantes, mei, tui, sui, nostri, uestri · ut de filio quem habeo, non licet dicere filius mei: nec de agro quem habes, ager tui. Similiter non licet dicere, ager nostri, mos uestri, liber sui: quia mei, tui, sui nostri, uestri, non significant possessorem, sed passiuè, rem scilicet de qua, aut in quam aliquid habetur: ut amor mei, id est, amor quem quis habet in me, nō quem ego habeo, nisi eum habeam erga me. Ouidius, Vror amore mei. *Quomodo dicendum est ergò, si dicere non licet filius mei? Veteres dicebant filius mis, tis, sis, nostrum, uestrum: nam hi genitiui actiuè significabant: nunc mis, tis, sis, non sunt in usu · nostrum, uestrum, ferè partitiuè ponuntur. Ideò per possessiua loquemur, filius meus, tuus, suus, noster, uester. Quot modis genitiuus capitur?* Tribus. *Actiuè, quando propter ipsum alterum actiuè declaratur: ut prouidentia* Dei, *id est, per quam* Deus *prouidet. Passiuè, quando propter ipsum alterum passiuè declaratur: ut timor* Dei, *id est, quo timetur. Possessiuè, quando propter ipsum alterum possideri significatur: ut regnum* Dei, *quod* Deus *possidet.*

Quot genitiui tantùm actiuè sumuntur? Quinq;: mis, tis, sis, nostrum, uestrum: quorum mis, tis, sis, exoleuerunt: nostrum, uestrum, partitiuè ponuntur. Loco horum, *utimur possessiuis, meus, tuus, suus, noster, uester, quæ actiuè, & possessiuè tantùm sumuntur. Quot genitiui tantùm passiuè capiuntur? Quinque,* Mei *tui, sui, nostri, uestri, primitiuæ speciei: ut amor mei, quo ego amor. Quot genitiui possessiuè capiuntur? Quotquot & actiuè significare possunt. Qui genitiui tam actiuè quàm passiuè significant?* Reliqui *omnes: ut amor* Petri, *id est, quo amat, aut quo amatur, &c. Sic charitas fratris, suspicio uxoris, &c.* Ex *dictis liquet regulam de interrogatiuis fallere: ubi si quæratur,* Cuius *est liber? respondendum est, non mei, sed meus.*

Cuia est penna? Mea. Cuium est pecus? an tuum? an Melibœi? an aliuſcuiuſquam? &c.

De ſubiécto, toto, & ſynécdoche.

Quæuis propríetas, aut pars, cui móbile iungis
Laudem ſigníficans, aut vituperâmen in hoc ſit,
Vel ſexto caſu: ceu vultus fœmina pulchri,
Aut vultu pulchro. Quándoque ſynécdoche habêbit
Ritè locũ quarto aut ſexto: ceu cándida collum,
Aut collo: miſerè dóleo cor, cordéve dices.

Nomen ſubiecti aut totius, regit dictionem proprietatis, aut partis, cum adiectiuo laudis uel uituperationis in genitiuo, uel in ablatiuo. Exempla *prioris partis: ut uir ſummæ uirtutis, uel ſumma uirtute.* Homo *ſanæ mentis, uel ſana mente.* Rex *celſi animi, uel celſo animo. Gigas proceræ ſtaturæ, uel procera ſtatura. Sic uir antiqui moris, miræ ſagacitatis, admirandæ induſtriæ, ingentis autoritatis, boni nominis, labefactatæ famæ: uel uir antiquo more, mira ſagacitate, &c.* Exempla *poſterioris partis:* Po*pulus duræ ceruicis, uel dura ceruice. Herba magnæ radicis, uel magna radice.* Para*ſitus auidiſſimæ gulæ, uel auidiſſima gula.* Vir *magni naſi, uel magno naſo. Nympha præſtantis corporis: puella prolixæ comæ: uirgo flauorum capillorũ: miles pauidi cordis: uel* Nym*pha præſtanti corpore: puella longa coma, &c.* Quid *eſt ſubiectum? Cui aliquid accidit: ut homo eſt ſubiectum ſciẽtiæ: nam homini accidit ſcientia.* Quid *eſt proprietas?* Res *quæ alteri accidit: ut ſcientia eſt proprietas, quia accidit homini.* Quid *eſt totum?* Quicquid *ex pluribus partibus integralibus connexum eſt, uel in eas reſolui poteſt: ut homo eſt quoddam totum, quia ex capite, ceruice, collo, humeris, pectore, manibus, brachijs, uentre, tibijs, pedibus, & cæteris membris illius corpus cõnexũ eſt, & in ea tanquam partes integrales reſolui poteſt.* Quid *eſt pars?* Pars *integ*

integralis, ut hîc sumitur, est ex qua & cæteris in easdem resolubile totum constituitur, ac connexum est: ut anima est pars integralis, eademq; principalis hominis: nam homo ex anima & corpore constat. Quándoq; synécdoche habêbit, &c. *Nomen adiectiuum, aut cum participio suo uerbum paßiuum, aut neutrum, significans proprietatem, aut accidens in parte rei, potest illius partis dictionem in accusatiuo uel ablatiuo regere per synecdochen. De adiectiuis: Aethiops albus dentes, uel dentibus: æger pedes, uel pedibus: decorus faciem, aut facie. De uerbis & participijs: Doleo caput, uel capite: tremo manus, uel manibus: frangor brachium, uel brachio: fractus membra, uel membris. Synecdoche quid est? Attributio partis ad aliquod totum sub proprietate uerbi uel adiectiui: ut nuda genu: ager depastus segetes: flores inscripti nomina regum. Quot sunt necessaria in synecdoche? Tria. Totum, pars, proprietas, id est, uerbum uel adiectiuum. Est'ne hæc synecdoche, potens diuitijs: grauis pietate: præditus dignitate? Minimè. Quia, ut Valla docet, hæc figura tantùm ad animi & corporis qualitatem pertinet, nihil ad externa respiciens: qualia sunt, dolet caput: doleo ilia: pulcher faciem: nuda genu, discincta sinum, &c. Quibus licet uti synecdoche, tam in accusatiuo, quàm in ablatiuo? Maximè poëtis, proximè deinde historicis, oratoribus uix unquam: neq; enim dicunt doleo caput: frigeo manus: sed dolet mihi caput: frigent mihi manus, &c.*

De Opus.

Poscit opus sextum, tólerans quándoq; secúndum.
Vt mihi opus libro est. At opus dux (Túllius inquit)
Est nobis. vt opus, Plautus sic vtitur vsus.

Opus regit ablatiuum cum datiuo, intercedente uerbo substantiuo: habet quoque, sed rarißimè, genitiuum pro ablatiuo: ut

opus est mihi libro, id est, indigeo libro : & ,ut Barbari *loquuntur, habeo ad faciendum de libro. Sic opus est mihi armis , auxilio , &c.* De *genitiuo , mihi opus eius est.* At opus dux, &c. *Opus , capitur pro necessarius , interdum adiectiuè indeclinabiliter , & ita quemuis casum secum permittit : ut opus est mihi medicus.* Intelligo *tibi multa esse opus.* Dux *nobis & autor opus est apud Ciceronem.* Vt opus, Plautus , &c. *Vsus capitur aliquando pro opus , & regit similiter ablatiuum cum datiuo , intercedente uerbo substantiuo , præsertim apud* Plautum , *& quandoque apud alios : ut est mihi usus doctrina, consilio, uestibus, &c. peunia usus mihi est.* Dicimus *etiam, hoc nobis futurum est usui, id est, utile.*

De adiectiuis verbalibus.

Actiuè signans verbâle, dabit genitîuum
Móbile : ceu quædam, quorum vix scitur orîgo.

Adiectiuum uerbale actiuè significãs, regit genitiuum, ut quædam adiectiua, de quibus, an uerbalia sint, ambigitur: ut amãs uini : patiens frigoris: doctus pilæ: indoctus logicæ : consultus iuris: significatiuus belli : cupidus ludi: ferax tritici: studiosus uirtutis: nuntius ueri : scius recti : docilis praui: docilis dei: gnarus militiæ: ignarus uiæ : prodigus pecuniæ : rudis literarum: memor beneficij: immemor patriæ: compos uoti: impos mentis : particeps furti: dubius uitæ, &c. Cur *dixisti actiuè significans?* Quia *aliter nunquam per regulam hanc regeret genitiuum : ut uapulans , percussus, trepidus, &c.* An *debent semper ab actiuis descendere?* Minimè. Quia *sic doctus, consultus, &c. non pertinerent ad hanc regulam, quum descendant à doceor, consulor , &c.* Ideò *actiuè significare, est actiuè declarari : ut doctus, qui scit : consultus, qui alijs rectè consulit, &c.*

An *omnia actiuè significantia uerbalia adiectiua regunt casum huius regulæ?* Non. Quia *opus est , ut sint ab autoribus non*

futilibus

futilibus cum genitiuo inuenta. Ideo legens librorum, bibens uini, comedens nefrendis, &c. non dicemus, donec apud bonos autores inuenerimus.

Quæ regunt genitîuum, vel datîuum.

Affinis, símilis, commûnis, par, propríusq;,
Fínitimus, fidus, contérminus, atq; supérstes,
Cónscius, & sócius, confórmis, siue propínquus,
Et vicînus, amîcus: habet iungi his aliênus.
Hæc casum ternum donâbunt, siue secúndum.
Cætera queis damnum signâbitur, vtilitásue,
Cum terno ponas, armís fer, & aptus arma.

Quædam adiectiua regunt genitiuum uel datiuum: ut affinis senectutis, uel senectuti. Similis patris, uel patri. Commune omnium, uel omnibus. Par tui, uel tibi. Proprius hominis, uel homini. Finitimus fluuij, uel fluuio. Fidus amici, uel amico. Conterminus fontis, uel fonti. Superstes dignitatis paternæ, uel dignitati. Conscius scelerum, uel sceleribus. Socius belli, uel bello. Conformis imaginis, uel imagini. Propinquus urbis, uel urbi. Vicinus oppidi, uel oppido. Amicus uentris, uel uentri. Alienus consilij, uel consilio, &c. Cætera queis damnum, &c. *Cætera adiectiua, quibus significatur quæpiam utilitas, uel damnum, regunt datiuum: ut album est nigro contrarium: hyems est nobis grauis: molestus omnibus. Infestus hosti, id est, ualdè molestus. Infensus discipulo, id est, uehementer iratus. Dulcis amicis. Gratum opus agricolis. Iucundus omnibus, &c.* Armis fer, & aptus, &c. *Quædam pro datiuo possunt accusatiuum habere cum præpositione ad: ut aptus armis, & ad arma. Idoneus huic rei, & ad hanc rem. Vtilis agris, & ad agros, &c.*

De partitiuis.

Partitîua volunt genitîuum, vt ſigna, gradusq́;,
Pronômen, númerus duplex, aduérbia quædam.

Dictiones partitiuæ postulant genitiuum pluralem nominis non collectiui, uel singularem collectiui. Et *sunt primò signa uniuersalia, ut quisque hominum: & particularia, ut aliquis discipulorum, quis uirorum, uter horum, &c. Secundò gradus comparationis. Positiuus quidem: ut nigræ lanarum.* Comparatiuus: *ut fortior manuum est dextera. Superlatiuus: ut doctißimus poëtarum, optimus plebis.* Tertiò, *omne ferè pronomen: ut hæc uolucrum, hic iuuenum, illa sororum, &c. Quartò, duplex numerus, Cardinalis, id est, principalis, quo uulgò numeramus, duo, tres, quatuor, &c. ut duo istorum.* Et *numerus ordinalis, quo ordinem indicamus: ut primus hominum, septimus sapientum, &c. Quintò, aduerbia quædam: ut ubiq; locorum: nusquam scripturarum, &c. Quid est dictio partitiua? Adiectiuum, uel ex eo aduerbium, multitudinis partem indicans: ut nullus, quicunque, maior, maximus, maxime, &c.* Debet'ne *adiectiuum partitiuum cum genitiuo in aliquo accidente concordare? Etiam, quia debet esse eiusdem generis: ut unus fratrum, una sororum: non, una fratrum, &c. Da regulam.*

Sit confórme genus, partítio quando notâtur,
Ni collectîuum, vel vox heteróclita detur.
Rectè étiam dices, Quid agis dulcíſsime rerum?

Adiectiuum partitiuum conuenit cum genitiuo in genere: ut quisq; uirorum, quæq; fœminarum. Ni collectîuum, &c. *Ab hac regula sunt tres exceptiones. Prima in collectiuis: ut optimus plebis, &c. Secunda in heteroclitis: ut infimum cœlorũ. Tertia, ubi adiectiuum partitiuum respicit præcedens: ut Quid agis dulcißime rerum? Dulcißime respicit præcedens subauditum, ad quod dirigitur sermo. Item leo est fortißimus animalium, &c.*

De Comparatiuis & Superlatiuis.

Res símilis géneris, médius gradus atq; suprêmus
Poscunt, ílle duas, híc plures vsque duâbus.
Sin mínus ista áderunt, médio grádui dato sextum.

Comparatiuus & superlatiuus, ut regant genitiuum per regimen partitionis, requirunt comparationem inter res eiusdem generis uel naturæ. Comparatiuus facit comparationem in duo: Superlatiuus inter plura duobus: ut dextera est fortior manuum, benè dicitur, quia fit comparatio inter duas res, scilicet dexteram & sinistram: & sunt eiusdem generis uel naturæ, quia ambæ sunt manus. Dextera est fortior digitorum, malè dicitur, quia sunt plures quàm duæ res: nec sunt eiusdem generis, quia dextera non est digitus. Pollex est fortißimus digitorum, rectè dicitur, quia fit comparatio inter res plures duabus, quia inter pollicem & cæteros digitos: & hæ res sunt eiusdem generis uel naturæ: quia pollex est digitus. Ideò malè dicimus, Hector est fortißimus Græcorum: quia non fit comparatio inter ea, quæ sunt eiusdem generis, quum Hector non sit Græcus, sed Troianus. Esse eiusdem generis, ut hic sumitur, est rem excedentem significari per casum comparatiui uel superlatiui: ut Hector fuit Troianorum fortißimus. Ideo non est bona comparatio, Leo est fortißimus lyncum, quia leo non est lynx. Sin minus ista, &c. *Vbi comparatio non fit inter duo eiusdem generis, comparatiuus habebit ablatiuum: ut doctior illo, uel illis. Et per comparatiuum cum ablatiuo loquendum est, quoties comparatio non fit inter res eiusdem generis, uel naturæ: ut Hector fuit fortior quouis Græco. Leo est fortior lynce. Penelope est castior sororibus suis: non tamen est castißima sororum suarum: quia Penelope non est soror sua, &c.*

Genit

Genitîuum,vel ablatîuum regéntia.
Dat pátrium,aut sextũ tibi cópia,sicut egéstas:
Plenus, inops, sáturat, cum frátribus, implet, abúndat,
Atq; égeo,cáreo,testes: quibus ádijce sanus,
Et miser,& dignus,cum plúribus,& bene multa
Verba: velut crúcio,cũ péndeo, lætor, & ango,
Desípio, abstíneo, pótior: sic ponis, alócq;,
Indóleo,récreo: quæ,pluráq; glossa reclûdet.

Adiectiua, & uerba quædam copiæ & egestatis cum nonnullis alijs, regunt genitiuum uel ablatiuum. Adiectiua quidem, plenus, locuples, satur, diues, abundans, refertus, fœcundus, egenus, immunis, pauper, inanis truncus, oneratus, orbus, orbatus, dignus, indignus, uiduus, uacuus, contentus, saucius, lapsus, miser, sanus, & plura: ut plenus rimarum, plenus lacte: locuples pecuniæ, locuples metu: satur omnium rerum, & satur succo ambrosiæ: diues auri, & auro: abundans uerborum, & uerbis: refertus cibi, & cibo: fœcundus frugum, & frugibus: egenus auxilij, & auxilio: indigus opis, & ope: immunis mali, & malo: pauper prædiorum, & prædijs: inanis ueri, & uero: truncus manuum, & manibus: oneratus tritici, & tritico: orbus parentis, & parente: orbatus oculi, & oculo: dignus, indignus salutis, & salute: uiduus uxoris, & uxore: uacuus rationis, uel ratione: contentus libertatis, & libertate: socius itineris, uel itinere: lapsus animi, uel animo: miser animi, & animo, sanus mentis, & mente: & plura, ut suspensus animi, & animo: liber legum, & legibus: nimius sermonis, & sermone: onustus auri, & auro: cumulatus sceleris, & scelere: frustratus spei, & spe: copiosus rerum, & rebus: tenuis opum, & opibus, &c. Verba uerò, egeo, indigeo, careo, saturo, impleo, cum fratribus compleo, repleo, expleo, depleo, oppleo, &c abundo,

affluo,

affluo, crucio, discrucio, excrucio, pendeo, lætor, ango, desipio, abstineo, potior, alo, indoleo, recreo, & pauca alia: ut egeo defensionis, & defensione: indigeo pecuniæ, & pecunia. Reliqua *sæpius ablatiuum habent: careo tui, & te: saturo gregem pabuli, & pabulo: impleo granarium tritici, & tritico: compleo te metus, & metu, &c. abundo amoris, & amore: affluo frumenti, & frumento: discrucior animi, & animo: pendeo animi, & animo: lætor huius rei, rarò, frequenter hac re: ango me animi, & animo: desipio mentis, & mente: abstineo iræ, & ira: potior rerum, & potior Gallia: alo te pane, nunc tantùm: olim panis dixerunt: indoleo hac re, aliquando huius rei: recreo me animi, & animo.* De *alijs, ut fallor animi, uel animo: participo te consilij, & consilio: scatet mendarum, & mendis, id est, affluit, & plenus est.*

Dat pátrium, aut quartum, fastídio, sed mage quartum.

Fastidio hanc rem, per accusatiuum nunc dicimus: olim etiam, fastidio huius rei.

Regéntia genitîuum, vel datîuum.

Dic sátago rerum; pátrium, aut dantem miserérí,
Sed mage vult pátrium; dóminor dat ritè datîuũ.
In sacris étiam pátrium, velut auxiliâri.
Grammáticæ leges plerunq; ecclésia spreuit.
Tu viuéndo bonos, scribéndo sequâre perítos.

Satago, regit genitiuum rerum: ut satago rerum mearum, id est, anxius, & solicitus res meas curo. M*isereor uult genitiuum, uel datiuum, sed melius genitiuum: ut* M*iserere mei* D*eus, miserere nobis Christe.* D*ominor, & auxilior, datiuum ritè regunt apud omnes* E*cclesiasticos, qui cum genitiuo etiam construunt: ut auxilior miseris: dominor uictis.* In *sacris in genitiuo leguntur*

tur auxiliatus sum tui, & dominatus est bestiarum: sed non imitabimur. Cæterùm si rectè uelimus uiuere, sanctos imitabimur etiam indoctissimos. Si uenustè cupiamus scribere aut loqui, linguæ Latinæ doctos imitari studebimus, licet Nerone peiores.

Verba genitîuum vel ablatîuum habéntia.

Accûso, damno, móneo, contrária laudo,
Críminis aut pœnæ, vel laudis habénto secúndum
Aut sextum. Sed Valla dedit tantúmmodo sexto,
Altero, & ambôbus, neutro, vel vtro, vel vtroq;.

Verba accusandi, damnandi, monendi, laudandi, & his contraria, ut excusandi, absoluendi, uituperandi, regunt genitiuum uel ablatiuum criminis, pœnæ, admoniti, laudis, uituperij: ut accuso te furti, uel furto. Incuso te negligentiæ, uel negligentia. Arguo te mendacij, uel mendacio. Admoneo te debiti, uel debito. Laudo te uirtutis, uel uirtute. Absoluo te iniuriarum, uel iniurijs, &c. Omnia penè genitiuum frequentius habent, quàm ablatiuum, demptis quinque ablatiuis, altero, ambobus, &c. Quia per genitiuum hic loqui non licet, teste Valla: ut utro accusatus es? furti an homicidij? non utrius: neutro accusatus sum, non neutrius, &c. Accusandi uerba sunt: accuso, incuso, ago, postulo, arcesso, insimulo, arguo, noto, alligo, astringo, corripio, reprehendo, criminor, & si qua sunt similia. His contraria, excuso, purgo, &c. Damnandi, damno, condemno, mulcto, admulcto, punio, plecto, conuinco, redarguo. His contraria, absoluo, libero, &c. Monendi, moneo, admoneo, commoneo, commonefacio, commemoro, consulo, &c. Laudandi, laudo, miror, probo, commendo, &c.

In

In quo casu poni debet prétium.
Verba volunt sexto prétium: ponas sine fixo
In pátrio pluris, tanti, quanti, atque minôris:
Cum fixo in sexto. Rarò quartum, válco vult.
Vílius & mélius, peius, vel cárius emi.
Valla negat rectè dici per nómina posse.

Omne uerbum, cuius actus aliquo pretio constat, potést regere post se nomen pretij, uel ualoris, in ablatiuo: exceptis quatuor sine substantiuis in genitiuo semper ponendis: tanti, quanti, cum natis, tantilibet, tantidem, quantiuis, &c. & pluris, atq; minoris, qui cum substantiuis in ablatiuo ponuntur ut cætera: ut emi abs te equum decem aureis: doceo discipulum paruo, aut uili, id est, quod barbari dicunt, pro bono foro. Triticum uenditur magno, aut multo. Quanti mercatus es istum librum? non quanto, nec pro quanto: quia ablatiuo pretij nunquam additur præpositio pro. Ideo dices, quanti pransus es? aut quanto pretio? non pro quanto. quanti cupis cœnare? quanti habitas? quanti portat nuntius epistolam? quanti huc aduectus es? quanti licitaris librum? quanti æstimas uirtutem? &c. non pro quanto, nec quanto, nisi addas pretio. Bene tamen dices, quantum das pro domo? quia hic pro, non additur pretio. Pluris opinione librum emi: quanticunque comparaueris, dignus est. Emi Ciceronem quinque libellis: & ego tantidem. Rarò quartum, &c. *Valeo huc pertinet: ut quanti ualet hæc uacca? decem florenis: minimo ualet hæreditas: quanto pluris ualet doctrina, tanto minoris æstimatur. Aliquando hoc uerbum regit pretium in accusatiuo: ut illud non ualet trientem nummum. Quintil. Idem significent, & idem ualeant, &c.* Vílius & mélius, &c. *In quibusdam solùm aduerbialiter loqui licet, teste Valla: ut emo uilius, & melius uendo, id est, quod Gotthicum uulgus ait, pro meliori foro. Latini, emo minoris. Emo peius, aut carius, id est, emo pluris.*

De

De verbis plures genitiuos regéntibus.

Aéstimo,curo,puto,fácio,cum cónsulo,duco,
Pendo,habeo,refert,est,inter & est,bene iungo:
Antè dabunt dictos pátrios,cũ plúrimi, & æqui,
Et parui, níhili, nauci, floccíq;, boníq;,
Magni, infiníti, maiôris,máximi,& aſsis,
Et mínimi,multi. Quædam bene pónito sexto.

Verba æstimandi, ut æstimo, existimo, curo, puto, facio, consulo, duco, pendo, & habeo, præter genitiuos tanti, quanti, pluris, minoris, regunt etiam genitiuos plurimi, æqui, parui, nihili, nauci, flocci, &c. quibus additur pili, & forsan plures. Pro quibusdam *possunt habere ablatiuum.* Et *significant omnia hæc uerba æstimare: ut parui te æstimo, uel etiam paruo: quid de me fiat, parui curas: ego hanc rem nihili duco: semper te plurimi feci: quod polliceris, æqui boniq; facio: optimi consule, id est, æstima, iudica: rogat ut boni consulas: æqui boniq; consule, id est, in bonam partem accipe: flocci non facio, aut pendo, aut curo: ac nauci facio, id est, sperno, contemno, nihili æstimo.* Floccus *uernaculè, un borion de laine.* Nauci, *putamen nucis, nullius certè pretij.* Item *magni refert, quo loco quæq; dictio posita sit: parui mea interest, an claris sim natalibus, an obscuro genere, modò sim bonus & sapiens: mea nihil refert, dummodo potiar.* Refert *& interest, in reliquis sæpius habent uel nomina, uel aduerbia, multum, plus, plurimum, magis, minus, parum, maximè, minimè, pauxillulum: nihil, aliquid, quid, siquid, & siqua sunt similia: ut* Multum *interest unde quis gaudeat: quod mea refert scire, fac sciam, &c.* Pluris *opes sunt nunc quàm prisco tempore: non aſsis faciunt: noli Grammaticam parui putare: infiniti uirtus æstimanda est.*

Quæ regunt genitîuum vel accusatîuum.

Pauca recordándi pátriū, quartúmue requírunt,
Vt mémini, mémoror: sic oblíuiscor habêtur.

Pauca uerba recordandi, ut recordor, memini, memoror, reminiscor, & hoc uerbum obliuiscor, regunt genitiuum uel accusatiuum. De *genitiuo: ut recordor pueritiæ: memini nuptiarum sororis: memoror beneficiorum: reminiscor historiæ: obliuiscor carminis.* De *accusatiuo:* Recordor *pueritiam: memini lectionem hesternam: memoror nouissima mea: reminiscor acta mea: obliuiscor historiam.* Memoror *hic deponens est.*

De refert, interest, & est.

Refert, inter & est, est signans commoditâtem,
Officiúmue, petit quosuis pátrios, nisi septem.
Refert, inter & est, nostráq;, meáq; reférto,
Cum réliquis. Cápiet cuias, vel cuius, vtrúnq;.
Est nostrū, vestrúmq;, meúmq;, tuúmq;, suúmq;.

Hæc tria uerba, refert, interest, & est, ad alicuius rei commoditatem uel utilitatem, uel officium pertinentia, regunt quosuis genitiuos, præter septem primitiuæ speciei, mei, tui, sui, nostri, uestri, uel nostrum & uestrum. Pro *quibus refert & interest, regunt ablatiuos mea, tua, sua, nostra, uestra, quibus iungitur cuia.* E*st uerò, capit nominatiuos, meum, tuum, suum, nostrum, uestrum.* Exempla, *ut hæc uerba regunt genitiuum:* Vxoris *refert, quid rerum gerat maritus, nosse: boni scholastici interest diligenter studere: boni præceptoris est breuem esse: interest omniū rectè agere, id est, omnium officium est, uel ad omnes pertinet, aut utile est.* Iudicis *est, in causa semper uerum sequi.* Exempla *de refert, & interest, cum mea, tua, sua, nostra, uestra, cuia: ut cuia interest*

terest fures suspendere? uel cuius interest: tua interest concionari: mea refert auscultare: nihil tua refert: id quod tua referebat, aut nostra, aut ipsorum interest. Cuius interest? mea. aut cuia refert? Petri, &c. Exempla de est, cum meum, tuum, suum, &c. ut meum est, te, si quid pecces, punire: tuum est parenti parêre: uestrum est, ô tyrunculi, temporis rationem habere: haud nostrum est, gulæ operam dare, &c.

Genitîuum cum accusatîuo habéntia.

Pœnitet, & tædet, míseret, pudet, & píget, optãt
Accusatîuum patiéntem, cum genítiuo.

Hæc quinque impersonalia actiuæ uocis, pœnitet, tædet, miseret, pudet, piget, regunt accusatiuum patientis rei cum genitiuo agentis: ut pœnitet me peccati: tædet te uitæ: miseret Christum peccatoris: pudet te probri: piget illum laboris. Sub miseret, comprehenditur miserescit. Sub alijs, composita, ut pertædet, dispudet, &c.

De Tenus, ac óbiter de álijs præpositiónibus:

Sæpe tenus, pátrium número præeúnte caréntẽ,
Aut res signántem géminas, vult Valla tenêre.
Vult ad, cũ sóciis, quartum: velut absq; Latînum.
Sub, super, in, subter, casu iungúntur vtrîque
In vário sensu. fácilis docet ómnia prosa.

Tenus, præpositio petit genitiuum pluralem res geminas significantem, aut numero singulari carentem: alioqui uult ablatiuum in plurali, etiam quandoq; genitiuum. Exemplum ubi res sunt geminæ: ut sto in aquis aurium tenus: sum armatus crurum tenus, id est, usq; ad aures, uel crura: nam tenus significat usque ad, aut non ultra, &c. Exemplum de singulari carentibus: ut nuptiarum

ptiarum tenus soror mea collusit pueris. Cumarum tenus caluerunt, &c. Exemplum quando *tenus*, *habet genitiuum pluralem, nec res geminas significantem, nec singulari carentem: ut* Olympus *attollitur nubium tenus.* Temerarius *miles solus penetrauit hostium tenus,* &c. Exemplum *de tenus, cum ablatiuo plurali: ut costis tenus: capillis tenus. Cum ablatiuo singulari: ut stolidè uitam egisti senectute tenus: & uulneratus sum corde tenus: docti sunt sophistæ titulo tenus.* Vult ad, &c. *Ad, apud, ante, &c. quæ simul ponuntur in* Rudimentis*, regunt accusatiuum casum: ut ad patrem, apud uillam, ante ædes, &c.* Velut absque, &c. A, *ab, abs, & cætera, quæ cum his ponuntur in* Rudimentis*, regunt Latinum casum, qui est ablatiuus: ut à domo: ab homine, &c.* Sub, super, &c. *Quatuor sunt præpositiones accusatiuum uel ablatiuum regentes, in, sub, super, & subter: sed plerunq; in diuerso sensu: nam cùm motum significant, certa ratione utrunq; casum tenent: accusatiuum, cum de loco in locum motum significamus: ut uado in urbem, labor in piscinam, sub umbras succedimus,* Postesq; *sub ipsos* Nituntur *gradibus, super oppidum profectus, super astra uolauit, super lodicem ingredior, desilijt subter mœnia. Si autem motum, aut statum, seu quietem in loco significant, ablatiuum quærunt: ut in agro curro, in urbe deambulo, ambulo in porticu, sum in pago, uidi te in templo.* Tityrus *recubat sub tegmine fagi: nos quiescimus sub tecto, dormimus super fronte uiridi, & super frondem sæpius dices: nocte super media studui, & super mediam noctem: subter densa testudine situs, subter lodice reclino.* Fácilis docet ómnia, &c. *Ex longa autoris glossa hæc habes in primis scitu necessaria.* Ad, & Apud *differunt: quòd* Ad, *tam motus quàm quietis uerbum admittit: ut uado ad* Petrum, *sto ad ignem.* Apud, *solum quietis uerbum desiderat: significatq; in loco, uel persona: ut maneo apud* Petrum*, legi apud* Vergilium. Inter Apud, & Penes, *hoc interest, quòd apud, aut locum, aut*

personam innuit: ut, uidi te apud forum: fui apud patrem. Penes, *potestatem significat: ut penes te est salus mea, id est, in potestate tua.* Est *autem penes esse, non apud aliquem esse, sed in, & quasi in potestate alicuius esse.* Ante, *& post, contraria sunt: ut ante me, post me.* Contra, *& erga, à se inuicem dissident: quia contra, in malam partem capitur: ut arma inuenta sunt contra hostes: nisi significet è regione, ex opposito: ut habito contra* Ioannem, *id est, ex aduerso* Ioannis. Erga, *in bonam sæpius: ut erga parentes pius.* Extra, *& intra, aduersantur: ut,* Iliacos *intra muros pugnatur & extra.* Infra, *locum significat: ut infra tectum, & ad dignitatem refertur: ut infra dignitatem meam est, id est, minus quàm dignitatem meam decet: & opponitur supra.* Supra, *& super, discrepant: nam supra, interiectum requirit spatium: ut auis supra me uolat.* Super *uerò significat contiguum, ut sedeo super lapidem. Sic se habet subter, sed non infra, &c.* A, *ab, abs, hoc discrimine distant, quòd à, solum consonantibus iungitur: ut à* Petro. Ab *uocalibus, consonantibus, l, & r, liquidis: ut ab* Andrea, *ab* Ioue, *ab lege, ab rege, ab duce, &c.* Abs, *tantùm q, & t: ut abs* Quinto, *abs* Tito. Coram, *& clam, contraria sunt.* Coram *& ante, differunt.* Coram, *proximitatem significat: ut coram iudice causam egi.* Ante, *significat personam, locum, aut tempus: ut ante me, ante templum, ante duos annos.* Inter Coram, *&* Palam, *id unum controuersum est, quòd coram ad certas personas pertinet, palam ad omnes: & ferè aduerbium est, pro manifestè siue in aperto.* De, *&* A, *hanc habent inter se differentiam, quòd* De, *materiam significat: ut anulus de auro factus.* A, *nunquam materiam innuit, sed causam efficientem.* De *tamen aliquando pro* A, *sumitur:* Emi de Petro, *pro à* Petro. E, Ex, *idem sibi uolunt: sed* E, *consonantibus iungitur: ut è iure, è republica.* Ex, *tam uocalibus, quàm consonantibus: ut ex arbore, & ex dignitate.* Ex, A, *uel* Ab, *hoc discrimine ponuntur:*

tur: Ex, significat plerunq; locum, in quo quis fuit: ut ex amphitheatro uenio. A, uel ab, locum alicui proximum, ut à fonte, uel ab amphitheatro uenio. Sic ad, & in: ut ad tribunal uenit litigator, id est, iuxta. In tribunal uenit iudex, id est, intra. In, ubicunque significatur diuisio, mutatio, aut conuersio, accusatiuum habebit: ut, Vxor Lot uersa est in statuam salis. Troia uersa est in cineres. Daphne mutata est in laurum: Lycaon in lupum. Partior in socios prædam. Diuiditur nomen in duo membra, &c. Super, ablatiuum habet pro de, ubi de re aliqua mentionem facimus: ut Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa. Subtus, perperam ponitur à quibusdam: quia aduerbium est, non præpositio. Etiam inepte dicimus, de post fœtantes, de sub pede, de prope fontes: licet hac parte utantur uiri doctißimi.

Régula última de genitíuo, & óbiter de álijs cásibus pro aduérbijs loci, quam caréntiam rectôris vocat Alexánder.

Quæstio si fiat per vbí, noménq; príôris
Sit númeri, et próprium seu primę, siue secúndę,
In pátrio dabo, quando locũ desígno minôrem.
Milítiæ, bellí, atq; domí, sic ponis, humíq;.
Addimus intérdum díctis terræq;, togęq;.

Propria nomina pagorum, & oppidorum (quæ minora loca dicuntur) primæ uel secundæ declinationis, singularis numeri, cum appellatiuis militiæ, belli, domi, humi, terræ, & togæ, cum uerbo, uel participio, ubi quæstio fieret per ubi, ponentur in genitiuo pro aduerbijs loci: ut si quæratur, Vbi est Papa? optime respondebis, Papa est Romæ. Vbi studuisti? Studui Gandaui. Louanij, Antuerpiæ. Vbi est segnis? Domi. Vbi est temerarius? Militiæ. Sic, poma iacent humi, id est, super terram: condo

corpus terræ, id est, in terra gratus principi belli, togæq́;, id est, in bello, & in pace. Toga uestis erat Romanorum, quà utebantur in pace tantùm: ideo pro pace capitur. Cur dixisti in regula, propria nomina? Quia appellatiua cum in, præpositione, in ablatiuo ponuntur: ut Vbi oras? In templo. Herba hæc crescit in agro, auia mea moratur in pago, auus in oppido. Cur dixisti in regula, propria oppidorum & pagorum? Quia propria aliorum locorum, aut regionum, &c. stabunt in ablatiuo cum præpositione in: ut Petrus studet in Francia: bellum est in Aegypto. Cur dixisti primæ uel secundæ declinationis? Quia si essent tertiæ declinationis, ponerentur in datiuo uel in ablatiuo: ut natus Carthagini, uel Carthagine. Cur dixisti, numeri singularis? Quia si essent numeri pluralis, in datiuo uel in ablatiuo ponerentur: ut, natus Athenis, studet Parrhisijs. Cur dixisti, ubi quæstio fieret per ubi? Quia si fieret quæstio per quò, quà, uel unde, non responderetur in genitiuo: ut quò uadis? uado Romam, non Romæ, &c.

Si ternæ nomen fúerit, numeríue secúndi,
Cum ruri, dábitur terno, aut sexto: mage terno.

Nomina propria oppidorum aut pagorum tertiæ declinationis, aut pluralis numeri, ubi quæstio fieret per ubi, ponuntur pro aduerbijs loci in datiuo uel ablatiuo: elegantius autem in datiuo cum appellatiuo ruri: ut egi Auenione. Sic, moratus sum Vernone, &c. Philosophatus sum Athenis. Tarquinius uixit Gabijs, &c. Ioannes est ruri, & rure.

Tu sextum casum, si quando per vnde, rogâris,
Aut quà, respónde. Si per quò, ponito quartum
In propriis: quíbus vsque cupit rus, cum domus addi.

Nomina propria oppidorum aut pagorum, ubi quæstio fieret per unde, aut quà, ponuntur pro aduerbijs loci in ablatiuo sine

sine præpositione, cum appellatiuis duobus, rus, & domus: ut Vnde uenis? Venio Valentia, Tybure, Lutetia, Lugduno, rure; domo. Quà ibis Romam? Mediolano. sed hic per accusatiuum, & per præpositionem sæpius loquimur, propter amphibologiam uitandam. Si per quò, &c. *Nomina propria oppidorum, & pagorum, ac castrorum, ubi quæstio fieret per quò, ponentur sine præpositione in accusatiuo, cum appellatiuis rus, & domus: ut Quò uadis? Vado Auenionem, Valentiam, Brugas, Bergas, Remos, Parrhisios. Cur dixisti propria oppidorum, pagorum, aut castrorum? Quia appellatiua, aut propria regionum, ponuntur in accusatiuo cum præpositione ad: ut concedò in urbem, ad uillam, iter est mihi ad Asiam, &c.*

Bárbarus haud fies appónens præpositúras.

Si quis contra regulas dictas doctißimos parcè imitetur, ubi usurpauerunt contrarium, aut præpositionem, omittendo, ubi regula exigit addi, aut addendo, ubi regula exigit ut omittatur; non censebitur barbarus. Verbi gratia regula exigit, uado domum, est domi, uenio domo: aliquando tamen teste Valla, inuenimus, uado ad domum, sum in domo, & uenio de domo. Vergil. Italiam uenit, dixit, pro ad Italiam, &c.

Compósitum nomen nolunt rectôre carêre:
Sed tamen vt simplex pósitũ, quándoq; legêtur.

Grammatistæ negant nomen compositæ figuræ posse sine præpositione poni pro aduerbio loci, quia malè dici putant, Ioannes iuit Montem Pessulanum, Sanctum Chamundum, &c. Ego uerò rectißimè dici assero: quia si uera esset grammatistarum regula, non tacuissent de hac re Priscianus, Donatus, Seruius, & cæteri, nec ipse Alexander. Præterea in Græcis manifestè hoc falsum est: ut Neapolis, Constantinopolis, &c. Prætereà apud doctißimos inuenio nomina Latina compositæ figuræ, aut orationes carere rectore: ut sunt Noua Carthago;

Theanumfidicinum, Nouumcomum, & plura.

REGIMEN DATIVI.

Fixa dabunt ternum ſubſtantiuo, mediánte
Verbo: quod per habet, contíngit ſæpe reſólui.

Omne nomen ſubſtantiuum poteſt regere aliud ſubſtantiuum in datiuo, mediante uerbo ſubſtantiuo: ut mihi liber eſt, tibi pecunia: & exponitur per habeo: ut eſt mihi pater, id eſt, habeo patrem: & ſunt tales orationes multò pulchriores, quàm orationes de habeo.

Ternum pro quarto, aut ſexto, cum præpoſitúris
Pónimus, it clamor cœlo. mihi filia curæ eſt.
Cur tibi deſpícior? nunc ómnibus ítur ad aurum.

Datiuus ponitur ſæpe pro accuſatiuo uel ablatiuo cum præpoſitione: ut it clamor cœlo, id eſt, ad, uel in cœlum. Inferretq; Deos Latio, id eſt, in Latium. Tu es mihi uiſus, id eſt, à me. Filia eſt mihi curæ, id eſt, ad curam. Curritur omnibus, id eſt, ab omnibus. Pugno tibi, id eſt, tecum.

Acquiſitiuè ſi ponas verba, datîuum
Hîs dato. Commûnis ferme ómnibus eſto datîuus.

Omne uerbum acquiſitiuè poſitum, poteſt regere datiuum caſum rei acquirentis, aut cuius cauſa aliquid fit: ut doce mihi prolem, id eſt, ad petitionem aut fauorem meum: oro te mater: roga magiſtrum mihi ueniam. Hic caſus communis eſt omnium ferè uerborum, & ſignificat in honorem, uituperationem, utilitatem, damnum, letitiam, iucunditatem, fauorem petitionem, ſimilitudinem, uelut apud Vergil. It haſta Tago per tempus utrunque, id eſt, in perniciem, uel necem Tagi. Idem: Centum cui templa Sabæo Thure calent, id eſt, cuius honorem. Idem: Cui pendere ſua patereris in arbore poma, id eſt, cuius gratia, &c.

Verba

Verba datîuum, vt próprium
casum regéntia.

Tértius est verbis próprius natis fore,sum,fit:
Atque manénte facit:ab,ad,& cō,sæpe:quibus do
Occúrro, fáueo,stúdeo, medeorque,& adûlor,
Auxílior,fámulor,nóceo.Sed dat iuuo quartum.
Páreo, præsídeo, pugno, cum párcere grator:
Quæque frequénter erunt impersonália iunge.
Contíngit,restat,placet,éuenit,áccidit,& fit,
Súfficit,& constat,libet,& líquet,& dolet; adde
His vacat, & condûcit, & éxpedit, & licet, atque
Cónuenit,& præstat.Sed dícito,pértinet ad me.
Attinet,& spectat, rectè coniúngimus isti.
Multa regūt ternū,quibus haud est régula certa.

Datiuum ut proprium casum regentia uerba sunt undeuigecuplicia. Primò, composita à fore: ut spero hæc mihi profore. Vtinam Pellisso adforet nobis,id est, adesset, &c. Secundò composita à sum: ut adsum pugnæ,præsum exercitui, desum nuptijs, obsum tibi,&c. Tertiò,composita à facio,ubi non mutant a,in i, ut satisfacio tibi: malefacio, benefacio tibi: & à fio: ut satisfit tibi: defit mihi æs.sic,bene cupio uel opto tibi, & male uolo tibi, &c. Quartò,uerba plurima cum præpositione Ad, composita, & aliqua cum præpositione Con, regunt datiuum: ut annuo tibi, acclamo illi. sic assuesco, asto, acquiesco, &c. Condormio Petro. Consonat ueritati, &c. Quintò, uerba occurrendi: ut occurro tibi: sic obuio, obsto, obsisto, occurso, obuenio. Sextò, uerba fauendi: ut faueo amico, annuo tibi. Sic arrideo, subscribo, consentio,assentior. Hæreo, adhæreo, astipulor. Concinno, suffragor, accedo, acquiesco. Aspiret Deus cœptis. Septimò,uerba studendi, & diligentiam adhibendi:ut studeo

Grammaticæ: inuigilo pecuniæ: incumbo laudi. Studendi uerba hæc sunt, Studeo, incumbo, incubo, attendo, indulgeo, insisto, insto, inbio, insudo, inuigilo, indormio, innitor, uaco, inhæreo, operam do, impendo, nauo, adhibeo, &c. Octauò, *medeor, & medicor, aris, & si qua his sunt significatione conformia.* Vergil. Senibus *medicantur anhelis. mederi uulneribus.* Nonò, *adulandi uerba: ut adulor diuiti, blandior matri, assentior magnatibus, palpor hero, &c.* Decimò, *uerba auxiliandi: ut auxilior tibi, subuenio pauperi. Sic adminiculor, opitulor, patrocinor, succurro, commodo, incommodo, id est, noceo, &c.* Vndecimo, *famulandi uerba: ut famulor diuiti. Sic ancillor, seruio, & inseruio, &c.* Duodecimò, *nocendi uerba: ut noceo nemini, resisto potenti. Sic inimicor, reluctor, obnitor, insidior, obloquor, detraho, succenseo, indignor, irascor, insurgo, derogo, obtrecto, incommodo, officio, renitor, aduersor, refragor, inuideo, &c.* Tertiodecimò, *uerba parendi, siue obediendi: ut pareo magistro, obedio patri. Sic obtempero, acquiesco, morigeror, obsequor, geniculor, id est, genu flecto: ut geniculor uictori: supplico, audio, ausculto, pro obedio.* Decimoquartò, *uerba præsidendi: ut præsum imperio: & præsum gymnasio, &c.* Decimoquintò, *pugnandi uerba poëtice datiuum regunt: aput oratores & historicos, ablatiuum habent, intercedente, cum, præpositione: elegantissimè uerò accusatiuum cum præpositione in: ut pugno tibi, uel tecum, uel in te. Sic certo, digladior, concurro, congredior. Vis'ne mecum certare literis, &c.* Decimosextò, *uerba parcendi, & ueniam dandi: ut parce mihi domine: ignosce mihi bone magister: stultitiæ, adolescentiæq; ignoscas.* Potest *habere accusatiuum: ut nunc hoc mihi ignoscas quæso, sicut, condona mihi hanc culpam.* Decimoseptimò, *uerba gratulandi: ut gratulor amico: gratulor sorori.* Gratulor, *& grator, id est, propter alterius uel meam secundam fortunam gaudere me dico, uel ostendo.* Decimooctauò, *quædam*

uerba

uerba cum infinitiuo impersonalia, sine eo personalia: sed rarò aliter, quàm in tertia persona, regunt datiuum: ut contingit, restat, & quæ in litera sequuntur: ueluti contingit mihi legere: restat tibi potare. De personali, contingit mihi uirtus: nescis quid mihi obtigit. Placet mihi insanire: sic perplacet, & displicet: euenit mihi ducere uxorem: sic obuenit tibi uxor, &c. Accidit illi uiro bono esse. Fit mihi interdum magno dolore affici, id est, contingit: & sine infinito ponitur plerunque: Sufficit homini scire, quod bonum est. Constat mihi te dixisse, id est, liquet, & manifestum est. Libet uel lubet mihi scire quid agas, id est, placet, & desidero. Collibet, idem. Libido est scire: id est, libet. Liquet mihi, id est, certum est & manifestum. Dolet mihi tam inhonestè uiuere: non uacat mihi audire fabulam, id est, non est mihi otium uel tempus. Conducit tibi studere bonis literis, id est, utile est: expedit tibi uapulare: licet tibi esse sacerdoti. Conuenit tibi dicere. Præstat mihi ridere, quàm flere, id est, melius est. Sed dicito, &c. *Pertinet, attinet, spectat ad me, non autem mihi, dicendum est: ut liber pertinet ad Ioannem, non Ioanni. Decimononò, multa regunt datiuum, de quibus certa non constat regula: ut sto iudicio tuo: renuntio liti: cano receptui: cano progressui, id est, ut milites à pugna redeant, uel ad pugnam progrediantur: diffido uxori: sapio mihi: præiudicat religioni: afficior tibi non uulgariter, id est, te amo: erubescit fortunæ: desuescit honori. Regunt etiam datiuum obumbro, moderor, dominor, & multa alia.*

ACCVSATIVI REGIMEN.

Antè volunt quartum verba infinîta, suôrum
Pòst casum. Præ nulla supîna, gerúndia nulla
Dant casum. Dábitur rectè pòst casus agéntis,
Ni sit in u. Pòst nil capit hoc, vult móbile præ se.
Pòst

Pòst étiam séquitur sua partícipans bene verba.
Nam régimen fit idem, si significátio par sit.

Omne uerbum personale infinitiui modi, regit ante se accusatiuum, post se autem casum uerbi à quo descendit: ut hominem parere Deo, *æquum est. hic infinitiuus parere, ante se accusatiuum hominem regit, post se datiuum* Deo, *ut pareo. Cur dixisti personale? Quia impersonale ante se accusatiuum non habebit: ut interesse, sederi, &c.* Præ nulla supîna, gerúndia, &c. *Nec supinum nec gerundium regit ante se ullum casum, sed post se regit casum agentis, hoc est, quemcunque regit uerbum: præter casum patientis, uidelicet ablatiuum cum præpositione à, uel ab. Supinum tamen in u, nec post se quidem ullum habet casum, sed ante se recipit adiectiuum: ut non dicimus, Scribentem habendum est pennam,* T*empus est* Petrum *legendi historiam, &c. sed Scribenti habenda est penna,* T*empus est* Petrum *legere historiam.* Exemplum *de casu à tergo recto: ut sicut dicimus, lego historiam, ita ueni huc causa legendi historiam: uado lectum historiam. Cur dixisti casum agentis? Quia gerundium, & supinum, teste* Valla, *non regunt, ubi passiuè capiuntur, ablatiuum cum præpositione à, uel ab: quia malè dicitur, iste liber est difficilis ad intelligendum à nobis: non uenio uapulatum à te. Cur sic non loquimur? Quia non est doctissimorum usus, quia semper ablatiuum talem subticent.* Ver*gilius:* Aliter *uitium, crescitq; tegendo.* Idem: Aegre*scitq; medendo. sic,* Memoria *excolendo augetur, id est, dum excolitur.* I*taque supinum in u, quia passiuè semper significat, absolutè ponitur, nec ullum regit casum, adhæret tamen ubicunque adiectiuis: ut rarus inuentu, miserabile uisu, dignum auditu, difficile dictu: id est, ut inueniatur, uideatur, audiatur.* Pòst étiam séquitur, &c. *Omne participium regit post se casum uerbi sui: ut sicut dicimus, amo* Deum, *ita amans, & amaturus*

Deum:

Deum: sicut amor à Deo, ita amatus, & amandus à Deo: sic seruiens Deo, uapulans à magistro, &c. Osculans te, non à te: quia à communibus participia in ans, & in ens, & in rus, solùm actiuè significant: in dus, solùm paßiuè: in tus, utroq; modo: de qua re sunt uersiculi,

Verbum commune quamuis agat & patiatur,
Sola per ans, ens, rus, tamen actio significatur.
Dus, solùm patitur: sed præteritum dat utrunque.

Quæ est ratio cur infinitiua, gerūdia, supina, participia, regant casus uerborum à quibus descendunt? Quid est nobis regula, Nam régimen fit, &c. *Vbi significatio est eadem, regimen erit idem: ut amo, regit accusatiuum: ergo etiam ardeo, pro uehementer amo, regit accusatiuum: ut ardeo* CHRISTVM. *Verg. Corydon ardebat Alexin. Sic rideo te, pro derideo. Verg. Nec uox hominem sonat, id est, sono indicat. Oles ceruisiam, id est, odore repræsentas. Et ubicunque neutrum pro actiuo capitur: ut Exultabit lingua mea iustitiam tuam. Obuiam tibi, similiter illi, ut obuius, similis: doctior pilæ, ut doctus, &c.*

Omne dat actîuum (tólle interdícere) quartum:
Hoc verbum sextum, pro quarto, sæpius optat.

Omne uerbum actiuum, uel actionem significans, regit post se accusatiuum rei patientis, qui in oratione paßiua fit nominatiuus: ut amo Deum, Deus amatur à me: cædo hostem, hostis cæditur à me: aro terram, terra aratur à me: puer osculatur matrem, mater osculatur à puero. Si actiuum paßiuo caret, ad synonymum, aut significatione proximum reccurrendum est: ut loquor uerum, uerum dicitur à me: furaris aurum, aurum surripitur à te, &c. Dixi actiuum, uel actionem significans: ut comprehendam uerba actiua actiui generis, id est, desinentia in o, & habentia paßiua in or: & uerba neutri generis pro actiuis sumpta: ut quiesco, requiesco, pro requietem facio, coëo, duro, &c. Deponentia

uentia & communia, ea quæ significant actionem. Tolle interdícere,&c. *A regula excipitur interdico, quia pro accusatiuo sæpius ablatiuum habet: ut* Interdico *tibi domo mea: domus mea interdicitur tibi: aliquando etiam,*Interdico *tibi domum meam, &c.*

Celo,rogo,dóceo, géminant, vt véstio, quartos
Diuérsos.dices véniam bene póscimus abs te.
InduovestePetrum dic,aut vestem índuo Petro.
Rem tibi, vel de re te celo, dícimus aptè.
Te dóceo de grammática, tu dícito parcè.

*Celo, cum uerbis rogandi, docendi, uestiendi, regit duos accusatiuos pro diuersis acceptos: ut celo te arcana mea: doceo discipulos poësin: rogo magistrum ueniam: uestio te subuculam: induo te tunicam. Cur dixisti duos accusatiuos pro diuersis acceptos? Quia duos accusatiuos ad eandem rem pertinentes, aut qui significantur ad eandem rem pertinere, bene regunt alia uerba: ut uoco te hominem: facio te sacerdotem: uoco te asinum, &c.*Rogandi *uerba,rogo,oro, precor, posco, postulo,obsecro, flagito, exigo, peto: interrogo, percontor, moneo, admoneo, &c. quæ pro altero accusatiuo significante animal rationale, possunt ferè habere ablatiuum intercedente præpositione: ut ueniam poscimus abs te: exigo à te, uel de te pecuniam: peto à te, uel ex te, uel de te hanc rem.* Item *quære ab illo, &c.* Docendi *uerba, doceo, dedoceo, perdoceo, erudio, instruo, instituo, &c.* Vestiendi *uerba, uestio, induo, cingo. Sic exuo, &c.* Hæc *pro altero accusatiuo rei animatæ regunt etiam datiuum: ut induo tibi tunicam: cingo mihi zonam.* Et *ablatiuum: ut induo te tunica: exuo te castris, id est, spolio, &c.* Celo, *triplicem constructionem habet.* Dicimus *enim, celo te hanc rem, celo tibi hanc rem, & celo te de hac re.* Doceo, *itidem pro accusatiuo significante rem, habet interdum ablatiuum cum de*

apud

apud classicos, Sallust. Qui Senatum docerent de cæde fratris. Non tamen libenter dicerem, doceo te de grammatica: pro doceo te grammaticam.

Deléctat, decet, atq; iuuat, da quarto, & opórtet.

Hæc quatuor uerba, delectat, decet, iuuat, oportet, accusatiuum post se cupiunt: & cum infinitiuo impersonalia dicuntur: cum nominatiuo ante se, personalia: ut delectat me studere, aut delectat me studium: decet te castè uiuere, aut te decet casta uita: iuuat nos aspicere arua, aut iuuat nos aspectus aruorum, id est, delectat. Oportet te ire. Inuenitur hoc uerbum personale interdum, sed sine ullo casu post se. Terentius: Quæq; assolent, quæq; oportent, &c.

Compósitum quándoq; dabit sibi præpositúræ
Casum. Quocirca quartum, sextúmq; dat Exit.
Sæpe quidem docti répetunt bene præpositûrã.

Verbum compositæ figuræ regit aliquando casum præpositionis, cum qua componitur: ut Exeo, *ab extra, regit accusatiuum:* Exeo, *ab ex, regit ablatiuum. Sic egredior, ut exeo: egredior domum, uel domo: adeo* Petrum: *circunsistimus magistrum, &c. Cur dixisti in regula, Quandoque, id est, aliquando? Quia sæpe uerbum non regit casum præpositionis suæ: ut arrideo tibi, applico litori, intersum lectioni, &c. Ideo autorum usus magis considerandus est, quàm regula.* Sæpe quidem, &c. *Sæpe præpositio repetitur: ut apud* Ciceronem, Extra *cancellos egredi conabor: accedo ad ignem: adeo ad urbem, &c.*

Quàm poscéndo diu, quartum vel pónito sextũ
Cum quouis verbo. Secus ablatîuus adésto.

Omne uerbum regere potest accusatiuum, uel ablatiuum temporis, sine præpositione, aut accusatiuum cum præpositione per

per, ubi fieret quæstio per quandiu, aut quandudum. At *quæstione facta per quando, aut quanto tempore, pro intra quantum tempus, solus ablatiuus datur: ut, Quandiu habitasti* Lutetiæ? Tres *annos, uel tribus annis, uel per tres annos. Quandudum obijt pater tuus?* Abbinc *tres menses, uel tribus mensibus: & sæpius quidem hoc per accusatiuum dicitur. Quandudum & quampridem, id est, quod rusticè dicitur, quandiu præterijt quòd.* Sed *quandudum quærit de re non adeò diu præterita. Quampridem, de re ante multos etiam annos facta. Quando uenisti?* Hora *tertia. Quanto tempore hæc scripsisti?* Tribus *horis.*

Aequíualens géminis, harum si iúngitur vni
Díctio, pro réliqua tantúmmodo debet habéri.

Quoties dictio æquiualet duabus dictionibus in significando, si ipsi altera illarum iungatur, capietur solùm pro reliqua: ut egredior domum, id est, gradior extra: egredior extra domum, id est, gradior. Cedo, id est, do locum: cedo loco, id est, do, &c.

Quantum sit spátium, quarto, vel dícito sexto.
Astvbi quid factum, sexto tantúmmodo prome.

Verbum eundi uel distandi, regit accusatiuum uel ablatiuum distantiæ aut spatij: ut ambulaui septem milia uel milibus. Lute*tia abest hinc iter, uel itinere decem dierum, &c.* Ast ubi quid, &c. *Si ubi quid factum sit, quæratur, respondetur ablatiuus: ut captus est latro sexto ab urbe lapide, non sextum lapidem, &c. Sed opus est ut nomen distantiæ sit, alioqui præpositio addetur: ut* Petrus *mortuus est in carcere.*

REGIMEN ABLATIVI.

Natúra fáciens régitur sine præpositúra
In sexto, à verbis permúltis, mobilibúsque.
Sic dabis efficiens quodcúnque; modò bene possis

Hoc,

Hoc, per, præ, propter, reſeſâre: pudôre tacê-
mus:
Te virtûte colo: tardus ſénio: grauís ære:
Rex dono Chriſti: diuíno númine præſul.

Omne ferè uerbum, & plurima adiectiua regere poſſunt ablatiuum cauſæ efficientis, præcipuè naturalis, ſine præpoſitione: qui ablatiuus declaratur per præpoſitionem per, præ, uel propter. De uerbis: ut taceo pudore: rubeſco ignorantia: tremo metu: eiulo dolore: baccharis ebrietate: id eſt, propter pudorem, ignorantiam, &c. aut præ pudore, &c. Sic expergiſcor clamore: hic ſtupet uitio: lamentor triſtitia: pingueſcit glis ſopno: ægroto labore: fatigor itinere: amo te uirtute: fulges claritudine natalium: uapulas à præceptore petulantia. Feci amore tui, cauſa efficiens eſt, non finalis: ſic ieiuno Dei amore: ueni gratia tui uidendi: gratia Dei ſum, quod ſum: auxilio tuo euaſi, id eſt, per auxilium tuum: conſumor cura: dolore maceror. De adiectiuis: pallidus morte: albus frigore: tardus ſenio: grauis ære: ſuperbus honore, &c. id eſt, propter mortem, frigus, &c. Rex dono, &c. *Quædam ſubſtantiua dignitatum nomina, regunt ablatiuum cauſæ efficientis: ut* Dei *gratia rex: diuino auxilio* Papa, *&c. Loquimur ſic Chriſtiani, ſcientes omnem poteſtatem eſſe à* Deo.

Matéries ex qua, raró ſine præpoſitúra
Pónitur: vt, fuluo nummos cudít faber auro.

Materia ex qua aliquid fit, in ablatiuo exprimitur ſæpius cum præpoſitione de, è, uel ex: ut facit faber ex auro calicem, homo factus eſt de limo terræ. Aliquando præpoſitio ſubauditur, ſed ferè apud poëtas. Vergilius: Sectaq; intexunt abiete coſtas, &c.

Matériam circa quam propríetas habet eſſe,
Móbile, cum verbo, ſexto capít: auctus honôre,
Lactéque diſténtus; ſic adiectîua dabúntur

m Plúr

Plúrima, cum verbis fungor, vescor, fruor, vtor,
Víctito, fraudo, beo, dono, afficio, colo, sterno,
Cum multis iunges, quæ prosa reclûdet abundè.

Plurima adiectiua, & uerba regunt materiam circa quam proprietas uersatur, in ablatiuo. Exempla *de adiectiuis: ut, auctus honore, muneribus: uber distentum lacte: duplex auro: uir duplex animo: fœcundus prole: fœtus armis: loca fœta furentibus* Au*stris, id est, plena, ac referta: dignus & indignus laude: immunis crimine: uacuus culpa, & à curis: mundus uita: orbus liberis: nudus uestibus. Sic certa adiectiua carentiæ: cassus lumine: extorris patria: liber peccato: exul natali sŏlo, &c.* Exempla *de uerbis: fungor magistratu: uescor carne: fruor amici aspectu: utor nummo: uictito lacte: fraudo te iure: beo te diuitijs: dono te equo: afficio te honore: colo te modico munere: sterno lectum tapetis: libero te curis: spolio te ueste, &c.* Ex *prosa, muneror deponens: uel munero actiuum, id est, dono: ut, te muneror equo: dignor te laude, id est, dignum iudico: sic indignor, id est, indignum iudico: exonero te fisce: expedio te solicitudine: impleo nauem frumento: abundo, affluo omnibus rebus: magnifico te uerbis: delibuo te unguentis, id est, ungo: potant me aceto: oblecto te carmine: cōmunico te consiliis meis: instruo te armis: infamo te opere: euacuo animam uitiis: purgo me obiectis, &c.*

Forma modúsue datur per casum ritè Latînum.

Nomen *formæ, uel modi, regitur in ablatiuo sine præpositione, à uerbo, & adiectiuo nomine, aliquando etiam à substantiuo, quotiescunque aptè fieret interrogatio per quomodo: ut, canto alta uoce: aspicio te toruis oculis: facies miris modis pallida.* Ecce *si quis quærat:* Quomodo *cantas? aptè respondebis, Submissa uoce: graui accentu.* Quomodo *hic est magister? nomine, & titulo, non re: nomine* Petrus: Ioannes, *cognomine* Pelisso: *sum tibi natura pater, præceptor consilijs:* Troianus *origine*

origine Cæſar : ſpe diues, re pauper : more meo doceo.

Móbile vel verbum, menſûram dat ſibí quarto,
Vel ſexto : longus treís vlnas, vel tribus vlnis.

Adiectiuum uel uerbum regit menſuræ nomen in accuſatiuo, uel in ablatiuo : ut, hic pannus eſt longus tres ulnas, uel tribus ulnis : muri ducentos pedes alti, quinquagenos lati : Niniue *magna itinere trium dierum.*

Menſûram excéſſus verbum, vel móbíle, ſexto
Optat : vt excêdo dígito, pede lóngior vno.

Dictio ſignificans exceſſum regit ablatiuum qui ſignificat quantitatem exceſſus certam, uel incertam : ut ſum te longior capite : hoc lignum excedit illud digito : ſum te modico doctior: multo fortior, &c. annoſior me es duobus annis : ſum te iunior octiduo, aut nouendio, non ultrà, nec ſeptidio, ſexdio, quindio, ſed bene quatriduo, triduo, biduo.

Paſsíuis ſextum dábimus cum præpoſitúra
A vel ab: Accípiens ſic do, Diſtâs, Remouénſqꝫ.
Sic álius ponas : & quæ confórmia noris.

Omne uerbum paßiuum poteſt regere poſt ſe ablatiuum mediante præpoſitione à uel ab : ut amor à Petro *: liber legitur à magiſtro : uapulas à præceptore : infans oſculatur à matre.* Per *paßiuum, intellige id omne quod pati, uel tanquam pati ſignificat, ſiue in o, ſiue in or deſinat : ut audior, uapulo, fio, naſcor, &c.* Accípiens ſic do, &c. *Verba* Accipiendi, Diſtandi, *&* Remouendi, *regunt ablatiuum cum præpoſitione à, uel ab : ut accepi literas à* Petro *: habui à* Paulo *: audiui à nuntio : didici à monitore : conduxi domum à* Paulo *: intellexi à matre, &c.* Longè *diſtat à nobis* India *: abſum ab* Italia *: non abhorret à ueritate, id eſt, non alienum eſt : non ſecus abhorres à lite-*

ris, quàm Satanas à signo crucis: discedite à me: homo differt à bruto: discordat, discrepat à tuo sermone: dißident à se inuicem: facesse à me, &c. Remoue à me lapidem: *aufer à me aurum, summouit omnes Philosophos ab urbe: arce felem à butyro: auerte iram tuam à nobis: à morte perpetua libera nos domine: eripe me domine ab homine malo, &c.* Sic álius ponas,&c. *Quædam adiectiua regunt ablatiuum cum à uel ab: ut alius ab ipso. sic alter, diuersus, &c. Primus à rege, secundus à Principe: integer à uitijs: castus à venereis: oriundus à Troia: uacuus à curis: immunis à peccato, &c.*

Instruménta dabís sextis, sine præpositúra.

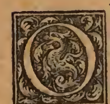
Quoduis uerbum potest regere instrumentum in ablatiuo. cui nullo modo addi potest præpositio: licet in uernacula lingua audiatur cum: ut, aro equo: scindo panem cultro: pugno gladio: nitor baculo: scribo calamo, &c.

Absq; regénte duos sextos bene pone sequélæ.
Díscunt discípulí, me præceptôre docénte.

Quoties duæ orationes nominatiui & uerbi sic se habent, ut alteri apponatur talis particula, dum, quando, postquam, &c. lepidè priorem mutamus in duos ablatiuos, qui non reguntur, sed absolutè ponuntur in designatione sequelæ: ut pro, dum magister legit, discipuli scribunt, eleganter dicitur, magistro legente discipuli scribunt. Sic, Magi apertis thesauris suis obtulerunt munera, id est, postquam aperuerunt, &c. lectis sacris, reuertor ad poëtas: cœna facta, cantamus: magistro recitaturo, Petrus iuit in forum: id est, dum magister paratus est recitare, &c.

DE

DE ORDINE DECLARATIONIS Grammaticæ, & de Syntaxi Reciprocôrum, LIBER IX.

Ptándi debent aduérbia, siue vocādí Súmere princípiũ, velut interiéctio, sæpe,
Ecce, agè, & heus, post hæc casum decet áddere quintum.
Hinc rectum séquitur verbum. Tíbí sit generâlís
Régula: Quæ à tergo régitur, vult díctio cuncta
Postpóni. Si quid declârat, iuris idem sit.
Si quid sit tacitè pósitum, supplêre iubêbo.

Regulæ ordinis Grammaticæ declarationis, sunt septem. Prima regula: Excitandi particulæ, ut aduerbia optandi, uocandi, demonstrandi, hortandi, & respondendi, & interiectiones plerũq; sunnunt principium in ordine Grammaticæ declarationis. Secunda regula, Post hæc sequitur uocatiuus. Tertia, Post uocatiuũ sequitur nominatiuus à fronte uerbi rectus. Quarta regula, Post nominatiuum sequitur uerbum personale finiti modi. Semper intelligo, si sit in oratione. nam si hæc absuerint, ab impersonali inciperemus: ut, tædet animam meam uitæ meæ. Quinta, Dictio recta à tergo, sequitur dictionem regentẽ. Itaq; post uerbum personale aliquando sequitur nominatiuus: ut, sum homo. aut genitiuus: ut, miserere mei. aut datiuus: ut, seruio Deo. aut accusatiuus: ut, amo Deum. aut ablatiuus: ut, careo nummis. Propter eandem regulã, aliquando ante nominatiuum ponitur obliquus: ut hei mihi, amore pereo: & ante uerbum obliquus: ut studens uirtuti laudatur.

Ideo diligenter considerandum, quem quæq; dictio casum regat. *Sexta regula,* Declarans *declarato postponitur, ut adiectiuũ substantiuo, aduerbium uerbo, infinitiuus finito.* Itẽ *infinitiuus, & supinum & gerundium postponitur adiectiuo : ut certus mori, aut moriendi: turpe dictu, &c.* Ideo *ante uerbũ finiti modi aliquando ponitur infinitiuus.* Accusatiuus *præponitur infinitiuo, si à fronte regitur.* Præpositio *semper regit casum à tergo, ideo in declaratione præcedit.* Præpositio *cum suo casu, postponitur uerbo per hanc regulam: quia ipsa, cũ casu, declarat significationẽ uerbi: ut, uado ad forũ.* Septima, In *declaratione orationis diligenter uidendum est an aliquid subaudiatur : quia hoc suppleri debet : ut, miserã me, uereor. subauditur, ô, uel heu.* Vnde *mihi lapidem?* Hebræi *sunt, & ego, &c.* Quid *est declaratio* Grammaticæ? Ordo *quidam, quo singulæ dictiones ad suam naturã, propriumq; regimen reducũtur clarioris intelligentiæ gratia.* Hãc *uocat* Alexander *constructionẽ, non satis propriè : quia construere propriè, est aliquid debitè componere.* Qui *autem orationem pueris declarat, non construit, sed ab alio constructam resoluit, aut destruit, aut ordinat, ut à pueris intelligatur.* Quocirca *rectiùs dixeris ordinem, aut destructionem, aut resolutionem, aut declarationem.*

Exceptiónes à præmíssis régulis.

Quod rogat, atq; refert, & habet quod vím referéntis
(Vt qđ verba petit semper duo, dũ quia, donec)
Atq; negans præit: ob lógicam mutábitur ordo.
Præcédens semper præpónitur & referénti.

Prima exceptio, Interrogatiuum *semper præcedit : ideo ab obliquo, uel aduerbio sæpe inchoamus ordinem : ut,* Quem *quæritis?* Vbi *uidistis hominem?* Quem *tædet uitæ? &c.* *Secunda exceptio,* Nomen *relatiuum, & hinc aduerbium, præcedit dictionem, à qua regitur : ut, hic est, quem uidere diu cupiui : uidi campum*

pum ubi Adam habitauit. Relatiuum pronomen non præcedet: ut dedit amicus ad me carmen, ego misi ei aurum. Cur magis præcedit relatiuum nomen, quàm relatiuum pronomen? Quia qui, qualis, quantus, &c. exponuntur per coniunctionem &, quæ uult præponi: illam nunquam includit pronomen: ideo etiã tantus, talis, non præcedent, quia non includunt eam coniunctionem. Tertia exceptio est, Dictiones uim relatiuam habentes, ut quæ ad sensus perfectionem plura uerba petunt, debent in declaratione Grammatica præcedere. Quæ sunt tales dictiones? Nomina, uel aduerbia infinita, cùm, deinde, deinceps, sic, sicut, sicuti, dum, quum, quando, quia, quoniam, licet, postquam, quàm, quamuis, & similia his plurima. Quarta exceptio, Dictio negatiua debet præcedere: ut neutiquam faciam: neminem uideo. Aduerbium prohibendi, etiam negandi uim habet, ergo præcedit: ut ne feceris. Quinta exceptio, Propter logicorum regulas oportet interdum contra dictas regulas partes orationis ordinare: ut, cuiq; homini anima est: aliquo homine sum doctior, &c. Sonorum, alius uox, alius non uox, &c. Sexta exceptio, Relatiuum necessariò postponitur antecedenti: ideo obliquus contra dictas regulas aliquando præponitur nominatiuo, aut uerbo: ut, Ciceronem diligit filius suus. Defendite Cæsarem ô sui milites. A Cicerone diligitur filius suus. Piget Ciceronis suum filium. Fratrem iam pigere incipit uxoris suæ.

DE RECIPROCIS.

R*eciprocum, est relatiuum reflexiuum, quod ad id, unde prodijt, reuertitur: ut primitiuum sui, & deriuatiuum suus: uelut, iste amat se, ecce hic amor reflectitur ad amantem. Sic iste diligit filium suum, hìc dilectio tendit in rem diligentis. Sic spiritus reciprocatur, cùm recipitur. Similiter & unda uicißim alluens litus reciprocatur. Euripus etiam fluuius, ad pristinum subinde cursum rediens reciprocus est. Vt autem facilè pateat ad reciprocorum notitiam iter, ante omnia diligenter*

considerandum est principale suppositum, ad quod fieri debet reciprocatio: ut, Superbus est sui laudator: Ioannes *amat patrem suum: expectat te* Ioannes, *ut se iuues: principale suppositum est* Ioannes. *Sic in omnibus orationibus de ut, & ne principale suppositum, est suppositum prioris orationis: ueluti, magister præcepit ut ad se uenirem.* Ioannes *timet ne sibi noceam.* Ioannes *diligit* Petrum *& fratrem suum, de fratre* Ioannis *intelligitur.* Ioannes *diligit* Petrum *& fratrem eius, de fratre* Petri *intelligitur: quia hic ad obliquum, illic ad principale suppositum fit relatio.* Ideo in Euāgelio *bene dicitur,* Iacob *genuit* Iudam *et fratres eius. Qui surgens accepit puerum, & matrē eius de nocte.* Et *uocabis nomen eius* IESVM: *ipse saluum faciet populum suū à peccatis eorum: eorum dixit, non suis, ne de peccatis* IESV, *quæ nulla fuere, loqui uideatur. Misertus est dominus timentibus se. Quæsiuit* Dominus *ex* Petro *an se diligeret.* Intercedente coniunctione *non reciproco utimur, ut dictum est.* Terentius: Pamphilus *dat fidem, uxorem fore sibi hanc: nam pater aliam ei desponderat.* Antecedenti *non erit annexum reciprocum: quia nollem dicere, filium suum diligit pater suus. Quanuis autem interdum communiter per reciprocum, ac non reciprocum loqui liceat, non tamen id semper licere putabimus.* Verbi *gratia, indifferenter dicere licet, omnes optant, quod sibi utile est, & quod eis uel ipsis utile est.* Non *tamen dicam,* Omnes *optant quod eis utile putant, sed quod sibi, &c.* Item *quando per reciprocū generaretur amphibologia in alio relatiuo, ut is, & ille: sine amphibologia uti licet, uitabimus dubietatem, ut apud* Ciceronem *in* Bruto, *Præsertim cum ille Quintum Scæuolam sibi minorem natu generum prætulisset.* Dubium *an sibi ad socerum, an ad* Fannium *referatur: & si dixisset ei, de* Fannio *utiq; locutus intelligeretur.* Item *non dicemus, suus est illius seruus, aut doceo suum solius seruum, more Prisciani, quem præter eum nullus obseruat.* Neque *per solum nominatiuum, sed etiam per alios casus loquemur, quando ad*

ad possessorem possessio transitionem facit. & non ad alium: ut, Ciceronis suum filium piget. Prætereà quoties nomen propriũ, pronomen, aut aliud, ad quod fiat reciprocatio, præponitur cum uerbo, & sequitur aliud suppositum cum uerbo, licet supposito addere suus, propter reciprocationem factam ad priorem sermonem, aut pronomen non reciprocum, propter respectum ad secundum. Quando uerò tantùm unus casus sine uerbo præcedit, si ad ipsum fieri potest reciprocatio, non ponetur aliud pronomen. Exemplum prioris: ut, ille aut Ioannes, aut seruus tuus rogat te, ut suus, aut eius apud te cœnet filius. Exemplum secundi: ut, Pythagoram uenerabantur sui discipuli, non discipuli eius. Prætereà, quando ablatiui absolutè cum reciproco præcedunt, non habet aliud pronomen locum: ut non dicam, Tradito ei, sed sibi puero, uir dicendi peritus ingenium eius perspiciat. Prætereà, in construendo, ubi suus præponitur, utemur interdum resolutione in non reciprocum: ut illud Senecæ, Sæpe in magistrum scelera redierunt sua. Sic ordinabitur, scelera magistri sæpe redierunt in ipsum, aut in eũ. Difficilis tamen est resolutio, ubi suũ est substantiuum: ut hîc, Suum cuiq; persoluatur: nisi dicatur, Quod cuiusq; est, id ei persoluatur: & similiter, ubi suus pro proprio ponitur: ut, Sunt & sua dona parenti: sua, id est, propria dona. Prætereà, bona censebitur reciprocatio, quando pronomen reciprocum ad principale suppositum refertur: quod fit, quando loco reciproci poni potest in uero sensu ipsemet, aut ipse idem cum dicto supposito. Verbi gratia in illo Terent. Orare iußit, si se amas, hera, iam ut ad se uenias: si se scilicet ipsam heram: ad se, id est, ad semetipsam. Non tamen licet dicere, Petrus non adest, sed filius suus, imò filius eius: bene autem dicitur, Petrus filium suum misit. Prætereà, ubi principale suppositum est quisq; aut unusquisque, ferè locum habet reciprocatio, si tamẽ superior seruetur regula: ut, Quisq; sui memor est. Vnusquisq; ad proximum suum respicit: non tamẽ dicas, Ioannem nemo diligit, sed unusquisq; liberos suos

fouet, si de liberis Ioannis *loquare : dicendum est enim, liberos eius.* Præterea, *quoties suus ponitur pro debito aut proprio, aut substantiuum est, ferè locum habet:nec eo facilè quis abutetur:ut,* Suis *horis id facit. Sua & suos conseruat diligens paterfamiliâs.* Præterea, *quoties gemina est locutio, ita ut bina complectatur supposita, licèt ad prius dare reciprocum, aut ad posterius non reciprocum : ut* Quisq; *uult quod sibi, aut ei expedit:* Iuuenis *non petit, ut illum aut se miserum putetis.* Præterea *quoties sic ante hanc præpositionem* Inter, *ponitur genitiuus, datiuus, aut ablatiuus, licet non reciprocum, & reciprocum subdere : ut,* Grammaticorum *inter se uel inter ipsos : Grammaticis inter se, uel inter ipsos : sed Grammatici inter se, & scio Grammaticos inter se dissentire, &c. non inter ipsos.* Ad hoc, *quando uerba singula sunt, sed duplex respectus, alter ad suppositum, alter ad obliquum, si pronomen respicit suppositum, erit reciprocum : sin obliquum, potius non reciprocum : reperitur tamen & reciprocum.* Exemplum *prioris, ut tueatur nos deus propter bonitatem suam, non eius. Secundi : ut,* Cepi *columbam in nido suo, & eius : quia resoluitur, columba capta est in nido suo. Si uerò dixero,* Ioannes *cepit columbam, addam, in nido eius. Si tamen obliquo addatur uerbum, uel aduerbium, ad quod reciprocatio fieri debeat, erit ei locus : ut,* Inueni *leonem iratum ob amissam prædam suam, non eius.* Est *enim idem quod irascebatur.* Postremò, *quoties inter obliquos interuenit coniunctio, non est reciproco locus : unde non dicam, cepi leonem, & catulos suos, sed & catulos eius.* In *reciprocis multi errauerunt: aut ipsis ex industria abusi sunt, ut* Valla *ostendit : sed, ut bene cum* Valla *dixit doctißimus* Badius, *cautè uidendum, ad quid sit relatio : ne non illi, sed nos erremus censura.* Hactenus *in genere.*

ARS

ARS VERSIFICATORIA.

LIBER X.

Cárminis & metri ſeu verſus definítio.

VID *eſt carmen? Oratio ſtrictiori pedum lege coërcita, & ornatiſsimum dicendi genus Vnde dicitur carmẽ? A canendo, quòd ſit aptum cantibus: non quòd lenocinio uocis cantanda ſint carmina, ſed cum quadam grauitate pronuntianda. Nam autore Cæſare, Qui bene legit carmina, bene cantat: qui uerò bene cantat, malè legit. Quomodo aliter dicitur carmen? Metrum, ex eo quòd certa pedum menſura carmen metiri ſoleamus. Quomodo aliter? Verſus, quòd tandiu uerti debeat, quoad rectè conſtituatur: uel quia uno uerſu finito ad principium alterius uertantur.*

DE PEDE.

Quid eſt pes? Metrica ſyllabarum conſtitutio. Dicti autem ſunt pedes: quia quemadmodum pedibus ambulamus, ſic carmina quibuſdam quaſi pedibus incedere uidentur: uel quia per eos ueluti ſcalarum gradus, carmina ſcandimus. Quid eſt ſcanſio? Legitima metri in ſingulos pedes diſtinctio. Dic aliquot ex uulgatioribus carmina. Hexametrum, Pentametrum, Sapphicum, Aſclepiadeum, Phaleucium. Habes'ne ſuper his regulas? Habeo. Oſtende.

Hexámetrum carmen, eiúſq; composítio.

Hexámetrum ſenis carmen pédibus ſit, & vſq;

Dáct

Dáctylus est quintus, sextam sibi vult regiônem
Spondêus, reliquísque locís sit vtérlibet horum.

Dic sensum. Carmen hexametrum sex pedibus constat: quorum quatuor primi sunt dactyli uel spondei, quintus tantum dactylus: sextus uerò spondeus. Quid est dactylus? Est pes constans tribus syllabis, quarum prima est longa, & duæ ultimæ breues: ut scrībĭtĕ, cārmĭnă. Quid est spondeus? Est pes constans duabus syllabis longis: ut, Dōrēs, scrībūnt. Affer exemplum carminis hexametri. Arma, uirumq; cano, Troiæ qui primus ab oris. Scande. Armă uĭ, dactyl. rūmquĕ că, dactyl. nō Trō, spond. iæ quī, spond. prīmŭs ăb, dactyl. ōrīs, spond. Scande, id est, distingue pedes, metire carmen, &c. Cur dicitur hexametrum? Quia sex pedum ictibus ipsum metimur: ab hex, id est, sex, & metrum, id est, mensura. Quid in id annotari præcepit Despauterius? Hæc sequenti litera contenta.

Pedes nothi siue illegítimi in hexámetro.

Hæc te legítime dócui: nam sæpe poëtæ
Ipsa minus seruant. tu quanta licéntia cautus
Est permíssa, vide, ne quando túrpiter erres:
Namque rei gráuitas, quinta in regiône locâuit
Spondêum: veluti, Magnū Iouis increméntum.
Dátque pedes alios Maro. tu puer élige legem.

Explica. Heroici uersus pedes legitimi, id est, ex carminis lege debiti, sunt dactylus & spondeus. Admittuntur tamen nothi, id est, illegitimi per poëticam licentiam, quā cauebis, quia rara occurrit: nec nisi in magnis operibus eorum Poëtarum, qui extra omnem inuidiæ aleam positi sunt. Poëtæ itaq; in quinta regione sæpe spondeum locant, ubi rei grauitas & maiestas significatur, aut mœror & languor: tamen id raro est faciendū. Verg. Chara

Deûm soboles magnum Iouis incrementum. Idem: *Tu'ne ille Aeneas, quē Dardanio Anchisæ?* Et iterum de Simone maximam *tristitiam languoremq; simulante: Constitit, atq; oculis Phrygia agmina circunspexit. Hi uersus spondaici dicuntur. Quandoque sexto loco est dactylus, sed uix nisi hypermeter locum habeat.* Verg. *At tuba terribilem sonitū procul excitat horrida. Ob eam rem tales uersus dactylici appellantur.* Reperiuntur *& alij pedes in diuersis locis hexametri, qui sunt* Iambus, Anapæstus, Proceleusmaticus, *nisi cæsuræ licentiam esse uelis.* Tu *licentiam cauebis, nisi tantus fueris, quanti hi apud quos ea licentia reperitur: & tum ita cautè, & ita parcè utêris, ut ueteres. Qui sunt hi pedes, quorum modò meministi?* Iambus, *est pes constans ex duabus syllabis, priore breui, altera longa, ut dŏcēs.* Anapæstus, *pes constans tribus syllabis, quarum duæ primæ sunt breues & ultima longa: ut ănĭmās.* Proceleusmaticus, *pes qui constat quatuor syllabis breuibus: ut ărĭĕtĕ, & uertitur in dactylum per synæresin, quasi i, uocalis fiat consonans.* Est *autem synæresis, duarum syllabarum in unam propter uersum contractio. Subijce reliqua.*

Vltima versus anceps.

Vltima cuiúsq; est commûnis syllaba versus.
Nec credas esse in sexta regiône trochæum.

Vltima syllaba cuiuscunq; uersus, est anceps, id est, communis, siue ad placitum, quod dixit Alexander.

Penthemímeris, cum álijs cæsúris.

Per penthemímerim, breuis est prodúcta licénter.

Penthemimeris est, ubi post duos pedes manet syllaba partem orationis finiens: ueluti, Omnia uincit *amor, hic post duos pedes ōmnĭă uīncĭt ă, manet syllaba mōr, finiens hanc orationis partem amor: cuiusmodi syllaba inuenitur licenter produci, si naturaliter sit breuis, ne dicatur tertio loco esse* Iambus, *quem*

non recipit heroicum, teste Quintiliano. Alibi, At tibi Tymbre *caput* Euandrius *abstulit ensis.*

Pentámetrum carmen.

Pentámetrum vult quinq; pedes, pes tértius esto
Semper spondêus, quartus, quintúsq; anapęstus.
In réliquis spondêus erit, vel dáctylus, vt vis.

Pentameter uersus constat quinque pedibus, quorum tertius semper spondeus est: quartus & quintus anapæsti: reliqui spondei, aut dactyli: uel his misti, ut uis. Semper autem adsit penthemimeris, siue cæsura. Exemplum: Omnibus inuideas liuide, nemo tibi. *Metire, ōmnĭbŭs, dactyl. ĭnuĭdĕ, dactyl. ās lī, spond. ŭĭdĕ nē, anapæstus: mō tĭbī, anapæstus.* Alij *scandendo post duos primos pedes faciunt cæsuram: deinde duos dactylos sumunt cum altera cæsura, sic,* Arte *leuis currus, arte regendus amor: ārtĕ lĕ, dactyl. uis cūr, spond. rus, cæsura. ārtĕ rĕ, dactyl. gēndŭs ă, dactyl. mor, cæsura. Vnde dicitur pentameter?* A *pente, id est, quinque, & metro, mensura: quia quinque habet mensuras, seu pedes.* Pentameter *uersus cum hexametro iunctus faciunt carmen elegiacum, miserijs, alijs etiam rebus scribendis aptum: quale est,* Fortunam *reuerenter habe quicunque repentè* Diues *ab exili progrediere loco.* Et *debet cum eo sensum concludere, aut suspendere, ita ut in sequentibus duobus penitus absoluatur.*

Asclepiádeum carmen.

Vult Asclepiádis versus, spondêon habêre
Princípio: binos hinc ritè capit choriámbos:
Pyrrhíchius séquitur, quo non velócior alter.

Asclepiadeus uersus constat spondeo, duobus choriambis, & pyrrichio: ut, Sanctorum *meritis inclyta gaudia.* Distingue *pedes.* Sānctō, *spond. rūm mĕrĭtīs, choriam. īnclȳtă gaū,*

chor

choriamb. dĭ ă, pyrrhic. Quis pes choriambus? Qui constat quatuor syllabis, quarum prima est longa, secunda breuis, tertia breuis, quarta longa, ut nōbĭlĭtās. Quis pyrrichius? Qui ex duabus breuibus conficitur. Vnde dicitur uersus Aesclepiadeus? Ab Aesclepiade inuentore.

Sápphicum carmen.

Quinqꝫ pedes Sapphus carmē capit: esse trochęͦ
Vult primus, quartúsqꝫ & quintus: tértius autem
Dáctylus: ipse locum sumes spondêe secûndum.
Hoc carmen post treis versus sibi iungit Adônis
Metrum: quod sic fit, spondêum dáctylus anteit.

Carmen sapphicum constat trochæo, spondeo, dactylo, duobus trochæis: ueluti, Vt queant laxis resonare fibris. Metire. ūt quĕ, trochæus, ānt lā, spondeus, xīs rĕsŏ, dactylus, nārĕ, trochæus, fībrīs, trochæus. Huic carmini, post tres uersus, subditur Adonium, siue Adonicum, sic dictum ab Adone puero, uel ab Adone inuentore, dactylo & spondeo constans: ut nūbĭbŭs ātrīs, cōndĭtă nūllūm, &c. Nomen habet à Sappho puella, primum hoc genere apud Græcos usa. Quid est trochæus? Pes qui ex longa & breui constituitur: ut sōluĕ.

Phaleúcium carmen.

Quū fácies carmen, quod cōposuisse Phaleûcus
Dicitur, in príma spondêus erit regiône:
Dáctylus inde datur, tríplicē cui iunge trochæū.

Phaleucium constat spondeo, dactylo, & tribus trochæis: ut Passer deliciæ meæ puellæ. Scande. Pāssēr, spond. dēlĭcĭ, dactyl. æ mĕ, trochæ. æ pŭ, trochæ. ēllǣ, troch. Nomen accepit à Phaleuco inuentore: & dicitur aliàs hendecasyllabum, quòd sine synalœpha, & ecthlipsi undecim est syllabarum. Quæ sunt scansioni figuræ potissimùm deseruiētes? Synalœpha, Ecthlipsis, Syner

Syn.er

Synæresis, Diæresis. Profer de his regulas.

M, necat ecthlípsis, ceu vocâlem synalœpha,
Díctio dum séquitur, quæ à vocáli incipiátur.

Ecthlipsis, est m, literæ cum sua uocali detractio, absumptio, uel interemptio, quoties dictio aliqua in m, literam desinit, & dictio sequens à uocali inchoatur: ut in hoc uersu: Virtutem primam esse puta, compescere linguam. *Scande.* Virtū, *spon.* tēm prī, *spon.* mēssĕ pŭ, *dactyl.* m, & a, *absumpta.* tā cōm, *spon.* pēscērĕ, *dactyl.* linguām, *spond.* Item, *Multum ille & terris, &c. Scanditur sic,* Mūltīl, lēt tēr, &c. *Aliquando tamen non interimitur:* Ennius: *Insignita ferè tum milia militum octo. Priscianus:* Et formam contra positarum imagine coni. *S, quoq; sola aliquando interimitur. Lucretius: Arboribus ueteres decidere falcibus ramos. Aliquando cum uocali præcedenti. Vergilius: Aut ouium fœtus, aut urentes culta capellæ. Sic scanditur:* Aūt ŏuĭ, *dactyl.* ūm fœ, *spond.* tāut ū, *spond.* rēntēs, *spond.* cūltă că, *dactyl.* pēllæ, *spond. Synalœpha, est uocalis detractio, quoties in eam dictio desinit, & sequens à uocali exordium sumit: ut, Sera nimis uita est crastina, uiue hodie. Scande.* Sērā nĭ, mīs uī, tēst, crāstīnă, uī uŏdĭ, ē. *Quòd si uersus finiatur in m, uel in uocalem, & sequens à uocali incipiatur, nulla erit ecthlipsis, aut synalœpha, præterquam in paucis uersibus, qui dicuntur hypermetri, ubi in uersu finito manet syllaba, in m, uel in uocalem desinens, quæ à principio alterius uersus absumitur. Vergilius: Sternitur infœlix alieno uulnere, cœlumq; Aspicit, & terras, &c.*

Vocâlis non absúmpta, sed corrépta tantùm.

Non périmens longam raró breuiâre poëta
Consuéuit, véluti, Sunt ínsulæ ore canéndæ.

Vocalis ante uocalem non semper absumitur, sed aliquando longa

longa solum corripitur: quod notandum magis quàm imitandum censeo. Vergilius: Et longum formose uale, uale, inquit Iola. Idem: Credimus? an qui amant, ipsi sibi omnia fingunt? Priscianus: Nunc magno nobis sunt insulæ ore canendæ.

Vocâlis ante vocâlem immutata.

Id mirâre magís: vocâlem níl variâtam
Intérdum cernes: velut, Iónio imménso.

Aliquando uocalis manet inuariata, sed id quoq; magis notandum, quàm imitandum. Ouidius: iactari quos cernis in Ionio immenso: uersus est spondaicus. Vergilius: Et succus pecori, & lac subducitur agnis, &c.

Ô ET HEV.

Heu, ô, non périmes: at ò, interdum breuiâbis.

Ô, & heu, ante uocales, integræ manent. Ouidius: O utinam tunc cùm Lacedæmona classe petebat. Vergilius: Te Corydon, ô Alexi, trahit sua quenq; uoluptas. Ouidius: Heu ubi pacta fides? ubi quæ iurare solebas? &c.

Vocâlis ante vocâlem in eâdem dictiône absúmpta.

Vocâlem périmunt plerúnq; in nomine eôdem:
Sic Maro docte refers, alueária vímine texta.

Synalœpha, fit nonnunquam in eadẽ dictione. Verg. Seu lento fuerint aluaria uimine texta. Scande ālŭārĭă. Propertius: Eosdem habuit secũ, quibus est elata, capillos. Scande, ōs dhăbŭ, it sẽ, &c.

Synæresis nulli vitánda.

Omníbus ista licent, huic, cuí, díj, díis, quoque dehinc, dein,
Proin, deest: semiánimis, prout, deórsum, præhéndere, seórsum:
Sic ij, sic iisdem. Quædam diuîsa legúntur.

Synæresis, est duarum uocalium naturaliter diuersarum, in unam contractio: ut Thesi, pro Thesei: Phæton, pro Phaëthon: auris, pro aureis: ut, Atria, dependent lychni laquearibus auris. In sequentibus solet esse licita in carmine, huic, cui, dij, dijs, dehinc, dein, proin, deest, semianimis, semiustus, semihomo, prout, deorsum, seorsum, præhendo, ij, ijsdem: ut, Huic coniunx Sichæus erat. Cui pendêre sua patereris, &c. Quædam diuîsa, &c. *Nam huic, interdum dissyllabum est. Sidonius: Assurrexit huic coxit quod torridus Auster. Albinus: Ille cui ternis Capitolia celsa triumphis.*

Diæresis.

Scándere si bene vis, tu nosce diæresin aptè,
Ex vna per quam duplex fit syllaba semper:
Sic sylüæ vates lyricus trissyllabon effert.

Diæresis, est unius syllabæ in duas diuisio: ut syluæ dissyllabũ est: sed uates lyricus Horatius, per tres syllabas sylüæ, dixit: ideo notitia huius figuræ ad scansionem necessaria est. Diæresis, id est, diuisio. διαιρέω, id est, diuido.

I, vocâlis vbi malè putâtur esse cónsonans.

Nomínibus Græcis nõ cónsonat I, vel Hebræis:
Quaprópter dices Iacôbus, Iámbus, Iáspix:
Profer Iûlus, Iáspis, Ioánnes, & Iésse,
Suauéq; ab indóctis laniâtum nomen IESVS.

I, litera neq; in Græcis, neque in Hebræis unquam est consonans: unde Iacobus, quatuor syllabarum est, non trium: Iambus, Iaspix, Iulus, Iaspis, Iesse, Iason, Ioseph, Iacob, Ionas, &c. trium: Iob, duarum. IESVS *autem semper trissyllabum est: in quo bis peccauit Alexander ibi,* Dat IESVS um quarto, &c. *quòd* IESVS *dissyllabum protulerit, ut i, sit consonans, & e, ante s, producendum breuiauerit.*

QVOT

QVOD sunt régulę generáles quantitâtis syllabáriæ? Duodecim. Planum fac.

Prima, de Positiône.

Dum postponúntur vocáli cónsona bína.
Aut duplex, lōga est pósitu. Quòd si duo subsint
Fináli, rarò pósitu prodúcitur illa.

Vocalis naturaliter breuis, quam duæ consonantes continuò sequuntur, ita ut una consonantium in eadem dictione cum uocali ponatur: aut quam in eadem dictione sequitur duplex, id est, x, & z, uel i consonans in medio dictionis non compositæ, inter duas uocales posita, ut Maia, producitur ea uocalis positione, siue positu consonantium, uel duplicis. Cur dixisti uocalis? Quia omnis syllaba gratia uocalis, quanta dicitur. Cur dixisti, ita ut una consonantium? &c. Quia non oportet utranq; in eadem syllaba locari: uerbi gratia, a, in at corripitur: eadem, si consonans in principio sequentis dictionis ponatur, producetur. Vergilius: At regina graui, &c. Exempla regulæ sunt, tempus, annus, lustrum, dixerunt, azymus, aio, &c. Consonans bis posita, pro duabus habetur, ut prima in annus, &c.

Régula secúnda, de Liquescéntia.

Cum muta líquidam scríbens ín syllaba eâdem,
Ancípitem ponas vocâlem, quæ breuís esset:
Hanc tamen in prosa semper breuiâre iubêmus.
Sunt l, & r, líquidæ: queís rarò iúngimus n, m.

Quando uocalem natura breuem sequuntur muta & liquida, eandem cum sequente uocali constituentes syllabam, ita tamen ut præcedens uocalis in eadem dictione ponatur, ipsa est anceps in uersu: in prosa uerò semper correpta. Mutæ sunt b, c, d, f, g, k, p, q, t. Liquidæ l, & r, & aliquando n, & m. Ouidius: Et primo uolucri similis, mox uera uolucris. Vergilius:

Albaniq́; patres, &c. Ouidius: Tempus Atla ueniet. Sic ibidem: Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas, &c. De n, & m, rariora sunt exempla: ut arĭthmos, id est numerus, & cy̆gnus, quæ corripiuntur. Cur dixisti in regula, uocalem natura breuem? Quia quæ sine positione producitur, nulla liquescentia potest corripi, ut prima in mātrimonium, &c. Cur dixisti eandem cum sequente? &c. Quia alioqui liquescentia locum non haberet: ut abnuo, obruo, &c.

Régula tértia, de díphthóngis.

Díphthóngum produc in Græcis atq; Latínis,
In Græcis semper: verùm subeúnte Latína
Vocáli bréuio: velutí præit, atq; præústus.

Omnis diphthongus naturaliter producitur, tam in Græcis quàm in Latinis: ut, musæ, cœna, audio, euge. In Græcis quidem etiam subeunte uocali: ut Aeacus, Aeagrus, &c. In Latinis uerò tum corripitur sæpius: ut præesse, prăhendo: tum omnia à præ, composita sequente uocali, Vergilius: Stipitibus duris agitur, sudibus'ue prăustis. Ouidius: Rapta turq́; comis per uim noua nupta prăhensis. Quid est diphthongus? Duarum uocalium uim suam retinentium in eadem syllaba complexio. Vnde dicitur? A dis, id est, bis, & phthongos sonus, quasi duarum uocalium sonus. Quot sunt diphthongi? Sex, æ, œ, au, eu, ei, yi: ut sæpe. fœnum, aula, Euterpe, treis, Harpyia.

Régula quarta, de vocáli ante vocâlem.

Vocâlis breuis ante áliam manet vsq; Latínis.

Vocalis ante uocalem in Latinis dictionibus corripitur: ut Marĭus, Marĭa, Lucĭus, Lucĭa.

Quinque exceptiónes.

Ni capit r. fio, produc; & nómina quintæ

E, ser

E, seruant longum, si præsit i, ceu speciéi.
Anceps ius erit pátrio: dic semper alíus:
Altérius bréuio tantùm: commûne sit ohe.
Cáius, & Cai produc: confórmia iunge.

Exceptiones sunt quinque. Prima, Fio producitur, ubi abest, r, ut fiebam, fiam: ubi uerò adest r, corripitur, ut fieri, fierem. Secunda, Nomina quintæ declinationis producunt e, ante i, in genitiuis datiuisq́;, si præcedat i, sicut speciēi: secus corripiunt, ut fidĕi, rĕi. Tertia, Pronomina secundæ declinationis, & nomina habentia secundam declinationem pronominum, uariant i, ante us: ut unius, illius, quæ in prosa tantùm producuntur Alius, in genitiuo tantùm producitur. Altĕrius solùm corripitur. Quarta, ohe, interiectio exclamantis & satiati, uariatur. Quinta, Pompei, Cai, Vultei, similesq́; uocatiui producuntur, & ubicunque i, consonans in uocalem uertitur, ut fit in Caius trisyllabo.

De vocálí ante vocâlem
in Græcis.

Hîc Græcí váríant: nec certa lege tenéntur.

Græcorum quædam producunt uocalem ante uocalem, ut āer, latrīa: quædam corripiunt, ut sophĭa: de quibus non potest dari certa regula.

Regula quinta, de Deriuatis.

Deriuâta patrís seruâbit díctío normam,
Cónsona si patris mâneat: docet ístud arâtrum.
Multa tamen tolles pòst declaráta, vel antè.

Syllaba, tanta est in deriuatiuo, quanta fuit in ea primitiui parte, unde immediatè deriuabatur, si consonans primitiui maneat in deriuato: ut legi, præteritum, priorem producit: ergo

 etiam

etiam legerem, legerim, legissem, legero, legisse, quia à legi formantur. Lego autem priorem corripit: ergo etiam legebam, legam, legerem, &c. Item supinum arâtum producitur: ideo etiam quod ab illo fit aratrum, non positu tantùm, sed natura ipsa, &c. Cæterùm multa contrà primitiuorum regulas, aut producuntur, aut corripiuntur, quorum nonnulla iam dicta sunt: plura declarabuntur.

Régula sexta, de Compositiône.

Símplicis obséruat mensûram compositîuum,
Quamuis diphthóngus, vel vocâlis variêtur.
Hanc legē spernunt, dícus, à dicó: ínnubus, atque
Prónubus, ambîtus, níhilum, cum semisopîtus,
Péierat à iuro, tum déierat, ágnitus, & cog.
Connúbium váries: ab ítum, comítia, dicas.

Compositum sequitur simplicis regulam, & contrà etiam diphthongo, aut uocali mutata: ubique tamen sunt regulæ obseruandæ positionum, & uocalium ante uocales: ut ludo, collûdo: lædo, illido: amicus, inimicus: tabeo, intabeo: taceo, reticeo: facio, reficio, &c. Per hanc regulam præpositiones in compositione quantitatem priorem seruant: ut ábeo, ádamo, súbeo, éuoco, dedûco, amóueo. &c. Hanc legem, &c. *Ab hac regula demuntur: A dico, nomina in dĭcus, ut causidĭcus, maledĭcus, &c. A nūbo, pronŭba, innŭba. Connubium uariatur. Ambītus, ta, tum, participium ab ambio, ambis, producitur: Ambĭtus nomen, semper corripitur. Nihilum, à ni, id est, non, & hilum, res nullius pretij, utpote, fibæ nigrum, quod producitur: nihĭlum autem corripitur. Lucret. De nihilo, nihil, in nihilum nil posse reuerti. Sōpio, primam producit: at semisŏpitus eandem corripit. Cætera satis patent, præter comitium, quod à simul itando dictum uolunt, & producit primam etiam, &c.*

SE,

SE, & DI.

Se,produc,& di,præter dírimo, atq; dísértus.

Se, & di, præpositiones Latinæ inseparabiles producuntur: ut sēgrego,diduco,&c. Corripiuntur tamen dĭrimo,dĭsertus.

RE.

Est re,breue : at refert à res, prodúcere debes:
Réiicit, & réicit. Nam quæ iácio tibi format;
I,prius intérdum tollunt,vt corripiántur.
Addit vel demit metri grauitáte poëta.

Re, præpositio inseparabilis corripitur : ut rĕdeo, rĕditus, pro annuo prouentu : rĕnuo, &c. At refert,&c. *Rēfert à res compositum,producitur : alioqui corripitur.Reijcio,à re,& iacio, producitur positu, quia in eo uerbo i,duplex efficitur:ubi autem corripitur, i, consonans abijcitur : quod etiam contingit in alijs compositis à iacio : ut adijcio, uel adicio : abijcio,uel abicio : subijcio,uel subicio,&c. Ea abiectio,in prosa barbarismum facit : in carmine in his compositis à iacio, omnibus licet. Poëtæ profectò plerunque metri gratia aliquid addunt, aut demunt. id in prosa esset barbarismus, præterquam fortè in paucis iam olim in prosa admißis.*

PRO.

Est pro,breue in Græcis:pro longū ritè Latínis.

Prŏ, Græca præpositio,pro ante, semper corripitur : ut prŏlepsis, prŏlogus, prŏpheta, &c. Prō, Latina præpositio producitur : ut prōdo,prōficio,&c.

Pro, corréptum.

Corrípias prónepos, prófugat, prófugit, profiscíscor,
Et prócio, peto signíficans : cui iunge procéllo;
Atq; profâna,proféssa, profúnda,ꝓfésta,profári.

Propîno,vário,procûro,iungo, profúndo.
Sic bene doctè locas propéllo,,ꝓpâgo, Lucréti.

Dictiones literæ incertæ corripiunt prŏ. Inter quas propino, procuro, profundo, propello, propago propagas uerbum, uariant. Propello quidem & propago, apud Lucretiū potißimum.

I,& O,in compósitis.

Pars si compónens, fini priór i,vel o,donat,
Sit breue: cunctípotens, & Timótheus manifést ant.
Quòd si non semper manet i, prodúcito semper.

Habet hæc regula partes duas, quarum prior est, Dictiones compositæ, siue Latinæ, siue Græcæ terminantes in ι, primam partem compositionis, breuiant i: ut bĭfidus, trĭfidus, sesquĭpes, semĭuir, uitĭsator, &c. Posterior, Dictiones Græcæ terminantes in o, primam partem compositionis, breuiant illud o: ut Dorŏthea, Samŏthracia, Timŏtheus, &c. Quòd si non, &c. *Hoc si ex declinatione tantùm proueniret, produceretur: ut tantidem, tantīcunq;, quantīcunq;, &c.*

Excéptio.

A quotus, atque dies, rectè variáto: at ibîdem
Et tibîcen erit longum, cui iungis vbîque.
Prótrahit Ausónius matricîdam grâuitate.
Lagôpus, geólophus. atq; Theôphila produc
Cùm Leucópetra: Geómetra iúngitur aptè.
Quod médius facit atq; dies, prodúcito semper.

A quotus, & dies, fit quotidie, & hinc quotidianus, & uariari potest utrunq;. At ibîdem, tibîcen, ubîq;, producunt ι, scilicet secundo loco positū. Ausonius metri grauitate producit matricida, in Monostichis Cæsarum, Matricida Nero proprij uim pertulit ensis. Lagōpus, auis leporino uillo pedes habens. Geōlophus,

phus, id est, terræ tumulus. Theōphilus, Theōphila, propria. Leucōpetra, loci nomen, & interpretatur alba petra. Geōmetra, notæ significationis, producunt ō. Merīdies, quasi medius dies, producitur semper.

Régula séptima, de prætéritis dissyllabis.

Præteritîua tenent primam dissyllaba longam:
Tolle bíbit, scidit, & fidit, ac tulit, ortáque do, sto.

Præterita dissyllaba producunt priorē: ut uēni, fēci, uīdi, &c. Tolluntur sex, bĭbi, scĭdi, fĭdi, tŭli, dĕdi: stĕti, quæ breuiant.

Régula octâua, de geminátis prætéritis.

Corrípiunt binas geminántia, ceu cecidérunt.
Tolle cecidérunt à cædo, à pêdo, pepédi.

Præterita geminantia principium, primam & secundam syllabas corripiunt, nisi positio impediat: ut tetigi, peperi, pepuli, tutudi. In cēcidi uerò, à cædo, & pēpedi, prima tantùm corripitur: ideo excipiuntur.

Régula nona, de supíno dissyllabo.

Cuncta supîna tenent primā dissyllaba longam:
Præter nata sero, cieo, lino, sto, sino, sisto,
Do, ruo, cum queo, eo, reor. At statûrus, atū, dat.

Supina dissylaba producunt priorem syllabam: ut uīsum lūsum, &c. Præter nata, &c. *Eximuntur, Sătum, à sero: cĭtum, à cieo: lĭtum, à lino: stătum, à sto, & sisto: sĭtum, à sino: dătum, à do: rŭtum, à ruo: quĭtum, à queo: ĭtum, ab eo: rătum, à reor. Staturus contra primitiui naturam primam producit.*

Regula décima.

Præ, tum, vocâlem de vi, réliquis dabo longam.

Omne ſupinum non dictum, mutans ui, ſyllabam in tum, producit uocalem ante tum: ut expeditum, petitum, &c.

Régula vndécima, de verbórum crementís.

A, ín crementís verbôrum.

A, creſcens produc: níſi creménto Dare primo.

Crementum uerbi eſt, ubi exceditur ſecunda perſona ſingularis numeri, præſentis temporis, indicatiui modi, actiuæ uocis: quæ ſi defuerit, qualis foret, oſtenditur: ut amamus creſcit, quia excedit hanc perſonam amas. Oſcularis creſcit, quia ſi ſecunda perſona actiuæ uocis foret, ipſa eſſet oſculas. Vocalis in primo cremento eſt, quæ erat ſecundæ perſonæ ultima: reliquæ in ſecundo cremento eſſe dicuntur. A, igitur in omni cremento producitur: ut amāmus, legebāmus. Excipitur in primo cremento do das, dăre, cum primæ coniugationis compoſitis: ut uenundăbam peſſundăbam, &c.

E, ín crementís.

Ní ſubit r, produc e, ſemper: quum ſubit r, do
Cum ſocio ternæ breue præſens: prótrahe reris.
Semper e, corrípitur præ ram, rim, ro: beris adde.
In réliquis produc, quãuis ſtetĕrunt, Maro dicat.

E, in utroq; cremento producitur: ut amêmus, amarêmus, docêmus, legêbam, niſi poſtponatur r. nam tunc corripitur omne præſens tertiæ coniugationis: ut légor, légeris, légere, legerēmus, légerem. cum ſocio, id eſt, præterito imperfecto ſubiunctiui modi. Re, ante re, uel ris, producitur: ut legerēris. E, ante ram, rim, ro, ſemper corripitur: ut légeram, légerim, légero. Sic amáueram, &c. Beris, uel bere, corripitur: ut amáberis, amábere. Cætera producuntur: ut ſtetĕrunt, legērunt, qualia Vergilius, & plures licenter corripuere: nos non imitabimur.

I, o,

I, o, & u, in creméntis verbôrum.

Í,produc primo creménto, dúmmodo quartæ
Est verbum: debet semper prodúcier iui.
Córripe prætéritis ímus, úndiq; : vénímus edit.
In subiunctiuo rimus, ritísq; licénter
Inuénies: nolîto, velîto, velîmus, & îtis.
Et simus, sitis, produc. Erit u, breue, non o.

I, in primo cremento uerbi quartæ coniugationis semper producitur: ut audîmus, audîtis, audîre, audîrem, &c. Ibam, ibo, &c. Item præteritum in iui, producit ubiq; i, ante ui: ut petîui, petîueram. Imus, in omni præterito corripitur: ut uenĭmus, audiuĭmus: nisi in subiunctiui præterito, in quo rîmus, & rîtis, licenter producuntur, &c. O in cremento prôducitur: ut amatôte: V, uerò corripitur: ut volŭmus. Cætera nota sunt.

Régula duodécima, de nóminum creméntis.

Crementum nominis, pronominis, & participij, est excessus obliqui, in syllaba uel syllabis, supra nominatiuum eiusdem numeri: ut puer pueri, qui quorum. In cremento autem plurali, a, e, & o, producuntur: ut harum, rerum, horum. I, & u, corripiuntur: ut ártibus, ártubus. Prima declinatio in singulari non crescit, nisi pro æ, dicatur ai, de quo satis dictum est. Nec quarta, nisi in datiuo, ubi est uocalis ante uocalem, ut dictum est. Ergo à secunda auspicabimur.

Creméntum secúndæ declinatiônis.

Quæ sequitur primam, tantùm prodûcit Ibéri.

In secunda declinatione unicum producit penultimam genitiui, Iber, Ibēri, & eius compositum Celtiber, Celtibēri.

Tértiæ creméntum A, & O.

Dic atis: onis, ab o, fer: inis, breue: prôtrahis enis.

On,

Synæresis, Diæresis. Profer de his regulas.

M, necat ecthlípsis, ceu vocâlem synalœpha,
Díctio dum séquitur, quæ à vocáli incipiátur.

Ecthlipsis, est m, literæ cum sua uocali detractio, absumptio, uel interemptio, quoties dictio aliqua in m, literam desinit, & dictio sequens à uocali inchoatur: ut in hoc uersu: Virtutem primam esse puta, compescere linguam. *Scande.* Virtū, *spon.* tēm prī, *spon.* mēßē pŭ, *dactyl.* m, & a, *absumpta.* tā cōm, *spon.* pēscērē, *dactyl.* līnguām, *spond.* Item, Multum ille & terris, &c. *Scanditur sic,* Mūltīl, lēt tēr, &c. *Aliquando tamen non interimitur:* Ennius: *Insignita fere tum milia militum octo.* Priscianus: Et formam contra positarum imagine coni. *S, quoq; sola aliquando interimitur.* Lucretius: *Arboribus ueteres decidere falcibus ramos.* *Aliquando cum uocali præcedenti.* Vergilius: *Aut ouium fœtus, aut urentes culta capellæ.* *Sic scanditur:* Aūt ŏuĭ, *dactyl.* ūm fœ, *spond.* tāut ū, *spond.* rēntēs, *spond.* cūltă că, *dactyl.* pēllæ, *spond.* *Synalœpha, est uocalis detractio, quoties in eam dictio desinit, & sequens à uocali exordium sumit: ut,* Sera nimis uita est crastina, uiue hodie. *Scande.* Sēră nĭ, mĭs uĭ, tēst, crāstīnă, uī uŏdĭ, ē. *Quòd si uersus finiatur in m, uel in uocalem, & sequens à uocali incipiatur, nulla erit ecthlipsis, aut synalœpha, præterquam in paucis uersibus, qui dicuntur hypermetri, ubi in uersu finito manet syllaba, in m, uel in uocalem desinens, quæ à principio alterius uersus absumitur.* Vergilius: *Sternitur infœlix alieno uulnere, cœlumq; Aspicit, & terras, &c.*

Vocâlis non absúmpta, sed corrépta tantùm.

Non périmens longam rarò breuiâre poëta
Consuéuit, véluti, Sunt ínsulæ ore canéndæ.

Vocalis ante uocalem non semper absumitur, sed aliquando longa

longa solum corripitur: quod notandum magis quàm imitandum censeo. Vergilius: *Et longum formose uale, uale, inquit Iola.* Idem: *Credimus? an qui amant, ipsi sibi omnia fingunt?* Priscianus: *Nunc magno nobis sunt insulæ ore canendæ.*

Vocâlis ante vocâlem immutata.

Id mirâre magis: vocâlem nîl variâtam
Intérdum cernes: velut, Iónio imménso.

Aliquando uocalis manet inuariata, sed id quoq; magis notandum, quàm imitandum. Ouidius: *iactari quos cernis in Ionio immenso: uersus est spondaicus.* Vergilius: *Et succus pecori, & lac subducitur agnis, &c.*

O' ET HEV.

Heu, ô, non périmes: at ò, interdum breuiâbis.

O', & heu, ante uocales, integræ manent. Ouidius: *O utinam tunc cùm Lacedæmona classe petebat.* Vergilius: *Te Corydon, ô Alexi, trahit sua quenq; uoluptas.* Ouidius: *Heu ubi pacta fides? ubi quæ iurare solebas? &c.*

Vocâlis ante vocâlem in eâdem dictiône absúmpta.

Vocâlem périmunt plerúnq; in nomine eôdem:
Sic Maro docte refers, alueária vímine texta.

Synalœpha, fit nonnunquam in eadē dictione. Verg. *Seu lento fuerint aluaria uimine texta.* Scande *ālu͡ārĭă.* Propertius: *Eosdem habuit secū, quibus est elata, capillos.* Scande, *ōs dhăbŭ, ĭt sē, &c.*

Synæresis nulli vitánda.

Omníbus ista licent, huic, cui, díj, diis, quoque dehinc, dein,
Proin, deest: semiánimis, prout, deórsum, præhéndere, seórsum:
Sic ij, sic iisdem. Quædam diuîsa legúntur.

Synæresis, est duarum uocalium naturaliter diuersarum, in unam contractio: ut Thesi, pro Thesei: Phæton, pro Phaëthon: auris, pro aureis: ut, Atria, dependent lychni laquearibus auris. In sequentibus solet esse licita in carmine, huic, cui, dij, dijs, dehinc, dein, proin, deest, semianimis, semiustus, semihomo, prout, deorsum, seorsum, præhendo, ij, ijsdem: ut, Huic coniunx Sichæus erat. Cui pendêre sua patereris, &c. Quædam diuîsa, &c. *Nam huic, interdum dissyllabum est. Sidonius: Assurrexit huic coxit quod torridus Auster. Albinus: Ille cuï ternis Capitolia celsa triumphis.*

Diæresis.

Scándere si bene vis, tu nosce diæresin aptè,
Ex vna per quam duplex fit syllaba semper:
Sic sylüæ vates lyricus trissyllabon effert.

Diæresis, est unius syllabæ in duas diuisio: ut syluæ dissyllabũ est: sed uates lyricus Horatius, per tres syllabas sylüæ, dixit: ideo notitia huius figuræ ad scansionem necessaria est. Diæresis, id est, diuisio. διαιρέω, id est, diuido.

I, vocâlis vbi malè putâtur esse cónsonans.

Nomínibus Græcis nõ cónsonat I, vel Hebræis:
Quaprópter díces Iacôbus, Iámbus, Iáspix:
Profer Iûlus, Iáspis, Ioánnes, & Iésse,
Suauéq; ab indóctis laniâtum nomen IESVS.

I, litera neq; in Græcis, neque in Hebræis unquam est consonans: unde Iacobus, quatuor syllabarum est, non trium: Iambus, Iaspix, Iulus, Iaspis, Iesse, Iason, Ioseph, Iacob, Ionas, &c. trium: Iob, duarum. IESVS autem semper trissyllabum est: in quo bis peccauit Alexander ibi, Dat IESVS um quarto, &c. *quòd IESVS dissyllabum protulerit, ut i, sit consonans, & e, ante s, producendum breuiauerit.*

QVOD sunt régulę generáles quantitâtis syllabáriæ? Duodecim. Planum fac.

Príma, de Positióne.

Dum postponúntur vocáli cónsona bína.
Aut duplex, lõga est pósitu. Quòd si duo subsint
Fináli, raròpósitu prodúcitur illa.

Vocalis naturaliter breuis, quam duæ consonantes continuò sequuntur, ita ut una consonantium in eadem dictione cum uocali ponatur: aut quam in eadem dictione sequitur duplex, id est, x, & z, uel i consonans in medio dictionis non compositæ, inter duas uocales posita, ut Maia, producitur ea uocalis positione, siue positu consonantium, uel duplicis. Cur dixisti uocalis? Quia omnis syllaba gratia uocalis, quanta dicitur. Cur dixisti, ita ut una consonantium? &c. Quia non oportet utranq; in eadem syllaba locari: uerbi gratia, a, in at corripitur: eadem, si consonans in principio sequentis dictionis ponatur, producetur. Vergilius: At regina graui, &c. Exempla regulæ sunt, tempus, annus, lustrum, dixerunt, azymus, aio, &c. Consonans bis posita, pro duabus habetur, ut prima in annus, &c.

Régula secúnda, de Liquescéntia.

Cum muta líquidam scríbens in syllaba eâdem,
Ancípitem ponas vocâlem, quæ breuís esset:
Hanc tamen in prosa semper breuiâre iubêmus.
Sunt l, & r, líquidæ: queís raròiúngimus n, m.

Quando uocalem natura breuem sequuntur muta & liquida, eandem cum sequente uocali constituentes syllabam, ita tamen ut præcedens uocalis in eadem dictione ponatur, ipsa est anceps in uersu: in prosa uerò semper correpta. Mutæ sunt b, c, d, f, g, k, p, q, t. Liquidæ l, & r, & aliquando n, & m. Ouidius: Et primo uolucri similis, mox uera uolucris. Vergilius:

E, seruant longum, si præsit i, ceu speciéi.
Anceps ius erit pátrio: dic semper alius:
Altérius bréuio tantùm: commûne sit ohe.
Cáius, & Cai produc: confórmia iunge.

Exceptiones sunt quinque. Prima, Fio producitur, ubi abest, r, ut fiebam, fiam: ubi uerò adest r, corripitur, ut fĭeri, fĭerem. Secunda, Nomina quintæ declinationis producunt e, ante i, in genitiuis datiuisq́;, si præcedat i, sicut speciēi: secus corripiunt, ut fidĕi, rĕi. Tertia, Pronomina secundæ declinationis, & nomina habentia secundam declinationem pronominum, uariant i, ante us: ut unius, illius, quæ in prosa tantùm producuntur Alius, in genitiuo tantùm producitur. Altĕrius solùm corripitur. Quarta, ohe, interiectio exclamantis & satiati, uariatur. Quinta, Pompei, Cai, Vultei, similesq́; uocatiui producuntur, & ubicunque i, consonans in uocalem uertitur, ut fit in Caius trisyllabo.

De vocálí ante vocâlem in Græcis.

Hîc Græci váriant: nec certa lege tenéntur.

Græcorum quædam producunt uocalem ante uocalem, ut āer, latrīa: quædam corripiunt, ut sophĭa: de quibus non potest dari certa regula.

Regula quinta, de Deriuatis.

Deriuâta patrís seruâbit díctio normam,
Cónsona si patris máneat: docet istud arâtrum.
Multa tamen tolles pòst declaráta, vel antè.

Syllaba, tanta est in deriuatiuo, quanta fuit in ea primitiui parte, unde immediatè deriuabatur, si consonans primitiui maneat in deriuato: ut legi, præteritum, priorem producit: ergo

 etiam

etiam legerem, legerim, legissem, legero, legisse, quia à legi formantur. Lego autem, priorem corripit: ergo etiam legebâm, legam, legerem, &c. Item supinum arâtum producitur: ideo etiam quod ab illo fit aratrum, non positu tantum, sed natura ipsa, &c. Cæterùm multa contra primitiuorum regulas, aut producuntur, aut corripiuntur, quorum nonnulla iam dicta sunt: plura declarabuntur.

Régula sexta, de Compositiône.

Símplicis obséruat mensûram compositîuum,
Quamuis diphthóngus, vel vocâlis variêtur.
Hanc legē spernunt, dicus, à dicó; ínnubus, atq;
Prónubus, ambîtus, níhilum, cum semísopîtus,
Péierat à iuro, tum déierat, ágnitus, & cog.
Connúbium váries; ab ítum, comítia, dicas.

Compositum sequitur simplicis regulam, & contrà etiam diphthongo, aut uocali mutata: ubiq; tamen sunt regulæ obseruandæ positionum, & uocalium ante uocales: ut ludo, collûdo: lædo, illido: amicus, inimicus: tabeo, intabeo: taceo, reticeo: fácio, reficio, &c. Per hanc regulam præpositiones in compositione quantitatem priorem seruant: ut ábeo, ádamo, súbeo, éuoco, dedûco, amóueo. &c. Hanc legem, &c. *Ab hac regula demuntur: A dico, nomina in dĭcus, ut causidĭcus, maledĭcus, &c. A nūbo, pronūba, innūba. Connubium uariatur. Ambītus, ta, tum, participium ab ambio, ambis, producitur: Ambĭtus nomen, semper corripitur. Nihilum, à ni, id est, non, & hilum, res nullius pretij, utpote, fibæ nigrum, quod producitur: nihĭlum autem corripitur. Lucret. De nihilo, nihil, in nihilum nil posse reuerti. Sōpio, primam producit: at semisŏpitus eandem corripit. Cætera satis patent, præter comitium, quod à simul itando dictum uolunt, & producit primam etiam, &c.*

SE, & DI.

Se,produc,& di,præter dírimo, atq; disértus.

Se, & di, præpositiones Latinæ inseparabiles producuntur: ut sēgrego,diduco,&c. Corripiuntur tamen dĭrimo,dĭsertus.

RE.

Est re,breue: at refert à res, prodúcere debes:
Réiicit, & réicit. Nam quæ iácio tibi format;
I,prius intérdum tollunt,vt corripiántur.
Addit vel demit metri grauitâte poëta.

Re, præpositio inseparabilis corripitur: ut rĕdeo, rĕditus, pro annuo prouentu: rĕnuo, &c. At refert,&c. *Rēfert à res compositum,producitur: alioqui corripitur.Reijcio,à re,& iacio, producitur positu, quia in eo uerbo i,duplex efficitur:ubi autem corripitur, i, consonans abijcitur: quod etiam contingit in alijs compositis à iacio: ut adijcio, uel adicio: abijcio,uel abicio: subijcio,uel subicio,&c. Ea abiectio,in prosa barbarismum facit: in carmine in his compositis à iacio, omnibus licet. Poëtæ profectò plerunque metri gratia aliquid addunt, aut demunt. id in prosa esset barbarismus, præterquam fortè in paucis iam olim in prosa admißis.*

PRO.

Est pro,breue in Græcis:pro longū̄ ritè Latínis.

Prŏ, Græca præpositio,pro ante, semper corripitur: ut prŏlepsis, prŏlogus, prŏpheta, &c. Prō, Latina præpositio producitur: ut prōdo,prōficio,&c.

Pro, corréptum.

Corrípias prónepos, prófugat, prófugit, proficíscor,
Et prócio, peto significans: cui junge procéllo;
Atq; profâna,proféssa, profúnda,pfésta,profári.

Propîno, vário, procûro, iungo, profúndo.
Sic bene doctè locas propéllo, ꝑpâgo, Lucréti.

Dictiones literæ incertæ corripiunt prŏ. Inter quas propino, procuro, profundo, propello, propago propagas uerbum, uariant. Propello quidem & propago, apud Lucretiũ potißimum.

I, & O, in compósitis.

Pars si compónens, fini priór i, vel o, donat,
Sit breue: cunctípotens, & Timótheus maniféstant.
Quòd si non semper manet i, prodúcito semper.

Habet hæc regula partes duas, quarum prior est, Dictiones compositæ, siue Latinæ, siue Græcæ terminantes in ι, primam partem compositionis, breuiant i: ut. bĭfidus, trĭfidus, sesquĭpes, semĭuir, uitĭsator, &c. Posterior, Dictiones Græcæ terminantes in o, primam partem compositionis, breuiant illud o: ut Dorŏthea, Samŏthracia, Timŏtheus, &c. Quòd si non, &c. *Hoc si ex declinatione tantùm proueniret, produceretur: ut tantīdem, tantīcunq;, quantīcunq;, &c.*

Excéptio.

A quotus, atque dies, rectè variáto: at ibîdem
Et tibîcen erit longum, cui iungis vbîque.
Prótrahit Ausónius matricîdam grâuitate.
Lagôpus, geólophus. atq; Theóphila produc
Cùm Leucópetra: Geómetra iúngitur aptè.
Quod médius facit atq; dies, prodúcito semper.

A quotus, & dies, fit quotidie, & hinc quotidianus, & uariari potest utrunq;. At ibidem, tibicen, ubiq;, producunt ι, scilicet secundo loco positũ. Ausonius metri grauitate producit matricīda, in Monostichis Cæsarum, Matricida Nero proprij uim pertulit ensis. Lagōpus, auis leporino uillo pedes habens. Geōlophus,

phus, id est, terræ tumulus. Theōphilus, Theōphila, propria. Leucōpetra, loci nomen, & interpretatur alba petra. Geōmetra, notæ significationis, producunt ō. Merīdies, quasi medius dies, producitur semper.

Régula séptima, de prætéritis dissyllabis.

Præteritîua tenent primam dissyllaba longam:
Tolle bíbit, scídit, & fidit, ac tulit, ortáq; do, sto.

Præterita dissyllaba producunt priorē: ut uēni, fēci, uīdi, &c. Tolluntur sex, bĭbi, scĭdi, fĭdi, tŭli, dĕdi: stĕti, quæ breuiant.

Régula octâua; de geminátis prætéritis.

Corrípiunt binas geminántia, ceu cecidérunt.
Tolle cecidérunt à cædo, à pêdo, pepédi.

Præterita geminantia principium, primam & secundam syllabas corripiunt, nisi positio impediat: ut tetigi, peperi, pepuli, tutudi. In cēcidi uerò, à cædo, & pēpedi, prima tantùm corripitur: ideo excipiuntur.

Régula nona, de supíno dissyllabo.

Cuncta supîna tenent primā dissyllaba longam:
Præter nata sero, cieo, lino, sto, sino, sisto,
Do, ruo, cum queo, eo, reor. At statûrus, atū, dat.

Supina dissylaba producunt priorem syllabam: ut uīsum lūsum, &c. Præter nata, &c. *Eximuntur, Sătum, à sero: cĭtum, à cieo: lĭtum, à lino: stătum, à sto, & sisto: sĭtum, à sino: dătum, à do: rŭtum à ruo: quĭtum, à queo: ĭtum, ab eo: rătum, à reor. Staturus contra primitiui naturam primam producit.*

Regula décima.

Præ, tum, vocâlem de vi, réliquis dabo longam.

Omne supinum non dictum, mutans ui, syllabam in tum, producit uocalem ante tum: ut expeditum, petitum, &c.

Régula vndécima, de verbórum creméntis.

A, in creméntis verbôrum.

A, crescens produc; nisi creménto Dare primo.

Crementum uerbi est, ubi exceditur secunda persona singularis numeri, præsentis temporis, indicatiui modi, actiuæ uocis: quæ si defuerit, qualis foret, ostenditur: ut amamus crescit, quia excedit hanc personam amas. Oscularis crescit, quia si secunda persona actiuæ uocis foret, ipsa esset osculas. Vocalis in primo cremento est, quæ erat secundæ personæ ultima: reliquæ in secundo cremento esse dicuntur. A, igitur in omni cremento producitur: ut amāmus, legebāmus. Excipitur in primo cremento do das, dăre, cum primæ coniugationis compositis: ut uenundăbam pessundăbam, &c.

E, in creméntis.

Ní subit r, produc e, semper; quum subit r, do
Cum socio ternæ breue præsens; prótrahe reris.
Semper e, corrípitur præ ram, rim, ro: beris adde.
In réliquis produc, quāuis stetĕrunt, Maro dicat.

E, in utroq; cremento producitur: ut amēmus, amarēmus, docēmus, legēbam, nisi postponatur r. nam tunc corripitur omne præsens tertiæ coniugationis: ut légor, lēgeris, légere, legerēmus, légerem. cum socio, id est, præterito imperfecto subiunctiui modi. Re, ante re, uel ris, producitur: ut legerēris. E, ante ram, rim, ro, semper corripitur: ut légeram, légerim, légero. Sic amáueram, &c. Beris, uel bere, corripitur: ut amáberis, amábere: Cætera producuntur: ut stetērunt, legērunt, qualia Vergilius, & plures licenter corripuere: nos non imitabimur.

I, o,

I, o, & u, in creméntis verbôrum.

Í, produc primo creménto, dúmmodo quartæ
Est verbum: debet semper prodúcier iuí.
Córripe prætéritis ímus, úndiq; : vénimus edit.
In subiunctíuo rimus, ritísq; licénter
Inuénies: nolîto, velîto, velîmus, & ítis.
Et símus, sitis, produc. Erít u, breue, non o.

I, in primo cremento uerbi quartæ coniugationis semper producitur: ut audîmus, audîtis, audîre, audîrem, &c. Ibam, ibo, &c. Item præteritum in iui, producit ubiq; i, ante ui: ut petiui, petiueram. Imus, in omni præterito corripitur: ut ueni̅mus, audiuimus: nisi in subiunctiui præterito, in quo rimus, & ritis, licenter producuntur, &c. O *in cremento producitur: ut amatôte:* V, *uerò corripitur: ut uolŭmus. Cætera nota sunt.*

Régula duodécima, de nóminum creméntis.

Crementum nominis, pronominis, & participij, est excessus obliqui, in syllaba uel syllabis, supra nominatiuum eiusdem numeri: ut puer pueri, qui quorum. In cremento autem plurali, a, e, & o, producuntur: ut harum, rerum, horum. I, & u, corripiuntur: ut ártibus, ártubus. Prima declinatio in singulari non crescit, nisi pro æ, dicatur ai, de quo satis dictum est. Nec quarta, nisi in datiuo, ubi est uocalis ante uocalem, ut dictum est. Ergo à secunda auspicabimur.

Creméntum secúndæ declinatiônis.

Quæ sequitur primam, tantùm prodûcit Ibéri.

In secunda declinatione unicum producit penultimam genitiui, Iber, Ibēri, & eius compositum Celtiber, Celtibēri.

Tértiæ creméntum A, & O.

Dic atis: onis, ab o, fer: inis, breue: prôtrahis enis.

On,

On, si vertis in o, mensus sit qui fúit antè.

A, corripitur, ut poëma poëmatis. Ab o, producuntur ōnis, & ēnis, ut Cato Catōnis: Anio Aniēnis. Inis, ab o, corripitur: ut uirgĭnis, &c. Si Græca in on, amittunt n, seruant in obliquis quantitatem quam habuerunt: ut Agamemno Agamemnŏnis: Briton Britŏnis. sic Brito Britŏnis: Saxo Saxŏnis: Macedo Macedŏnis, &c. quæ corripiuntur.

C.

Díces halécis: nec spernes Melchisedêcis.

Halec Halēcis, Melchisedec Melchisedēcis, producunt penultimam genitiui.

D.

Dauíd Dauîdis dices. Bógudis Bogud optat.

Producitur etiam Dauīdis. Bogud Bogŭdis corripitur.

L.

Mascúleum dat alis: neutrum formâtur ab alís:
Elis, cum solis, produc: réliquis breuiátis.

Al, alis, masculini generis, corripit penultimam: ut sal sălis: Annibal Annibălis, &c. neutra producuntur: ut capital capitālis, &c. Sic Michaēlis, Daniēlis, &c. Sol Sōlis. Reliqua corripiuntur.

N.

On, nimis incértum est. En, inis dat. cætera produc.

En, ĭnis, corripitur, ut nomĭnis. Cætera producuntur, ut Pæânis, Damônis, &c. Delphīnis. De on, non potest tradi certa regula: nam multa producuntur, ut Babylon Babylônis: multa corripiuntur, ut canon canŏnis, &c.

R.

Arís, prodûco neutris. Nectar, iubar, aufer.
Prótrahè nar, naris, furis, ueris, Recimêris,
Byzer,

Byzer,Ser,& Iber:in ter,Græcũ, æthere dēpto.
Oris, ab or,produc.cum neutris córripe Græca.
Arboris,& mémoris, bréuies, indictáq; cuncta.

Aris, ab ar, neutri generis, producitur: ut laquēăris, &c. Tolluntur nectăris, iubăris, & quædam propria, ut Hamılcar *Hamilcăris,&c.* Prótrahe nar, &c. *Porriguntur quæ sequuntur in litera,* Nar *Nāris, fluuij nomen:* Fur *fūris: uer uēris:* Ricimer *Ricimēris, uiri proprium:* Byzer *Byzēris, populus:* Ser *Sēris, populus, à Sera urbe, apud quam sunt lanigeræ arbores, unde serica uestimenta conficiuntur:* Iber *Ibēris,* Hispanus. In ter, Græcum, &c. *Græca in ter, producunt penultimam genitiui: ut crater cratēris: character charactēris.* Excipiuntur, Aether, *æthĕris.* Oris, ab or, produc,&c. *Produc oris,ab or, ut amōris,&c. Sed corripe neutra, ut marmŏris, &c.* Et Græca, *ut Castŏris, Hectŏris: cum memŏris, arbŏris, & cum omnibus non dictis, ut muliĕris,guttŭris,martўris,&c.*

A S.

Atís,ab as,produc,Ab anas,ánatis, breuiâto.
Cætera corrípies,nísi vasis: dico vadís, vas.

As,ātis,porrigit, ut pietas pietātis,&c. Demuntur anas anătis,auis,&c.ut mas măris: uas uădis,& Græca mittentia genitiuum in ădis,ut Pallas *Pallădis, &c.*

B S.

Es,bréuiat: nísi cum lócuples,mercésq;, quiésq;,
Sic hæres: Græcum iungo quod præbuit etis.

Es breuiat penultimam genitiui: ut miles milĭtis, interpres interprĕtis, Ceres Cerĕris, &c. Producuntur uerò locuples locuplētis, merces mercēdis, quies quiētis, hæres hærēdis, & Græca, quæ habent in genitiuo ētis, ut magnes magnētis, tapes tapētis, lebes lebētis,&c.

Is,

I S.

Is, bréuiat. Tollo glís, glíris: quódq; dat ítis:
Et Psóphis, Crenís, Nesis Græcũ quod in n, fit.

In is, corripiunt penultimam genitiui: ut lapĭdis, Isĭdis, cinĕris, &c. Sed porrigunt glis glīris: & quæ habent itis: ut Dis Dītis. Sic Sannis, Quiris, Lis, & Psophis, īdis, urbs: Crenis, īdis, Nymphæ nomen: Nesis, īdis, insula adiacens Campaniæ. Adde Græca in is, quæ per n, etiam finiuntur: ut Salamis Salaminis: Chracis Chracīnis, &c.

O S.

Prótrahit os. tria corrípiũt, bos, cõpos, & ímpos.

Os, in obliquis penultimam producit: ut Rhinoceros, Rhinocerôtis: custos, custōdis: flos, flōris: Tros Trōis: Minos, Minôis: Heros, Herôis. Tria, bos, bŏuis: compos, compŏtis: impos, impŏtis, corripiunt.

V S.

Vs, bréuiat. Tollas præ, stis, ris, tis, quod habêbit
V: præter pécudis, Liguríscq;: intércutis, addo,
At mélius meliôris habet: confórmia iunge.

Vs penultimam genitiui corripit: ut corpŏris, uellĕris, tripŏdis, œdipŏdis, &c. Producunt quæ habent utis, udis, aut uris: ut uirtūtis, subscūdis, iūris, sic incūdis. Corripiuntur, pecŭdis, Ligŭris, à Ligus: & intercus intercŭtis. Comparatiua producuntur, ut meliōris, &c.

B S, P S, M S.

Cónsona cum præit s, pátrij penúltima curta est.
Hinc cyclops, seps, gryps, conops, cercops remouêto,
Atque Europs, hydrops. Fuge Cyclopis atque Dolôpis.

Nomen

Nomen in s, præcedente consonante, ut B S, M S, P S, *penultimam genitiui corripit: ut Lelaps, Lelăpis, nomen canis, &c. Producuntur Cyclops, cyclôpis, gigas unoculus. Dolôpis fuge, id est, caue producere, contra Sulpit. Seps, sêpis, serpens: gryps, grȳphis, animal: conops, conôpis, id est, culex: Cercops, Cercôpis, populus: Europs, Eurôpis, proprium regis: Hydrops, Hydrôpis, aqua intercus.* Fuge Cyclopis, &c. *Cyclôpis producitur tantum, contra Sulpitium: Dolŏpis uerò corripitur.*

X.

Præ gis, vocâlem bréuio. Prodúcito lex, rex.
Ex, ícis, abbréuiat, víbex, nisi. Cætera próduc,
Præter abax, smilax, atrax, cum drópace, candax,
Fax, & atax, pharnáxque, panáxque, storáxque, coláxque,
Píx, & onyx, íllíx, histrix, cum másticheque, varix,
Coxéndix, & eryx, forníxque, calíxque, cilíxque.
Dic filícem, sálicem, láticē, natrícemque, niuemque,
Cappádocē, célocem, cum prçcoce. Iúngitur istis
Dux, trux, nux, crux, atque volux. Variâbo Syphâcem,
Et Bébrycem, rarò nomen prodúcimus istud.

Vocalis ante g, corripitur: ut remex remĭgis, grex grĕgis, Phryx, Phrȳgis, &c. Sed producuntur lex lēgis, rex rēgis. Corripe item ĭcis, ab ex: ut uertex uertĭcis, &c. Vnum producitur, uibīcis. Cætera producuntur in obliquis: ut myrmex myrmēcis, halex halēcis, pax pācis, &c. Quæ sequuntur in textu, breuiantur: abax abăcis, mensula numeratorum: smilax smilăcis, species hederæ: Atrax Atrăcis, fluuius: dropax dropăcis, unguenti genus: Candax, insula, uulgò Candia. Fax făcis: Atax Atăcis, fluuius: Pharnax, uiri proprium: Panax panăcis, herba: storax storăcis, genus aromatis: Colax Colăcis, parasiti nomen:

nomen:pix pĭcis:onyx onўchis,unguis, & lapillus pretiosus:illix illicis, id est, fraudulentus: histrix histrĭcis, herinaceus: mastix mastĭchis, resina lentisci arboris: mastix mastigis, uel mastigos, flagellū: hinc mastigia, id est, uerbero uerberonis: uarix uarĭcis, plus æquo intumescens uena: coxendix coxendĭcis, coxa: Eryx Erycis, *urbis, montisq́; nomen: fornix fornĭcis, arcus lapideus:* Calix, *notum:* Cilix,ĭcis,*populus:filix,herba:salix,larix,ĭcis,arbor:natrix,ĭcis.serpens: nix niuis.*Cappadox Cappadŏcis, *quispiam in* Cappadocia *natus:præcox præcŏcis, præmaturus: dux, trux,cis,crudelis: nux,crux, uolux.* Syphax, *proprium uiri,uariatur, &* Bebryx,*populus,rarò producitur.*

EXPLES *animum, sed non omnino: nam supersunt plura multò, sine quibus dissyllabaria quantitas non sit futura in promptu. Generalia percurri, specialia de finalibus potißimùm subiecturus.*His *aut illis si non satisfecero,ubi minus satiaris,* Despauterij *commentarios legito diffusiores: qui si nequibunt explere, nunquam expleberis.* Omittant *istud: Generatim de singulis disseris. Sit ita sanè de dictis,* Quid *de primis & medijs adeo uarijs & incertis, generatim ne? maximè ex sequentibus* Badianis *uersibus deprome.*

De primis, regulæ generales.

A,solum trahit l,quodq;,& dissyllaba mamnas.
E,dissyllaba d,simul l,tardant sed & n,s:
T,que vel u,conso.Cætera corrípiunt.
I,tardant d,vel l,n,s,ceu consónitans u,
M,vel r,in dissyl.Cætera corrípiunt.
O,bogomosò,dissyllaba d,modo tardant.
V,rápiunt b,l,p.polysyllaba t,neq; solum u.

A, *in primis, corripitur ante omnes consonantes simplices: preterquàm ante l, & dissyllaba mamnas,id est ante m,n,s.*

E,cor

E, corripitur ante omnes consonantes simplices in primis, præter dissyllaba d, & l, & præterquam ante n, s, t, & u, consonantem. I, quoq; corripitur, præterquam ante d, l, n, s, & u, consonantem, & præter dissyllaba in m, & r. O, corripitur, nisi ante b, g, m, s, & dissyllaba ante d. V, uerò producitur, nisi ante b, l, p, & polysyllaba in t, & ante u, cum alia litera: ut, pluuia: nam si sola sit, producitur: ut, uua.

De médiis.

A, tardant g, vel u, médiis: sed cætera curtant.
E, c, d, tardant l, m, n, t, vel u, mihi sola.
I, nisi sit super u, vel q, poscit breuiári.
O, médio tardant s, t: sed cætera curtant.
V, curtant b, vel f, l, p, ceu consónitans u,
Dum subsunt médiis. cætera longa dabis.
Excipiénda suæ ponúntur in órdine normæ.
Nunc satis est primam significásse viam.

A, in medijs producitur ante g, & u, consonantem: ante cæteras corripitur. E, producitur in medijs ante c, d, l, m, n, t, u, consonantem: ante cæteras corripitur. I, corripitur in medijs ante omnes, præterquam ante q, & u. O, producitur in medijs ante s, & t: ante cæteras corripitur. V, corripitur ante b, f, l, p, & u, consonantem: ante cæteras producitur. Exceptiones quærendæ sunt in codice Despauteriano maiore: ubi omnia fusissimè explicantur. Hîc enim satis est uelut quoquo modo uiam indicasse.

De últimis. A, termināle.

A, declinâtum bréuia: sed prótrahe sextum,
Et quíntum, cuius rectus prodúcitur: & mna.
Prodúcunt nostri quædam muliébria Græca
In recto, vt Tégea: sine teste nihil volo tale.

Non declinâtum produc,ita,cum quia, demptis,
Et puta,non verbo. Ginta mélius loco longum.
Póstea,& vltra,leges cum contra, cúrta licénter.
Eia, breue est Flacco.

Vltima syllaba noscitur positu : ut post,ast,est, amant. Diph*thongo : ut heu, musæ.* Regula,*ut* A, *declinatum corripitur : ut musă,* Anna,*nominatiui & uocatiui casus.*Loquimur *de declinatis per casus, non per tempora.* Sed prótrahe,&c. *Ab hac regula tolluntur ablatiui, quia producuntur : ut musā,meā, lectā, & uocatiui à nominatiuis productis : ueluti* Aeneā, An*chisā,*Atlā. *Mnā monosyllabum cuiuscunque casus producitur.* Prodúcunt,&c. A, *nominatiuo Græco fœminini generis, à nostris corripitur, licet illi producant : ueluti* Scyllă, Me*deă,* Lernă, *&c.* Quosdam *tamen nominatiuos nostri produxerunt ad imitationem* Græcorum, *sic tamen ut aliqua cæsurarum locum habeat: ideo nihil tale producemus sine autoritate, idq́; faciemus rarissimè, quia poterunt in e,terminari : ut* Tegea, *uel* Tegee,*&c.* Non declinâtum,&c.A,*in omnibus per casum non declinatis producitur : ut clamā, frustrā, præterea, suprā, &c. Corripiuntur autem ită, quiă, & pută, aduerbium. Numeralia in ginta, rectiùs producuntur : ut trigintā, quadragintā,&c.* Produc *quoque præterea,intereā,anteā, posteā, contrā, ultrā, quæ interim corripiuntur.* Eiă, Valerius Flaccus *corripit, & alleluia,* Sidonius.

E, in últimis.

E, bréuia. Primæ produc, & nómina quíntæ,
Cum natis : addes plurália cuncta : secúndæ
Iūge doce,& sócias. Monosyllaba lōga repôno,
Inclinatíuas præter. Male, cum benè,dempto,
Omnia prodúces aduérbia,siqua secúnda

Præstiţ

Præstiterit, summíq; gradus aduérbia quæuis.
Sunt ferme, atq; fere prodúcta, qbus dabis ohe.

E, *corripitur: ut docerĕ, Ganymedĕ, Herculĕ, Achillĕ, & similes uocatiui, & ablatiui tertiæ.* Primæ, &c. E, *in prima & quinta declinatione, in quocunq; casu reperitur, producitur: ut parasceuē, Anchisē, &c. uocatiui, & ablatiui speciē, diē, rē: hinc hodiē, pridiē, postridiē, quotidiē, quarē.* Produc *quoque pluralia in e: ut cetē, tempē.* Secúndæ, &c. *Producitur omnis secunda persona uocis actiuæ, singularis numeri, præsentis temporis, secundæ coniugationis, imperatiui modi: ut docē, monē.* Monosyllaba *producuntur: ut mē, tē, sē, dē.* Hinc *demuntur coniunctiones encliticæ, quĕ, uĕ, nĕ, & in compositis quisquĕ, non'nĕ, &c.* Producuntur *aduerbia in e, ab adiectiuis secundæ declinationis, siue comparentur, siue non: ut piē, egregiē, æquē, doctē, &c.* Corripiuntur *tamen benĕ, & malĕ, atque magĕ pro magis.* Aduerbia *superlatiui undecunque fiunt, producuntur: ut, maximē, minimē, &c.* Produc *etiam ferē, firmē, & ohē.*

I, finâle.

I, longum pono: vocitántem cóntraho ternæ.
Sæpéq; Græcôrum ternum. Minóidi, testis.
Sed nisi, siue quasi, mihi, ibi, sibi, vbi, variâbis.
Et tibi iunge cui: tantùm breue móly, locâtur.

I, *producitur.* Corripitur *uerò cunctus tertiæ uocatiuus: ut Alexĭ, Amaryllĭ, Phyllĭ, &c.* Datiuus *quoque tertiæ Græcus corripi inuenitur: ut Palladĭ, Minoidĭ, &c.* Sed nisi, &c. *Variabis in litera posita; inter quæ nisi, & quasi, rectiùs corripiuntur.* Cui, *sæpius est monosyllabum.* Moly, *tantùm breue, herbæ nomen.*

O, in fine.

O, cōmûne datur. produc monosyllaba, iungens

Cum terno sextum; atque aduérbia nómine nata.
At variâbo cito, cum sédulo, mútuo, crebro,
Seróque.sit curtum modò,sólum.sed breuiári
Ergo, pro causa non vult.prodûco quatérno
In casu nomen,fit cuius in us, genitîuus.
O, pátrij produc: variáque gerúndia verba.

O, uariatur: ut Cato, leo, Apollo,&c.Producuntur tantum monosyllaba: ut dō, stō, prō, &c. Producuntur tantùm datiui & ablatiui: ut dominō, meō, amatō, &c. Producuntur tantùm & aduerbia ex nominibus ducta: ut tantō, quantō, falsō,primō, &c. Variantur autem cito, sedulo, mutuo, crebro, sero. Ergō, pro causa producitur. Produco Græcum in o, faciens genitiuum in us, in nominatiuo, datiuo, accusatiuo, & ablatiuo: ut Didō, Clothō, Argō, Cliō, Sapphō, &c. Genitiuus in o, producitur tantùm: ut Apollos Apollō, Androgeos Androgeō.&c. Varia gerundia uerba, ut Pluribus his æger moritur uigilando, sed illum, &c.

V, & B.

V, semper produc. B,cóntrahe. Bárbara deme.

V, produc: ut IESV. *B, corripitur: ut ăb. ŏb. Denuntur barbara in b, quia producuntur: ut Iōb, Aminadāb, Iacōb,&c.*

C,in últimis.

C, produc, præter nec, donec. Sed variâbis
Híc,bene pronômen:fac,verbum iúngimus isti.

C, producitur: ut sīc. Corripiuntur nĕc, donĕc. Hīc,aduerbium producitur: pronomen uariatur, & fac,uerbum.

D, & T,

D, breue ponâtur,ceu t,nisi syncopa fiat.

D,corripitur: ut apŭd, Bogŭd. Sic nomina in t: ut, capŭt, amăt,

amāt, docēt: nisi aliquando per syncopen producantur: ut fumāt, pro fumauit, obīt, pro obiuit.

L.

L,breue sit.Cum sol,sal,nil,tollúntur Hebræa.

L, corripitur: ut Annibăl, Hiempsăl, *mĕl, fĕl. Producuntur sōl, nīl, & sāl. Hebræa quoque producuntur: ut* Michaēl, Raphaēl, *&c.*

N.

N,produc.Demas an,in,& prolem,tamen,atq;
Forsitan,& forsan,viden,huic conformia iūges.
Quod dat in is,curtum est, velut on, quod tértia
nescit.
Corrípitur quartus,qn̄ breuis última recti est.

N, producitur: ut Hymēn, Titān, *delphīn. Et omnia nomina tertiæ in on: ut* Agamemnōn. *Tolluntur à regula ăn, ĭn, cum prole, deĭn, exĭn, subĭn, proĭn, tamĕn, attamĕn, forsăn, forsităn, uidĕn, & quæcunque per apocopen n, habent: ut mĕn, pro me'ne? tĕn, te'ne, egŏn, ego'ne, &c.* Quod dat, &c. *Corripe en habens inis, in genitiuo: ut pectĕn, crimĕn, &c. Corripitur quoque in on, secundæ declinationis, quod Latini in um, uertere solent: ut* Iliŏn, Peliŏn, *&c. Corripitur similiter accusatiuus, cuius nominatiui ultima corripitur: ut* Medeăn, Maiăn, *&c. Accusatiui à longis nominatiuis producuntur tantùm: ut* Aeneān, Anchisēn.

R.

R,bréuies.Produc cuius dat pátrius eris:
Addito iber, aēr, æther. Sit Céltiber anceps,
Vt cor,non longum mélius. Prodúcito tantùm
Cur, far, lar, fur, nar, par: vix prolem breuiâbo.

R, corripitur: ut mulĭer, patĕr, matĕr, &c. Producuntur nomina

mina in er, habentia ēris, penultima longa in genitiuo: ut, cratēr, charactēr, clystēr, &c. Vēr, ibēr, aēr, æthēr, adduntur. Celtiber uariatur, & cor: quod tamen melius corripitur. Producuntur tantùm cūr, fār, &c. pār, cum compositis, impār, &c. quæ non omnino rectè breuiantur quandoque.

A S.

As, produc. Sed adis, quæ dant pátrio, breuiántur.

Et ternæ quarto: vates, bonus Hélias, inquit.

As, producitur: ut forās, &c. Corripiuntur tamen omnia nomina tertiæ, quorum genitiuus in adis, uel ados, definit: ut Arcăs, &c. Corripe quoque accusatiuum pluralem tertiæ in as: ut rhetorăs, &c.

E S.

Pónitur es longum. Plurália córripe Græca,

Quæ crescunt: velut es, de sum: penes, ínquies adde

Cum neutris: & si pátrio est penúltima curta

Ternæ. Tolle Ceres, áries, páries, ábies, pes.

Es, producitur: ut Anchisēs, Darēs, &c. Corripiuntur autem omnia Græca pluralis numeri, tertiæ declinationis crescentia in singulari: ueluti, Dæmonĕs, Vasconĕs, Britonĕs, Pæanĕs, delphinĕs, craterĕs, castorĕs, gigantĕs, pyxidĕs, & quam plurima alia. Es, à sum corripitur: ab edo, producitur. Penĕs item præpositio, & inquiĕs nomen, corripiuntur: quemadmodum & nomina neutri generis, ut Hippomanĕs, cacoëthĕs, &c. Corripiuntur & nomina tertiæ in es, penultimam genitiui breuiantia, utpote quæ ĭtis, ĕtis, aut ĭdis, penultima breui obtinent: ut milĕs, terĕs, desĕs, &c. Producuntur solùm Cerēs, ariēs, pariēs, &c.

I S.

Is, bréuio: verùm plurales prótraho casus:

Isq́ quod in pátrio mutâtur in itis,& inis,
Aut entis. Thetis, vário. Glis, vís, quoq; nomen,
Cum verbo, longum est: véluti persôna secúnda
Prótrahit is, quóties itis, plurâlè repônit.

Is, corripitur: ut inquĭs, quĭs, bĭs, &c. Producito omnem casum pluralem in is: ut queīs, plurale, dominīs, &c. Item treīs, omneīs, &c. Produc etiam nomina in is, quæ penultima longâ faciunt genitiuum crescentem in itis, uel inis: ut līs, Dīs, Samnīs, Salamīs: aut in entis: ut Simoīs, Pyroīs, &c. Thetis, uariatur. Produc adhæc glīs, uīs, siue nomen, siue uerbum, cum suis: ut sīs, pro si uīs, quamuīs, uteruīs, &c. Producuntur etiam secundæ personæ singulares, quando plurales habent itis, penultimâ longa: ut uelīs, nescīs, &c.

OS.

Os, produc. pátrius breuis est: & cōpos, & īpos,
Osq́ ossis, præbens. rectos breuiâto secúndæ.
Os, recti produc, quóties tibi pátrius o, dat.

Os, producitur: ut flōs, nepōs, &c. Corripitur quicunq; genitiuus in os: ut Palladŏs, Tydeŏs, &c. Et compŏs, & impŏs, & ŏs, ŏssis, breuiantur. Os, oris, producitur. Omne nomen in os, secundæ declinationis, ut Samŏs, synodŏs, &c. corripitur. Producuntur & nomina, quæ per tertiam declinationem Atticam faciunt genitiuum in o: ut Athōs, Androgeōs, &c.

VS.

Vs, corrépta datur. Monosyllaba, cum genitíuis
Ternæ vel quartæ produc, numeríq; secúndi
In quarta primum, quartum, quintúmque: & in uris,
Dumq́ utis, pátrius, vel in vdis, & vntis, odísue:

Aut quintus fit in u,longus tum rectus habêtur.
Ergo prodúces venerábile nomen IESVS.

Vs, corripitur: ut tempūs,pecūs,&c.Producuntur uerò monosyllaba: ut rūs,thūs,iūs, &c. & genitiui tertiæ: ut Cliūs, Didūs,&c. & genitiui quartæ, & in plurali eiusdem declinationis nominatiui, accusatiui, & uocatiui: ut uisūs, manūs, &c.

Et in uris,&c. *Producitur us, in nominatiuo singulari,ubi genitiuus terminatur in uris, in utis, uel in udis: tellūs, uirtūs, palūs. Simile est,ubi genitiuus definit in untis: ut, Cerasūs, Cerasuntis, Opus,&c. Græca quoque à πȣ̃ς, producuntur: ut Sciopūs, Melampūs,&c. Produc quoque ubi uocatiuus in u, desinit: ut, Panthūs, quia uocatiuus est Panthu. Sic quia per ȣ diphthongon scribitur, doctißimi produci testantur dulcißimum domini & Dei nostri nomen IESVS.*

DE DECEM VITIIS IN CARMINE VITANDIS.

Bárbara nulla inerit vox,aut incóngrua metro.
Nulla redundâbit, nulla integritâte carêbit:
Nil tranſponêtur: nil confúndet malè ſenſum.
Nec rápies longam,nec prodúces breuiándam.
Nec poſt vocâlem,nec poſt m,verſu in eôdem,
Pártibus à váriis vocâlis ritè ſequêtur,
Syllaba ni péreat præcédens,vt modò dixi.
Nec ſuccuſsántes, nec pones molle crepántes.
Nec paucis númeris tibi multa licêre putâbis.
Nec tibi propônes niſi sūmos quoſq; imitādos.

Monemur uulgata decem uitia in carminibus contexendis uitare. Primò, ne barbarum aut incongruum quicquam admisceamus. Secundò, ne quid redundans aut deficiens sit, ut quicq;, quoque,

quoque, aut alias particulas, propter metrum duntaxat ingeramus: qui pedum nimis aut non satis ponunt, qui sensum non explent aut frustra repetunt. Tertiò, *ne quid male transponatur.* Quartò, *ne sensus confundatur.* Quintò, *syllabarum quantitas non uiolabitur. Sextò, nec post uocalem, nec post m, ponetur in eodem uersu dictio incœpta à uocali, nisi fiat ellipsis, aut synalœpha. Septimò, non ponemus succussantes literas, syllabas, aut pedes: ut,* O *Tite tute* T*ati tibi tanta tyranne tulisti.* O*ctauò, ne quid sit affectati nimis, turgidè aut molliter sonans.* Nonò, *uitabitur in paruo poëmate magna licentia.* Et *decimò, cauebimus, ne non probati autoris carmina imitemur. Sed finem facio. Si præceptores hæc diligenter declarabunt, multùm iuuerit rudes adolescentulos.*

IOANNIS PEL-

LISSONIS CONDRIEN.

Appendix ad quantitatẽ syllabarũ.

De Accentibus.

CCENTVS, *est certa & legitima pronuntiandi ratio.* E*stq; triplex,* A*cutus,* C*ircunflexus,* G*rauis.*

A*cutus est, quo syllaba attollitur: ut prima à genitiuo cárminis, & insignitur hac nota´.* C*ircunflexus, quo syllaba & attolitur pariter & demittitur: ut, prior à rôre, & notatur hoc insigni ^.* G*rauis, quo syllaba deprimitur: ut duæ postremæ à dominus, & figuratur hoc signo `: ut fälsò, hìc, Sororem fälsò creditam, &c.* N*am propter consequentiam partium orationis, id est, quòd in contextu orationis partes aliæ alias consequuntur, acutus transit in grauem.*

Notârum accéntuum vſus.

Huiuſmodi notulis Græci paßim utuntur. rarò Latini, niſi ſicubi hæreri poßit, utri accentuum principalis ſit locus, uel quia anceps ſit dictio: ut una nomen, unà aduerbium pláne nomen, planè aduerbium: ā, ē, uocales literæ, à, è, præpoſitiones: quod, extra notam accentus, nomen: cùm accentus nota, coniunctio, &c. uel quia ſit ita, ut tametſi in promptu ſit uidere germanum accentum, tamen eum plerunq; non niſi exercitatus ſtatim uideat: ut ſcripsérunt, non ſcripsêrunt. Rurſum ſcripsêre, non ſcripsére, cùm prolatione nihil hæc intereſſe uideantur, certè ut hodiè proferimus.

Quómodo fiant accéntus.

Accentus ita fiunt. Nam proferenda dictione qualibet, in ea attollimus certam quandam ſyllabam, atque ita fit accentus aut acutus, aut circunflexus: & reliquas deprimimus, id eſt, æquabili ſono, ac uelut uno uocis tenore proferimus. Atque hoc ipſum eſt grauis accentus. Differunt quidem ipſa re acutus, & circunflexus, ac diuerſæ ſunt naturæ, ſed hoc nos quidem ſono & uoce non internoſcimus: utrobique enim ſyllabam pronuntiando attollimus. Porrò acutus & circunflexus ſunt principes accentus: ut de illis tantùm laborandum ſit: nam grauis uel non quærentibus obuius eſt. Quod nunc ita interpretari libet. Quotquot ſyllabæ ſunt in dictione, una tantùm attolitur, id eſt (ut nunc accipimus) acuto aut circunflexo accentu effertur, reliquæ omnes ſyllabæ grauantur ſeu demittuntur, etiam ſi mille eſſent: ut grauis accentus iure dicatur ſyllabicus, quòd ſit in omni ſyllaba dictionis, præterquam in illa una, quæ attollitur: ut Gratianopolitanôrum. Itaq; quum de accentu cuiuſpiam dictionis loquimur, tantùm de horum altero, qui ſunt eximij, hoc eſt, de acuto aut circunflexo intelligimus, unde de his tantùm præcipi ſolet. Nam grauis nihil habet, quod regulis egere poßit.

Accéntuum ſedes.

Ante tres ſyllabas nulla in dictione ſyllaba poteſt attolli: ergo acutus accentus in antepenultima tantùm, id eſt, tertia à fine, aut in penultima, aut in ultima ponendus eſt. Nam circunflexus *apud* Latinos *in penultima tantùm cadit.* Neq; *enim ſi qua monoſyllaba circunflexum habent, ideo in ultima habere cenſeri poſſunt.* Exempla *de acuto: ut ómnia, fácit, récte.*De *circunflexo: ut mâter, ſpês.*

Accéntuum régulæ.

Accentuum autem huiuſcemodi ut tibi ratio conſtet, prius noſcenda penitus, ac memoriter complectenda eſt ſyllabaria quantitas: nam apud Latinos *pendet accentus, præſertim ex penultimæ ſyllabæ ſeu tempore, ſeu quantitate: id quod è ſequentibus regulis colligas facilè licebit.*

Omnis *dictio monoſyllaba,natura breuis, licet poſitione producatur, acuitur: ut súm, és, éſt, núx, níx, fáx.*

Monoſyllaba *dictio natura producta, circunflectitur: ut dôs, rôs, ſpês, rês.* Vbi *eam natura produci non conſtiterit,ad acutum confugito: nunquam enim circunflexus ponitur ſuper ſyllabam natura breuem, aut tantùm poſitione productam, id eſt, quæ, niſi obſtaret poſitio, breuis eſſet.*

Diſſyllaba *dictio priorem natura producens, & poſteriorem corripiens, illam circunflectit: ut mâter,* Rôma. Aliàs *acuit: ut páter,népos.*

Polyſyllaba *dictio penultimam producens, & ultimam corripiens,circunflectit penultimam: ut* Românus,*equitâre: ultimam uerò producens acuit penultimam,ut poténtes, amauérunt: nunquam enim longa ante longam circunflectitur.*

Dictio *polyſyllaba penultimam corripiens, acuit antepenultimam: ut dóminus,áffatim, mulíeris,ſcátebra, uólucres, sóphia, philosóphia,quanquàm in his duobus poſtremis ſeruari poterit,*

autore

autore Quintiliano, Græcanicus accentus, philosóphia, sophía: non Latinè id quidem, sed tamen citra reprehensionem.

Exceptiônes.

Ab his canonibus exceptiones sunt numero sex. Prima, *Interrogatio accentum mutat: quia ultima interrogationis semper acuitur, ut egoné? Quis furor ô ciués?* Secunda, *Distinctionis & differentiæ gratia mutatur accentus, ut uná aduerbium ultimam acuit, ne uideatur esse nomen. Sic poné præpositio uel aduerbium: sic eó, aliquó, illó, falsó, sedulò, repenté, palám, forté, eá, aliquá, &c. ultimam acuunt, dum aduerbia sunt, ne putentur esse nomina, uel uerba, uel pronomina, uel participia.* Tertia, *Concisio accentum mutat: ideo nomina tertiæ in as, quæ in atis olim desinebant, ultimam circunflectunt, ut olim penultimam.* Aquinâs, Arpinâs, *noſtrâs, cuiâs. Olim dicebant cuiâtis, pro cuiâs, &c.* Concisa *sunt quoque donêc, pro donêcum, quod in* Plauto *legitur: adhûc, illûc, isthûc, hîc, &c. dîc, dûc, fâc, &c. pro adhucce, illucce, &c. dice, duce, face, &c. item petît pro petiuit, fumât, pro fumâuit.* Quarta, Accentum *transpositio mutat, ueluti omnes præpositionum, coniunctionumq; syllabæ, dum præponuntur, grauantur, ut dè qua re.* Postpositæ *autem acuuntur, ut qua dé re, &c. Cum, præpositio, quæ, ne, ue, encliticæ coniunctiones, præcedentem syllabam acuunt, ut quicum, mécum, &c. Cæsar Papaq;: hominés ne, feræ ne, &c.* Quinta, Compositio *quandoque accentum uariat, ut compositio noscatur esse, non oratio.* Itaq; *hæc exceptio particula est secundæ exceptionis: unde tertia à fine acuitur in sequentibus, Súbinde, éxinde, déinde, próinde, périnde, álíquando, néquando, húcusq;, álonge, délonge, déinceps, dúntaxat, sinístrorsum, déorsum, quápropter, enímuero, quínimo, nímirum, nihilóminus pro tamen, paulóminus pro ferè, quómodo pro qualiter, ínsuper, désuper, intérea, póstea, uerúntamen, háctenus, quátenus.* Vbi *autem diuisæ essent dictiones, diuersos haberent accentus.* Sexta, Idioma, *id est,*

linguæ

linguæ proprietas, accentum mutat, cùm unaquæque lingua habeat accentum sibi peculiarem, ac proprium. Nam secundum Latinorum regulas ἄνθρωπος, & ἤπειρος, penultimam acuerent, quia producitur: hanc tamen apud Græcos grauem habent. E diuersò Simōis, quia penultimã corripit apud Græcos, grauem habet, acuta antepenultima. Item & paràcletus contra usum linguæ nostræ in antepenultima habet accentum, cùm penultima eius sit longa, ut fit in agápetus, & eléeson, quæ Græcè per η scribuntur. Ex his patet in Græcis accentum quantitati plerunq; esse contrarium. Sed hactenus.

DE FIGVRIS LIBER XI.

Figúræ definítio.

Rte nouâta áliqua dicéndi forma,
Figûra est:
Sunt eius spécies,, Metaplásmus,
Schema, Tropúsq;.
Quas manifestâtis vítiis reserábimus amplè.

Figura est arte aliqua nouata forma dicendi. Figurarum notitia est poëtis, oratoribusq; necessaria. Figuræ species sunt tres, Metaplasmus, Schema, & Tropus. Cæterùm fuerit operæpretium uitiorum naturam antè manifestare, ut ea à figuris separare sciamus.

De vítiis.

Vitia orationis generalia, sunt tria: obscurum, inordinatum, barbarum. Obscuritatis species sunt octo: Acyrologia, Pleonasmos, Perissologia, Amphibologia, Tautologia, Eclipsis cum

cum Aposiopesi, Aenigma, Macrologia. Inordinatæ orationis species sunt quinque: Tapinosis, Cacophaton, Cacosyntheton, Aeschrologia, Cacozelia. Barbaræ orationis species sunt duæ: Barbarismus, & Solœcismus. Eiusmodi uitia utpote in primis uitanda declarabuntur.

Bárbarus est, quisquis scribéndo, siue loquéndo
Verbum corrúmpit:peregrînũ est bárbara lexis.

Barbarismus, est unius dictionis corruptio, scribendo aut loquendo commissa: ut tollero, cum duobus ll. Busiris, penultima correpta. Barbara lexis, est dictio peregrina: ut guerra, bladum, stuffa, fardellus, charreria, &c. Barbarismus, dicitur à barbarus, id est, dissonans: quia à uera Latinitate dissonat, & dissidet. Barbarismus, in prosa nomen suum retinet: apud poëtas Mataplasmus, & Pathos, nuncupatur. Ideo licet ex poëtis depromantur Barbarismi exempla, ne credas ipsos locutos esse barbarè, siue (ut ueteres sæpius dicebant) rusticè: sed intelligas Barbarismum fore, si quis ita loqueretur in prosa. Itidem censendum est de solœcismo, cui Schemati apud poëtas nomen est.

Esto Solœcísmus, vitiôsa orátio quæuis.

Solœcismus, est impar, & inconueniens compositura partium orationis: ut Acuta gladius: saluete reuerende magister. Veteres solœcum dixerunt potius, à quo solœcisso solœcissas, id est, incongruè loquor.

Obscúræ ignobilísque oratiônis spécies.

Impropriè sumptum verbum dicâtur Acyron.

Acyrologia, est impropria dictionis usurpatio: ut spero, pro timeo: accede ad hunc ignem, id est, ad hanc meretricem. Acyrologia, interpretatur impropria loquutio, ab ἄκυρος, id est, improprius, & λογία, id est, loquutio.

Omne superuácuum Pleonâsmos ritè vocâtur.

Pleon

Pleonasmos, est adiectio superuacua ad plenam significationem: ut, Sic ore loquuta est, Vidi his oculis. Et interpretatur superabundantia, ἀ πλεονάζω, id est, plusquam oportet facio, aut dico.

Esto Perissólogus tibi sermo supérfluus omnis.

Perissologia, est adiectio uerborum superflua sine ulla ui rerum: ut ibant, quà poterant: quà non poterant, non ibant. Viuat rex, & non moriatur. Transfertur autem Perissologia, superflua locutio, à περισσὸς, id est superfluus: & est pené eadem quæ Pleonasmos.

Amphíbolon, dúbius Románis sermo ferêtur.

Amphibologia, est uitio compositionis ambiguæ, posita sententia: ut, Aio te Aeacida Romanos uincere posse. & fit ab ἀμφίβολος, id est, dubius.

Tautólogos, verbis váriis rem signat eándem.

Tautologia est diuersorum uerborum aut orationum eandem rem significantium inculcatio: ut, Ipse egomet uenio, exultans redeo, gaudensq; reuertor. Tautologia, dicitur à ταυτότης, id est, identitas, & λογία, loquutio. Est enim eadem loquutio.

Macrólogos, sermo nímium prolíxus habêtur.

Macrologia, est longa sententia, res non necessarias comprehendens. Vergil. Postera lux summa spargebat lumine terras, Orta dies, cùm primum alto se gurgite tollunt Solis equi, lucemq; elatis naribus efflant. Satis fuerat dixisse, orta dies. Macrologia, traducitur longus sermo sine necessitate, à μακρὸς, id est, longus.

Eclípsis verbum, Reticêntia verba subáudit.

Eclipsis, unicum uerbum, id est, dictionem subaudit. Reticentia uerò, id est, aposiopesis, plures dictiones supprimit. Eclipsis, id est, defectus seu defectio. Aposiopesis, Latinè dicitur reticentia.

Est ænígma, grauis nímium tibi sermo solútu.

Aenigma, est obscura sententia per obscuram similitudinem rerum: ut, Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me: significatur

catur enim aquam in niuem conuerti, & ex eadem rursus effluere. Aenigma, dicitur ab αἰνίττομαι, id est, obscurè loquor.

Inordinátæ oratiônis spécies.

INordinatæ orationis species sunt quinque: Tapinosis, Aeschrologia, Cacephaton, Cacozelia, Cacosyntheton.

Magna tapínosis ténui sermône reclûdet.

Tapinosis, est humilitas magnæ rei, non id agente sententia quod demonstrat, ut apud Vergilium: Dulichias uexasse rates, pro atrocißimè raptasse, ac laniasse. Tapinosis, à ταπεινὸς, id est, humilis.

Aeschrólogos, nobis obscœna orátio fertur.

Aeschrologia, est uitio compositionis inuerecunda oratio, ut compositio uerborum obscœnæ significationis: quale est futuo, cunnus, &c. aut obscœna pronuntiatio. ab αἰσχρὸς, id est, turpis, & λόγος, id est, sermo.

Est caco ritè phatō, qdqd sonas haud bñ nobis.

Cacophaton, aut cacephaton, est obscœna pronuntiatio, uel in compositione, uel in uno uerbo: ut, arrige aures Pamphile. κακὸν, id est, malum: φατὸν, dictum, hoc est, malè sonans dictum.

Esto Cacozêlon praua affectátio nobis.

Cacozelia, est per affectationem decoris corrupta sententia, cùm eo ipso dedecoretur oratio, quo illam uoluit autor ornare: ut, Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo, &c. Cacozelon, id est, mala affectatio.

Haud bñ cōpósitū Cacosyntheton esto Latínis.

Cacosyntheton, est uitiosa dictionum compositio, uel indecens scriptura: ut, terga fatigamus hasta. Cacosyntheton, transfertur malè compositum.

DE METAPLASMO.

Díctio transformâta poëtæ fit Metaplásmus.

Metap

Metaplasmus, est transformatio quædam recti solitiq; sermonis in alteram speciem, metri, ornatus, necessitatis'ue causa: ut cælicolûm, induperator, dicier. à μετὰ, id est, trans, & πλάσμα, id est, figmentum. Metaplasmi sunt species quatuordecim. *Prothesis, epenthesis, paragoge, aphæresis, syncope, ectasis, systole, apocope, diæresis, synæresis, synalœphe, ecthlipsis, antithesis, metathesis.*

Adiice princípio quicquam, sic Próthesin edes.

Prothesis, *est appositio quædam ad principium dictionis, literæ, uel syllabæ: ut Gnate, pro nate: tetulit, pro tulit, astat, pro stat.* Dicitur *à πρὸς, id est, ad, & θέσις, positio, hoc est, appositio.*

Adiice quid médio, sic fiet Epénthesis aptè.

Epenthesis, *est appositio quædam ad mediam dictionem literæ uel syllabæ: ut relliquias, gemino ll, pro reliquias: alituum, pro alitum.* Epenthesis *dicitur ab ἐπὶ & ἐν, quæ coniuncta significant inter, & θέσις, positio ut sit interpositio.* Eâdem *significationem habet* Parenthesis.

Adiice quid fini, pulchram fácies Paragôgen.

Paragoge, *est appositio quædam ad finem dictionis: ut potestur, pro potest. à παρὰ, id est, ad, & ἀγωγὴ, id est, ductio, hoc est, adductio.*

Aufert quid cápiti vates, vt Aphæresin edat.

Aphæresis, *est ablatio de principio dictionis, literæ uel syllabæ, contraria* Prothesi: *ut pone metum, pro depone. ab ἀφαιρέομαι, id est, aufero.*

E médio quicquam tollas, ita Syncopa fiet.

Syncopa, *est ablatio de media dictione literæ uel syllabæ: contraria* Epenthesi: *ut audacter, pro audaciter. à σὺν, id est,*

mina in er, habentia ēris, penultima longa in genitiuo: ut, cratēr, charactēr, clystēr, &c. Vēr, ibēr, aēr, æthēr, adduntur. Celtiber uariatur, & cor: quod tamen melius corripitur. Producuntur tantùm cūr, fār, &c. pār, cum compositis, impār, &c. quæ non omnino rectè breuiantur quandoque.

A S.

As, produc. Sed adis, quæ dant pátrio, breuiántur.

Et ternæ quarto: vates, bonus Hélias, inquit.

As, producitur: ut forās, &c. Corripiuntur tamen omnia nomina tertiæ, quorum genitiuus in adis, uel ados, desinit: ut Arcăs, &c. Corripe quoque accusatiuum pluralem tertiæ in as: ut rhetorăs, &c.

E S.

Pónitur es longum. Plurália córripe Græca,
Quæ crescunt; velut es, de sum; penes, ínquies adde
Cum neutris; & si pátrio est penúltima curta
Ternæ. Tolle Ceres, áries, páries, ábies, pes.

Es, producitur: ut Anchisēs, Darēs, *&c. Corripiuntur autem omnia Græca pluralis numeri, tertiæ declinationis crescentia in singulari: ueluti,* Dæmonĕs, Vasconĕs, Britonĕs, Pæanĕs, *delphinĕs, craterĕs, castorĕs, gigantĕs, pyxidĕs, & quam plurima alia. Es, à sum corripitur: ab edo, producitur.* Penĕs *item præpositio, & inquiĕs nomen, corripiuntur: quemadmodum & nomina neutri generis, ut* Hippomanĕs, *cacoëthĕs, &c. Corripiuntur & nomina tertiæ in es, penultimam genitiui breuiantia, utpote quæ ĭtis, ĕtis, aut ĭdis, penultima breui obtinent: ut milĕs, terĕs, desĕs, &c.* Producuntur *solùm* Cerēs, *ariēs, pariēs, &c.*

I S.

Is, bréuio; verùm plurales prótraho casus:

Is'que

Isq; quod in pátrio mutâtur in itis, & inis,
Aut entis. Thetis, vário. Glis, vís, quoq; nomen,
Cum verbo, longum est: véluti persôna secúnda
Prótrahit is, quóties itis, plurâle repônit.

Is, corripitur: ut inquĭs, quĭs, bĭs, &c. Producito omnem casum pluralem in is: ut queīs, plurale, dominīs, &c. Item treīs, omneīs, &c. Produc etiam nomina in is, quæ penultima longa faciunt genitiuum crescentem in itis, uel inis: ut līs, Dīs, Samnīs, Salamīs: aut in entis: ut Simoīs, Pyroīs, &c. Thetis, uariatur. Produc adhæc glīs, uīs, siue nomen, siue uerbum, cum suis: ut sīs, pro si uīs, quamuīs, uteruīs, &c. Producuntur etiam secundæ personæ singulares, quando plurales habent itis, penultima longa: ut uelīs, nescīs, &c.

OS.

Os, produc. pátrius breuis est: & cōpos, & ipos,
Osq; ossis, præbens. rectos breuiâto secúndæ:
Os, recti produc, quóties tibi pátrius o, dat.

Os, producitur: ut flōs, nepōs, &c. Corripitur quicunq; genitiuus in os: ut Palladŏs, Tydeŏs, &c. Et compŏs, & impŏs, & ŏs, ossis, breuiantur. Os, oris, producitur. Omne nomen in os, secundæ declinationis, ut Samŏs, synodŏs, &c. corripitur. Producuntur & nomina, quæ per tertiam declinationem Atticam faciunt genitiuum in o: ut Athōs, Androgeōs, &c.

VS.

Vs, corrépta datur. Monosyllaba, cum genitíuis
Ternæ vel quartæ produc, numeriq; secúndi
In quarta primum, quartum, quintúmque: & in uris,
Dumq; utis, pátrius, vel in vdis, & vntis, odísue:

Aut quintus fit in u, longus tum rectus habêtur.
Ergo prodúces venerábile nomen IESVS.

Vs, corripitur: ut tempŭs, pecŭs, &c. Producuntur uerò monosyllaba: ut rūs, thūs, iūs, &c. & genitiui tertiæ: ut Cliūs, Didūs, &c. & genitiui quartæ, & in plurali eiusdem declinationis nominatiui, accusatiui, & uocatiui: ut uisūs, manūs, &c.

Et in uris, &c. *Producitur us, in nominatiuo singulari, ubi genitiuus terminatur in uris, in utis, uel in udis: tellūs, uirtūs, palūs. Simile est, ubi genitiuus definit in untis: ut, Cerasūs, Cerasuntis, Opus, &c. Græca quoque à ποῦς, producuntur: ut Scopūs, Melampūs, &c. Produc quoque ubi uocatiuus in u, desinit: ut, Panthūs, quia uocatiuus est Panthu. Sic quia per ʋ diphthongon scribitur, doctißimi produci testantur dulcißimum domini & Dei nostri nomen IESVS.*

DE DECEM VITIIS IN CARMINE VITANDIS.

Bárbara nulla inerit vox, aut incóngrua metro.
Nulla redundâbit, nulla integritâte carêbit:
Nil transponêtur: nil confúndet malè sensum.
Nec rápies longam, nec prodúces breuiándam.
Nec post vocâlem, nec post m, versu in eôdem,
Pártibus à váriis vocâlis ritè sequêtur,
Syllaba ni péreat præcédens, vt modò dixi.
Nec succusántes, nec pones molle crepántes.
Nec paucis númerís tibi multa licêre putâbis.
Nec tibi propônes nisi sūmos quosq; imitādos.

Monemur uulgata decem uitia in carminibus contexendis uitare. Primò, ne barbarum aut incongruum quicquam admisceamus. Secundò, ne quid redundans aut deficiens sit, ut quicq;,

quoque,

quoque, aut alias particulas, propter metrum duntaxat ingeramus: qui pedum nimis aut non satis ponunt, qui sensum non explent aut frustra repetunt. Tertiò, *ne quid male transponatur.* Quartò, *ne sensus confundatur.* Quintò, *syllabarum quantitas non uiolabitur. Sextò, nec post uocalem, nec post m, ponetur in eodem uersu dictio incœpta à uocali, nisi fiat ellipsis, aut synalœpha.* Septimò, *non ponemus succussantes literas, syllabas, aut pedes: ut,* O Tite tute Tati *tibi tanta tyranne tulisti.* Octauò, *ne quid sit affectati nimis, turgidè aut molliter sonans.* Nonò, *uitabitur in paruo poëmate magna licentia.* Et decimò, *cauebimus, ne non probati autoris carmina imitemur. Sed finem facio. Si præceptores hæc diligenter declarabunt, multùm iuuerit rudes adolescentulos.*

IOANNIS PELLISSONIS CONDRIEN.

Appendix ad quantitatē syllabarū.

De *Accentibus.*

ACCENTVS, *est certa & legitima pronuntiandi ratio. Estq; triplex,* Acutus, Circunflexus, *Grauis.*

Acutus *est, quo syllaba attollitur: ut prima à genituo cárminis, & insignitur hac nota´.* Circunflexus, *quo syllaba & attolitur pariter & demittitur: ut, prior à rôre, & notatur hoc insigni^.* Grauis, *quo syllaba deprimitur: ut duæ postremæ à dominus, & figuratur hoc signo`: ut fàlsò, hìc, Sororem fàlsò creditam, &c.* Nam pro*pter consequentiam partium orationis, id est, quòd in contextu orationis partes aliæ alias consequuntur, acutus transit in grauem.*

Accéntuum sedes.

Ante tres syllabas nulla in dictione syllaba potest attolli: ergo acutus accentus in antepenultima tantùm, id est, tertia à fine, aut in penultima, aut in ultima ponendus est. Nam circunflexus *apud* Latinos *in penultima tantùm cadit. Neq; enim si qua monosyllaba circunflexum habent, ideo in ultima habere censeri possunt.* Exempla *de acuto: ut ómnia, fácit, récte.*De circun*flexo: ut mâter, spês.*

Accéntuum régulæ.

Accentuum autem huiuscemodi ut tibi ratio constet, prius noscenda penitus, ac memoriter complectenda est syllabaria quantitas: nam apud Latinos *pendet accentus, præsertim ex penultimæ syllabæ seu tempore, seu quantitate: id quod è sequentibus regulis colligas facilè licebit.*

Omnis dictio monosyllaba, natura breuis, licet positione producatur, acuitur: ut súm, és, ést, núx, níx, fíx.

Monosyllaba dictio natura producta, circunflectitur: ut dôs, rôs, spês, rês. Vbi eam natura produci non constiterit, ad acutum confugito: nunquam enim circunflexus ponitur super syllabam natura breuem, aut tantùm positione productam, id est, quæ, nisi obstaret positio, breuis esset.

Dissyllaba dictio priorem natura producens, & posteriorem corripiens, illam circunflectit: ut mâter, Rôma. *Alias acuit: ut páter, népos.*

Polysyllaba dictio penultimam producens, & ultimam corripiens, circunflectit penultimam: ut Românus, *equitâre: ultimam uerò producens acuit penultimam, ut poténtes, amauérunt: nunquam enim longa ante longam circunflectitur.*

Dictio polysyllaba penultimam corripiens, acuit antepenultimam: ut dóminus, áffatim, mulíeris, scátebra, uólucres, sóphia, philosóphia, quanquàm in his duobus postremis seruari poterit,

autore

autore Quintiliano, Græcanicus accentus, philosóphia, sophía: non Latinè id quidem, sed tamen citra reprehensionem.

Exceptiones.

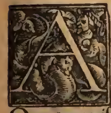
Ab his canonibus exceptiones sunt numero sex. Prima, In*terrogatio accentum mutat: quia ultima interrogationis semper acuitur, ut egoné? Quis furor ô ciués?* Secunda, Distinctionis *& differentiæ gratia mutatur accentus, ut uná aduerbium ultimam acuit, ne uideatur esse nomen.* Sic poné *præpositio uel aduerbium: sic eó, aliquó, illó, falsó, seduló, repenté, palám, forté, eá, aliquá, &c. ultimam acuunt, dum aduerbia sunt, ne putentur esse nomina, uel uerba, uel pronomina, uel participia.* Tertia, Concisio *accentum mutat: ideo nomina tertiæ in as, quæ in atis olim desinebant, ultimam circunflectunt, ut olim penultimam.* Aquinâs, Arpinâs, no*strâs, cuiâs.* Olim *dicebant cuiâtis, pro cuiâs, &c.* Concisa *sunt quoque donêc, pro donêcum, quod in* Plauto *legitur: adhûc, illûc, isthûc, hîc, &c. dìc, dûc, fâc, &c. pro adhucce, illucce, &c. dice, duce, face, &c. item petît pro petiuit, fumât, pro fumâuit.* Quarta, Accentum *transpositio mutat, ueluti omnes præpositionum, coniunctionumq; syllabæ, dum præponuntur, grauantur, ut dè qua re.* Postpositæ *autem acuuntur, ut qua dé re, &c. Cum, præpositio, que, ne, ue, encliticæ coniunctiones, præcedentem syllabam acuunt, ut quicum, mécum, &c. Cæsar* Papaq́; *: homines'ne, feræ'ne, &c.* Quinta, Compositio *quandoque accentum uariat, ut compositio noscatur esse, non oratio.* Itaq; *hæc exceptio particula est secundæ exceptionis: unde tertia à fine acuitur in sequentibus, Súbinde, éxinde, déinde, próinde, périnde, áliquando, néquando, húcusq;, álonge, délonge, déinceps, dúntaxat, sinístrorsum, déorsum, quápropter, enímuero, quínimo, nimírum, nihilóminus pro tamen, paulóminus pro ferè, quómodo pro qualiter, ínsuper, désuper, intérea, póstea, uerúntamen, háctenus, quátenus.* Vbi *autem diuisæ essent dictiones, diuersos haberent accentus.* Sexta, Idioma, *id est,*

linguæ

linguæ proprietas, accentum mutat, cùm unaquæque lingua habeat accentum sibi peculiarem, ac proprium. Nam secundum Latinorum regulas ἄνθρωπος, & ὕπειρος, penultimam acuerent, quia producitur: hanc tamen apud Græcos grauem habent. E diuersò Simŏis, quia penultimā corripit apud Græcos, grauem habet, acuta antepenultima. Item & parácletus contra usum linguæ nostræ in antepenultima habet accentum, cùm penultima eius sit longa, ut fit in agápetus, & eléeson, quæ Græcè per η scribuntur. Ex his patet in Græcis accentum quantitati plerunq; esse contrarium. Sed hactenus.

DE FIGVRIS
LIBER XI.

Figúræ definítio.

Rte nouâta áliqua dicéndi forma,
Figûra est:
Sunt eius spécies,, Metaplásmus,
Schema, Tropúsq;.
Quas manifestâtis vítiis reserâbimus amplè.

Figura est arte aliqua nouata forma dicendi. Figurarum notitia est poëtis, oratoribusq; necessaria. Figuræ species sunt tres, Metaplasmus, Schema, & Tropus. Cæterùm fuerit operæpretium uitiorum naturam antè manifestare, ut ea à figuris separare sciamus.

De vítiis.

Vitia orationis generalia, sunt tria: obscurum, inordinatum, barbarum. Obscuritatis species sunt octo: Acyrologia, Pleonasmos, Perissologia, Amphibologia, Tautologia, Eclipsis

cum Aposiopesi, Aenigma, Macrologia. Inordinatæ orationis species sunt quinque: Tapinosis, Cacophaton, Cacosyntheton, Aeschrologia, Cacozelia. Barbaræ orationis species sunt duæ: Barbarismus, & Soloecismus. Eiusmodi uitia utpote in primis uitanda declarabuntur.

Bárbarus est, quísquis scribèndo, siue loquèndo
Verbum corrúmpit:peregrînũ est bárbara lexis.

Barbarismus, est unius dictionis corruptio, scribendo aut loquendo commissa: ut tollero, cum duobus ll. Busïris, penultima correpta. Barbara lexis, est dictio peregrina: ut guerra, bladum, stuffa, fardellus, charreria, &c. Barbarismus, dicitur à barbarus, id est, dissonans: quia à uera Latinitate dissonat, & dissidet. Barbarismus, in prosa nomen suum retinet: apud poëtas Metaplasmus, & Pathos, nuncupatur. Ideo licet ex poëtis depromantur Barbarismi exempla, ne credas ipsos locutos esse barbarè, siue (ut ueteres sæpius dicebant) rusticè: sed intelligas Barbarismum fore, si quis ita loqueretur in prosa. Itidem censendum est de soloecismo, cui Schemati apud poëtas nomen est.

Esto Soloecísmus, vitiôsa orátio quæuis.

Soloecismus, est impar, & inconueniens compositura partium orationis: ut Acuta gladius: saluete reuerende magister. Veteres solœcum dixerunt potius, à quo soloecisso soloecissas, id est, incongruè loquor.

Obscúræ ignobilísque oratiônis spécies.

Impropriè sumptum verbum dicâtur Acyron.

Acyrologia, est impropria dictionis usurpatio: ut spero, pro timeo: accede ad hunc ignem, id est, ad hanc meretricem. Acyrologia, interpretatur impropria loquutio, ab ἄκυρος, id est, improprius, & λογία, id est, loquutio.

Omne superuácuum Pleonâsmos ritè vocâtur.

Pleon

Pleonaſmos, eſt adiectio ſuperuacua ad plenam ſignificationem: ut, Sic ore loquuta eſt, Vidi his oculis. Et interpretatur ſuperabundantia, à πλεονάζω, id eſt, pluſquam oportet facio, aut dico.

Eſto Periſsólogus tibi ſermo ſupérfluus omnis.

Periſſologia, eſt adiectio uerborum ſuperflua ſine ulla ui rerum: ut ibant, quà poterant: quà non poterant, non ibant. Viuat rex, & non moriatur. Transfertur autem Periſſologia, ſuperflua locutio, à περισσὸς, id eſt ſuperfluus: & eſt penè eadem quæ Pleonaſmos.

Amphíbolon, dúbius Románis ſermo ferêtur.

Amphibologia, eſt uitio compoſitionis ambiguæ, poſita ſententia: ut, Aio te Aeacida Romanos uincere poſſe. & fit ab ἀμφίβολος, id eſt, dubius.

Tautólogos, verbis váriis rem ſignat eándem.

Tautologia eſt diuerſorum uerborum aut orationum eandem rem ſignificantium inculcatio: ut, Ipſe egomet uenio, exultans redeo, gaudensq; reuertor. Tautologia, dicitur à ταυτότης, id eſt, identitas, & λογία, loquutio. Eſt enim eadem loquutio.

Macrólogos, ſermo nímium prolíxus habêtur.

Macrologia, eſt longa ſententia, res non neceſſarias comprehendens. Vergil. Poſtera lux ſumma ſpargebat lumine terras, Orta dies, cùm primum alto ſe gurgite tollunt Solis equi, lucemq; elatis naribus efflant. Satis fuerat dixiſſe, orta dies. Macrologia, traducitur longus ſermo ſine neceßitate, à μακρὸς, id eſt, longus.

Eclípſis verbum, Reticéntia verba ſubáudit.

Eclipſis, unicum uerbum, id eſt, dictionem ſubaudit. Reticentia uerò, id eſt, apoſiopeſis, plures dictiones ſupprimit. Eclipſis, id eſt, defectus ſeu defectio. Apoſiopeſis, Latinè dicitur reticentia.

Eſt ænígma, grauis nímium tibi ſermo ſolútu.

Aenigma, eſt obſcura ſententia per obſcuram ſimilitudinem rerum: ut, Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me: ſignificatur

catur enim aquam in niuem conuerti, & ex eadem rursus effluere. Aenigma, dicitur ab αἰνίττομαι, id est, obscurè loquor.

Inordinátæ orationis spécies.

INordinatæ orationis species sunt quinque: Tapinosis, Aeschrologia, Cacephaton, Cacozelia, Cacosyntheton.

Magna tapínosis ténuí sermône reclûdet.

Tapinosis, est humilitas magnæ rei, non id agente sententia quod demonstrat, ut apud Vergilium: Dulichias uexasse rates, pro atrocissimè raptasse, ac laniasse. Tapinosis, à ταπεινὸς, id est, humilis.

Aeschrólogos, nobis obscœna orátio fertur.

Aeschrologia, est uitio compositionis inuerecunda oratio, ut compositio uerborum obscœnæ significationis: quale est futuo, cunnus, &c. aut obscœna pronuntiatio. ἀπὸ αἰσχρὸς, id est, turpis, & λόγος, id est, sermo.

Est caco ritè phatō, qdqd sonas haud bñ nobis.

Cacophaton, aut cacephaton, est obscœna pronuntiatio, uel in compositione, uel in uno uerbo: ut, arrige aures Pamphile. κακὸν, id est, malum: φατὸν, dictum, hoc est, malè sonans dictum.

Esto Cacozêlon praua affectátio nobis.

Cacozelia, est per affectationem decoris corrupta sententia, cùm eo ipso dedecoretur oratio, quo illam uoluit autor ornare: ut, Aureus axis erat, temo aureus, aurea summæ Curuatura rotæ, radiorum argenteus ordo, &c. Cacozelon, id est, mala affectatio.

Haud bñ cōpōsitū Cacosyntheton esto Latínis.

Cacosyntheton, est uitiosa dictionum compositio, uel indecens scriptura: ut, terga fatigamus hasta. Cacosyntheton, transfertur malè compositum.

DE METAPLASMO.

Díctío transformâta poëtæ fit Metaplásmus.

Metap

Metaplasmus, est transformatio quædam recti solitiq; sermonis in alteram speciem, metri, ornatus, necessitatis'ue causa: ut cœlicolûm, induperator, dicier. à μετὰ, id est, trans, & πλάσμα, id est, figmentum. Metaplasmi sunt species quatuordecim. Prothesis, epenthesis, paragoge, aphæresis, syncope, ectasis, systole, apocope, diæresis, synæresis, synalœphe, ecthlipsis, antithesis, metathesis.

Adiice princípio quicquam, sic Próthesin edes.

Prothesis, est appositio quædam ad principium dictionis, literæ, uel syllabæ: ut Gnate, pro nate: tetulit, pro tulit, astat, pro stat. Dicitur à πρὸς, id est, ad, & θέσις, positio, hoc est, appositio.

Adiice quid médio, sic fiet Epénthesis aptè.

Epenthesis, est appositio quædam ad mediam dictionem literæ uel syllabæ: ut relliquias, gemino ll, pro reliquias: alituum, pro alitum. Epenthesis dicitur ab ἐπὶ & ἐν, quæ coniuncta significant inter, & θέσις, positio ut sit interpositio. Eandem significationem habet Parenthesis.

Adiice quid fini, pulchram fácies Paragôgen.

Paragoge, est appositio quædam ad finem dictionis: ut potestur, pro potest. à παρὰ, id est, ad, & ἀγωγὴ, id est, ductio, hoc est, adductio.

Aufert quid cápiti vates, vt Aphæresin edat.

Aphæresis, est ablatio de principio dictionis, literæ uel syllabæ, contraria Prothesi: ut pone metum, pro depone. ab ἀφαιρέομαι, id est, aufero.

E médio quicquam tollas, ita Syncopa fiet.

Syncopa, est ablatio de media dictione literæ uel syllabæ: contraria Epenthesi: ut audacter, pro audaciter. à σὺν, id est,

con, & κόπτω, incido. Est enim concisio: ut dixti, commorat, pro dixisti, & commouerat, &c.

Est Apo nempe cope, quicquam de fine recidẽs.

Apocope, est ablatio de fine dictionis, literæ uel syllabæ, contraria Paragogæ: ut Achilli, pro Achillis. ex ἀπὸ, id est, ab, & κόπτω, scindo.

Ectasis exténdit tibi iure puer breuiándam.

Ectasis, est extensio syllabæ contra naturam uerbi: ut naufragia, media longa, quæ breuis est: & Italia, prima producta, quæ natura alioqui corripitur. Dicitur ab ἐκτείνω, id est, produco. Eadem Diastole uocatur.

Producénda foret, quam Systola córripit ipsa.

Systole, est correptio syllabæ contra naturam uerbi facta, contraria Ectasi: ut, aquosus ŏrion, pro ōrion producta. à συστέλλω, id est, corripio.

Syllaba per binas diuîsa, Diæresis esto.

Diæresis, est diuisio unius syllabæ in duas: ut aulaî, pro aulæ. à διαιρέω, id est, diuido.

Syllaba de binis est facta Synæresis vna.

Synæresis, est conglutinatio duarum syllabarum in unam, contraria Diæresi: ut Phæton, dissyllabum, pro trisyllabo. à σὺν, id est, con, & αἵρεσις, diuisio, quasi diuisorum coniunctio.

M, necat Ellipsis, ceu vocâlem Synalœpha.

Ellipsis, uel Ecthlipsis, est m, literæ cum sua uocali ante uocalem elisio. Synalœpha, est uocalis ante uocalem interemptio in diuersis dictionibus: ut O curuæ in terras animæ, & cœlestum inanes. Ellipsis ab ἐκ, & λείπω, id est, deficio: & interpretatur elisio. Synalœphe, id est, collisio. à συναλείφω, id est, coniungo.

Antíth

Antíthesis fiet tibi, lítera si variêtur.

Antithesis, est literæ pro litera positio: ut olli, pro illi. ab ἀντὶ, *id est, pro, &* θέσις, *positio, quasi alius pro alia positio.*

Est Meta nempe thesis, si transpónas elementum.

Metathesis, est literarum in alium locum transformatio, nulla litera è dictione sublata: ut Euandre, Tymbre, *pro* Euander, Tymber. *a* μετά, *id est, trans, &* θέσις, *positio, quasi transpositio.*

Præpositúra quidem mutâta, Parállaga fiet.

Prothesewn parallaga, aut parallage, est præpositionum mutatio, cùm altera pro altera ponitur: ut Cui de te tantum licuit, *pro in te. Prothesewn parallage transfertur præpositionum mutatio, à* πρὸ, *id est, præ, & ante, &* θέσις, *positio.*

DE SCHEMATE.

Schémata dant spécies tibi Léxeos & Dianœas.

Schema, est quicquid à simplici atq; in promptu posito dicendi modo uel poëticè uel oratoriè mutatur. Schematis species sunt duæ. Dianœas, *id est, mentis uel sensus, uel sententiarum.* Lexeos, *id est, dictionis uerborum, sermonis, orationum. Schematis autem* Lexeos *species multæ sunt, sed necessariæ traduntur, per quas similes colligentur.* Prolepsis, Zeugma, Hypozeuxis, Syllepsis, Asyntheton, *seu* Dialyton, Polysyntheton, Anadiplosis, Anaphora, Epanalepsis, Epizeuxis, Paronomasia, Schesisonomaton, Paromœon, Homœoteleuton, Homœoptoton, Polyptoton, Hyrmos, Climax. *Schema transfertur cultus, figura, habitus.* Dianœa, *id est, sententia.* Lexis, *dictio.*

Per partes totũ, aut réferat pôst facta Prolépsis.

Prolepsis, est præsumptio rerum ordine secutarum, uel quum numerus ante uerbo redditur, quàm personæ definiantur: ut

Intereà reges (ingenti mole Latinus, Quadrijugo uehitur curru: bigis it Turnus in albis: Tum pater Aeneas Romanæ stirpis origo, Et iuxta Ascanius magnæ spes altera Romæ) Procedunt castris, &c. Et dicitur prolepsis, à πρὸ, id est, ante, & λῆψις, sumptio.

Verbo vno plureis sensus per Zeugma reclûdo.

Zeugma, est unius uerbi conclusio, diuersis clausulis aptè coniuncta: ut, aduersatur libidini castitas, auaritiæ liberalitas, mediocritati luxuria, modestiæ superbia, strenuitati acedia. Zeugma interpretatur adiunctio. à ζευγνύω.

Iungit Hypozéuxis sua rebus verba quíbúsque.

Hypozeuxis, est figura zeugmati contraria: ubi suum cuique clausulæ redditur uerbum. Verg. Regem adit, & regi memorat nomenque, genusque, Quid'ue petat, quid'ue ipse ferat, &c. ab ὑπὸ, id est, sub, & ζεῦξις, coniunctio.

Verbo vno vária est Syllepsis, cláusula nexa.

Syllepsis, est diuersarum clausularum per unum uerbum conglutinata conceptio: ueluti, Hîc illius arma, Hîc currus fuit. à σὺν, id est, con, & λῆψις, captio, ut sit conceptio.

Cópula supprímitur, quò fiat Asyntheton, aptè.

Asyntheton, est oratio sine coniunctionibus necessariò subauditis: ut, Dum ætas, metus, magister prohibebant. ab α, priuatiua particula, & σὺν, id est, con, & θετὸν, id est, positum, quasi incompositum.

Cópula multiplicâta facit Polysyntheton vsque.

Polysyntheton, est oratio multis nexa coniunctionibus. Vergilius, Athamasque, Thoasque, Pelidesque Neoptolemus, primusque Machaon. à πολὺ, id est, multum, & σύνθετον, id est, compositum, quasi multipliciter compositum.

Finem

Finem princípio répetens Anadíplosin edes.

Anadiplosis, est uersus finis in principio alterius repetitio: ut Sequitur pulcherrimus Astur, Astur equo fidens, &c. ab ἀνὰ, id est, re, & διπλωσις, duplicatio.

Princípiũ fit idem nonnúnquam uérsibus aptè.

Anaphora, est relatio uerbi eiusdem, aut similis per principia complurium uersuum: ut Nate meæ uires, mea magna potentia solus, Nate patris summi, &c. ab ἀνὰ, id est, re, & φορὰ, latio.

Princípio & fini reperîtur versus eôdem.

Epanalepsis, est cùm eadem dictio & principium uersus, & clausulam tenet: ut Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa. & interpretatur reacceptio, siue replicatio. ab ἐπὶ, & ἀνὰ, quæ coniuncta significant re, & λῆψις, acceptio.

Díctio format Epizéuxin, cum vi gemináta.

Epizeuxis, est eiusdem dictionis sine medio geminatio cum impetu pronuntiationis: ut Meme adsum, qui feci: in me conuertite ferrum, O Rutuli, &c. Interpretatur coniunctio aut combinatio.

In símili verbo ludít quandôque poëta.

Paronomasia, est ueluti quædam denominatio, uel quoties aliud nomen efficitur de alio: ut Nam isthæc incœptio est amentium, haud amantium. à παρὰ, id est, iuxta, & ὀνομασία, nominatio.

Móbile cuique suum fixo connêctitur aptè.

Schesisonomaton, est cùm singulis nominibus epitheta connectuntur: ut Marsa manus, Peligna cohors, festina uirûm uis. componitur ex nominatiuo σχέσις, id est, habitus, & genitiuo ὀνομάτων, id est, nominum, quasi habitus, uel habitudo nominum.

Princípiis eadem est Parómœon, litera multis.

Paromœon, est quando ab eisdem literis diuersæ dictiones sumunt initium: ut Machina multa minax minatur maxima muris. *Paromœon, id est, simile. à* παρὰ*, id est, iuxta, &* ὅμοιος*, id est, similis.*

Verbórum símilis fit finis Homœotéleuton.

Homœoteleuton, est quum simili modo plurimæ dictiones finiuntur: ut bella horrida, bella. *ab* ὅμοιος*, id est, similis, &* τελευτὸν*, id est, finitum.*

Casus Homœoptôton, erit símilis tíbi multus.

Homœoptoton, est oratio uno similiq; casu compacta, & excurrens in eosdem & similes casus. Ennius: Mœrentes, flentes, lacrymantes, ac miserentes. *ab* ὅμοιος*, id est, similis, &* πτῶσις*, casus.*

Bella Polyptôton, várij fit eláusula casus.

Polyptoton, est oratio casuum uarietate distincta, aut clausula uarios casus retinens: ut Littora littoribus contraria, fluctibus undas: *& dicitur à* πολὺς*, id est, multus, &* πτῶσις*, casus.*

Sermônis séries prælónga vocábitur Hyrmos.

Hyrmos, est series aut constructio orationis continuæ, tenorem suum in multos uersus protendens. Verg. Principio cœlum ac terras, camposq; liquentes, Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaq; astra, &c. *Et dicitur* Hyrmos, *quasi syrmos, id est, tractus. à* σύρω*, id est, trabo.*

E verbo in verbum Climax it, pulchra figûra.

Climax, est de uerbo in uerbum gradatio, quæ dicta repetit: & prius quàm ad aliud descendat, in prioribus resistit: ut Aphricano uirtutem industria, uirtus gloriam, gloria æmulos comparauit. *Interpretatur scala uel gradatio.*

DE TROPIS.

Vertit ad impróprium Tropus ómnia significâtum.

Tropus, est uerbi uel sermonis à propria significatione in aliã cum uirtute mutatio: ut uulpes pro astuto. Bacchus pro uino. Dicitur à τροπὴ, id est, uersio, uel mutatio. Tropi species sunt tredecim: Metaphora, Catachresis, Metalepsis, Metonymia, Antonomasia, Epitheton, Synecdoche, Onomatopœia, Periphrasis, Hyperbaton, Hyperbole, Allegoria, Homœosis. Cæteri omnes huius speciei uidentur.

Propter rẽ símilem pro verbis verba repônes.

Metaphora, est rerum uerborumq; per similitudinem translatio: ut rident prata. à μεταφέρειν, id est, transferre.

Esto Catachrêsis, bona vocis abúsio nobis.

Catachresis, est usurpatio nominis alieni: ut parricidam, matris quoq; aut fratris interfectorem dicimus. à κατὰ, id est, contra, & χρῆσις, id est, usus, quasi contra usum.

At Metalépsis, erit transúmptio facta gradâtim.

Metalepsis, est transumptio gradatim facta, cum dictio aliud à sua propria significatione ex his quæ præcesserunt, denotat: ut Post aliquot, mea regna uidens mirabor aristas. Post aliquot aristas, ergo post segetes, & sic post æstates, & proinde post aliquot annos. à μετὰ, id est, trans, & λῆψις, id est, sumptio, uel acceptio.

Dico Metonymíam, Bacchum bibo, vina corónant.

Metonymia, est nominis transmutatio, quoties pro inuentore inuentum, pro continente contentum, pro efficiente effectum, pro possesso possessorem, aut contrà, capimus. Metonymia transfertur nominis transmutatio, à μετὰ, id est, trans, & ὄνομα, id est, nomen.

Appellatíuum próprii vice ſæpe locâtur.

Antonomaſia, eſt uocabulum, quod ſine nomine poſitum proprio eius loco fungitur: ut magnanimus Anchiſiades, *pro* Aenea, *Saturnia, pro* Iunone. *Transfertur pronominatio, aut pronomen. ab* ἀντὶ, *id eſt, pro, & ὄνομα, id eſt, nomen.*

Exórnat carmen fixo bene móbíle quadrans.

Epitheton, eſt appoſitum nomini adiectiuum, perpetuam ferme naturam rei indicans: ut alma Ceres, pulchra Venus, triſtia bella. ab ἐπὶ, *id eſt, ad, &* θετὸν, *poſitum, quaſi appoſitum.*

Pro nauí puppís, cõtráue Synécdoche habêtur.

Synecdoche, eſt figura, cùm à parte totum intelligitur, aut contrà, numerus'ue pro numero ſumitur: ut da requiem puppi, ueniet cùm frigidus annus: pro naui, & hyeme. Interpretatur *comprehenſio.*

Sæpe ſonus cauſam fingêndi nómina præſtat.

Onomatopœia, eſt dictionis ex ſono confictio: ut mugio, hinnio, pipio. ab ὄνομα *&* ποιία, *id eſt, nomen, &* ποιία, *fictio. inde eſt nominis fictio.*

Re circunlóquimur, fit quando Períphraſis apta.

Periphraſis, eſt circunlocutio quædam, quum id quod uno aut paucioribus uerbis dici poteſt, pluribus explicatur. Vergil. *Et iam prima nouo ſpargebat lumine terras* Tithoni *croceum linquens* Aurora *cubile: id eſt, dies oriebatur. dicitur à* περὶ, *id eſt, circum, &* φράσις, *locutio, ut ſit circunlocutio.*

Valde turbâtus vocum, ſit Hypérbaton, ordo.

Hyperbaton, eſt tranſcenſio quædam uerborum ordinẽ perturbans. Verg. *Intereà reges (ingenti mole Latinus,*
Quadrijugo uehitur curru, cui tempora circum
Aurati bis ſex radij fulgentia cingunt,
Solis aui ſpecimen: bigis it Turnus *in albis,*

Bina

Bina manu lato crispans hastilia ferro.
Hinc pater Aeneas, Romanae stirpis origo,
Sydereo flagrans clypeo, & coelestibus armis:
Et iuxta Ascanius, magnae spes altera Romae)
Procedunt castris.

Hyperbaton, uerbi transgreßio interpretatur: ab ὑπερβαίνω, id est, transcendo. Cuius species sunt quinq;: hysterologia, siue hysteronproteron, anastrophe, parenthesis, synchesis, tmesis.

Hysteron est próteron, postpónas si antè locánda.

Hysteronproteron, est sententiae cum uerbis ordo mutatus. Vergilius, Et torrere parant flammis: & frangere saxo. Prius enim frangunt saxo, quàm torrent. Hysteron, id est, ultimum uel postremum. Proteron, id est, prius. Hysterologia, praepostera locutio.

Ordo inuérsus, erit tibi Anástropha, praepositúrae.

Anastrophe, est uerborum tantùm ordo praeposterus: ut Italiam contra, maria omnia circum. Anastrophe est reuersio uel inuersio, ab ἀναστρέφω.

Interiécta, Parénthesis est, senténtia quaeuis.

Parenthesis, est interposita formatio diuersae sententiae: ut Aeneas (neq; enim patrius consistere mentem Passus amor) rapidum ad naueis praemittit Achaten. Interpretatur interpositio.

Synchesis, est prorsum vocum aut confúsio sensus.

Synchesis, est hyperbaton obscurum, & omni parte confusum: ut Treis Notus abreptas in saxa latentia torquet: Saxa uocant Itali medijs quae in fluctibus aras, &c. Synchesis, id est, confusio, à σύν, id est, con, & χέσις, fusio.

Quoquam interpósito per Tmesin, vérbula scindo.

Tmesis, est unius compositi uel simplicis sectio, una dictione, uel pluribus interiectis: ueluti, Est Boreæ regio septem *sub*iecta *trioni.* Tmesis *dissyllaba dictio est, idem significans quod sectio, à* τέμνω, *id est, scindo. eadem uocatur* Diacope, *id est, intercisio.*

Excéssus fidei manifestus Hypérbola fertur.

Hyperbole, est oratio excedens fidem, augendi uel minuendi causa: Augendi, *ut niue candidior: minuendi, ut uix ossibus hærent. ab* ὑπὲρ, *id est, super, & βολὴ, uel βόλος, id est, iactus.*

Dic Allegóriam, sensu si verba repugnent.

Allegoria, est tropus, quo aliud significatur, aliud dicitur: & ita uerba sensu, id est, sensui repugnant. Verg. *Sed nos immensum spatio confecimus æquor:* Et iam *tempus equûm fumantia soluere colla, id est, quæ tractanda fuerant, affatim* explicuimus. *Dicitur ab* ἄλλο, *&* ἀγορεύειν, *id est, ab aliud dicendo.*

Illúdens sermo rectè Ironîa ferêtur.

Ironia, est dissimulatio aut illusio, qua contraria ostenduntur sensui, quem uerba præ se ferunt: ut Egregiam *uerò laudem, & spolia ampla refertis* Tuq; puerq; *tuus, &c.* Et *dicitur ab* εἰρωνεύομαι, *quod est dissimulo, & cauillatoriè decipio.*

Antíphrasis, verbum sit per contraria dictum.

Antiphrasis, est unius uerbi ironia: ut bellum, quòd minimè bellum sit: & lucus, quòd minimè luceat. Antiphrasis *est per contrarium locutio, ab* ἀντὶ, *id est, contra, &* φράσις, *locutio.*

At Chariéntismos, tibi mólliet áspera dictu.

Charientismos, est tropus quo dura dictu gratius proferuntur: ut si interroganti, Num *me quæsiuit quispiam? responderis,*

bona

bona fortuna, id est, nemo. Charientismos, id est, gratificatio, & urbanitas.

Sermo procul notus, festîua Parœmia fertur.

Parœmia, est accommodatum rebus, & temporibus prouerbium: ut Lupus est in fabula, id est, adest is, cuius præsentia loqui uetamur. ἀ παρὰ, id est, iuxta, & οἴμη, id est, cantus, uel cantilena, quasi iuxta olim cantilenam.

Hósticus irrísus nobis Sarcásmos, habêtur.

Sarcasmos, est plena odio, atque hostilis derisio: ut Pyrrhus ad Priamum, Referes ergo hæc, & nuntius ibis Pelidæ genitori, illi mea tristia facta, Degeneremq́; Neoptolemum narrare memento.

Simplícitas, Asteísmos erit, si rústica desit.

Asteismos, est tropus multiplex, numerosæq́; uirtutis. Nam est quicquid rustica simplicitate caret, & faceta satis urbanitate exprimitur: ut apud Verg. in Bucol. Qui Bauium non odit, amet tua carmina Meui, Atque idem iungat uulpes, & mulgeat hircos. Dicitur ab ἀστεῖος, id est, urbanus.

Nota parum demónstrat Homœosis, mage notis.

Homœosis, est rei minus notæ per similitudinem eius, quæ magis nota est, demonstratio. ab ὅμοιος, id est, similis, quòd sit similitudo.

Est Icon, quóties formæ bene cónfero formam.

Icon, est personarum inter se, uel eorum quæ personis accidunt, comparatio: ut Os humerosq́; Deo similis. Icon, iconis, imago uel similitudo.

Iure disértus erit quisquis rem cómparat aptè.

Parabola, est rerum genere dissimilium comparatio: ut, Qualis mugitus, fugit cùm saucius aram Taurus, & incertam excussit

excußit ceruice securim. Parabola *dicitur adiectio, à* παρὰ, *id est, iuxta, & βολὴ, iactus: βάλλω, iacio: ut sit adiecta cuique rei comparatio.*

Exémplum facti vel dícti sit Paradígma.

Paradigma, est exempli hortantis uel dehortantis enarratio. Hortantis, *Antenor potuit medijs elapsus Achiuis, Illyricos penetrare sinus, &c.* Dehortantis, *At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor, Ledeamq; Helenam Troianas uexit ad urbes, &c.* Paradigma *est exemplum,* παραδειγνύω, *id est, exemplifico, à* παρὰ, *id est, iuxta, &* δεῖγμα, *id est, signum.*

Miscellánea reliquârum figurârum declarátio.

Multa figurârum descríptio nómina sumit.

Figurarum descriptiones uarijs è rebus uaria sortiuntur nomina: ut descriptio temporis, Chronographia: Loci, *Topographia:* Natalis, *Genethliacon:* Pugnæ: *ut Monomachia, duorum singulare certamen:* Naumachia, *pugna naualis.*

Inuénies versum repetîtum sæpe decénter.

Epimone, est eiusdem uersus frequens repetitio, ut in ludicro. Vergilius, Incipe Mænalios mecum mea tibia uersus, &c. Interpretatur perseuerantia, & insistentia. ab ἐπιμόνως, *id est, constanter.*

Respondêre solent scriptóres obiiciéndis.

Anthypophora, est ad obijcienda responsio: ut Sum pius, heu doleo: nam mihi sæpe nocet. Posset quæri, cur doles te pium esse? huic tacitæ quæstioni sic occurritur, nam mihi sæpe nocet. Anthypophora, est solutio. Hypophora namq; obiectio dicitur, ab ἀντὶ, *id est, contra.*

Quas

Quas tibi declârat Syntáxis, non repetêmus.

De appositione, euocatione, conceptione, prolepsi, zeugmate, antiptosi, synthesi, & synecdoche, &c. quæ in syntaxi dicta sunt, haud operæpretium fuerit hic repetere: itaque illis supersedendum censeo.

Rem nímis vt notam férimus nos sæpe tacêre.

Parasiopesis, est quum aliquid nos reticere dicimus, utpote omnibus notum, aut cùm suspicionem excitare maiorem reticendo possumus: quale est illud, In præsentia, Iudices, iniussu populi, quæ improbißime gesserit, reticebo. *Dicitur à* παρὰ, *id est, apud, ab, præter, &* σιωπὴ, *id est, silentium.*

Fíngere persônam res est percrêbra poëtæ.

Prosopopœia, est personæ fictio, quoties inanimatum ad animatum loquitur, aut contrà, animatum ad inanimatum: ut Ouid. *Parue, nec inuideo, sine me liber ibis in urbem.* Et *apud eundem in* Metamorph. *ubi terra loquitur.* Dicitur *à* πρόσωπον, *id est, persona, &* ποιέω, *id est, facio, uel fingo.*

Laudâtur verbi repetítio facta decénter.

Epanodos, *est cum decore dictionis repetitio, siue regreßio: plerunque cum negatione, & interdum sine ea: ut* Principatus *bonus est, &c. non bonus autem qui in tyrannidem conuertitur. Fit ex* ἐπὶ, *&* ἀνὰ, *quæ coniuncta, iterum uel retro indicant, &* ὁδὸς, *uia, quasi in priorem uiam regreßio.*

Virtûtum vítiis intérdum nómina dantur.

Paradiastole, est cùm rem nostram dilatamus per interpretationes: ut cùm astutum sapientem uocamus: prodigum, liberalem: temerarium, fortem. Componitur ex παρὰ, *id est, iuxta, &* διαστολὴ, *id est, dilatatio.*

Hend

Hendíadyn fácies, ſoluens in mobíle fixum.

Hendiadys, figura eſt, quum reſoluitur ſubſtantiuum in adie-ctiuum: ut Chalybem frænosq; momordit, pro Chalybeos fræ-nos. ab ἓν, id eſt, unum, & διὰ, id eſt, per, & δύο, id eſt, duo: quando unum per duo dicitur.

Quando pati quod agit fero, contráue, Hypal-lage habêtur.

Hypallage, eſt figura, cùm uerba per aduerſum intelliguntur, quum quod patimur, agere dicimur, aut contrà: ut trade rati uentos, pro trade ratem uentis. ex ὑπὸ, id eſt, ſub, & ἀλλαγὴ, id eſt, mutatio.

Liptote erit, quóties plus ſigníficans minus aío.

Liptote, figura eſt, qua minus dicimus, quàm ſignificamus: ut Haud parum doctus, id eſt, multum. à λείπομαι, id eſt, deficio.

Antítheton fiet quótics contrária nectes.

Antitheton, eſt figura, qua contraria contrariis opponuntur: ut Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis, Mollia cum du-ris, &c. Antitheton, id eſt, contra poſitum, ab ἀντὶ, id eſt, con-tra, & θετὸν, poſitum.

Quæſtio Erotêma eſt ínter numerâta figúras.

Erotema, eſt interrogatio: ut Quis furor ô ciues? quæ tanta licentia ferri? ab ἐρωτάω, id eſt eſt, interrogo.

Dicta príus declârat Epexegêſis apertè.

Epexegeſis, eſt antè dictorum expoſitio uel declaratio: ut Tolle fuga Turnum, atque inſtantibus eripe fatis. Dicitur ab ἐπὶ, id eſt, ſupra, & ἐξήγησις, id eſt, expoſitio.

Emphaſis, eſt ſenſus maíor quàm verba reclú-dant.

Emphaſis, eſt figura altiorem præbens intellectum, quàm

quem